

**FR. W. FOERSTERIS**

**KRISTUS  
IR ŽMOGAUS  
GYVENIMAS**



**Vertė M. PETRAUSKAITĖ**

**„ŽINIJOS“ B-VĖS LEIDINYS Nr. 36**

**K A U N A S**

**1 9 3 1**

---

*AKC. „ŽAIBO“ B-VĒS spaustuvē Kaune,  
Duonelaičio 24 tel. 20 ir 35-35.*

Karo cenzūros leista

---

## Ižangos žodis

Ši knyga gimė dėl to, kad norėjau paprastu ir suprantamu būdu priartinti pagrindines krikščionybės tiesas prie realiojo žmogaus gyvenimo. Dėl šitos priežasties yra pasirinkta ir trumpų straipsnelių forma. Atskirų skyrių išvidinis sąryšis nėra paremtas mokslišku tyrinėjimu, bet yra „psichagoginis“ platoniskąja prasme: kalbama apie vadovavimą sielai ne išeinant iš vieno aukščiausiojo principo, bet iš konkrečių gyvenimo reiškinų ir vidinių žmogaus patyrimų; šituo induktyviniu keliu einant, suprantama, negalima išsamiškai pagrįsti religijos tiesų, bet galima propedeutškai įtikinti modernų žmogų prie jų prisipažinti: bus parodyta, kad visos svarbiausios žmogaus gyvenimo problemos ir konfliktai tegali būti išspręsti tik krikščionybei padedant.

Autorius netiki, kad šių laikų žmonija gali būti išgelbėta iš savo vargų tik plikomis politinėmis ir ūkiškomis priemonėmis. Pati politika ir ūkis serga pačiuose pagrinduose, nes atskiras žmogus gyvena savęs ieškojimo mėšlungiu ir netikėjimų į aukštesniąją pasaulį, nebesupranta, kad jis gali klausimus tik spręsti, o ne ką nors naujo išgalvoti. Išgelbėjimas gali ateiti iš atsipeikėjimo tik mažų, pamažu atbundančių grupių, kurios pradės galvoti, kalbėti ir gyventi visai nauja sielos būkle.

Šita naujoji sielos būklė šioj knygoj ir bus rodoma visai paprastais pavyzdžiais ir palyginimais. Čia bus kalbama apie krikščionybės pritaikymą moderniojo žmogaus darbo dienai ir jo aktualiausiems klausimams, taigi apie tikrą tikėjimą į Kristų kaip pasaulio gelbėtoją — toks tikėjimas gali būti tik ten, kur „*omnia instaurare in Christo*“ suprantamas rimtai. Negalima pasitenkinti tik tuščiu to obalsio kartojimu švenčių proga, o joms praėjus šauktis Barabo arba Belzebubo; tas obalsis turi būti vykdomas realiame gyvenime. Šioji knyga visų pirma yra skiriama nuo religijos nutolusiems žmonėms. Ji bus naudinga ir subrendusiai krikščionių jaunuomenei.

## IV

Skyriai apie Platoną ir Schopenhauerį yra kilę iš autoriaus skaitytų paskaitų Vienos ir Miuncheno universitetuose. Čia bus mėginama nušviesti abiejų filosofų minčių pasaulio visa tai, kas svarbiausia ir esmingiausia, o taip pat jų santykius su modernišką žmogaus siela: Platonas ir Schopenhaueris, kurie abudu kovojo su intelektualizmu, kurių minties eiga pagrįsta gyvenimo stebėjimu ir savęs pažinimu, iki šiol buvo mums perstatomi tik iš grynai mokslinio matimpunkčio, o jų gyvenimo tikroji prasmė buvo vis nuslepama nuo dienos šviesos. Teisingai interpretuoti abu filosofai galėtų ieškantiems, moderniškais žmonėms parodyti kelią, kuris iš laiko dvasios neaiškumų vedą į Kristų. Tik toj prasmėj jiems čia liepta kalbėti — kad būtų vadais savęs išsamoninimo ir sielos išvadavimo iš jausmų pasaulio vienašališkumo. Pirmoji knygos dalis iki 57 pusl. skiriama sielą atitolinti nuo pasaulio; nuo 57 pusl. iki 119 p. kalbama apie aukščiausias tiesas, kuriomis yra sutverta siela ir kurios jai turi vadovauti; antrojoj daly kalbama apie sielos grįžimą į pasaulį ir apie anų tiesų pritaikymą realiajame gyvenime. Autorius nelaiko religijos tik tobuliausia priemone tvarkyt šio pasaulio dalykams, ne, religija yra sau tikslas, ji rodo žmogaus gyvenimui aukščiausią tikslą — bet tik tas tikrai tiki Dievą ir Išganytoją, kuris gyvenime be išimčių mėgina vadovautis religijos apreiškimu.

Autoriui dažnai klaidingai užmetama, kad jis į religines tiesas žiūri tik kaip į simbolius ir palyginimus. Šitoji knyga tą klaidą turės visiškai pašalinti.

*Fr. W. Foersteris.*

Ciurichas, 1921 m. rudo.

# T U R I N Y S

## Pirmoji dalis Kristus ir žmogaus siela

Pusl.

### *Pirmasis skyrius. NEMIRTINGOJI SIELA.*

1. Vakarai ir rytai .....	3
2. Kitas pasaulis .....	4
3. Platonas, sielų vadovas .....	5
4. Sielos išvadavimas .....	8
5. Liguista žmogaus būklė .....	10
6. Naujoviškas pasyvumas .....	12
7. Dvejopybė ir vienybė .....	14
8. Dangiškas ir žemiškas eros .....	16
9. Platono idėjų mokslo esmė ir prasmė .....	20
10. Platonas ir šv. Paulius.....	24
u. Vidujinė ir laukinė savigina .....	27
12. Katarina Adoma Genujietė .....	29
13. Sielos atsivertimas .....	33
14. Paties savęs privertimas .....	35
15. Dvasios pažanga .....	38

### *Antrasis skyrius. NORAS GYVENTI.*

1. Schopenhaueris kaip auklėtojas .....	40
2. Tikrenybės mokslas .....	42
3. Pasaulio esmė .....	44
4. Schopenhaueris ir Ričardas Vegneris .....	46
5. Schopenhaueris ir pamokslininkas Salomonas .....	48
6. Ką reiškia „neigimas noro gyventi“ .....	51
7. Genijus ir noras gyventi .....	54
8. Schopenhaueris ir krikščionybė .....	35

### *Trečiasis skyrius. DIEVAS.*

1. Nakvynės namai .....	57
2. Ar yra Dievas? .....	60
3. Vaikystės ir subrendusio amžiaus Dievas .....	62
4. Visuresantis Dievas .....	63
5. Tikėjimo prasmė .....	65
6. Dievas Senajame Įstatyme .....	66
7. Kiti dievai .....	68

## VI

	Pusl
8. Dievas ir pasaulio kentėjimas .....	69
9. Malda.....	71
10. Sekimas .....	72

### *Ketvirtasis skyrius. DIEVO SŪNUS.*

1. Mokslo apie Dievažmogį prasmė .....	74
2. Dievažmogis ir žmogaus siela .....	78
3. Bėgimas nuo pasaulio ir pasaulio sudvasinimas .....	80
4. Žmogaus sūnus .....	83
5. Golgota .....	87
6. Gilesnio pažinimo kelias .....	88

### *Penktaşis skyrius. KRISTUS IR ŠIŲ LAIKŲ SIELA.*

1. Teigimas ir neigimas .....	90
2. Šios galdynės sielos stovio esmė .....	92
3. Kristus kaip mitas .....	95
4. Nietsché, šios galdynės sugedimo užbaigėjas .....	96
5. Apsivylimai .....	99
6. Grįžimas į krikščionybę .....	101
7. Pagoniškoji siela ir krikščionybė .....	101
8. „Karalius Edipas“ ir krikščioniškasis dualizmas .....	104
g. Pagonybė ir šių laikų sielos būklė.....	105
10. Kristus Dantės „Dieviškojoje Komedijoje“ .....	106
11. Krikščionių religija ir sergančioji valia .....	108
12. Krikščionybės priešai .....	112
13. Savęs pareiškimas .....	114
14. Iškrikęs „aš“ .....	116
15. Pasaulio teisėjas . ....	117
16. Kristaus šono žaizda .....	119
17. Šventoji Dvasia .....	120
18. Marija .....	123

## **Antroji dalis**

### **H ristas ir žmogaus gyvenimas**

#### *Pirmasis skyrius. ŠIS IR ANAS PASAULIS.*

1. Kristaus kryžius .....	137
2. Išilginis ir skersinis medis .....	138
3. Angelas su taure .....	139
4. Anasis pasaulis .....	140
5. Šio pasaulio žmogaus nešimas .....	142
6. Paukščių balsai ir katedros varpai .....	143
7. Skalbėja .....	144
8. „Žydėk, kur esi pasėta“ .....	146

## VII

	Pusl.
9. Stebuklingas surėdymas .....	147
10. Tikroji ir netikroji taika .....	149
11. Dveji namai .....	151
12. Auklėjimo paslaptis .....	153
13. Besidžiaugiantieji angelai .....	156
14. Valia ir malonė .....	158
15. Morta ir Marija .....	159
16. Ligos patalė .....	161
17. Dvikova ir žudymasis .....	162
18. Aukšta kilmė .....	166
ig. Nusižeminimas ir orumas .....	168
20. Vaikų balionėlis .....	170
21. Senas viešbutis ir naujas jaunimas .....	170
22. Vagis .....	172

### *Antrasis skyrius. KRISTUS IR LUOMŲ KOVA.*

1. Kristus ir fabriko darbininkas .....	174
2. Kristus ir trys sesers .....	176
3. Gailestinga šeiminkė .....	177
4. Darbininkų susirinkimas .....	179
5. Meilės galia .....	182
6. Perskilęs medis .....	190
7. Žmoniškas gyvenimas .....	193
8. Liūdna namų tarnaitės padėtis .....	195
g. Sava ir svetima .....	197
10. Tilto atstatymas nuo luomo lig luomo .....	200

### *Trečiasis skyrius. KALNO PAMOKSLO PRASMĖ IR PRITAIKINIMAS.*

1. Geležinis Kristus .....	202
2. Kerštas .....	204
3. Užsispyrimas ir pasiaukojimas .....	205
4. Netikra energija ir netikra kantrybė .....	214
5. Alkimas ir troškimas teisybės .....	220
6. Sudegintas vekselis .....	221
7. Krikščionies laisvė .....	222
8. Sena pasaka .....	224
9. Savęs pareiškimas .....	224
10. Smurto idealistas .....	225
11. Taikos sunkenybės.....	226

### *Ketvirtasis skyrius. KRISTUS IR CEZARIS.*

1. Babelio bokšto statymas .....	229
2. Kolektyviškas Apokalipsės žvėris .....	230

## VIII

Pusl.

3. Valstybės atsivertimas .....	233
4. Vienuolynas ir valstybė .....	235
5. Balsavimo teisės prasmė .....	238
6. Kaimietis – valstybės vyras .....	239
7. Suirimas .....	240

### *Penktasis skyrius. MOTERŲ ORUMAS IR MOTERŲ ŠVIETIMAS.*

1. Mergaitės pašaukimas .....	251
2. Karijatydės .....	255
3. Trys mergaitės tramvajuje .....	256
4. Nauzikaja .....	259
5. Moteris krikščionė .....	264

### *šeštasis skyrius. PAŽINIMAS SAVĖS.*

1. Nutarimai ir patarimai .....	266
2. Gimtoji nuodėmė .....	266
3. Raitelis ir jo arklys .....	268
4. Švara .....	269
5. Sąžinė .....	270
6. Išdavimas .....	271
7. Sąžinės tyrimas .....	272
8. Paties savęs pripildytas .....	273
9. Gelbėtojas ir jo puolimas .....	274
io. Skolintas paišelis .....	275
n. Iširusios sužieduotuvės .....	277
12. Pasigyrielis .....	277
13. Aukštai išlavintas garbės jausmas .....	278
14. Automobilis .....	278
15. Šuo ir pavargėlis .....	279
16. Pabudimas .....	280
17. Dievo garbinimas .....	281
18. Kristaus paniekimas .....	283
19. Kryžius ir broliškumas .....	284
20. Žiūrėtojai Kristų kryžiuojant .....	285
ai. Užbaiga .....	287





**PIRMOJI DALIS**

# **Kristus ir žmogaus siela**

Kur. Roberto Skrinško  
dovana

## Pirmasis skyrius

# Nemirtingoji siela

### 1. VAKARAI IR RYTAI.

Rytai iš senų senovės gynė ir kūnijo į mokslą ir į gyvenimą žmogaus išgilinimą į vidaus pasaulį, sielos teisę prieš išlaukinį pasaulį, dvasinio pasaulio tiesą prieš pojūčių pasaulio nepastovias apgaulės. Tuo tarpu karingos Vakarų tautos visą savo dvasios jėgą padėjo patiriamajam pasauliui pažinti ir užvaldyti. Bet tai darydamos jos pamažu taip visos pasinėre toje materialėje tikrenybėje, taip stengėms pažinti tiktai tai, kas apčiuopiama ir matoma, kad jų pažinimo sritis tiesiog vaikiškai susiaurėjo ir jos vis labiau ėmė pripažinti tiktai tokias tiesas, kurios yra patikrinamos laboratorijoje ir išrodomos matematiškai. Jos, rodos, laimėjo išlaukinį pasaulį, užtai neteko vidaus pasaulio. Net ir tikintieji žmonės, patys nenusimanydami, davės suklaudinami visai paviršutinėmis „tikrenybės“ sąvokomis, kurios, atsiradus madai galvoti gamtamoksliškai techniškai, įsispraudė į visus sluoksnius. Jų tikėjimo jėga dėl tos priežasties labai nusilpnėjo, todėl dažnai jie bijo savą, paveldėtą mokslą apie tai, kas yra giliausia tikrenybė ir kas dėl to turėtų viešpatuoti ant visų kitų tikrenybių, nuosakiai taikinti prie gyvenimo problemų ir uždavinių. Tuo būdu mes vakariečiai atrodome indui, kuriam dvasios gyvenimas yra viską valdanti tikrenybė, lyg suaugę vaikai, kurie tesuima paviršutinę daiktų pusę ir su kūju ir kalto darbuojas be atvangos nepastovių daiktų karalystėje, niekadoms nenuvokę tikrosios žmogaus gyvenimo priežasties ir prasmės., nei ja pasiremami gyvenę. Ką mes šiandien vadiname pažinimu, būtent regimojo pasaulio dėsnių nustatymas, tai indui tėra prasčiausis, žemiausis pažinimo jėgos darbas; tikroji pažinimo jėga tepasireiškia jam tuomet, kai ji išėina iš regimojo pasaulio, vadinasi, kai žmogus ima nuvokti, kaip nemoksliška yra norėti išaiškinti pasaulį ir tikrenybę tiktai iš

materijos pusės. Iš tikro, šių laikų neigėjai visai nepastebėjo, kad pirmoji aukštai pakilusios pažinimo kultūros sąlyga yra juk ta, kad aiškiai numatytumėm savo metodų vertę. Dvasios pasaulio nepriklausomybė, žinoma, nėra išrodoma laboratorijoje, bet nėra ten nė atmetama. Argi materializmas jau yra išrodytas, jei psichologas nurodo mums, kad kaip tik kortikalių audinių išsigimimas ar chirurgo peilis pašalina tam tikrą smagenų substancijos dalį, tuojau pat gęsta ir tam tikra dvasios funkcija? Ar iš šito fakto galima išvesti, kad dvasia tėra materijos funkcija? Ne, nieko kito neišrodo tas fiziologinis faktas, kaip tiktai tai, kad šiame žemiškame gyvenime dvasios jėgos tegali veikti kūno pasaulį nervinei substancijai tarpininkaujant. Chirurgo peiliui ar ligai tuos organus-tarpininkus suardžius, žinoma, ir dvasios funkcija yra sutrukdyta. Bet būtų visai nemoksliška iš to suirimo sudaryti išvadą, kaip pati dvasios jėga yra tiktai smagenų produktas. Jau Robertas Mayer yra pabrėžęs, kad smagenys esą dvasios gyvenimo įrankis, bet ne šaltinis. Ir jau Schopenhauer yra pastebėjęs, gamtamokslio metodikams dažnai peržengiant kompetencijos ribas: „Žmonės, kurie nieko daugiau nežino, kaip tik savo varlakulšius ir savo galvanines baterijas, drįsta šiandien aiškinti pasaulį ir žmogų.“

Taigi nepriklausomo dvasios pasaulio tikrenybę gali išspręsti ne tokie metodai, kurie yra sukurti materialiams nuotykiams pažinti, bet tiktai tyliausios savižinos apreiškimai. O šioje srityje norėdami visai suprasti savo pačių išgyvenimus, turime įsigilinti į tikrai didžių sielų vidaus prityrimus. Tokių asmenų, kuriuose abu pasauliu — dvasia ir materija — buvo labai stiprūs ir galingai su vienas antru varžėsi. Jie gilių giliausiai jautė dvasios pasaulio esmę, jie yra čia tikrieji žinovai, jie nušviečia mums pasaulių dvejojumą mummyse pačiuose, jie kelia mūsų savistabą iš dujoto nujautimo į aiškų pažinimą, jie padeda mums aiškiai numanyti mūsų giliai užkastus prityrimus, jie tvirtai veda mus — „ab exterioribus ad interiora, ab interioribus ad superiora.“

## 2. KITAS PASAULIS.

Giliausiose savo gyvenimo valandose mes jaučiame, kad viskas, ką kalbame ir darome, tėra lyg atspindis kažko daug

didesnio ir gilesnio, kas gyvena mumyse ir iš ko tik nepaprastos malonės valandėlėmis šis-tas peržengia tikrenybės slenkstį — tomis retomis valandomis, kada mes pakylame viršum savęs ir nebesame valdomi išlaukinių dalykų nei kurtinami savo kūniškų reikalų trukšmo. Mes nuolat jaučiame, kai lyg tik kilniausioji mūsų esmės dalis nori įžengti į tikrenybę, tuojau ji randas žema ir nešvelni. Tai padaro įvairiausias gyvenimo įtakos: baimė žmonių, egoizmas ir kiti klaidinamieji veiksniai, trumpai sakant, ta galia, kurios turi ant sielos apčiuopiamieji ir regimieji dalykai. Ką mums bedarant, ką beveikiant, visados, lyg dyglys, duria mus nujautimas, kad parodome tik blankų atvaizdį to, kas esame ir ką turėtumėm daryti, ir kas tikrai išreiškia mūsų kilmę ir mūsų paskyrimą. Nes iš tikro, argi visi mūsų žodžiai ir darbai faktiškai nėra visados tiktai reakcija prieš erzinimus iš lauko, iš anksto nustatomi to, ką kiti mums yra padarę ar pasakę? Kaip retai teišdrįstame elgtis ir kalbėti visai laisvai ir griežtai iš giliausių sielos versmių! Ar mūsų troškime Dievažmogio neglūdi ir ilgėjimasis, kad dvasios pasaulis nieko nestabdomas įžengtų į žemiškų pavidalų pasaulį? Juo labiau įsigiliname į šį prityrimą, juo aiškiau juntame, kad tas pojūčių pasaulis, kuriame gyvename, kenčiame ir mirštame, nėra tikras ir vienintelis pasaulis, kąd tai tiktai stambi medžiaga, kurioje veržias pasireikšti ir pasirodyti augštesnysis ir grynesnysis pasaulis, esąs anapus erdvės ir laiko, tikroji mūsų buvimo priežastis. „Mūsų mintys ir jausmai — sako Joubert — tėra minčių ir jausmų pradžios, kurios laukia įvykdomos kitame pasaulyje. Atgailos jausmas yra taip pat tiktai pradžia — kam jis reikalingas, tai pamatysime kuomet nors kitame pasaulyje.“

### 3. PLATONAS, SELŲ VADOVAS.

Niekas nėra taip galingai įrodinėjęs slaptingo ryšio žmogaus sielos su aukštesniuoju pasauliu, kaip Platonas. Stovi jis prieš mūsų sielos akis toks, kaip jį atvaizdavo Rafaelis savo paveiksle „Atėnų mokykla“: majestotingas vyras, iškilmingai rodąs aukštyn ranką iškėlęs... „Platono santykiai su pasauliu — sako Goethe — yra lyg santykiai palaimintosios dvasios, kuri panorėjo praleisti jame kai kurį laiką. Jis eina vis aukštyn, ilgė-

damasis savo tėvynės ir trokšdamas į ją sugrįžti.“ Platonas taip aistringai gyvena kito pasaulio tikrenybėje, kaip kad paprastas žmogus yra stipriai įsikibęs į šio pasaulio dalykus. Kaip Mykolas Angelas vis sumušdavo savo statulas, nes kiekviena atrodydavo jam tik menkas aidas to, kas gyveno jo sieloje, taip Platonui visa tikrenybė tėra tam, kad primintų tą tobulybę, kuri šviečia jo sieloje ir nėra iš šio pasaulio. Todėl šis pasaulis atrodo jam lyg trupmena, lyg neišpildytas priežadas, lyg sapnų ir šešėlių karalystė, sulyginus su tuo aukštesniuoju būviu, su ta visiškesne tikrenybė, kurioje viskas yra užbaigta ir įvykdyta, kas čia yra stabdoma medžiagos ir sunkumos. Tokiai sielai ir jos pačios žemiškas gyvenimas turi atrodyti kaip ištrėmimas iš tikrosios tėvynės – kaip jau Ksenofanas kad yra pasakęs: „Svetimu kūnu apvilko tave ir iš gyvybės šalies tave žemėn ištrėmė mirti, o siela!“

Platonas gyveno didžiausio visų religinių ir dvasinių tiesų suirimo laikais. Kas tokiais laikais nori skelbti aukštesniąją tiesą, tas negali išeiti iš *Dievo*, bet turi pradėti nuo *sielos*, turi pažadinti jos pačios giliausį prityrimą ir per tą prityrimą turi liepti jai pajusti Dievo pasaulio tikrenybę. Bandytume tokiu būdu vesti sielas yra amžina Platono reikšmė kaip tik tokiems laikams, kada religiškas įsitikinimas svyruoja. Juk renesanso laikais Marsilijus Ficino degino Platonui savo namuose amžinąją lempą iš to niekadęs negęstančio dėkingumo, kad per jį jis sugrįžo į krikščionių tikėjimą.

Kame glūdi to platoniškojo pažinimo metodo esmė? Ji neglūdi logiškuose sielos nemirtingumo įrodymuose. Tie gali įtikinti protą, bet nepajėgia pažadinti paslėpto sielos gyvenimo. Ta galia, kurios Platonas turi ant sielų, remias tais kilniais prilyginimais, kuriais jis pasakoja savo paties sielos prityrimus ir kurie, lyg degančios kibirkštys krisdamos į jautrias sielas, taip nušviečia panašų prityrimą, kad jis tampa visai aiškus ir tikras. „Kad būčiau pastebėjęs – sako Sokratas Alcibiadui – kad tu visas esi paskendęs pasigėrėjime, būčiau seniai pametęs tave. Bet noriu tau parodyti, kad tu nešioji savyje dar kažką visai kita.“ Ir tai kaip tik ir yra Platono menas, kad jis tą „visai kitą“ sielos gyvenimą moka be galo stipriai pakurstyti jos pačios kalba. Jis šaukia vardu mūsų slapčiausių ilgėjimąsi

išvaduoti savo dvasią, jis neužmeta iš lauko, dogmatiškai savo pažiūrų — ne, jis padeda žmogui pačiam nustatyti savas teisingas pažiūras, spiria jį išsigilinti į savo paties prityrimus, verčia padaryti iš to reikiamas išvadas. Tai, ką jis vadina savęs pažinimu, privalo būti ne galvojimas apie save patį, bet stengimasis vis labiau suprasti ir pajusti savo dvejopą prigimtį ir visus jos pasireiškimus, kurie rodo žmogaus sielos aukštesnę kilmę. Platonas rodo mums mūsų pačių perskilimą, mūsų girdimą paslaptingą šaukimą, kad būtumėm tobuli, ir vienkart žemesniosios prigimties priešinimąsi tam šaukimui; jis primena mūsų nepasitenkinimą grytais kūno gėriais, mūsų svetimumą materijos pasaulyje — visa tai turi paklydusią pasaulyje sielą nuvesti atgal į jos pačios gyvenimą, įtikinti ją esant visai skirtingą nuo pojūčių pasaulio. Pavyzdžiui, jis liepia mums įsivaizduoti, kad gyvename, kaip žuvis, jūroje ir saulę tematome per vandenį. Viskas ten žemai atrodo blanku ir lyg sapne, be ryškių spalvų, visi daiktai nuėsti sūraus jūros vandens, bet mes manome, kad tai yra visa tikrenybė. Bet jei galėtumėm, kaip žuvis, bent trumpam laikui išsinerti iš vandens, pamatytumėm akimirksniui šviesingesnį pasaulį. Taip yra ir dieviškai gimusiai sielai šioje žemėje. Sulyginus su jos amžinąja tėvyne, viskas čia turi jai atrodyti, lyg sapnas, lyg šešėlis, lyg prietemos. Ir kaip daiktai sūriose gėlėse kad esą paėsti jūros vandens, taip ir šioje žemėje viskas esą daugiau niekas, tik geresniojo pasaulio pagrauzta trupmena ir blankus atvaizdas... Ir jis kalba apie tą laiką, kada mes palaimintųjų būryje regėjome Dievą veidas į veidą, nesutepti blogybių, kurios toli ateityje tebelaukė dar mūsų, šventi, grytais, rimtais ir nekaltais veidais, dar neapsunkinti ir nesutepti to, ką čia valkiojame vadindami savo kūnu, ir kame miegame, lyg sraigės kaušuose.

Ką Platonas čia sako apie sielos gyvenimą aname pasaulyje prieš gemant, tai nesutinka su krikščionių mokslu, bet rasit tas vaizdas tėra Platonui priemonė stipriai parodyti mums priešingumą tarp dvasios siekimo ir pojūčių pasaulio ir sielos atskilimą nuo aukštesniojo gyvenimo.

## 4. SIELOS IŠVADAVIMAS.

Kaip tas krikščionių riteris kad dainavo esančiam nelaisvėje karaliui Ričardui Liūtaširdžiui tėvynės dainą ir tuo būdu pavytojo ji pas kalėjimo grotas, taip ir Platonas dainuoja sielai jos amžinosios tėvynės dainą, šaukdamas ją prisidėti prie jos pačios išsivadavimo. Niekur tas šaukimas nėra toks iškalbus, kaip „Fedone“, kur parodoma, kaip tikroji filosofija artinas prie išsipainiojusios į pasaulį sielos, norėdama, kad ta siela pajustų savo giliausią esmę ir pasiryžtų elgtis tiktai taip, kaip ta esmė jai liepia, ir nesiduotų vedama iš lauko: „Filosofija rūpinas siela, kuri iš tikro, taip yra susipainiojus su kūnu ir taip jo apgobta, kad yra priversta žiūrėti į visus dalykus pro jį, kaip pro kokį kalėjimo langą, užuot suėmus juos iš vidaus; dėl to ji ir gyvena giliame nežinojime. Filosofija mato to kalėjimo gūdumą ir žino, kaip supančiotieji per savo aistras vis stipriau suriša patys save. Filosofija, sutikus sielą tokioje padėtyje, kalba į ją švelniai ir stengias ją išvaduoti, rodydama jai, koks klaidingas yra visas jos pažinimas, jei jis įvyksta pro akis, koks klaidingas, jei pro ausis arba pro kitus pojūčius. Ji graudena sielą iš jų išsivaduoti — kiek leidžia būtinieji žemės reikalai — ji drąsina ją pasitraukti į save pačią, susikaupti ir nebetikėti nieku kitu, tiktai savim. Kadangi siela tokio žmogaus, kurs tikrai myli tiesą, negalės pasipriešinti tokiam išsivadavimui iš pojūčių, tai ji susilaikys nuo pramogų, geismų, sielvarto, baimės, kiek tik bepajėgdama. Kiekvienas pasigėrėjimas, kiekvienas skausmas yra tartum vinis, kuri prikala sielą prie kūno ir vienija vieną su antru, ir siela mano tai esant tiesą, kas kūnui tiesa atrodo. Tas sutikimas su kūnu, tas bendras su juo džiaugsmas verčia sielą prilygti jam papročiais ir misti tokiu pat maistu. Ji nepajėgia nukeliauti gryna į hadesą, ji turi skirtis su gyvenimu visados glaudžiai susijusi su kūnu... neprileista bendrautis su tuo, kas dieviška, gryna, kas visados vieno pavidalo...“ O toliau Sokratas — Platonas sako, kad visi, kuriems rūpi sava siela, turį jau čia žemėje apmirti kūnu, kad sielos susimaišymas su pojūčių pasauliu eitų vis mažyn. Tai kaip tik ir reiškia šie žodžiai: „Todėl visi tikrieji išminties mylėtojai valdo visus kūno geidulius, kantriai ištvėria lig galo, nepasiduoda jiems, nebijo



nei ūkio suirimo, nei neturto, nei vargo, kaip kad bijo minia ir gauja, kuri veržias prie pinigų; jie nesibijo nei atstumiami nuo viešų garbingų vietų, nebijo nei gėdos, nei skurdo, kaip tie, kurie geidžia viešpatauti ir trokšta garbės — nes jie noromis atsisako nuo visos tos garbės.“

Ką išmintis čia kužda sielai, tai sako Vagnerio „Valkirijoje“ Votanas Brunhildai skirdamasis su ja ir apsupdamas ją ugnies pylimu: yra sielos istorijoje persilaužymo valanda, kai griūva naivi sielos su gamta vienybė, kai žmogus jaučias turįs apginti savo sielą nuo nesulaikomo paskendimo kūniškuose tiksluose, nuvesti ją atgal į jos aukštesnįjį paskyrimą. Šitos fazės pirmutinis ženklas yra griežtas atsiskyrimas gamtos nuo dvasios. Tik tuomet, kai siela atrado pati save ir savo aukščiausįjį tur tą, ji gali nepaliečiama ir saugi grįžti į gyvenimą. Taigi visa Platono psichagogija yra pirmiausia išvedimas sielos iš *klaidingos* rūšies bendravimo su pasauliu ir kūnu — tik tuomet žmogus teįsigyja vidaus aiškumo ir tvirtumo, kurių padedamas įstengia pasaulyje ir kūne begyvendamas būti paklusnus savo dvasiškam paskyrimui. Fedone kaip tik randame tokį supratimą sielos išganymo, kurio saugojimas stovi mūsų gyvenimo centre ir turi nustatyti visų mūsų tikslų hierarchiją. Čia aiškėja, kas yra kiekvienos „religio“ branduolys: susirišimas su neregimuoju pasauliu, kuriam mūsų giliausias „aš“ neatskiriamai priklauso ir su kuriuo turi būti visados santaikoje, jei norime palikti žemėje ištikimi savo kilmei ir kartu su tuo savo tikrajam „aš“. Šia prasme sako Pindaras: „Tapk, kas esi.“ Kaip tūkstanteriopai siela yra išklydusi iš to, kas ji tikrai yra, kaip giliai ji įsipainiojo į pasaulinius tikslus ir yra jų blogai naudojama ir stumiama ir kokios reikia vaduojamosios jėgos, kad ji vėl atsipeikėtų, tai rodo mums Platonas prilyginime apie dievaitį Glauką, kurs buvo ištremtas į jūros gelmes: „Kas jį ten pamatys, tas niekaip nepažins jo tikros esmės. Jo sąnariai sudraskyti ir jų tikras pavidas bangų nudilintas; be to, jam priaugo naujų dalių, kaušų, maurų ir akmenų, ir jis greičiau panėsi į kokį baisūną, negu į save patį. Į tokią padėtį įvarė ir sielą nesuskaitomos nelemtos įtakos. Jos tikrąją esmę mes tepamatysime išsikapanoje iš jūros vandens ir nusikratę nuo savęs akmenis ir kaušus.“

## 5. LIGUISTA ŽMOGAUS BŪKLĖ.

Ištremtojo į jūros gelmes dievaičio prilyginimas skaidriai nušviečia tikrąją žmogaus būklę. Tai yra prilyginimas, kurs eina iš nemariosios sielos gryniausios sąmonės ir dėl to tiekia mums galios regėti visą žmogaus puolimo tiesą. Mūsų organinis gyvenimas su visomis savo funkcijomis tėra, pasak Platono aiškinimo, tartum namas, į kurį siela įeina tam, kad iš jo, lyg iš kokios kyšančios tvirtovės, dvasios jėga įsiveržtų į pojūčių tikrenybę ir pastatytų ją po aukštesniojo pasaulio valdžia. Bet užuot taip viešpatavus, mūsų siela taip duodas pagrobiamą organinio gyvenimo proceso jaudinimams ir neramumams, taip duodas apkurtinama jo reikalams ir įvykiams, kad visas jos „aš“ augte suauga su tuo grynai materialiu apvalkalu ir susivienija su juo. Anot Platono, sielai atskilus nuo Dievo, didelė didžiuma žmonių įpuolę ir fiziologiškai į liguistą būklę, į išvirkščių visų sveikų funkcijų tvarką: vieton to, kad protas, aiškiai pažindamas Dievą, viešpatautų ir iš aukšto nustatytų kūno gyvenimui jo saiką, ribas ir tarnystę, siela, betiksliai atidavusi savo antžemiškas jėgas žemesniojo pasaulio ūpams ir tuo būdu įvariusi visus jo geidulius ir susijaudinimus į mirtiną nesotybę.

Ką čia Platonas stengias nušviesti, turėdamas galvoje atskirą žmogų ir valstybę, tai vis labiau ir labiau tampa prakeikimu visos žmonių civilizacijos ir grasina nuvesti ją į pražūtį: visi žmogaus centrinės nervų sistemos turtingi įgimtieji gabumai ir vystymasis pristoję tarnauti periferiniams nervų centrams, visos intelekto, atminties, vaizduotės dovanos yra blogai išnaudojamos žemesniųjų žmogaus prigimties pusių. Technika, dailė ir mokslas vis labiau ir labiau tampa geismo darbininkais, ne gyvulus tarnauja dvasiai, bet dvasia gyvuliui: „Protu tai vadina ir tam tenaudoja, kad būtų žvėriškesnis net už keturkojį“.

Toks padėjimas ne tik rodo, kad siela, įstatymų leidėja, užmiršo šį savo uždavinį, bet ir biologiškai jis yra nenormalus, yra kiekvienos natūralios ir sveikos gyvenimo tvarkos išvertimas išvirkščiai. Nes visa mūsų psichofizinė organizacija rodo, kad centralinio organo funkcija turi visam kam viešpatauti. Daug labiau ir stipriau, negu žemiau už mus stovinčių gyvių pasaulyje, visi mūsų organai yra nervų plaušais surišti su didžio-

siomis smagenimis. Nes ką reiškia instinktas gyvulių gyvenimo ekonomijai, atskiro padaro išitvarkymui į bendrąjį dėsnį, tai žmogaus organizmui reiškia tikras, tvirtas dvasios viešpatavimas. Bet tas ypatingai glaudus surišimas visų žmogaus organizmo dalių su centraliniu organu, kurio tikslas yra iš dvasinio centro saugoti ir valdyti pagal Dievo įstatymą visus mūsų gyvybės pasireiškimus, leidžia taip pat mus visiškai apversti mūsų vidaus tvarką. Tai atsitinka tuo būdu, kada žinojimas išlysta į pojūčių sferą ir liepia centralines jėgas pasiduoti jos reikalams. Ir kadangi taip yra, tai visais didžiais žmonių apsimąstymo laikotarpiais žmonija stipriai jaučia sielos puolimą ir iš to išveda pirmąją puolimą, kurs kitą kartą sumaišė tikrąją jėgų tvarką ir tą atbuląją būklę patvirtino amžinai.

Kad filosofijos istorija nebūtų rašoma beveik visai abstrakčiai — moksliskai, tai būtų bent kiek pamatę, kaip giliai ir nuolat Platonui, gyvenimo žinovui, rūpėjo praktiskai pagydyti tą liguistą žmogaus prigimties dvejojimą. Visas jo mokslas apie anąjį pasaulį išėina ne tik iš aukščiausių dvasios nujautimų, bet vien kart iš to gyvojo vargo, į kurį įpuolė žmogaus siela visa įstrigus į šį pasaulį. Jis giliai nuvokia aukščiau nurodytąjį mūsų visos psichofiziškos organizacijos pavojų, jis mato, ko reikia tam atbulam santykiui pagydyti ir savo „aš“ atjautimui perkelti iš organinės prigimties atgal į dvasinę prigimtį; jis žino, kad reikia giliai atmaintyti mūsų tikrojo gyvenimo supratimą, norint, kad mūsų gyvenimo jausmas liautųs veržęsis gyventi grynai biologiškai ir dvasiniuose dalykuose pamatyto mūsų egzistencijos branduolį; jis žino, kad jei dvasinė jėga nori savim pasitikėti, — be ko nėra galima viešpatauti ant materijos — ji būtinai reikalinga kilnios genealogijos, kad pajėgtų apsaugoti pati save nuo begalinio apčiuopiamųjų reikalų ir faktų iškalbingumo ir įvykdyti savo reikalavimus. Jei mūsų dvasinė prigimtis tėra materijos funkcija, iš kur mes semsimės jėgos galingai viešpatauti dvasia? Visos tos kilnios nuovokos apie aukštesniąją mūsų sielos kilmę, kurias Platonas žadina mummyse, turi patvirtinti mūsų centralinio organo viešpatavimą ant periferijos. Jos nori, taip sakant, būti galvos filosofija prieš liemens filosofiją, jų tikslas yra atsverti visa tai, ką Schopenhaueris vadina „valios išdidumo primatu“. Tas skyrius jo veikale „Die Welt als

Wille und Vorstellung“ vaizduoja nuo apačios visai tą pačią liguistą žmogaus būklę, kurią Platonas nustato ir rodo nuo aukšto, vadinasi, dvasinio pasaulio reikalų atžvilgiu.

Berods, tiktai krikščionystė teturi jėgos gyvenimo supratimą taip atmainyti, kad mūsų „aš“ susirįštų su mūsų aukštesniuojų gyvenimu. „Ne aš gyvenu, bet Kristus gyvena manyje!“ Bet nors Platono vaistų neužtenka, jis vis dėlto pirmas pažino mūsų ligą ir parodė vienintelį pasveikimo kelią. Platono nujautimas yra Mykolo Angelo atvaizduotas Sikstinės koplyčios freskuose: ten matome Delfų Sibilę, kurios spinduliuotos akys tartum nušviečia aplinkui visą ruimą.

## 6. NAUJOVIŠKAS PASYVUMAS.

Aukščiau nurodytoji žmonių sielos būklė ypač stipriai išigalėjo šių laikų žmoguje ir kaip tik dėlto naujoviško žmogaus siela yra gerai pasiruošusi suprasti Platono šaukimą ir priimti jo vadovybę. Apie „naujovišką dvasios kultūrą“ daug dabar yra kalbama, bet išsimokslinimas visai klaidingai yra identifikojamas su dvasios viešpatavimu. Kaip šiuodu dalyku skirias nuo vienas antro ryškiausiai parodo šis faktas: niekadoms dar patologijos mokslas nebuvo tiek nužengęs priešakin, kaip mūsų laikais — niekadoms dar valia nebuvo tiek nusileidusi patologišku-  
mui, kaip šiandien, žūvant tikėjimui į visagalį Dievą, prasideda tikėjimas į patologijos visagališkumą; žmogus grimsta į tą prieš-krikščionišką padėjimą, graikų tragedijų vaizduojamą, kuriame paveldėjimo prievarta, nedorybės ir ligūstumo tradicija slėgia sielą, lyg neišvengiamas prakeikimas. To valios nusiminimo priežastis yra iš didelės dalies vienpusiškas gamtiškas mąstymo būdas. Gamtamokslis, žinoma, be galo yra nusipelnęs rodydamas materialius sąlygiškumus ir kliūtis, kurie pastoja kelią mūsų dvasios veikimui, bet kartu jis pastūmė mus tą mūsų priklausomybę perdaug vienpusiškai įsistigti. Dvasinės jėgos savaran-kybei, kilniausiems valios ir sąžinės prityrimams šių laikų žmogus pametė formulą, jis jaučia, kad šalia priklausomybės filosofijos jis yra būtinai reikalingas tiekiančios jėgos dvasinės iniciatyvos, pasaulį apgalinčios energijos, ir kad be tokio vidujo dvasiško pastiprinimo, visas į lauką pakreiptas veikimas nesu-

laikomai turi eiti tarnauti žemesniosioms galioms\* Tai, ką Bergsonas vadina „aktivizmu“, naujas tikėjimas į kuriamąjį „élan vital“, kurs yra ne materijos produktas, bet plastinė jėga, stovinti už visų regimojo pasaulio pavidalų ir ypatingu būdu esanti žmogaus sieloje — tas tikėjimas turėjo ateiti užtvirti didelei viešpataujančios filosofijos spragai. Bet Platono mokslas yra daug didesnis „aktivizmas“, negu Bergsono. Dėl to, kad Platonas daug akyliau už Bergsoną suėmė giliausias mūsų dvasinės prigimties aktyvumo sąlygas. Viena — jis suprato, kad dvasia pirmiau turi dideliu stiliumi išsivaduoti iš išlaukinio pasaulio, jei nori stipriai pasipriešinti to pasaulio prievartai, antra — kad mums reikia kilnių tos dvasinės jėgos esmės sąvokų, kad galėtumėm paleisti visą jos energiją ir apgalėti materialių kliūčių psichologinę galią. Naujoviški nervų gydytojai, į kurių rankas patenka šiandien laiko dvasios aukos, žingsnis po žingsnio grįžta prie tų platoniškų tiesų, jie gauna patirti visą „centralinės inervacijos pedagogijos“ sunkumą, jie mato, kaip blogai žino sielos dinamiką tie, kurie nori veikti kreipdamiesi tiktai į valią, užuot pirmiau pabandę gydyti giliai įsikerėjusį aukštesniųjų palinkimų baikštumą, dvasios netikėjimą savo teisėmis, savo galia, savo paskyrimu. Yra tokia širdies liga, kurioje širdis ir tuomet dar silpnai tebeveikia, kai organinės nesveikumo priežastys jau seniai yra pagydytos. Priežastis čia yra ta, kad negalės įsivaizdavimas vis dar tebeveikia sąsamonėje; ligonis aiškiai ir tvirtai neįsivaizduoja pajėgias ir padaręs ir todėl vadinamoji „inervacija“ neįvyksta. Tas pats yra ir su dvasios veikimu prieš geidulius, aistras ir ligų priepuolius. Mūsų siela nebemoka šiandien susikoncentruoti kilniame tikslė, nebeturi jokio ryškaus savo savybės ir savo nepriklausomų gyvybės versmių simbolio; ji yra pripildyta vienu tūkstanteriopo supančiojimo vaizdu, tai, kas kūniška, ir tai, kas dvasiška, yra susilieję, susimaišę su vienas antru. Ji yra į jūros gelmes ištremtasis dievaitis Glaukas, ir reikia giliai valyti ir skirti, šviesti ir stiprinti, kad tai, kas amžina, atsiskirtų nuo to, kas nepatvaru, ir įeitų į sveikus santykius su vienas antru.

Šio pasaulio žmonės vis nesiliauja prikaišioję tikėjimui į anąjį pasaulį, kad jis kreipias žmogaus sielos energiją nuo šio pasaulio. Bet juk galingiausi amžių kultūros darbininkai, vyrai

ir moters, kurie išvadavo Europą iš neišeinamų girių, buvo kiau-  
rai anojo pasaulio žmonės. Ir tai nebuvo aklas atsitikimas. Pa-  
saulį tvarkanti sielos jėga, kuri viena teįstengia apgalėti visus  
tikrenybės pasipriešinimus ir sunkenybes, būtinai yra reikalinga  
tikėjimo į prisikėlimą. Tas tikėjimas geriausiai išreiškia jos  
lėkimą aukštyn, viršum tikrenybės, ir kartu yra neišsemiamas ir  
nepavduojamas jos tvirtumo ir jos įsitikinimo šaltinis. Šia  
prasme Goethe sakės sutinkąs su Lorenzo de Medicis žodžiais,  
kad tie, kurie netikį į kitą pasaulį, jau begyvendami esą negyvi.  
Ir iš tikrųjų: nejausdama aplink save amžinybės nei begalybės,  
dvasia negali šioje žemėje išskėsti savo sparnų.

## 7. DVEJOPYBĖ IR VIENYBĖ.

Naujoviškai sielai, kurioje gamta ir siela, kūniškumas ir  
dvasiškumas yra taip susilieję, niekas nebus tiek priešinga,  
kaip tas griežtas abiejų pasaulių persiskyrimas, kurį bandė pada-  
ryti Platonas savo filosofija ir kurį ypač įvykdė „Fedone“.  
Nes niekados dar lig šiol žmogaus dvasia nebuvo taip nesulai-  
komai įgrimzdusi į žemiškus tikslus, niekados ligšiol nebuvo taip  
sutirpusi natūraliuose jaudinimuose ir reikaluose, taip stipriai  
suaugusi su valstybe, taip deginama tautinio karščio, tiek pa-  
vergta pinigų, technikos ir ekonomijos, kaip mūsų gadynėje.  
Mes giriamės taip užvaldę dvasia išlaukinį pasaulį, kaip nieka-  
dos ligšiol — o tiesą sakant, niekados dar išlaukinis pasaulis  
nebuvo turėjęs tiek galios ant sielos, kaip šiandien. Tuo būdu  
siela, netekus aukščiausiojo turto, kuriame susikaupus ir atra-  
dus savą, tikrąjį gyvenimą, ji gali grįžti nepaliečiama į tikre-  
nybę ir priversti visus išlaukinius dalykus savy ugdyti, — nebe-  
pajėgia apsiginti nuo jaudinimų iš lauko. Ir kaip tik turtingos  
sielos žmonės žūva tuomet dėl to rezonanso, su kuriuo jų vaiz-  
duotė ir jų dvasios jėga didina ir stiprina visus jų kasdieninius  
susijaudinimus, apsvylimus ir kliūtis. Dėl to visur, kame su-  
griovė šventnamį, reikia statyti nervų gydyklą. Taigi nesulai-  
komas sielos tirpimas šiame pasaulyje visai nėra nei tikras už-  
valdymas pasaulio, nei tikras viešpatavimas ant gyvenimo; čia,  
tikrai sakant, beasmeniškumas įveikia asmenybę. Jei dvasinė  
asmenybė nori valdyti gyvenimą, ji būtinai turi išeiti tai, ką va-

diname dualizmu: siela turi išsivaduoti iš naivios vienybės su pojūčių pasauliu ir lygiai ji turi atsiskirti nuo žmonių draugijos ir visų jos nuotaikų ir jaudinimų, ji turi išsivaduoti iš kūno baudžiamos ir iš žmonių vergijos ir giliai apsimąstydamą, suprasti savo tikrąjį paskyrimą. Tai tėra mūsų suvaldoma, ko patys nesame valdomi. Kas nori būti charakteriu, tas būtinai turi išeiti tokią dvasiško išsivadavimo ir vidujo apsisprendimo mokyklą. Koks daugelis mūsų žodžių ir darbų tėra refleksiniai judesiai, sukelti iš lauko ateinančio erzino arba kliūtis, kiek daug išlaukinių priežasčių valdo mūsų kasdienį gyvenimą ir kaip retai mes patys tenusistatome! Išsivaduoti iš kūno ir sunkia askėza parodyti jam, kas yra ponas, turi ne tik tas, kas nori gyventi su kūnu, kaip reikiant, — ir tas, kas nori tinkamai elgtis su žmonėmis ir sąžiningai eiti visas savo pareigas turi pirmiausia nepriklausyti kitų dvasios, pavyzdžio, charakterio. Tik taip persiskyrę teįstengiamo tikrai savarankiškai, iš tikrai savo asmeninio gyvenimo centro ir išvien su aukščiausiaja tiesa veikti kitus ir padėti jiems išganyti sielą.

Žinoma, persiskyrimas sielos ir pasaulio, dvasios ir gamtos, nėra paskutinis išminties žodis; žinoma, krikščionybė reikalauja, kad dvasia *perskverbtų pasaulį*, ne kad žmogus atsiskirtų nuo Dievo duotos tikrenybės — bet kad siela galėtų pasiekti tą aukščiausią ir brangiausi susivienijimo su gyvenimo visuma pavidalą, ji turi pirmiau išsivaduoti iš klaidingos vienybės, turi liautis skendus vylių ir reiškinių pasaulyje, turi grįžti į save ir susikaupti Dievuje. Ričardas Vagneris rodo, kaip aukščiau buvo sakyta, šitą dvasios išsivystymo fazę savo Valkirijoje: kaip žmogus, pamatęs natūralios valios klaidingumą ir subrendęs aukštesniajam pažinimui ardo dabar Valkirijos, vadinas, savo aukštesniojo „aš“ vienybę su ta natūralia valia. Bet Valkirija yra taip suaugusi su Votano valia, kad tas atsiskyrimas iš pradžios atrodo jai neįvykdomas: „Mano pačios protas viena man tepatardavo — mylėti, ką tu myli. Tai argi man dabar reikia skirtis ir baikščiai tavęs vengti? Argi tau reikia skelti tai, kas kitados buvo suaugę su tavim, savąją pusę tolinti nuo savęs?“

Pasaulio istorijoje tas dviejų pusių persiskyrimas — naujos rūšies jų dviejų susijungimo sąlyga — įvyko pirmiausia Induose, o paskui vėlybesniame senovės pasaulyje. Ypač Platonas kon-

krečiai ir iškalbingai sako apie tą būtiną pereinamąjį laipsnį tvirtinant tikrą dvasios viešpatavimą. Dėl to Platonas yra geras vadovas kaip tik tokiai gadynei, kurioje *be jokių kliūčių viešpatauja klaidinga sielos su pasauliu vienybės rūšis*, dezorganizuodama atskirą žmogų ir visuomenę. Daug buvo kalbėta apie senovės pasaulio „dvasios ir kūno harmoniją“ ir toje senovės harmonijoje matyta kontrastas to, kas yra vadinama „krikščioniškas kūno ir gamtos niekinimas.“ Tikrenybėje nėra jokių „harmonijos“ tarp kūniško ir dvasiško žmogaus ir niekados nebuvo; kas buvo vadinama harmonija, tai iš tikrųjų tebuvo abiejų tų jėgų snaudimas; juo jiedvi augo, juo stipriau buvo jaučiamas priešingumas. Aiški taikos padėtis tegali būti tuomet, kai dvasia valdo kūną. Tai reiškia ne vien tik asketišką prievartą, kuri tėra įžengiamasis mankštinimasis, bet tą sieloje esančią Kristaus galią, kuri silpnina visų kūniškų tikslų veržimąsi priešakin ir net taip prikelia kūną, kad jo reikalavimai susitaikina su dvasios interesais. „Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum!“ (Mano širdis ir mano kūnas džiaugėsi gyvuju Dievu.)

## 8. DANGIŠKASIS IR ŽEMIŠKASIS EROS.

Platono nuomonė apie sielos nupuolimą į pojūčių pasaulį ir apie šaukimą nupuolusios atgal į jos tikrąjį gyvenimą ypač aiškiai ir originaliai yra išreikšta jo moksle apie Erosą. Platonas randa žmogaus meilės jausme du visai skirtinu elementu: lyties geidulį ir dvasišką ilgesį, kurs kyla ne iš veislės instinktų karalystės ir niekaip nėra iš tų instinktų išvedamas. Platonas vadina tą ilgesį dangiškuoju Erosu ir sako jį rodant, kad nemirioji siela ilgis savo tėvynės — viso to, kas yra viršum pojūčių, kad atlauža nori papildoma, pusė reikalauja visumos, neturtas — turto. Kaip kad žemiškoji prigimtis veržiasi lyties geiduliu į amžiną veislės gyvenimą, taip dangiškame Erose žmogaus dvasinė prigimtis trokšta amžino dvasios gyvenimo, spiria sugriauti visas užtvaras, kuriomis lytis siaurina sielą.

Bet štai Platonas pastebi, kaip lengvai tas nenutildomas ilgėjimasis dangiškojo pasaulio užmiršta savo tikrąjį tikslą ir skęste paskęsta žemiškajame Erose ir jo vyliuose. Tą paklydimą reikia aiškinti taip, kad ir lyties geidulys, išeidamas irgi iš ku-



riamųjų gamtos gelmių, gimdo sieloje tobulo žmogaus iliuziją. Meilės sujaudinta vaizduotė gimdo žmogaus „idėją“, apveikdama mylimą asmenį visais tobulybės brėžiais. „Ką jie pasėmė iš Zeuso — sakoma „Fedroje“ apie mylinčius — tą jie išpila į mylimo asmens sielą, darydami jį panašų į Dievą. Tuo būdu sielos troškimas tobulybės, reikalavimas visiškai pasiduoti antžemiškos nekaltybės idealui, yra perkeliamas ant mirtingo žmogaus paveikslu. Taip sako apie tai Goethe: „Mūsų krūtinėj banguoja troškimas tam, kas nežinoma, aukšta ir gryna; duoti dėkingai, laisvai savo sielą“. Taip suprastina ir Dantės Beatricė. Kilnaus jaunimo sieloje pirmoji švintanti meilė visados žadina ir sparnuoja idealią išcentrinę sielos jėgą, kuri paskui kreipias į žemiškosios meilės tikslą: žemiškasis grožis veda prie amžinojo grožio, o tasai nušviečia mirtingąjį paveikslą antžemišku spindesiu.

Taigi jei naujoviškieji psichologai visai vienpusiškai ir nežinodami daugpusės žmogaus prigimties tvirtina, kad kiekviena religinė aistra teesanti vien atsimainiusi ir pasislėpusi kūniškoji meilė, tai Platonas rodo mums, kiek daug ilgėjimosi amžinybės ir religiško veržimosi apgalėti savo „aš“ siauras ribas užklysta į erotišką gyvenimą ir į jo tikslus pakreipia aukštesnėje sferoje kilusią aistrą ir atsidavimą.

Jausmo perteklius Verterio kančiose ir tai, kad tas perteklius neatitinka tikrojo meilės objekto, tiktai taip tėra išaiškinamas. Naujoviška siela, kuri būdama racionalistiškai apšviesta, neteko savo tikrojo tikslo, perkelia savo ilgėjimąsi amžinybės, visą savo veržimąsi viršum šio pasaulio į žemės dalykus ir žūva dėl to perkėlimo nepatvarumo. Vagnerio Tristane ir Izoldoje irgi yra parodyta ta sielos padėtis, taip pat daugelyje Šuberto ir Beethoveno dainų. Ten kalba giliausias religiškas daugumas, pametęs savo tikrąjį tikslą, įsiliejęs į žemiškąjį Erosą, bet sunkiai sužeistas ir į giliausį tragizmą įvartytas apsvylimo, būtinai ištinkančio kiekvieną, kas šiame žemiškos nepasitikimybės ir nuožmaus atsitikimų žaidimo pasaulyje ieško to, kas tėra patenkinama tiktai ten, kame jau nebėra jokių vylių.

Visas Platono mokslo tikslas yra dangiškąjį Erosą žmoguje išgelbėti iš to paklydimo, iš to susimaišymo su žemišku geidimu ir nurodyti jam jo tikrąją esmę ir tikrąjį tikslą. Labai giliai

pažinęs žmogaus sielą, Platonas mato, kad vyriausias kiekvieno erotiško iškrypimo ir kiekvienos pojūčių vergijos priežastis yra ne geidulių pasaulis, bet tame, kad aukštesniosios sielos jėgos, sužavėtos ir apakintos žemiško grožio, paklysta jo labirintuose. O reiktų joms elgtis priešingai: pamačiusios grožį, jos turėtų atsimentinti aukštesnius dalykus, būtent tą tobulybės pasaulį, kurs nesiliauja traukęs savęsp pirmapradę dvasinę sielos jėgą. Dėl to Platonas ne tik moralizuoja prieš savo laikų nedorybes, ne tik neigia jas, ne, jis bando aukštesnįją sielos gyvenimą, klaidingai besitenkinantį, kalbinti jo paties kalba, atšaukti nuo tų vylių, kurių jis yra pagautas, ir nurodyti jam neapgaulingo įvykimo pasaulį.

Bet galima prikišti: kodėl dangiškasis Eros, siekimas dvasinės tobulybės, būtinai turi išsivaduoti iš žemiškojo Eroso? Argi mūsų tikslas nėra kaip tik pakelti aukštyne kūno geidulį, stipriai surišus jį su aukštesniuoju sielos gyvenimu? Be abejo, toks surišimas abiejų pasaulių turi būti mūsų tikslas. Bet tas tikslas tėra pasiekiamas ne tuomet, kai tas religiškas siekimas paskęsta kūniškame gyvenime, skolindamas savo dvasines jėgas tam natūraliam geiduliui. Ne, tas aukštesnysis siekimas turi pirmiau pažinti ir suvokti savo paties aukščiausįją turtą, kad paskui iš aukšto galėtų, kaip viešpats ir vadas, perskverbti žemiškos meilės pasaulį. Čia mes vėl matome, kodėl platoniškas, griežtas atskyrimas dvasios nuo gamtos yra neišvengiama sąlyga gamtai įdvasinti.

Daug kas matė Platono Erose įdvasintą perversiją. Bet kas tikrai moka skaityti, tas Platono „puotoje“ ras aiškiausią atsakymą nuo tos jo gadynės nuodėmės. Berods, tai yra Platono psichagogijos menas, kad norėdamas gelbėti savo laikų jaunimą iš tos Eroso ligos, jis pats kalbėdamas žemai nusileidžia į meilės afekto kalbą: jis kalba ne mokytojo kalba, bet pačios meilės kalba, ir kaip tik dėl tos savo ugingos kalbos jis buvo taip įtariamasis. Kaip reikia, tais savo himniškais žodžiais jis iškelia daug didesnę ir nepasotinamesnę meilę, kurios niekad negali patenkinti žemės dalykai.

Dažnai taip pat platoniškoji meilė buvo suprantama kaip kūniškai nepatenkinta žemiškoji meilė. Ir tai yra klaidinga. Dangiškasis Eros, apie kurio visišką išvadavimą ir nušvietimą.

galvoja Platonas, yra visai kas kita, negu žemiškoji meilė, negu net ir dvasingiausi lyčių santykiai; tas Eros tai yra į vieną, tiktai kitą pasaulį pakreiptas žmogaus sielos ilgesys.

Bet atsikreipdamas taip į dangiškąjį Erosą, Platonas visai nenori paniekinti natūralaus Eroso. Jis palieka gamtą jos vietoje, jis nekovoja už ją, nei prieš ją. Jam viena terūpi: kad dvasios gyvenimas lig galo išsivystytų ir tiek subręstų, kad kuo aiškiausiai suprastų savo tikslą ir tuo būdu apsaugotų sielą nuo ligą įvarančio paklydimo. Šiandien vėl gyvename tokiais laikais, kada visi tie sielos reikalai, Platono surinkti į dangiškojo Eroso paveikslą, labiau negu kitados nutolo nuo savo tikro patenkinimo ir pražuvo žemiškos meilės jausme. Todėl kaip tik į naujovišką žmogų kreipias Platonas šaukdamas: „Siela, neužmiršk savo amžinojo gyvenimo!“

Platonas yra didysis vidaus pasaulio tvarkytojas, rodąs kiekvienai jėgai prideramą jai vietą ir pašaukimą jėgų hierarchijoje ir darąs galą chaotingam atskirų sielos linkmių sumišimui. Berods, visos jėgos turi veikti išvien, berods, dangiškasis Eros turi auklėti žemiškąjį Erosą ir statyti jį po Dievo valdžia, bet jis tegali tai padaryti tuomet, jei nieko nekliudomas, nestabdomas seks savo paties aukštesniuoju paskyrimu. Jei tas griežtas veržimasis į dvasinę tobulybę tapo sielos galia, tai jis visai savai valdo ir žemiškąjį Erosą: tuomet lytys ima pažinti sąmoningai ir nesąmoningai, kad aukščiausias jų dviejų santykių uždavinys yra padėti viena antrai tobulintis, ir šiuo atžvilgiu suprasti savo ryšio religiško pašventimo giliausią prasmę. Tiktai taip susirišus su dangiškuoju Erosu, ir žemiškosios meilės jėga išsivaduoja iš instinktų gyvenimo dramblymo ir bukumo ir įsigyja tikrai didelės ir pasiukojančios meilės didvyriškumo.

Naujaplatoniškame mite Dievas siunčia dangiškąjį Erosą patraukti atgal pas save paklydusios Psichės. Čia yra nujaučiamas Dievo malonės veikimas žmogaus širdyje. Tą nujautimą paskui aiškiausiai išreiškė krikščionių mistika.

## 9. PLATONO IDĖJŲ MOKSLO ESMĖ IR PRASMĖ.

Platono mokslas apie kuriamąsias daiktų idėjas, kurios karaliauja anapus mūsų tikrybės, iš pradžių atrodo labai fantastiškas ir net keistas; dėl to ir krikščionių filosofija, priėmusi ir toliau išvysčiusi tokią daugybę Platono minčių, atmetė tą idėjų mokslą. Bet jei mes to mokslo apie idėjų egzistenciją anajame pasaulyje ir nepriimame, tai vis dėlto tame centraliaime viso Platono galvojimo sumanyme glūdi gili tiesa, kurios supratimas yra neatskiriama surištas su visa Platono psichagogija ir kuri, šiaip ar taip, gali būti naudinga tuo, kad kreipia žmogų iš lauko į vidų ir padeda jam nujausti kuriamąsias gyvenimo gelmes.

Aristotelis, kritikuodamas Platono idėjas, tvirtino, kad Platonas tiek tepadaręs, kad pakėlęs į realią buitį dalykų sąvokas, kurios juk teesančios žmonių padarytosios abstrakcijos. Šią kritiką pakartojo beveik visi mokyti kritikai lig naujausių laikų (Eucken). Vienas Schopenhaueris tesuprato, kad Platono idėja gali būti teisingai aiškinama tiktai remiantis artistiško kūrimo prityrimu. Gerai jis tvirtina, kad Platono idėja esanti tas pats, į ką *dailė* žiūri, kaip į savo objektą; taigi ne paprasta tikrėybė ir ne sąvoka arba vedamoji mintis, bet ta *plastinė* daiktų pirmapradė, kuri gyvenime niekadės visai nepasireiškia ir kiekvieno įkūnijimo tėra vos tepažymima., o ne nuodugnai parodoma. Tai kuo gi skirias Platono idėja nuo daiktų sąvokos? Sąvoka kyła, sutraukus vienos reiškinių grupės bendras žymes, taigi joje visados yra *mažiau*, negu atskirame reiškinyje; ji yra anemiška, blanki, sulyginus su „idėja“ platoniška prasme. Idėjos yra tartum visos buities praelementai, daiktų pravaizdai, jose yra pasislėpusios visos galimybės, kurios, formoms su viena kita bekovojant, vis iš naujo yra stabdomos ir darkomos. Realus reiškinyss tėra atlauža to, kas glūdi pravaizde. Taip, pavyzdžiui, „žmogaus idėja“ platoniškąja prasme yra kaip tik tai, kas nė viename atskirame reiškinyje visai neišeina aikštėn, bet yra įdėta į pravaizdą. Nuolatinis prajėgos aikvojimasis nesuskaitomiems gimuliams lygiai ir viena kitai priešingos gyvenimo įtakos stelbia ją neleisdamos visiškai pasireikšti reiškinių pasaulyje. Goethe savo dramoje „Tasso“ sakydamas apie poe-

tą: „Į mus jis, rodos, žiūri ir keistos dvasios jam mūs vietoje vaidinas“ — bendrai charakterizuoja artistišką regėjimą. Dvasios, kurios vaidinas dailininkui, tai yra kaip tik Platono idėjos; atskiri žmonės primena jam tiktai tuos pratipus, kurių jie tėra blanki kopija, kuriais vienais jis tesidomi ir juos vienus tevaizduoja. Tuo būdu ir graikiška statula įkūnija daug daugiau, negu tikrenybę, būtent: platonišką savo objekto idėją. Dailininkas, mano Schopenhaueris, supranta pasislėpusius ir vos težymius gamtos sumanymus; jis kalbą aiškiai ir lig galo tai, ką ji temikčiojanti, ir todėl formos grožį, kurs jai nevyksta tūkstančius kartų, jis iškala kietame marmure ir, pastatęs ją priešais gamtą, tartum sako: „Juk to tu norėjai, ar ne tiesa?“ Taip dailininkas ima iš gamtos lūpų neištartą žodį, jis duoda daugiau, negu ji sako, o tačiau tai, kas yra jos nuosavybė, tikrai pasireiškusią, nebestabdomą tikrenybę — per jį tiktai ji pasireiškia lig galo. Todėl Goethe sako: „Gamta negalėjo nupiešti viso charakterio, dailininkas turi papildyti ko trūksta.“ Taigi dailininkas vaizduoja ne tik tai, kas jau yra paregėję šviesą ir tapę tikrenybe, ne, jis leidžiasi gilyn, į „motinų karalystę,“ vadinas, į dar negimusią, neišsemtą tikrenybę, kuri pasako jam visas savo paslaptis ir atidengia galimybes, kurios gal dar niekadės nėra buvusios tikrenybe, tačiau turi savo pagrindą to gyvenimo gemalo giliausioje esmėje. Pažiūrėkime į Ruysdael'io ažuolą. Kas čia atvaizduota, yra daug daugiau už duotąją tikrenybę. Ruysdael tartum sugauna plastinį principą to medžio, kuriam visai užaugti kliudo visur klimatas, žemės ypatybė, audros ir oras. Tiktai dailininkas iš visų tų nuotrupų tesuvokia pravaizdą ir vaizduoja jo visą, nieko nestabdomą pavidalą, taip, kad kuriamojo gyvenimo galia, jame esanti, graudžiai kalba į mus ir mes sakome su šv. Pranciškim: „Mūsų brolis medis“. Tą patį galima pasakyti ir apie tikrąjį portretavimo meną. Ir jo objektas yra portretuojamo žmogaus platoniškoji idėja. Tikras artistas nefotografuoja stovinčio prieš jį žmogaus, negaudo kokios nors gyvenimo konsteliacijos atsitiktinės išraiškos, nesulaiko amžiniems laikams greit praeinančių sielos nuotaičių, ne, jis sugauna vyriausį plastinį principą, kurs yra to žmogaus pagrindas, bet iš lauko ar iš vidaus nuolat kliudomas, vis negali grynai ir vispusiškai pasireikšti. Dėl tos priežasties tikras artistas savo

vaizduojamus charakterius visumet stato į tokius konfliktus ir padėjimus, kuriuose jie yra priversti ištraukti iš savęs savo giliausią ir galutinę tiesą. Ir tikrai tuo būdu, vadinasi, perkeldami Platono idėjas į gyvenimo tikrąybę, kūrėjai teišsprendžia problemas, kurios nėra išsprendžiamos su paviršio žmonių charakteriais. Tuo tarpu grynios minties dailininkas, kaip, pavyzdžiui, Ibsen, bando protišškai išspręsti pav., ištekėjusios moters emancipacijos problemą; jis apvelka rūbais gryną sąvoką, užuot vaizdavo platoniškas idėjas. Tikras dailininkas kurdamas negalvoja apie problemas; tikras žmonių gyvenimas ragina jį ieškoti pravaizdų ir paskui įkūnytas platoniškas idėjas įstatyti į tą gyvenimą – pažiūrėti, kaip jos užvaldo parodytą tikrąybę ir kaip sprendžia tos tikrąybės konfliktus. Taigi emancipacijos klausimas paragins jį pastatyti į tuos konfliktus visos, tikros moters (ne nusmukusios smagenų moteriškės!) pirmavaizdį, moters, kuri gyvena ir mąsto iš visos savo turtingos prigimties, ir liepti jai pasisemti tų konfliktų sprendimą iš savo giliausios tikrąybės, iš „motinų karalystės“, tokį sprendimą, kurio niekad niekas nerastas vien tiksliai sąvokomis galvodamas apie tikrąybę. Ne blankios mintys, bet tik naujos ir negirdėtos jėgos tikrai tekelia aukštyn ir ugdo žmonių gyvenimą. Ir kaip tik dailininkas kuria žmogystas, kurios, kad ir niekad nebuvusios, turi daugiau kraujo ir gyvybės, negu regimojo gyvenimo figūros; jis rodo žmones, kurie yra mums artimesni už mūsų geriausius, žinomiausius prietelius; jis prikelia paslėptą tikrąybę, jis duoda *daugiau* tikrąybės, negu regimoji tikrąybė kad gali patiekti. Ir ne dėl kokios pamokiamosios tendencijos, bet dėl tos pirmavaizdžius pasiekiančios jėgos dailės ir dailininko įtaka yra tikrai doriška. Dailininkas iškelia aikštėn elgimosi galimybes, kurios, berods, yra įdėtos į žmogaus prigimties gelmes, bet kasdienio gyvenimo triukšme ir interesų kovoje lig šiol nėra dar pasireiškusios. Taip, Schleiermacherio nuomone, „žmogaus Sūnus“ esąs, taip sakant, platoniška žmogaus idėja. Kristus atnešąs į gyvenimą tikrojo žmogaus, tokio žmogaus, kokio norėjęs Dievas, pirmavaizdį ir vaizduojąs jį ne marmuru, bet kūnu ir krauju, Jo asmenyje platoniškoji idėja gyva įsiveržianti į tikrąybę, stebuklingai stiprindama visame žmogaus gyvenime vykdomąją jėgą prieš tą galią, kuri stumia žmogų nusidėti. Ži-

noma, Kristus reiškia dar be galo daugiau — tačiau Schleiermacherio nurodymas gali mums padėti suprasti platoniškos idėjos esmę ir supratus nujaušti vieną Kristaus veikalo dalį: kad Jis nesiliauja raginęs mus būti gyvenime tuo ir įkūnyti tai, kas tartum dieviška žmogaus idėja, yra įdėta į mus, bet dėl kovos žmogaus su žmogumi ir dėl visų tų tūkstančių materialaus gyvenimo reikalų ir vylių vis negali išsivystyti.

Taigi tikroji dailė, kuri siekia vaizduoti platoniškas idėjas, reiškia ne vylių pasaulį šalia tikrenybės, bet priešingai: ji kaip tik supažindina mus su giliausia gyvenimo ir žmogaus tikrenybe. Ir čia randame ryšį tarp dailės ir krikščionių religijos: krikščionių religija (čia tekalbame apie *vieną* jos esmės pusę) vaizduoja visai grynai ir konsekventiškai tą žmogaus prigimties jėgą, kuri šioje žemėje yra nuolat stabdoma ir kliudoma, ji rodo mūsų gryniausią „aš“ tokį, kokį kilniose valandėlėse nujaučiame esant mūsų slapčiausią, neįvykusią galimybę ir kokio trokštame. Mes jaučiame: štai taip žmogus turėtų gyventi ir elgtis! Iš ten esame be paliovos teisiami, teisiame patys save ir jaučiame savo būklę esant nuodėmės ir nupuolimo būklei. Taigi, nors ir netikime į anapusinius visų daiktų pirmavaizdžius, tai vis dėlto Platono mokslas apie amžinąsias idėjas turi gilios prasmės ir gali dvasiškai priartinti mus prie aukštų tiesų. Jis įspėja mus, kad nepasinertumėm apčiuopiamoje ir regimoje tikrenybėje, veda mus į kuriamąsias sielos ir gyvenimo gelmes, ragindamas mus mąstyti ir elgtis tų gelmių dvasia, nesiduodant nustatomi nei suskilusiai ir sudarkytai regimajai tikrenybei, nei opiam mūsų pačių vidaus paviršiui. Platono valstybėje visuomenė gyvena vidaus regėjimu nedaugelio žmonių, kurie orientuojąs pagal amžinuos daiktų pirmavaizdžius, ne pagal tuos vaizdus — šešėlius, kuriuos vadiname „tikrenybe“, nors jie visai neturi savyje ir neįkūnija „įvykdyto“ gyvenimo. Norėdamas paaiškinti skirtumą tarp principų žmogaus, kuris žiūri į gilumą ir iš ten nustato savo gyvenimą, ir įsikibusios į pavirši minios, Platonas lygina *tą* teisingumo rūšį, „kurią sutinkame teismuose“, su teisingumo *idėja*, vadinasi, su tobulai išgalvotu ir įvykdytu teisingumu, kuriame su aukščiausia logika pasireiškia tam tikra viską suprantanti ir tvarkanti sielos jėga, galutinai griau-nanti savimybės ankštumą. Tai yra ta teisingumo rūšis, kurią

ir Giotto vaizduoja Paduos arenoje: visais organais matančioji, viską perskverbiančioji teisybė, kurios nepapirks nei privilegijuotų ir laimingų išlaukinis orumas bei tvarka, nei kenčiančių ir nuskriaustų aistra, kuri nuvokia visų išlaukinių ir vidujų padėčių giliausias sąlygas ir moka pamatyti tiek blogį po gėriu, tiek gėrį po blogiu ir suvokti summa iniuria (aukščiausį neteisėtumą), pasislėpusį už summum ius (aukščiausios teisės). Įsigilinkime į socialios idėjos pirmovaizdį ir sulyginkime su juo visą nekonsekvenciją to, kas šios gadynės luomų kovoje skelbiasi abiejose pusėse „sociale idėja“, o tėra išlaukinių erzinių ir nervinių reakcijų viešpatavimas ant *socialinio etos logikos* — tuomet suprasime, ką manė Platonas, laukdamas visuomenės ir atskiro žmogaus išganymo tikrai' iš įsigilinimo į amžinąsias idėjas.

Krikščionystėje tos idėjos tapo kūnu — tobula meilė, tobulas atleidimas, tobula auka išėjo aikštėn iš slėpyklos, kad atskilęs nuo Dievo žmogus nusigręžtų nuo pusiautinumo ir vėl išmoktų elgtis pagal Dievo pirmą mintį. Kristuje yra duotas pavyzdys žmogaus sielai, kaip begyvendama ji gali laimėti tai, kam yra Dievo paskirta. Kristus vaizduoja Dievo idėją žmogaus atžvilgiu: siela yra įkvėpta į organinį gyvenimą ne tam, kad pasinertų jo gyvuliškume, bet tam, kad nepaisydama jėgų ir dovanų padalinimo, priešintus skaldymosi blūdui, viską suaustų į visumą ir ta tvarka gyventų. Taip suprasta visa žmonijos istorija yra kova amžinųjų idėjų su nuopuolio galybe, neregimojo pasaulio su regimojo pasaulio vaikų pasididžiavimu.

## 10. PLATONAS IR ŠV. PAULIUS.

Šv. Pauliaus mokslas apie įstatymo vergiją ir apie laisvę Kristuje šių laikų žmogui tėra nesuprantama scholastika; daugiausia — jis mato jame surinktus tam tikro laikotarpio prityrimus, bet niekad neateis jam į galvą mintis, kad čia yra pasakyta tai, kas turi amžinos vertės, kas ir jam galėtų duoti šviesos ir jėgos atspėti savo paties vidaus gyvenimo mįslėms. Jis nemato nė to, kad tas gyvenimo protestas prieš moralę, kurią pareiškė Nietzsche, seniai yra išmąstyta ir išspręsta šv.



Pauliaus, kad šv. Paulius yra čia net daug naujoviškesnis už naujoviškiausią etiką, kuri ar visai neapsidirbo su Nietschės protesto giliausia prasme, ar padarė tai labai silpnai.

Niekas negali šios gadynės žmogaus geriau prirengti su-  
prasti šv. Pauliaus laiškus, kaip studijavimas Platono kovos su sofistais — kaip tik dėl to, kad laikotarpis, kuriame Platonui teko ginti Dievo teisės prie žmogaus sielos, buvo visiško sugedimo ir beribio subjektizmo laikotarpis, ir kad Platonas daro tai kalbėdamas ne teologijos, bet giliausio subjektyvaus prityrimo kalba. Platono menas pasireiškia tuo, kad jis moka pažadinti giliausią sielos gyvenimą, juo pasirėmęs, pataisyti paviršutinį ir klaidingą asmeniško gyvenimo supratimą ir tuo būdu atstatyti visas tas tiesas, kurios buvo sugriautos laisvos asmenybės vardu. Todėl jis nebando pamatuoti etikos iš lauko, bet pradeda psichologija, *psichės santykiu su etosu*; jis moko sielą nujausti visa, kas stelbia arba ugdo jos aukštesnį gyvenimą. Kaip kiekviena profesija veikianti sielą to, kurs ją varas, taip ir visas mūsų elgimosi būdas lavinąs ar gadinąs mūsų sielą. Savimyla ir savęs apgalėjimas visai kitoniškai veikia, anot Platono, (Gorgias) žmogaus sielos gyvenimą, ir tai žinanti nėra neklysdama kiekviena siela, kuri pasinerianti į tyliausias savo prityrimo gelmes. Todėl nėra jokio reikalo toliau ginčytis dėl skirtumo tarp to, kas gera ir kas bloga, ir, kaip mėgstą daryti visų laikų sofistai, — iš regimosios nedorų darbų sėkmės išvesti, kad tikrenybė visai netvirtinanti ir nevykdanti sąžinės ištarų ir kad nesą jokios dorinės pasaulio tvarkos. „Tu žinai savo sieloje aiškiausiai, o Polosai, — taip sako Platono Sokratas sofistams — kad tas nedorėlis yra nelaimingas, noriu iš tavęs paties ištraukti tam liudijimą“. Ir Sokratas parodo, kad kiekvienu nedoru darbu yra ne tik pašalinamas arba skriaudžiamas žmogus, ne tik griauinama ir niekinama visuomenės tvarka, bet dar pačioje sieloje yra užmušamas paslaptingas gyvenimas ir išpančiojamas kitas, kančios gyvenimas. Ir tiktai taip tesą galima, anot Platono, išaiškinti, kodėl nusikaltėlyje kykla reikalavimas atgailoti; jis jaučias, kad jo darbo sunkiausia išdava esąs vis augas jo sielos sugedimas ir kad toji liga tebusianti pagydoma tuomet, jei jis savo noru atsižadėsiąs ko nors svarbaus ir kentėsiąs, ir taip įsimaišęs į savo paties gyvenimą, atstaty-

siąs aukštesniojo gyvenimo autoritetą. Taip iš vidujo prityrimo Platonas įsigyja sąvoką sielos išganymo, kur visų išlaukinių maštabų ir visų nesutvarkytų palinkimų vietoje, turi nustatyti žmogaus elgesį.

Graikuose ir dabar dar yra paprotys per Velykas patarnauti artimiems, neimant už tai užmokesnio. Tai yra daroma sielai išganyti ir todėl toks darbas vadinasi „ — „tai, kas

padaryta sielos gyvenimui.“ Reikia žmogui suprasti, kad tai, kas atrodo teesant tikrai socialus darbas, nėra tikrai „

vadinasi, visuomeninė vertybė, bet yra surišta su giliausiu sielos gyvenimu ir net iš ten gauna savo tikrąją vertybę.

Visai tokia pat yra ir Platono psichagogijos prasmė. Jis nurodo mums, kad savęs apgalėjimas, kurio reikalauja iš mūsų visuomenė, yra kartu visai asmeninis turtas, išsivadavimas iš organinių reikalų ir jaudinimų viešpatavimo, išėjimas iš egoizmo ankštumo, dvasios gyvenimo atpalaidojimas, ir kad todėl tikras paklusnumas niekad negali priešintis tikram asmeniui gyvenimui.

Šia prasme Platonas nuolat stengias kovoti su paviršutiniu gyvenimo supratimu, kuriuo remdamasis suklaidintas žmogus reikalavime apgalėti save mato varžymą gyvo gyvenimo. Kai sofistai prikaišioja Sokratui, kad pagal jo mokslą, nebent numirėliai ir akmenys įkūnija tikrąjį žmogaus tikslą, Sokratas atsako paslaptiniais Euripido žodžiais: „Kas žino, ar mūsų gyvenimas nėra veikiau mirtis, o mirtis — gyvenimas“, norėdamas tuo pažymėti, kokių paviršutinių esama visų tų sąvokų, pagal kurias sprendžia atitolęs nuo Dievo žmogus ir kurios stabdo jo paties aukščiausių jėgų augimą.

Ką Platono išmintis tikrai vapalioja, tai įvykdo Kristus. Jis stato į aukščiausią šviesą visa tai, kas tikrai yra gyvenimas, Jis moka pataikinti į maištingo gyvybės geidulio giliausią esmę. „Ego sum vita“, sako Jis — ir visas „išsigyvenimo“ trukšmas yra nuteistas. Tačiau Platono stengimasis pagilinti gyvenimo sąvoką gali mums padėti suprasti šv. Pauliaus laiškus, kuriuose įstatymo vyrams yra aiškinama tų žodžiu „Ego sum vita“ visa prasmė ir naujovė. Jei siela pažino savo amžinąjį gyvenimą ir jei ji paskui suprato, kad susivienijus

su Kristumi gali dalyvauti dieviškame gyvenime, tai ji nuregi ir savo augimo šioje žemėje tikras sąlygas ir ima iš gyvenimo džiaugsmo ir laisvės meilės daryti tai, ką pirma darydavo iš paklusnumo įstatymui, arba ką atmesdavo priešindamos įstatymui. Žmogus yra tuomet „kitokia kreatūra“, viso jo gyvenimo sunkumo centras yra perkeltas į visai kitą pasaulį, negu tas, su kuriuo jis pirma buvo susivienijęs ir kuriame buvo pasinėręs, atkaklus ir patenkintas savim. Bet taip atmainyti žmogų tegali ne tikrojo gyvenimo *aprašymas*, bet jo tobulas išikūnijimas Išganytojo kančioje.

## II. VIDUJINĖ IR LAUKINĖ SAVIGINA.

Juo gilyn eina Platono išmintyje tikro gyvenimo, sielos išganyto ir dvasiško žmogaus paskyrimo supratimas, juo aiškiau skiriamas ten nuo visų išlaukinių gelbėjimosi ir gynimosi metodų *dvasinės saviginos idėja*. Ir savisaugos instinktas yra perkeltas iš biologiško saugumo srities į tobulos dvasiškos konsekvencijos pasaulį, — ką Sokratas patvirtino savo mirtimi. Platono dialoguose matome Anima immortalis kylant aukštyn iš visų mirties ir gyvenimo pančių, kaip prisikėlęs Kristus, ir sekant savo vidaus šviesą — dėl to jau ir čia yra matomas kryžius: vis ryškiau išsina aikštėn, kad žmogus, kurs eina tokiu keliu ir stumia šalin visas gyvuliškos gyvenimo kovos ginkluotas jėgas, norėdamas gyventi tikrai dvasiškai, palieka absoliučiai vienas ir sukelia prieš save žmonių pajuoką ir neapykantą. Dėl to dialoge „Phädrus“ sakoma apie išminčių: „Jis išsina iš žmonių bruzdėjimo ir skubėjimo painiavos ir visas priklauso savo paties dieviškam gyvenimui, bet minia rodo jį pirštais sakydama: jis yra kvailys, žiūrėkit, kvailys! Nes minia nežino, kad jis yra pripildytas Dievo.“ O „valstybėje“ pasakyta, kad jei tikrai tobulas teisingasis pasirodytų žmonių tarpe, tai jis būtų pakartas ir per veidą mušamas. Pats Sokratas sakosi aiškiai žinąs, kad jį pasmerksią mirti lygiai taip tikrai, kaip kad būtų pasmerktas mirti gydytojas, apskūstas kepėjo vaikų tribunolui šiais žodžiais: „Žiūrėkit, jis degina jus, jis piausto jus, neleidžia valgyti skanumynų, duoda jums karčių vaistų, jis yra jūsų neprietelius!“

Asmuo, kurs skiria tą dvasiškos saviginos pasaulį nuo paprasto gyvenimo, pasireiškia mums tą valandą, kai Kritonas įpuola į mokytojo kalėjimą, pranešdamas viską esant parengta bėgti. Kritonas dar tebekalba paprasto savisaugos instinkto stumiamas, jis visai užmiršta, kad tas, kurį jis nori gelbėti, atstovauja kažkam daug aukštesniam už baimę prarasti kūno gyvybę. Iš pradžios jis labai nustemba neradęs Sokrate jokio atgarsio, bet ūmai pajunta susigėdęs, kaip menkai jis ligšiol tesu-prato savo mokytoją; jis suvokia, kad Sokrato sieloje atsidarė visai naujas motyvų pasaulis, visai kitoniška gyvybės jėgos karalystė ir kitoniška gelbėjimosi idėja, negu ta, kuri visados viešpatauja žmonių būvio kovoje. Čia turime tarsi preliudiją šiems žodžiams: „Mano karalystė nėra iš šio pasaulio.“ Dialoge „Gorgias“ tą naująją idėją apie gėrio saviginą pasaulyje Platonas vysto toliau ir sutraukia į žinomą posakį: „Geriau neteisybę kentėti, negu neteisybę daryti.“ Kai sofistai prikaišiojo Sokratui, kad tas mokslas žeminąs tikrą vyrą, nes tas, kas taip manąs, negalįs apsiginti nuo iškoneveikimo ir skriaudos nei savęs nei savųjų, kad jis turįs leistis mušamas per veidą ir apiplėšiamas — Sokratas atsako, kad kaip tik jo priešų mokslas esąs nieko daugiau, tik baili *gyvybės gynimo filosofija*, kuri liepianti žmogui, sau pačiam apginti., būti kiekvieno žemo, nekilnaus pavyzdžio vergu — o tai juk nėraž nesutinka su vyrišku tvirtumu. Bet esąs kitas būdas apsiginti, galingesnis už visus išlaukinius būdus: kad neužsikrautumėm ant savęs kaičios, kad skirtumėmės su šiuo pasauliu nesusitepę, kad būtumėm ištikimi Dievui ir rūpintumėmės savo gyvenimu kitame pasaulyje..

Neabejotina tiesa, kad tuo mokslu, jog geriau neteisybę kęsti, negu neteisybę daryti, jau yra pasiektas Kalno pamokslo slenkstis. Senovės graikai kyla į tas aukštybes vis labiau gilindami idėją, kad žmogus turi nepajudinamai tvirtai laikytis prieš išlaukinį pasaulį, ir tuo prirengdami mus suprasti visą Kalno pamokslo prasmę ir neišvengiamą logiką. Solonas dar tebesakė teisingumą esant tame, kad savo priešams darome bloga, o prieteliams gera, o Platono dialoguose jau visai aišku, kad kiekvienas atkeršijimas yra priklausymas išlaukinių erzinių ir griežtai priešinas nepriklausomo, iš vidaus nustatomo charakterio idealui.

Kas sužinojo vieninteliai teisingą kelią, kas turi prieš akis sielos išganymą, tas besielgdamas neseks kitų žmonių pavyzdžiais, bet tvirtai darys savaip, neklausydamas nieko daugiau. Tas geležinis tvirtumas, tas dvasios atsiskyrimas nuo išlaukinių jaudinimų pasaulio, yra paskutinis senovės išminties žodis. Krikščionystė rodo mums dar aukštesnę laipsnį: „Laiminkite tuos, kurie jus keikia, darykite gera tiems, kurie jus neapkenčia, mylėkite savo neprietelius.“ Čia net ir senovės savigybos žvilgsniu yra reikalaujamas ir vykdomas aukščiausias dalykas: turime tiek nepriklausyti svetimo pavyzdžio, kad į piktumo darbą pajėgtumėm atsakyti meilės darbu. Tiktai toks *elgimasis* teparodo, kad mirtingas žmogus yra tikrai išsivadavęs iš šio pasaulio ir yra valdovas Dievo pasaulio.

## 12. KATARINA ADORNA GENUJĖTĖ.

Vargiai yra gilesnis Platono siekimo ir mąstymo tęsinys, tobulesnis parodymas to, ką krikščionybė yra pridėjusi prie platonizmo, už „pasikalbėjimus kūno su siela“, kuriuose šv. Katarina genujėtė surašė savo sielos prityrimus ir parodė savo atsiskyrimą nuo pasaulio ir sugrįžimą į jį. Ką sako jos raštai, o dar labiau jos gyvenimas, visa tai tiksliai atitinka Platono mokslą. Kaip Platonas, ji išeina iš giliausio sielos gyvenimo, kuri buvo įstrigusi į pasaulio pinkles, o paskui atbudo; dažnai randame beveik tuos pačius žodžius ir vaizdus, kaip „Fedone“; ir čia sutinkame tą dangiškąją meilę, kuri yra sielai įkvėpiama iš aukšto ir ragina ją išsivaduoti iš pojūčių pasaulio. Tik Katarina daug akyliau už graikų filosofą atskiria ir suvokia tas įvairias sielos jėgas, kurių tvarka žmogaus sieloje yra sugriauta; ji dar daug vaizdingiau už Platoną rodo tų priešinimusių galią, kurie pačioje sieloje kyla prieš šaukimą išsivaduoti, pagaliau savo siekiamojo tikslo tvirtumu ji toli pralenkia visus Platono išminties nujautimus. Jos dialogai aiškiai rodo, kad tikra mistika reiškia ne kažkokį ūkanotą jausmą, bet kaip tik priešingai — ji daro galą visam neaiškiam sielos gyvenimo sumišimui, griežčiausia perskiria pamatines įvairių jėgų ir galių tendencijas, šia prasme mistika yra tikslus (exakt) mokslas apie giliausį žmogaus sielos gyvenimą. Ir nepadedant tokiam

mistiškam regėjimui ir mistiškai sąmonei, net ir šviesiausia intelektualiai demonstracija neįstengia visai nušviesti religinės tiesos; protas yra tuomet šviesus, bet siela pasilieka tamsoje. Todėl sielos kelrodžiai ir dvasiškas apšvietimas, tiekiamas tų dialogų, yra labai sėkmingas vaistas nuo chaotingo ir drumsto panteizmo, kurio šiandien galime rasti ir krikščionių tarpe — imkime pavyzdžiui kad ir vadinamosios „Dievo sutvarkytosios“ tikrėybės garbinimą — ūkanotos svajonės, daugiau kenkiančios tikram religiškam dvasios pakilimui, negu atviriausiai neigimas. Tiktai tas, kas yra išmokęs *grieščiausiai atskirti dvasios pasaulį nuo visų natūralių dalykų*, tas tegali be jokio pavojaus iš naujo susirišti su gyvenimu.

Katarina Adoma gimė 1447 metais Genujoje; jos šeima buvo viena pirmutinių mieste; tėvas buvo Neapolio vicekaraliūm. Pasakoja, kad ji „maža tebebūdama, ėmė mindžioti didžiūnų puikybę ir biaurėtis kūno gėriais“. Laukinę partijų neapykantą ir begalinę aukštesniųjų luomų smaguriavimą ji atjautė taip giliai ir taip skaudžiai, kad nusprendė paaukoti už tai savo gyvenimą ir visa atsiduoti Kristaus meilei. Bet šeima reikalavo iš jos kitokios aukos, negu ji pati kad buvo sumaniusi: ilgas dviejų vyriausių miesto giminių ginčas turėjo būti užbaigtas tuo būdu, kad Katarina ištekėtų už Fiesci giminės įpėdinio. Tai įvyko. Bet jos vyras pasirodė nesąs jos vertas, jis gyveno pasinėręs pasaulio linksmybėse; jos gyvenimas šalia jo buvo atskydas ir tuščias; pagaliau ir ji davės įtraukiama į tuštybių verpetą. Bet kaip tik tuomet jos sieloje pabudo iš naujo tas troškimas visiškai pasiaukoti, kurs jau buvo švietęs jos jaunystę; tas troškimas ėmė taip liepsnoti, kad privertė ją visai pasišvęsti didžiausiems pavargėliams ir sunkiausiems ligoniams ir tarnauti jiems visai atsižadėjus savęs ir numarinus savyje natūralų žmogų. Tame darbe ji matė ne tik kelią į tikrą Kristaus meilės sekimą, bet ir priemonę dvasiai išmokti visai valdyti kūną, nervus ir vidaus pasaulį. Savo jausmo stiprumu ji atvertė ir vyrą ir paragino jį persidanginti su ja į Genujos miesto ligoninę, kur ji atlikdavo žemiausius ir kokčiausius darbus, įnešdama į visą apsiėjimą su ligoniais asmeninio, savęs atsižadėjusio gelbėjimo elemento. Jos darbas buvo toks didelis ir daugšališkas, kad praėjus keleriems metams, ją pakėlė į didžiausios miesto ligoninės-

vedėjas. Tačiau ir čia, nors labai sunkiai ir įvairiai darbuodamos, ji netapo Morta, bet paliko tikra Marija, kaip ir buvus, vadinasi, jos gyvenimo tikslas buvo tobulinti savo sielą Dievo tiesos šviesoje. Ji sekė egoizmo veikimą lig tolimiausio savo sielos kampelio; visiškas išsivadavimas iš pasaulio, absoliuti vienybė su dieviškąja meile buvo jos nuolatinis tikslas; visas išlaukinis darbavimasis tebuvo jai priemonė tam tikslui pasiekti; ji žinojo, kad visas tas išlaukinis veikimas tiek teturi vertės, kiek išteka iš ištyrintų šaltinių.

Tokia dvasia, tokiu sielos gyvenimu pasirėmus, yra parašyti tie „Sielos, kūno, egoizmo, proto, žmogaus prigimties ir Viešpaties Dievo pasikalbėjimai“\*).

Iš tų pasikalbėjimų išimsime čia svarbiausias vietas apie pagrindinius žmogaus sielos klausimus, apie santykius tarp dvasinės ir materialinės žmogaus prigimties pusės — kaip Platonas kad kalbėjo savo galvojimuose. Katarina nagrinėja įvairius tų santykių galimumus, remdamasi savo pačios prityrimu. Pirmas skyrius vadinasi: „Kaip siela ir kūnas ketina eiti išvien ir kaip juodu ima už tarpininę savimylą.“ Čia yra rodomas tas bandymas, kurį šios gadinės žmonės mano buvus įvykdytą didžiausiais graikų senovės laikais ir kuriuo jie patys norėtų pasitenkinti. Tai yra bandymas nustatyti harmoningą pusiausvirą tarp kūno ir sielos tuo būdu, kad kiekvienai tų dviejų dalių yra duodama visa laisvė, išėmus tuos darbus, kurie „užgauna Dievą“.

Ir štai Katarina rodo, kad pusiausvira ant tokio pagrindo yra vylus. Kūniškas žmogus tolydžio ko nors reikalauja, o savimyla greičiau susiriša su kūno, negu su dvasios reikalavimais, nes, neturėdama nieko bendro su gilesniuoju sielos gyvenimu — kitaip jos nė bute nebūtų — ji tegali mylėti išlaukinį „aš“ ir jo pusę laikyti. Taigi kūno reikalavimai ir savimyla įkalbinėja sielai, kad ji turinti šiame gyvenime nužengti nuo savo troškimų aukštybių ir prisitaikinti prie pojūčių pasaulio. „Juk ne šiame pasaulyje tau reikia būti šventai — sako savimyla — ne, šventumas turi atsirasti kitame pasaulyje. Tad imk dabar, ką gali gauti.“ O kūnas stengiasi jai paaiškinti, kad tik-

\*) „Leben und Schriften der heiligen Katharina von Genua“. Voikiškai išvertė P. Lechner, Regensburg, 1959.

tai gausiai tenkindama visus jo reikalavimus, ji teįgalėsianti susikaupti ir tepajėgsianti gyventi sau pačiai. Siela nusileido ir pamatė, kad nuo to jos nuolaidumo ir taikumo kūno ir savimybės geiduliai vis labiau ėmė augti. „Tuo būdu siela pateko į begalę ir neišmatuojamą žemiškų džiaugsmų ir gėrių jūrą. Ir jie susivieniję taip ją atmainė, kad ji nebegalėjo nieko daugiau nei kalbėti nei mąstyti, tik tai, ko norėjo kūnas ir savimyla.“ (Palygink tokius pat Platono žodžius skyr. „Sielos išvadavimas“). Siela ėmė vis aiškiau jausti savo vis augančią nepriklausomybę. Bijodama ėpulti į melankoliją, ji ieškojo pramogų, kiek begalėdama, ir tarė savo paklydime: „Juk visos tos žemės gražybės ir pasaulio puikybės yra priemonė taip pat ir dieviškiems dalykams pažinti ir ragauti.“ Tačiau taip nesulaikomai jai besinarstant kūriniuose, „jos įgimtas palinkimas į Dievą ėjo kasdien mažyn. Lygiai kaip ir kūnas, ji mito gyvulišku valgiu, kaulių valgiu.“ Bet kadangi sielos prigimtis reikalauja begalės, tai visas tas elgesys negalėjo jos pasotinti ir dėl to ji ėpuolė į tą neramumą ir nepasitenkinimą, kuriuo Dievas nesiliaudamas duoda pajusti mūsų amžinajai daliai savo buvimą ir savo reikalavimus. O kūnas, į kurio reikalus sutekėjo sielos gyvenimas, dėl to sielos ėtaikumo, dėl to jos stengimosi pavesti jam visas savo gudraus proto ir neišsemiamos vaizduotės jėgas, rados begalo geismingas ir tiesiog apsirgo. (Palygink mūsų galvojimuose apie Platoną skyrių apie liguistą žmogaus padėtį). Tuomet siela tarė kūnui ir savimylai: „Nusiminimas ima mane iš tos gėdos matant, kad nuvedėt mane į žemės dalykus, kuriuos maniau užlaikysiant mane ir jus, kol gausime drauge gyventi šiame pasaulyje.

Į tas žabangas ėsipainiojus, netekau malonės, apakau, pasijutau prispausta ir iš dvasios padaro paversta žemės padaru. Ir štai dabar, vargšė, esu tokiam padėjime, kad niekur daugiau nebegaliu kreiptis, tik į žemę, kuri stumia mane į visus blogumus. Duoduos jums stumiama visur, kur tik jums patinka, jūs nuvedėt mane taip toli, kad jau nemaž jums nebesipriešinu.

Jūs manę pamažu taip pakreipėt, arba tikriau sakant, iškreipėt, kad mintu visu tuo, kuo ir jūs mintate. Mes esame tokie vienminčiai ir taip susivieniję, kad visa, ko jūs norite, ir aš



noriu, lyg kokia neregė, taip, kad nors būdama siela, dvasinės prigimties, pavirtau tartum žemišku kūnu. O tu, savimyla, esi taip stipriai su mudviem surakinta ir laikai mudu taip neatskiriamai surištus, kad aš, vargšė, supančiota ir nutroškinta, esu lyg mirusi dvasios dalykams.

Tartum aklas vidaus šviesai ir vidaus džiaugsmui, aš teregiu ir teragauju vien žemiškus ir kūniškus dalykus, ir nieko gero man daugiau nebelieka, tik tas vidujis prikaišiojimas, kurs man neduoda ramybės. Bet vis dar stengiuos, kiek begalėdama, tų žemės dalykų padedama, užmiršti pati save; mintu jais, praleidžiu ir prarandu su jais savo laiką, kasdien stipriau jų priklausydama. Juo labiau taip tolstu nuo Dievo, juo labiau netinku pati sau, nes juk tolstu nuo savo aukščiausiojo turto, kurs yra Dievas.“

Netrukus galutinai prispausta siela pasijuto apsunkinta tokios daugybės nuodėmių ir tokio didelio nedėkingumo, kad nematydama niekur pagalbos, ji visai nustojo vilties kada nors išsivaduoti. Priėjo prie to, kad nuodėmė buvo jai ne tik maloni, bet ji dar gyrės nusidedanti. Juo daugiau malonės ji buvo turėjusi, juo didesnis aklumas ir abejojimas ėmė viešpatauti jos širdyje, ir, žmoniškai protaujant, rodės, kad ji niekuomet nepajėgs iš jų išsivaduoti. Vienas Dievas savo begaliniu gerumu ir malone tegalėjo dar ištraukti ją iš tos pelkės. Nes ji pati, siela, nenorėjo nieko daugiau, tik to, kas žemiška; visas jos skonis, jos džiaugsmas, meilė ir palinkimas buvo nukreipti tiktai į žemės dalykus. Viskas kita buvo jai taip nemielia, kad ji negalėjo apie tai nė kalbėti, ir taip koku, kad jai dabar atrodė kartu tai, kas pirma buvo saldus ir meilus valgis — o tai dėl to, kad dangiškas skonis buvo virtęs žemišku.

### 13. SIELOS ATSIVERTIMAS.

Siela, kai kurį laiką išgyvenus tokioje vergijoje ir daug paragavus bei prityrus, kas jos ne tik niekad nepatenkino, bet kasdien vis labiau neramino ir žadino joje vis didesnio koktumo, aiškiai pajuto vieną dieną, kad tiktai pats Dievas tegali ją išgelbėti savo šviesa ir savo jėga ir iš naujo patraukti prie savęs. Ir ji tarė didžiausios baimės paimta: „Viešpatie, nuleisk

man savo šviesos, kad išsivaduočiau iš tos žabangų daugybės!“

Čia šventoji aprašo beveik neapsakomą vidaus prityrimą: kaip tame varge siela, tartum ūmai praregėjusi, pasijunta be paliovos mylima Dievo, kurs ją sutvėrė ir kurs visuose žmonių gyvenimo keliuose visados rūpinas, kad tylus geresniojo pasaulio priminimas niekuomet nesiliautų veikęs mumyse ir mūsų. Ne taip griežtai, kad tuo būtų pašalinta mūsų laisvė, bet taip, kad tas geresnysis pasaulis vis iš naujo būtų prityrimo ir vidujo regėjimo statomas prieš mūsų dvasios akis.

Bemąstydamą apie Išganytojo mirties auką ir apie visus stebuklingus šventų sielų pavyzdžius, siela kankinė ūmai suprato, kaip Dievas myli žmogaus sielą. Tos didžiausios meilės šviesoje ji ėmė „taip niekinti pati save, kad ėmė ją noras išpažinti savo nuodėmę viešai visam miestui. Ji nebegalėjo kalbėti nieko daugiau, tik šiuos žodžius: „O Viešpatie, gana pasaulio, gana nuodėmių!“.

Apsišvietęs šios gadynės žmogus žiūri į tokius prityrimus, lyg į paskendusio ir niekados neatgaivinamo kažkokių dvasių pasaulio pasakas ir fantazijas. Bet tas šios gadynės žmogus pats juk yra nutraukęs ryšius su visomis tikrenybėmis — jis nepažįsta nei savo žmogiškos prigimties, nei tikrojo gyvenimo, nei visų daiktų Sutvėrėjo pasaulio, be kurio juk viskas lygiai taip pat kabo ore, kaip jis pats, šios gadynės prasimokėlis. Todėl jam niekaip negalima pripažinti teisės spręsti, kas yra tikrenybė ir kas yra fantazija. Mokslo priemonėmis žmonės galėjo pažinti begalinį veikimą tų jėgų, kurių pagalba pasaulis yra laikomas iš *lauko*. Vienais pojūčiais suimame saulės šviesą, kuri yra vienintelis visos gyvybės šaltinis — argi tai taip netikėtina, kad lygiai esama ir kuriančiosios bei užlaikančiosios Meilės spinduliuoto pasaulio ir aukščiausio visų mylinčių, vienijančių jėgų pasaulyje šaltinio, galios., teisiančios ir keršijančios kiekvieną marų atsiskydimą, kiekvieną atskilimą nuo aukos tiesos gyvenime?

Katarina Adoma vis stipriau ėmė jausti tą galią, nes vis giliau ėmė skleisti jai savo sielą. Dabar ji nusprendė pasikalbėti su kūnu ir su savimyla, norėdama nutraukti ligšiolinius santykius su jais. „Aš nebesirūpinsiu jūsų žala, kad jūs ir

gyvybės nustotumėt, kaip ir jūs kad nesirūpinot manim. Tiktai šiuo keliu eidama, tikiuos jus taip įveikti, kad galėsiu pakilti viršum jūsų buities esmės. Kitą kartą aš buvau ponias, pradžioje, kai rimtai buvau pasirinkusi savo vadovu dvasią. Bet paskui per apgaulės ir vyliaus susibroliavai su manim ir mudu susitarėme su savimyla, kad viskas abiem pusėm labai naudingai bus sutvarkyta, jei nė vienas neviešpataus ant kito.“

#### 14. PATIES SAVĖS PRIVERTIMAS.

Juo stiprynėjo ta naujoji sielos linkmė, juo ryškiau matė siela visą savo ligšiolinio elgimosi atbulumą ir žemumą. „Ne tik savo klaidas, bet ir visus netobulumus ir nereikalingus įpročius ji pamatė dabar, Dievui atidarius jai a.kis.“ Tai taip stipriai uždegė jos troškimą visai išsivaduoti ir jos meilę prie Dievo, kad ji pasijuto turinti neišsemiamos ir nenuveikiamos jėgos parodyti žmogaus prigimties jėgoms — maištininkėms dvasios valdžią. Niekas taip aiškiai nenušviečia asketiško mankštini-mosi giliausios prasmės, kaip ta sunki drausmė ir tas atsižadėjimas, kuriuos Katarina sau dabar užsikrovė ir kuriais pasiryžo priversti kūną ir nesutvarkytą savimylą absoliučiai klausyti savęs. Ji užsimanė neduoti savo kūnui ne tik tokių valgių, be kurių galima apsieiti, bet ir tų, kurie atrodo reikalingi. Kai žmogaus prigimtis skundžias visais tais atsižadėjimais ir reikalauja bent dvasiško pasigėrėjimo, dvasia jai aiškina, kad tie vadinamieji dvasiškieji gėriai yra dvasiškų jėgų piktanaudojimas tų gėrių išvijimui, kad žmogaus prigimtis turinti pirmiau per sunkius vargus apsivalyti, tuomet tiktai ji mokėsianti tikrai dalyvauti dvasios gyvenime.

„Žiūriu į tave, kaip į ligonį, ir dėl to teduosiu tau to, kas tinka ligoniui. Jei tu sakai, kad esą dvasios gėrių, kuriuos Dievas davė ir kurie nekenkia, tai žinok, tavo protas yra per glaudžiai surištas su kūnu ir dėl to negali teisingai spręsti, o aš tesiekiu grynąją meilę, kuri neprisiriša prie jokio daikto, tiekiančio kūno ar dvasios gėrio. Sakau tau, kas nori suimti Dievą visai grynai ir aiškiai, tas būtinai turi bėgti nuo tų dalykų. Grynai Dievo meilei jie yra, lyg nuodai. Jie kliudo pasiekti tobulą gėrį, kurs yra pats Dievas, Dievas grynas, be jokių žmogishkumo priemaišų.“

„Aš noriu pirma išvalyti namus, o paskui papuošti ir pristatyti gerų daiktų, kurie ne pasigėrėjimo tiekia man ir tau, bet tave ir mane džiugina. Ir kad tu sakaisi negalys išverti, tai žinok, *tu turi* išverti. Kas nėra padaroma per vienus metus, tai padaroma per dešimtį. Aš nepailsiu bekovodama su tavim, nes noriu nugalėti, kad tai ir kažin kiek kaštuotų. Noriu nusi-kratyti ta tavo prievarta, kitaip niekadosis neturėsiu ramybės. Tu esi man tulžis ir nuodai kiekviename valgyje, kurį valgau. Kol nenumarinsiu tavęs, niekadosis neturėsiu ramybės, nes iš tavęs galiu laukti blogiausių dalykų, kokių tik moki. Ir aš taip darysiu norėdama greičiau išsivaduoti iš tavo nagų. Tačiau visas tas blogis, kurio tau padarysiu, eis tavo naudai ir laimei.

Taigi pranešu tau: pradžiai noriu, kad pabandytumei, kas yra paklusnumas, kad būtumei nusizėminęs ir kiekvienam pasidavęs. Ir kad įprastumei, turi darbuotis ir savo darbu užlaikyti save. Noriu taip pat, kad šaukiamas visados eitumei prie gerų darbų, pas ligonis ir pavargėlius, niekumet neišsikalinėdamas. Turi dirbti visa, ką liepsiu tau, vidaus balso stumiami, turi valyti visus nešvarumus, pamatytus pas ligonius; ir jei pašauks tave besikalbant su Dievu, turi viską mesti ir skubėti ten, kur esi šaukiamas ir vedamas. Nežiūrėk, kas yra, kurs tave šaukia, nei kas yra, ką turi dirbti. Noriu, kad tu nieko nesirinktumei; kiekvieno kito žmogaus valia turi būti tavo valia, o savo paties valios neprivalai daryti niekumet.

Taip mankštinsiu tave tol, kol matysiu tai esant reikalinga, nes noriu išnaikinti tavyje visų norų ir nenorų netvarką, kokių tik gali turėti šiame gyvenime. Noriu pašalinti iš tavęs visą netobulumą, kad niekadosis nesiremtumei tuo, kas tau malonu ar nemalonu, visai taip, lyg kad būtumei miręs. Ar taip yra, parodys man prityrimas. Nes vis taip bandysiu tave, kaip man atrodys reikalinga mano pasirinktajam tikslui pasiekti. Ir jei liepus tau padaryti kokį koktu darbą, pamatysiu, kad esi jautrus ir bjauriesi, tol varginsiu tave tuo darbu, kol jo nei bejausi, nei bematysi. Taip pat nenoriu, kad su kuo nors susiprieteliautumei, nei kad ypatingai būtumei prisirišęs prie savo giminių; bet noriu, kad mylėtumei visus žmones, ypatingai neišskirdamas nieko — beturčius ir turtuolius, prietelius ir gentis. Neno-

riu, kad savo širdyje darytumei skirtumą tarp vieno ir kito, nei kad su kuo prieteliautumeis, nors tai būtų ir labai religingas ir dvasingas žmogus, nei kad vaikščiotumei pas ką iš prietelystės. Užtenka tau eiti tuomet, kaip jau sakyta, kai tave šauks.

„Pasakius tai žmogaus prigimčiai, dvasia ėmė viską vykdyti šiuo būdu: pirmų pirmiausia ji įvarė tą prigimti į tokį neturtą, kad ji nebūtų galėjusi gyventi, jei Dievas nebūtų jai parūpinęs išmaldos. Paskui, kai gailestingos moters prašė ją lankyti pavargėlius ir tarnauti jiems, ji nuolat prie jų darbavos, ieškodama žmogystų, pilnų nešvarumo, gyvių ir beveik nepakeliamai supuvusių. Buvo ligonių, šaukiančių baisius nusiminimo žodžius. Toks didelis buvo jų vargas ir skurdas. Įeidama į tokias vietas, ji tardavos įžengianti į kapą, kurio baisėtis turi kiekvieno žmogaus prigimtis. Bet ji, priešingai, troško juos lytėti, norėdama atgaivinti jų sielą ir kūną.

„Kartais užeidavo ji ligonis, kurie ne tik buvo nešvarūs ir bjaurūs, bet dar visados rėkė skųsdami savo slaugytojus, burnodami juos į akis. Ji eidavo ir pas šv. Lozorius pavargėlius, kur rasdavo didelį vargą. Tartum dvasia pati nusiuntė ją ten, norėdama parodyti visą sutvėrimo vargą ir visas kančias. Taip besimankštindama, ji rasdavo daug blogesnių dalykų, negu buvo tikėjusis.

Norėdama dar labiau sunaikinti savo žmogišką prigimtį, dvasia pasakė jai, ką jai reikia daryti, jei ras pas pavargėlius nešvarumą ir gyvių ir jei palytėjus juos, ims ją noras vėmti. „Paimk — tarė ji — kelius gyvius ir, įsidėjus į burną, suvalgyk, jei nori išsivaduoti iš tos vynos. Išgirdus tai, žmogaus prigimtis baisiai išsigando. Tačiau netrukus ji pasiryžo tai padaryti., ir padariusi pasijuto išsivadavus. Nes privertus save, ilgai nemąstydamą, tai padaryti, ji ėmė tuos gyvius ir kitus kokčius daiktus, kaip imami vaistai; ir tie vaistai pagydė ją nuo to bjaurėjimosi ir vėmimo, ir dar taip stipriai, kad ji paskui nėmaž to nepaisė ir buvo laisva. Ji imdavo į burną nešvarius daiktus, tartum tai būtų buvusios brangios perlos.

„Paskui dvasia parodė jai dar kitokias vargo rūšis: asmenis, turinčius nepagydomų ydų ir vočių, kurie kartais taip bjauriai dvokė, kad beveik negalima buvo arti stovėti. Bet dvasia paragino ją daryti visa, kas buvo reikalinga. Ji pasijuto esanti

priversta padaryti su tais puvėsiais taip pat, kaip kad darė su ką tik minėtaisiais gyviais.

Visi tie dalykai buvo žmogaus prigimčiai tokie baisūs, kad natūraliu būdu nebuvo padaromi. Rodės, kad jų tikslas — numarinti žmogų. Tačiau, kadangi ji verste vertė save, iš to smurto pačiai sau išeidavo džiaugsmas, kurs tiekdamo jai vis daugiau drąsos kitiems darbams, leido net pakęsti be galo nekantrius asmenis ir padėjo priprasti prie kitų panašių marinimųsi. Taip daryti dvasia liepė prigimčiai trejus metus, nuolat duodama jai ir vidujo užsiėmimo, vadinasi, liepdama jai dirbti tuos išlaukinius darbus neraginamai ir neguodžiamai. Ir tol ji liepė jai išverti, kol įsitikino, kad ji tapo jau visai abejinga.“

## 15. DVASIOS PAŽANGA.

Toliau parodoma, kaip tas Dievo pagamintasis susipratiimas, sykį pradėjęs stipriai veikti, nesulaikomai stumia vis pirmyn malonę, jėgą ir pažinimą savęs. „Juo žmogus naudojas malone ir vykdo ją, juo ji auga. Einant didyn darbui, auga ir malonė.“ Iš to išeina, kad žmogus kartą pradėjęs rimtai vaduoti savo sielą iš nepastovių dalykų viešpatavimo, vis giliau supranta, kaip labai siela, tariantis jau pasiekusi Dievą, dar tebėra pilna pačios savęs, kaip ji, pasinaudodama tuo išsivadavimu ir pakilimu, ima net tenkintis pati savim. Tuomet ateina valanda, kada Dievo apžertoji dvasia sako: „Dabar laikas padaryti sielai tai, ką ji man padarė. Daug metų išbuva po jos valdžia, neapsakomai nuožmiai iš namų ištremta.“ Taigi dabar dvasia — vadinasi, aukštesnioji, malonės paliestoji sielos jėga — trokšta pritraukti prie savęs visą sielą, taip pat viešpatuoti ant jos, kaip ji kad viešpatavo ant kūno, kas irgi tėra įvykdoma persiskiriant ir kenčiant. Dvasia apreiškia sielai, kaip siela iš visų tų paskutiniųjų metų prityrimų, iš atgailos, išpažinimo ir kitų darbų visados gėrėdamos imdavo „savo dalį“ ir tai, ką jautė, laikė savo nuopelnu, užuot viską gryna širdimi atidavus Dievui. Kokios gilios prasmės yra tame, kad dvasia, atėjus atsižadėjimo laikui, atima iš sielos net ir nuodėmklausį: juk yra tokių sielos padėjimų, kada žmogus taip dar nesijaučia pats save apgaudinėjęs, kad intimaus pasikalbėjimo žodžiai dar gali

patvirtinti sielos klaidingas nuomones apie pačią save. Siela, kuri per metų metus buvo įsipainiojusi į pasaulio dalykus ir pasinėrusi visokiuose niekuose., negalės tikrai pribrešti aukštesniam gyvenimui, jei visas jos gyvenimas ir veikimas nebus kai kuriam laikui nustelbtas, kad giliai įleidęs šaknis palinkimas save apgaudinėti, grožėtis savimi ir kitokios rūšies naivus džiaugimasis savim negautų vis naujo maisto. Tik tuomet siela gali būti indas aukštesniems dalykams, kaip pirma klysdama buvo indas kūno gyvenimui.

Toliau „pasikalbėjimai“ rodo, kaip vidaus prityrimai galutinai valosi. Matome sielą, kuri savo pačios tvirtos, malonės vis labiau nušviestos dvasios yra vedama per tokį atsizadėjimo ir vidujo suskilimo laikotarpį — kol ji pagalios tuo, ką ji vadina dangiškąja meile, visai apgali savimylą, gražindama tuo būdu į tikrą sveikatą ir žmogaus prigimtį.

Kas čia įvykdyta Kristaus šviesoje ir pareikšta žodžiais, tai įsigys vis gilesnės prasmės, kai dabarties žmogus vis aiškiau ims matyti tą padėjimą, į kurį įstūmė žmogaus sielą ir visą prigimtį nepažaboti žemiški troškimai, putlumas ir savimylą. Tuomet vėl atsiras žmonių, kurie tyliai ir laisvai žengs tais vidujo atgimimo keliais, kuriais su nepakeliama jėga ir neklystančiu aiškumu ėjo Katarina Adoma. Dar mums bukštu to — bet ateis laikas, kada daugelyje sielų baimė savo pačių padėjimo nugalės kiekvieną kitą baimę.

## Antrasis skyrius

# Noras gyventi

### 1. SCHOPENHAUERIS KAIP AUKLĖTOJAS.

Yra du keliu gelbėti šios gadinės žmogaus sielai, įsisegusiai į regimuosius dalykus: galime pažadinti tikrąjį sielos gyvenimą, kad žmogus, iš aukšto įkvėptas, susiprastų esąs paskirtas dvasiškam gyvenimui ir išsižadėtų savo naivios vienybės su regimuoju pasauliu. Bet galime pradėti ir iš apačios, taip nu-traukdami visas uždangas nuo šio pojūčių pasaulio vidujės esmės, kad išnyktų visos iliuzijos, kuriomis apgaulinėjami gyvenimo geiduliai, neleidami pamatyti tikroje šviesoje savo liepiamo mums čia žemėje vaidinti beprasmiško spektaklio. Ir šiuo keliu einant, galima sugriauti *naivų* pasaulio teigimą ir išmokyti žmogų dvasiškai susikaupti, iš ko paskui gali kilti tas tikras *religiškas* pasaulio teigimas, kurs griežtai skirias nuo panteistiško kūniškai antkūniško žmogaus dujotumo. Pirmasis būdas yra Platono būdas, antrasis — Schopenhauerio. Abudu turi veikti drauge, norint šių laikų žmogų išvesti iš jo paklydimų ir pastatyti į tokią vietą, iš kurios tinkamai galėtų žiūrėti į save ir į pasaulį. Realistinė Schopenhauerio metodą turi ypatingos reikšmės dar labai giliai įklampusiam į romantiką ir abstrakciją šių laikų materializmo idealistui. Schopenhauerio veikalas „Die Welt als Wille und Vorstellung“ (Pasaulis kaip valia ir vaizdavimasis.) tik atrodo grynai filosofiška knyga, bet tiesą sakant, tai yra tikrenybės mokslas, turįs begalinės pažinimo jėgos, tiesos jausmo triumfas ant viso to melo pasaulio, kurs kūniškam žmogui neleidžia tikrai pamatyti nei savo paties, nei pasaulio turinio. Schopenhauerio knyga, nors ir stovėdama anapus krikščionių tikėjimo ribų, gerai rengia prie krikščionių religijos kaip tik šiais pasauliškų iliuzijų, gamtos romantikos ir žmogaus dievinimo laikais. Pirma reikia sudaužyti dievaičius ir parodyti apgaulės, tik tuomet Dievas vėl ims būti klausomas.



Nietzsche kartą pasakė: prieš pasitikint koku nors mąstytoju, reikią paklausti: „Ar jis yra tikras, jėgingas žmogus skausmuose ir geismuose, ar tik tarškanti mąstomoji ir skaičiuojamoji mašina?“ Nietzsche nematė, kad tas paklausimas pataiko į jo paties filosofijos silpniausią vietą. Nes sunkiausias priekaištas Nietzschei yra kaip tik tas, kad jo filosofija yra nuausta iš abstraktaus galvojimo. Antžmogio filosofe nebuvo nė mažo tikro antžmogio, jis neturėjo jokių gyvų santykių su tomis demoniškomis jėgomis, kurias garbino, jis buvo kiaurai apoloniškas žmogus, trokštąs dioniziškos valios galybės. Tuo tarpu Schopenhaueris turi pačiame savyje visą tą geidulių galybę, apie kurią kalba, ir kaip tik dėl to, kad jis žino visą tos galybės stiprumą ir patiria jos tragizmą, jis yra pasaulio apgalėjimo filosofas. Tą Schopenhauerio kompetentingumą Nietzsche pripažino, pats to nenujaušdamas, kai citavo šiuos žodžius, kuriais Schopenhaueris, geidulių prispaustas, aprašo dvasiškai išsivadusį žmogų:

„ ... Štai yra ta beskausmė būklė, kurią Epikūras vadino aukščiausiu turtu ir dievų būkle: valandėlei išsivaduojame iš įžūlaus valios veržimosi, švenčiame katorgiško valios darbo saba-  
batą, Iksiono ratas sustoja.“

Čia prideda Nietzsche savo pastabą: „Koks žodžių nuožumas! Kokie kančios ir ilgo atbodumo vaizdai! Matyti, kad jis nori išsivaduoti iš torturų.“ Taip yra: Nietzsche fantazijuoja, o Schopenhaueris rašo tai, ką žvairiomis akimis suseka savyje ir aplink save. Skaitydami Schopenhauerį, jaučiame, kad ne žmogus čia kalba *apie gamtą*, ne, gamta pati pasakoja savo giliausią esmę. Schopenhauerijoje ji tartum pati save suvokia, ji yra jo priversta pasisakyti — nenoromis, nes juk iliuzija yra gamtos priemonė dvasiai pavergti.

Nietzsche pasakoja vieną senovės graikų legendą, kuri padeda mums ypatingai aiškiai nušviesti Schopenhauerio pasaulio pažinimo esmę ir vidujo priešinimosi tam pažinimui stiprumą. Karalius Midas vieną kartą ilgai ieškojęs miške seno miško dievaičio Sileno, Dionizo palydovo. Galų gale suradęs, paklausęs jį, kas žmogui esą visų geriausia. Silenas iš pradžios tylėjęs, paskui, žvarbiu balsu nusijuokęs, taręs: „O menkoji vienos dienos gimine, atsitikimo ir rūpesčio vaikai! Kam tu

mane verti pasakyti tai, ko bevelytumei negirdėjęs? Tam visų geriausias dalykas yra tai, ko niekad nepasieksi: negimti, nebūti, būti nieku. O antras geriausias dalykas tau yra: veikiai mirti.“

Charakteringa, kad tas neigimas yra čia įdėtas ne į Apolio, bet į Dionizo palydovo lūpas. Dioniziškas Silenas yra čia simbolis viso niekad nepasiekiamo gamtiško geidimo, kurs nuolatiniomis iliuzijomis traukia žmogų į savo tarnystę, bet savo giliausiam branduolyje yra aklas ir beprasmis gyvenimas ir mirimas. Kad tas aklas noras gyventi galėtų kalbėti, kaip kalba per Sileną, tik tuomet jis teatskleistų savo tikrą esmę, tokią, kokia ji atrodo be Majos skraistės. Bet Majos skraistė pati yra viena tų viliojamųjų priemonių, kuriomis noras gyventi priverčia individą aukotis ir vargti būviui išsikovoti ir rūšiai užlaikyti. Todėl simbolinga, kad Silenas iš paskutiniosios spirios nesakytų savo paslapties; gamta mumyse pačiuose desperatiškai ginas, intelekto prisispurus klausiamą, kokia yra jos impulsų prasmė ir vertė, ji apsupa mus apgaulių rūku, kad smalsiai neklausinėdami, akiai rūpintumėmės jos tikslais, kaip savo pačių tikslais. Pačiame Schopenhauerio glūdi Silenas ir karalius, geismas ir intelektas; jame pačiame miško dievaitis yra statomas prieš karalių ir verčiamas duoti atsakymą. Kaip nepermaldujamai jis klausinėja gamtą pačiame savyje ir ne savyje, kokia yra jos giliausia esmė, tai rodo jo tvirtinimas, kad tiesos tyrinėtojas turįs, kaip karalius Edipas, negailestingai vis toliau klausinėti, nors tikėtus sulaukęs ir baisiausio paaiškinimo. Ir teisingai jis nurodo, kaip mažai yra pasaulyje mylimas ir gerbiamas toks nepaperkamas tiesos jausmas. „Sakymas tiesos atrodo didžiuliai žmonių pykčio giejimu, nes savo išsiskolinėjimų ir pusiautinumų konservavimą jie laiko žmoniškumo pareiga manydami, kad kas taip ardo jų žaislelius, tas turi būti labai blogas žmogus.“

## 2. TIKRENYBĖS MOKSLAS.

Schopenhaueris kad ir dėl to vieno yra nesulyginamas auklėtojas ieškantiems tiesos, kad jis, lygiai kaip Platonas, nukreipia žmogų nuo visų abstrakcijų ir verčia kuo greičiausiai pa-

žinti save ir kuo akyliausiai pastebėti tikrą gyvenimą. „Mokslinčiai — sako jis — yra tie, kurie yra skaitę knygas, o mąstytojai, genijai, pasaulio švietėjai ir žmonių padermės stūmėjai yra tie, kurie betarpiškai yra skaitę pasaulio knygą.“ Skaityti betarpiškai pasaulio knygą jis ir nori išmokyti, žodžiai, pasakyti apie Sokratą, kad jis parnešęs filosofiją iš dangaus atgal į žemę, ypatingai yra pritaikinami ir prie Schopenhauerio. Jo filosofija yra protestas prieš abstrakčią vokišką spekuliaciją, kuri aiškino pasaulį esant proto procesą. „Mano filosofija — prisipažįsta jis — kalba ne apie aną pasaulį, bet apie šį pasaulį; ji yra imanenti, ji skaito pasaulį, kaip jeroglifų lentelę, kurios radau raktą.“ Jis įsakmiai remias tuo, kad jam daug bekeliaujant, jo dvasia iš pat ankstyvos jaunystės buvo maitinama tikrenybės dėmėjimusi. „Tuo būdu, lyg dar neprisivinęs visų priimtųjų nuomonių apie daiktus, jau buvau išmokęs, kas yra daiktai ir kokie jie yra.“

Kadangi visas jo mokslas tyrinėja daiktų branduolį, tai, žinoma, jis tegali mums išaiškinti juos ne abstrakčiomis dedukcijomis, bet tiktai atidarydamas mūsų akis ir versdamas mus pamatyti tokius dalykus, nuo kurių norėtumėm nukreipti žvilgesį, nes taip liepia mums reikalavimas savigarbos, kūniškų pasigėrėjimų ir iliuzijų. „Mano filosofijos negali suprasti tas, kas pats jos neturi“ — sako jis, tuo paskirdamas savo mokslui panašią rolę, kaip Sokratas savo: vadinas, esamąjį, bet aiškia sąmone nepavirtusį pažinimą savęs ir gyvenimo pastebėjimą žadinti ir daryti iš to neišvengiamas išvadas. Tam atsikreipimui į tikrenybę charakteringas yra šis Schopenhauerio pasakojimas, kurs bematant įveda mus į jo žiūrėjimo būdo esmę.

„Vienas keleivis pasakoja pamatęs kartą Javoje beribi lauką, visą primestą griaučių, ir pamanė jį esant mūšio lauką. Bet tai būta griaučių milžiniškų vėžlių, kurie eidami iš jūros į lauką dėti kiaušinių, yra užpuolami laukinių šunų. Šunes, paguldę juos aukštinais, plėšia jiems pilvus ir ryja gyvus. Tuos šunes puola paskui medžiotojai. Visas tas vargas atsikartoja iš metų į metus. Taigi tam gimsta visi tie vėžliai. Už kieno nusikaltimą jie gauna kentėti tokias kančias? Kam visa ta baisioji scena? Į tai atsakymas toks: taip pasireiškia noras gyventi. Įsižiūrėkime į ją ir gaudykime ją visuose jos įsikūnijimuose,

tuomet suprasime pasaulio esmę..., bet ne tuomet, kai konstruosime bendras sąvokas ir statysime ant jų kortų namelius,“

Šiuose žodžiuose yra visas Schopenhaueris. Jis verčia mus, pasirėmus tais sudraskytais vėžliais, kaip kokių gamtos įvykių fokusu, pažinti vyriausįjį pasaulio brėžį, norą gyventi, visą jo draskymo ir draskymosi tragediją. Ir paskui jis verčia mus prisipažinti sau patiems, kad ta akloji gamtos valia ir į mūsų pačių vyriausius motyvus įeina daug dažniau ir daug galingiau, negu mūsų kultūringa puikybė kad norėtų pripažinti, ir kad tiktai rečiausiuose, išimtinuose žmogaus padėjimuose šio geidimo galybė esti tai valandėlei, arba visai sutrupinta. Ir tam vidujam išsivadavimui įvykus, siela baisėdamos kreipiantis šalin nuo viso tokio elgimosi ir stengiantis išsiliuosuoti iš jo iš vidaus ir iš lauko ir nusivalyti. Todėl tikroji visų laikų išmintis vienu balsu sakanti dvasią esant grieščiausiai priešingą pasauliui, o antra vertus, naivus pasidavimas tam norui gyventi esąs tikriausias dvasios menkumo ženklas.

### 3. PASAULIO ESMĖ.

Šioje knygoje, žinoma, neketiname dėstyti viso Schopenhauerio minčių pasaulio, norime tik nurodyti tai, kas yra ypatingai svarbu mūsų čia pasistatytajam uždaviniui — parodyti dvasios kelią šios gadynės žmogui, vadinasi, *išvesti jį iš naivaus pasaulio dievinimo*.

Pirmieji trys Schopenhauerio veikalo „Die Welt als Wille und Vorstellung“ skyriai yra pilni kreatūros dejavimų ir aimanavimų. Ten parodyta, kaip noras gyventi, akklasis pasaulio geidimas, objektyvuojasi nesuskaitomuose gyvenimo pasireiškimuose giliai, lig pat slapčiausių žmogaus motyvų. Tai yra „vienas ir tas. pats noras, kuris visame kame gyvena ir pasireiškia, tik jo pasireiškimai kovoja patys su savim ir patys save mirtinai drasko.“ Antroji dalis rodo, kaip toji pasaulio esmė pasireiškia antnormaliame intelekto, kurs eidamas tam norui baudžiavą, nėra betgi visai jo išnaudojamas ir dėl to nėra priverstas vesti jo reikalus, gali pažinti pasaulį objektyviai, vadinasi, nepriklausydamas geidimo naudos. Trečioji dalis pamatuoja tai, ką Schopenhaueris vadina noro gyventi neigimu.

Tas neigimas yra jam išdava to objektyvaus įsigilino į pasaulio jėgos esmę, kuri pasiekias iš noro išsivadavęs genialus regėjimas ir gailestingumas, nes gailestingumas irgi vaduoja žmogų iš jo apriboto, atsitiktino gyvenimo prityrimo ir stato jam prieš akis buities visumą. Šia prasme jis rodo mums tą didelį lauką, kuriame vieni naikina kitus, trokšdami gyventi, laikytis, eiti stipryn; jis išjuokia „pažangų plebsą“, kurs istorijoje mato vystymąsi gėrio linkui; jis tvirtina, kad istorija tepasakojanti mums vien bukštų, sunkų ir chaotingą žmonijos sapną, kuriame likimas beprasmiškai susipina ir sklaidos, lyg debesys vasaros audringomis dienomis. Ir asmens gyvenime laimė ir gėris tesą fata-morgana, kuri pasirodo arti mums tolumoje vyliodama ir dingstanti arčiau priėjus. Dideli gyvenimo kapai esą tiktai iš lauko menkai nutinkuoti sekliu ir kvailu plačiosios minios draugiškumu, kuri kaip tik beįmąndama, norinti ištraukti iš gyvenimo kuo daugiausia pasigėrėjimų ir rodanti savo tikrą, giliausią prigimtį tuo, kad norinčius atnešti jai tiesą ir išganyką prikalanti prie kryžiaus. „Pasaulis yra karalystė atsitikimo ir klaidos, kurie negailestingai joje šeiminkauja, ir šalia jų dar kvailumas ir piktumas mastaguoja botagu. Iš viso to išeina, kad visa, kas geresnio, su dideliu vargu teprasistumia, tai, kas kilnu ir išmintinga, labai retai tegauna pasireikšti, retai tėra klausoma bei vykdoma; ir todėl absurdas ir iškraipymas minties pasaulyje, žemumas ir neskonis dailės pasaulyje, blogumas ir klasingumas darbo pasaulyje tėra trukdomi trumpai valandai ir, tiesą sakant, viešpatauja, tuo tarpu kiekvienos rūšies tobulumas visados yra tiktai išimtis, vienas atsitikimas iš milijonų, kurs pergyvenęs laikų pyktį, yra laikomas, lyg koks meteoras iš kitos daiktų tvarkos.“ Niekas neparodąs taip aiškiai pagrindinės pasaulio tendencijos, kaip tragiška rolė, kuriai yra pasmerktas gyvenime genijus. Vienas tas faktas, kad pas Jono Sebastiono Bacho kapą nebuvo galima giedoti dėl pinigų stokos, geriausiai paaiškinąs tikrenybės esmę; nes čia yra ne atsitikimas, bet būtinas giliausios būklės pasireiškimas. Lygiai kaip esą visai klaidinga žiūrėti į tragedijas, kaip į ypatingai baisių atsitikimų kombinacijų atvaizdavimą, nes jos kaip tik rodančios žmonių likimo esmę, berods regimą ne nuo paviršio, bet nuo Kasandros pusės.

## 4. SCHOPENHAUERIS IR RIČARDAS VAGNERIS.

Propedeutiską Schopenhauerio mokslo reikšmę aiškiausiai nušviečia ta gili įtaka, kurios tas mokslas turėjo Ričardo Vagnerio atsivertimui į krikščionybę. Vagnerio „Nibelungų žiedas“ dideliais simboliais taip pat aiškina gyvenimą, kaip Schopenhaueris kad aiškina filosofine forma. Bet Vagneris nėra ne- nemanė tos giliausios savo artistiško regėjimo prasmės. Anot jo paties prisipažinimo, tiktai „Die Welt als Wille und Vorstellung“ padėjęs jam išsidirbti savą, jam pačiam ligšiol paslėptą pasaulėžiūrą. Savo dramą jis kūrė optimistiškai – socialistiškų minčių įtakoje, manydamas pasaulio blogumą glūdint privačioje produkcijos priemonių nuosavybėje, norėjo parodyti, kaip veikia kapitalistiškas troškimas aukso. Bet dailininko regėjimas nuvedė jį prie žmonių vargo gilesnių priežasčių, prie to aklojo noro gyventi, kurs veikia kreatūroje ir kurs yra įveikiamas ne reformuojant iš lauko, bet vaduojant dvasią iš to pasaulio geidimo. Štai ką Vagneris pats rašo laiškuose kapelmeisteriui Rockeliui apie tą savo gilesnės intuicijos priešingumą protiškam gyvenimo aiškinimui: „Rašiau ją (Nibelungų dramą) tais laikais, kada iš savo sąvokų buvau pasistatęs revoliucinį optimistišką pasaulį, kurio realizavimą maniau esant tikrai galimą... Bet paskui pastebėjau, kad vykdydamas, tikriau sakant, net brieždamas planą, nejučiomis ėjau paskui daug gilesnę pasaulėžiūrą ir užuot paregėjęs vieną pasaulio išsivystymo fazę, paregėjau pačią pasaulio esmę ir pažinau jos niekingumą, iš ko, žinoma, išėjo visai kas kita, negu kad buvau laukęs.“

Kitoje vietoje Vagneris visai panašiu būdu, kaip Schopenhaueris, sako pasaulio esmę esant jo vaizdavimo objektą: „Mano eilės – sako jis – rodo visą nesudarytą gamtos tiesą su visais jos priešingumais.“ Ir kadangi Vagneris taip griežtai verčia pasaulio geidimo naturalinias galias tragiškai pasireikšti, rodydamas visą jų nesustabdomą tarpusavį priešinimąsi, iškeldamas aiškštėn jų giliausią esmę, tai jo drama turėjo vienkart vaizduoti tų galių tragišką tarpusavį naikinimąsi ir vesti prie to išsprendimo, kurį duoda pasaulio Apgalėtojas. Todėl Nietzsche sakydama- sias nustebęs, kad štai jau ir „Vagneris apgalėtojas parbloktas žemyn krikščionių kryžiaus“, pasirodo nepajėgęs pamatyti, kad

Parsifalis jau glūdi Votane. Vagnerio intuicija matė, kaip žmogus, statytojas ir steigėjas, susirišęs su žemesnėmis gyvenimo galiomis, išpančioja tas jėgas, kurios visa, kas aukštesnė ir dvasiška, įtraukia į savo žvėrišką tarpusavį draskymąsi ir naikinimąsi. „Kurie tarės taip tvirtai išlaikysią, savo galan jie eina skubiai.“

Vagneris vienoje vietoje vadina Votaną „šių laikų žmogaus inteligencijos suma“, vadinas: Votanas reprezentuoja išlaukinio pasaulio užkariavime susikoncentravusį, naują žmogų, kurs norėdamas techniškai viešpatauti ant daiktų, pavergia galias ir interesus, kurie galų gale stumia jį giliausiai priešintis savo paties giliausiems norams. Ir pagalios Votanas susipranta, kad jis neapsivalęs, neišsivadavęs, nepajėgs atlikti to darbo, kurį buvo apsiėmusi atlikti jo veikli, bet nenušviesta valia. Dėl to jis ir sako atsiveikindamas: „Vienas teperšas tiktai prie mergelės, tas, kurs laisvesnis už mane — dievas!“

Jau graikai nujausdami mitologiškai atvaizdavo, kad Olimpo dievai ne tikrai laisvai valdo pasaulį. Ant jų viešpatauja dar Moira, fatali gamtos jėga: jie tebėra dar pasidavę savo aistroms ir kaip tik dėl to dar gamtos valdomi. Tiktai iš visai grynios antgamtės kyła dieviškas viešpatavimas ant gyvenimo — arba, kaip Vagneris rodo — tiktai Zigfridas, visai grynas didvyris, kurio siela nepriklauso gamtos, tepajėgia įvykdyti tai, ko nepajėgė Votanas — jis pajėgia valdyti gamtą, nes pats nėra jos valdomas. Anot paties Vagnerio žodžių, Zigfridas yra ateities žmogus, lig kurio turime pakilti, jei norime taip valdyti gamtą, kad tikrai dvasia viešpatautų, ne kad gamta naudotus dvasia, norėdama prisisotinti dar žvėriškiau ir fantastiškiau, negu pirma. Šita mintis yra paskui užbaigta Parsifalyje, kai Kundry, gamta, mazgoja kojas tam, kas viduje iš jos išsivadavo ir ko nebegali supančioti jos vyliai.

Atsiminę tą Vagnerio kūrybos idėją, suprantame, kaip stipriai Schopenhauerio filosofija turėjo jį pagauti ir patvirtinti bei paaiškinti jo pasaulėžiūrą. „Gerai supratus Schopenhauerio filosofiją — sako jis — mūsų nuomonės taip kinta iš pat dugno, kaip, rasi, tiktai pagonių, priėmus krikščionybę.“ Kas gi yra Schopenhauerio moksle, kas padarė Vagneriui tokios nepaprastos įtakos? Tai yra atsiskyrimas žmogaus nuo pasaulio, žmo-

gaus liovimasis dievinus pasaulį ir akiai teigus gamtą, neigimas naivaus noro gyventi ir kartu su tuo žmogaus dvasios tikras subrendimas. Ir nuostabu, kad tas vidujinis susitikimas dviejų bene stipriausių naujesniosios Vokietijos dvasių įvyko tuo metu, kada techniškas pasaulio užvaldymas ir *galutinis sielos pasi-  
nėrimas tos rūšies viešpatavime ant gamtos* buvo pasiekęs savo aukščiausį tašką. Kas tuomet atrodė visai ne laiku ir dėl to beveik nė kieno nebuvo suprastas, kaip reikiant, tai, neperilgai trukus, bus pripažinta vieninteliu kelrodžiu dvasiai, norinčiai užimti tinkamą vietą prieš didžiuosius pasaulio įvykius. Berods, Vagneris nematė Schopenhaueriye užbaigos, jis labai aiškiai žinojo, kad tas filosofas per vienpusiškai buvo įklimpęs į neigimą ir ten pasilikęs; bet kas jam atrodė begalo svarbu kaip tik šios gadynės sielai, tai buvo tas pasaulio esmės pažinimas ir visos iš to išeinančios pasėkos. „Mes matome — rašo jis— atsimindamas tuos laikus, kai jis pats buvo paklydęs revoliucijos seklumose — į kokį proto ir doros negabumą įpuolėme, nepažindami nuodugniai pasaulio esmės.“ Vagnerio didžiosios dramos padeda platinti tokį gilų pažinimą, jos yra pranašo atsakymas į socialų klausimą, bet atsakymas, kurs tą klausimą prižada išspręsti ne optimistiškai, atmainius įstaigas, bet rodydamas, kad aukso prakeikimas tuomet teišnyksiąs, kai kiekvienas žmogus būsiąs pažinęs vyriausį pasaulio geidulį ir išsivadavęs iš jo kurstymų ir iliuzijų. Taip pat, žinoma, yra ir su tautų taika; ji pasiekiamą ne kuriant visokias įstaigas, bet vaduojantis iš to žvėriško geidimo savintis viską, kurs nesiliauja veržęsis iš neapvalytos žmogaus prigimties. Kas yra tiktai reformatorius, tas nemato pagrindinio blogio, jis tegydo simpotumus, jis lopo gyvenimo geidulio reiškimosi formas, neretai pats būdamas taip valdomas to paties geidulio esmės, kad be-reformuodamas pareiškia tas pačias aistras, iš kurių yra kilęs ir vis dar tebekyla žmonių skurdas. Skausmo šaknį pasaulyje tepraeina tas, kas atranda to skausmo paskutiniąją priežastį ir apgali ją pačiame savyje, vadinas, išsivaduoja iš tų pagrindinių motyvų, kurie nesiliaudami traukia sielą į žvėrišką geidulių žaidimą, į jų priešingumus ir jų tragiką.



## 5. SCHOPENHAUERIS IR PAMOKSLININKAS SALOMONAS.

Vogelveidės Valteris dainuodamas: „pasaulis gražus pažiūrėti, žalias, raudonas, skaištus, tačiau viduje visas juodas, kaip mirtis tamsus“, nusako visai šopenhaueriškai. Schopenhauerio filosofija, kaip visi didieji minties veikalai, stengias atitraukti mus nuo visų daiktų paviršio ir vesti į tikrąjį branduolį. Jo stebėjimo būdas yra geriausia tikrenybės jausmo mokykla, būtinas antidotas nuo išsisukinėjimų ir frazių. Nietsche praminė Schopenhauerį „riteriu be vilties“; anot jo paties pasakojimo, jis stengėsis kiaurai peržvelgti Schopenhauerio knygą, norėdamas įsivaizduoti gyvą žmogų. Savo veiklia vaizduote Jis pamatęs riterį su mirtim ir velniu, arba, kaip jis pats sako, „šarvuotą riterį, kietu švininiu žvilgsniu, kurs moka eiti savo baisiu keliu, neklaidinamas savo šurpių palydovų, o tačiau beviltis, pats vienas su šuniu ir žirgu“. Iš tikro, Schopenhauerio knyga nėra vilties knyga, ji yra žemiškos tikrenybės knyga, bet rodydama tikrenybę be jokių iliuzijų, ji griaua visus surogatus, kurių šios gadynės žmogus prisistatė krikščionių religijos vieton, ir rengia kelią grįžti į tikrąjį tikėjimą. Schopenhauerio darbą galime prilyginti prie Virgilio rolės Dantės „Divina Commedia“: juk Virgilis yra nušviestas prigimties intelektas, kurs ieškančiam parodo pragarą pačiame žmoguje ir kaip tik tuo būdu žadina troškimą tikrai išsivaduoti. Taip ir Schopenhaueris veda mus per gyvenimo pragarą, pats aiškiai sakydamas: „Iš kur gi Dantė paėmė medžiagos savo „pragarui“, jei ne iš tikrojo pasaulio?“ Naiviems gamtos garbintojams jis pastebi: „Kame tik kvėpuoja gyvas padaras, ten tuojau ateina kitas jo praryti“. Ir jis rodo, kaip ši tendencija, žinoma, kitokiuose pavidaluose, sąmoningai ir nesąmoningai viešpatauja ir visame žmonių pasaulyje, rodydama vis naujose scenose norą gyventi žudant ir draskant patį save. Jis sako apie filosofus optimistus: „pabaigus jiems savo demonstracijas ir padainavus savo dainą apie geriausįjį pasaulį, ateinu aš, lyg dvasia iš kapų, lyg akmeninis svečias, ir klausiu apie blogio kilmę, neapsakomo, baisių baisiausio blogio, ir jie visi nutilsta ir nebeturi nieko, tik žodžius“.

Nepaisant drastiško išsireiškimo būdo, Schopenhaueris daro savo sprendimus ne iš kokio niūraus keršto ir ne dėl to, kad žiūri į gyvenimą vienpusiškai, — ne, jam visados rūpi sugauti pasaulio esmę, iš kurios būtinai išeina tas skausmo ir apsvylimo perteklius, persekiojimas to, kas teisinga, ir vulgarumo bei geidulių viešpatavimas gyvenime. „Eidamas 17-tus metus, — sako filosofas — neturėdamas jokio mokslo, buvau taip sujudintas gyvenimo vargo, kaip Buddha, kai, jaunas būdamas, pamatė ligą, senatvę, skausmą ir mirtį“. Schopenhaueris primena, kad jo vyriausioji pažiūra sutinkanti su visomis didžiomis religijomis; jo knyga sakanti kaip tik tą pat, ką sakanti knyga Kohelet. Tai pripažins kiekvienas, kas atsimins pavyzdžiui šią vietą pas Salomoną: „Viskas yra visai tuščia, viskas yra visai tuščia. Mačiau visus daiktus, įvykstančius pasaulyje, ir žiūrėk, viskas buvo tuštybė ir gaudymas vėjo. Dėlto nusibodo man gyventi, nusibodo visas mano darbas, kurio turėjau pasaulyje. Žmogui yra, kaip gyvuliui, kaip tasai miršta, taip miršta ir jis, viskas eina į vieną vietą, viskas yra padaryta iš dulkių ir vėl pavirs dulkėmis. Atsigręžęs pamačiau visą neteisybę, kuri įvyko pasaulyje, ir gyriau negyvuosius, kurie jau buvo mirę, labiau už gyvuosius, kurie dar tebeturėjo gyvybę; bet geresnis už vienus ir už kitus yra tas, ko dar nėra ir kas nežino įvykstančio pasaulyje blogio“.

Bet Schopenhaueris remias ne tik Senuoju Įstatymu, jis primena ir tai, kad evangelijoje žodžiai: pasaulis ir blogis esą beveik sinonimai; be to tikrenybės analizė, daroma krikščionių mistikos ir jos nuomonė apie pasaulį taip pat sutinkančios su jo tvirtinimu. Tačiau kai Deussen dėl tos priežasties vadina Schopenhauerį „homo christianissimus“, tai tūlas krikščionis gali čia pasipriešinti nurodydamas, kad krikščionybė, visai priešingai Schopenhauerio absoliučiam neigimui, duoda pasauliui visai *naujos prasmės* ir laikiniam gyvenimui *amžinos reikšmės*. Tačiau negalima užmiršti, kad vis dėlto abidvi pažiūros yra labai artimos viena antrai, nes abidvi sutinka tame, kad pasaulis *be* antžemiško žmogaus paskyrimo ir *be* krikščioniško tikėjimo į Dievą neturi prasmės, kuri giliau mąstantį ir žiūrintį žmogų galėtų prišti prie gyvenimo. Ir dėlto Schopenhaueris.

tyrinėdamas pasaulį tikrai kaip pasaulį, be jokio sąryšio su ant-prigimtinio aiškinimu ir atidengdamas jo gilų prieštaravimą tikrai dvasiško žmogaus sielos reikalams, yra, pats to nenorėdamas ir nežinodamas, auklėtojas, vedąs prie Kristaus. Iš pradžios rodos, kad ir Salomono pamokslininko knyga su savo giliu pesimizmu visai iškrypsta iš besiveržiančios prie Dievo kitų biblijos knygų nuotaikos, bet tikrenybėje ji yra giliai apgalvotas prirengimas prie Naujojo Įstatymo, nes ji kaip tik rodo, kad žemės dalykai ne tik neįstengia pasotinti amžinybės ir aukštesniosios meilės alkstančios sielos, bet dar stipriai prieštarauja jos giliausiems reikalams. *Tas išsivadavimas iš klaidingos vienybės su pasauliu* yra būtinas kelias iš Senojo Įstatymo energijos rūšies į Naujojo Įstatymo — tai yra uvertiūra tragiškai krikščionystės nuotakai, kuri viena tepaaiškina laisvą ir viešpatišką krikščionies laikymąsi prieš pasaulį. Tą patį galime pasakyti ir apie Schopenhauerio veikalą: tai yra Koheleto knyga šios gadinės žmogui.

## 6. KĄ REIŠKIA „NEIGIMAS NORO GYVENTI“

Turime aiškiai atsimiti tą kilnią nuotaiką, iš kurios išeina Schopenhauerio „neigimas noro gyventi“, kad nesuprastumėm klaidingai viso to pesimizmo esmės ir prasmės ir pamatytumėm jo teigiamąją pusę. Vagneris sako, kad šių laikų „gelžkelio keleiviui“ to neigimo konsekvencija teesanti viena — nusišauti. Pats Schopenhaueris tą „gelžkelio keleivių“ aiškinimą įsakmiai pavadino sekliu ir klaidingu. Darydamas sau galą, žmogus nė kiek neparodąs, kad neigiąs kūnišką gyvybės impulsą esant vyriausią savo mąstymo ir veikimo priežastį. Veikiau jis teneigiąs vieną tam tikrą tos gyvenimo jėgos formą, būtent tą, kuri esanti tekusi jam pačiam, bet kad jis dėlto gesinąs savo būvį, tai ryškiai rodą, koks jis dar tebesąs kūniškas. Schopenhaueris anaip tol netvirtina, kad žmogus negali turėti aukštesnių metafizinių priežasčių teigti gyvenimą, jis net pats, baigdamas savo veikalą, nurodo tokias priežastis; jis tenori pasakyti, kad pačios vienos gamtos veikimas, *be* kitos iš kitur plaukiančios prasmės, yra griežtai beprasmiš ir kad gėda žmogui rimtai ir aistringai

atsiduoti tiems gamtos tikslams. Tokios rūšies neigimas visai sutinka ir su krikščionystės pažiūra, nors yra daug krikščionių, kurie tai užmiršo. Juk krikščionystė griežtai atskiria *naivų* gyvenimo teigimą nuo *religiško*, įsitikinus, kad tiktai tas pastarasis teįstengia stipriausiai padėti atlikti lig galo savo pareigą šioje būvio kovoje. Schopenhauerio nuomone, žmogus, išsivadavęs iš naivaus noro gyventi, dar geriau išversiąs sunkiose gyvenimo aplinkybėse, nes jos duodančios jam progos praktiškai parodyti, kad jis nepriklausęs pasaulio. Šią pažiūrą Schopenhaueris vadina „išganymo keliu“, matydamas, kad ji gali padėti žmogui sunaudoti žemės gyvenimą dvasios išganymui. „Schopenhauerio neigimas pasaulio — sako Vagneris — tegąsdina tuos, kurie nesistengia pažinti jo taip aiškiai nurodytojo kelio blogai pakreiptajai valiai atgręžti. Tie keliai, kurie labai gerai gali nuvesti į viltį, yra mūsų filosofo nurodyti sutinkant su kilniausiomis religijomis — bet jam taip išimtinai terūpi vaizduoti tikrą pasaulį, kad įžengti į tą kelią jis turi palikti mums patiemis“.

Kas nori, kaip reikiant, suprasti Schopenhauerį, tas turi jį skaityti remdamasis Jobo knyga, o kas nori konkrečiai suprasti Jobo knygą, tas turi ją skaityti remdamasis Schopenhaueriu. Ir vienos ir antros knygos tikslas — suardyti prigimtą sielos vienybę su tikrenybe ir dar daugiau: taip pažadinti sielą, kad ji pasijustų esanti griežčiausiai tos tikrenybės priešingumas. Tai, žinoma, veda į sunkų krizį, kuriame žmogus ima abejoti gyvenimo prasme ir Dievo buvimu, tačiau tas kelias yra reikalingas, kad žmogus giliai suvoktų tikrąją savo gyvenimo prasmę ir Dievo esmę, gryną, be jokių panteistiškų neaiškumų ir neieškotų prasmės paviršiuje bei per daug paprastai neaiškintų Dievo aki-vaizdos žemės įvykiuose. Ką reiškia Jobo knyga? Tai yra *pakeitimas* vienpusiškai *kosminės* Dievo idėjos ir jos naivaus identifikavimo pasaulio darbų su Dievo veikimu iš *vidaus* suprastą Dievo tikrenybe. Jobas yra žmogus, kurs gauna patirti visą tragišką gyvenimo turinį. Bet kadangi lig šiol Dievas ir gyvenimo likimas buvo jam viena, tai toks prityrimas turėjo jį suklaidinti ir sugriauti jo tikėjimą. Ir štai prieteliai stengias paguosti jį tuščiais žodžiais, jie tartum nori išteisinti

vis dėlto juk Dievo sutvertąjį pasaulį, aiškindami Jobui, kad jo kančios esančios ne beprasmės, bet teisinga nusikaltimo išdava. Visa tai atsimuša nuo Jobo, kaip nuo sienos; jiems beplepant, jis kalbas toliau su baisiu savo gyvenimo prityrimu ir pagaliau pasineria gilioje tyloje. Ir pats vienas bebūdamas, jis galų gale supranta, kad Dievas nekalba mums betarpiškai natūraliais įvykiais, leisdamas juos eiti pagal jų pačių dėsnius — ne, Dievas atsiskleidžia mums toje Savo duotojoje mums gilioje pasikelti viršum žemiškų dalykų, valdyti juos iš aukšto, liepti jiems tarnauti dvasios gyvenimui. Bet norėdami rasti šitą Dievą, turime pirmiau netekti pasaulio dievo ir sunkiu prityrimu pažinti pasaulio ir Dievo bei dvasios priešingumą. Šis pažinimas, žinoma, nenaikina tikėjimo į „dangaus ir žemės Sutvėrėją“, priešingai, toks paaiškinimas padeda giliau ir dvasiškiau suprasti Dievo akivaizdą gyvenime ir Jo galybę ant gyvenimo. Schopenhauerio nurodymai kreipias kaip tik į šios galdynės žmogų, vaizduodami Jobo prityrimus filosofškai — realistiškai ir surišdami juos su giliausia pamatine gyvenimo tikrėybės tendencija. Gerai sako vienas naujesnysis Amerikos filosofas, kad šių laikų jaunimas, norėdamas tikrai suprasti religiją, turįs pereiti per pesimizmą. Iš tikro, žvilgterėjimas į žmonių gyvenimo išvirksčiąją pusę, dalyvavimas visame skausmo dydyje, žvilgterėjimas į paskutiniąsias to skausmo priežastis, bendrai sakant, supratimas, kokios galios turi gyvenime priešdieviškas elementas — štai kas stipriausiai pajėgia pastumti žmogų atgal į jo paties vidaus pasaulį ir iš ten atidaryti jam kitą pasaulį. Birmoje kiekvienas jaunikaitis turi aštuonias dienas išgyventi vienuolyne, kad tuo būdu susirištų su kilniomis atsigrėžimo nuo pasaulio idėjomis, sudarančiomis Rytų religijos ir filosofijos pagrindą. Tiesą sakant, reikėtų ir pas mus kiekvieną jauną žmogų taip apšviesti, kad jis išeitų iš savo atsitiktinos patogios padėties aklumo ir malonumo ir išmuktų pastebėti gyvenimo tragiką ir jos giliausias priežastis. Visas mūsų pasauliškai — estetiškai auklėjimas ir mūsų neaiški, į šį pasaulį atsikreipusi, filosofija nesiliauja darę kaip tik priešingos įtakos — jie vis dar stiprina augančio žmogaus iliuzijas apie patį save ir pasaulio esmę, iš ko paskui kyla be galo vaikiška ir seklis reformos dvasia, kuri niekur nepaliečia tikrų blogio šaknų.

## 7. GENIJUS IR NORAS GYVENTI.

Schopenhaueris pagilina tragišką pažiūrą į žmogaus gyvenimą dar tuo, kad nuosakiai varydamas toliau savo mokslą apie viską perveriančio noro gyventi galią, labai konkrečiai vaizduoja to noro veikimą žmogaus prigimtyje, vadinasi, pasiremdamas neginčijamais pastebėjimais, jis rodo mums, kaip stipriai gyvybės instinktas pavergia ir *intelektą* ir padaro savo tarnu *charakterį*, taip, kad mūsų įtaka protui ir sąžinei yra daug menkesnė, negu kad patys sau norėtumėm prisipažinti. Kaip galvos smegenys anatomiškai tėra tik nugarkaulio smegenų tąša, taip, anot Schopenhauerio, vadinamasis protas dažniausiai tėra tik noro gyventi dalis, tikro objektyvumo nerasi niekur, kur tik esą paliečiami gyvybės reikalai, ten visur stat pro racione voluntas.

„Paprastumo antspaudas — sako jis skyriuje apie valios primatą savivijoje — vulgarumo išraiška matyti tokioje daugumoje veidų dėlto, kad tų žmonių žinojimas griežtai yra pasidavęs norėjimui — tai matyti ta tvirta grandinė, kuri rakina vieną su antru. Iš to išeina negalėjimas kitaip suprasti dalykus, kaip tik atsižvelgiant į norą ir jo tikslus. Priešingai, genijaus išraiška, kuri sudaro tartum šeimynišką visų gausiai apdovantų žmonių panašumą, yra tame, kad aiškiai matyti veide išsivadavęs iš noro tarnystės intelektas, viešpatavimas pažinimo ant geidimo...“

Garsioji Belvederio Apolono statula simbolizuoja, anot Schopenhauerio, visu tuo būdu, kaip galva kad karaliauja visam liemeniui, visišką geidulių gyvenimo valdymą; tuo tarpu daugumoje žmonių pats tas būdas, kaip galva esanti priaugusi prie liemens, rodąs intelektą einant baudžiamą norui gyventi. Su visa ta pažiūra apie *egocentrinę* žmogaus prigimties linkmę sutinka Schopenhauerio mokslas apie genijų, vadinasi, apie labai retus, tikrai *ekscetrinius* žmones, kurie valandomis — kūrimo ekstazėje, arba visuomet — pasaulio apgalėtojai ir šventieji — yra išsivadavę iš kūniškų geidulių smurto. Tą išsivadavimą iš pasaulio Schopenhaueris aprašo šiais žodžiais: „Nukreipkime savo žvilgsnį nuo savo pačių skurdo ir šališkumo į

tuos, kurie apgalėjo pasaulį, kurių valia kiaurai pažinusi save, visame kame rado pačią save ir paskui save pačią laisvai paneigė, ir kurie to telaukia, kad išnyktų jos paskutinis pėdsakas kartu su jos gaivinamuoju kūnu — tuomet pamatysime niekadą nesiliaujančio veržimosi ir rūpinimosi vietoje, nuolatinio puldinėjimo iš geismo į baimę, iš džiaugsmo į skausmą vietoje, niekadą nepatenkinamos ir niekadą nemirštančios vilties vietoje — kas sudaro geidžiančio žmogaus gyvenimo sapną — tą taiką, kuri yra aukštesnė už visą protą, tą visišką sielų jūros tylą, tą gilią ramybę, nepajudinamą pasitikėjimą ir giedrumą, kurių pats atspindis veide, kaip jį yra vaizdavę Rafaelis ir Corregio, yra visa ir tikra evangelija — tepaliko pažinimas, noras dingo. O mes žiūrime, giliai ir skaudžiai ilgėdamies, į tą būklę, šalia kurios mūsų pačių vargas, kontrasto dėsnium, pasirodo dar skaidriau nušviestas“.

Žmonės, dar visai tebesuaugę su gamtos gyvenimu, kurių intelektas netik nepajėgia pažinti to geidulių darbavimosi, kuriam vergauja, bet dar tą savo vergiją giria, vadindamas ją tikrąja laisve, tie žmonės, anot Schopenhauerio, sudarą didelę, be nuomonės visų luomų minią; vienintelės vertės jis teranda tame nedaugelyje asmenų, kurie yra apgalėję pasaulį: „Nesiduosime sulaikomi kvailybės balsų daugumai ir pripažinsime, kad didžiausis, svarbiausias ir reikšmingiausias reiškinys, kokį gali parodyti pasaulis, yra ne pasaulio užkariautojas, bet pasaulio apgalėtojas“.

Iš to ryškaus skirtumo tarp tų išsivadavusiųjų ir dar geiduliams bepataikaujančių vergų neišvengiamai išeina genijaus kentėjimai ir vienuma pasaulyje: paprastas žmogus, įklimpęs į geidulių ratą, nėra *nenori* žinoti apie tuos horizontus, kuriuos jam atidaro genijus, jis tol temėto jam po kojų palmių šakeles, kol anasis atsitiktinai tarnauja jo reikalams; bet kai tik genijus atskleidžia esmę to reikalavimo, su kuriuo jis yra atėjęs nušviesti geidulio tamsybių, tuojau skamba šauksmas: „Kryžiuokite jį!“

## 8. SCHOPENHAUERIS IR KRIKŠČIONYBĖ.

Nors Schopenhaueris ir paliudijo kaip ir krikščioniškas tiesas, tačiau kelio į krikščionybę nerado. Berods, jo inte-

lektas buvo per stiprus duotis suklaidinamas Majos kraiste:, bet būdamas perdaug vienpusiškas, jis negalėjo patirti savo sieloje malonės veikimo nei einančio jos sutikti ilgesio. Tuo būdu visa jo filosofija tepriėjo tik aukštesnio pažinimo ir aukštesnio gyvenimo angą. Jis nežino nusigręžimą nuo gyvenimo ir žmogaus, bet jis nežino sugrįžimo į gyvenimą, kurį palengvina ir reikalauja krikščionybė, rodydama žmogui aukštesnį reigėjimo tašką, kuriame stovėdamas jis gali perskverbti pasaulį, pats nesiduodamas pasauliui perskverbiamas. Ir kadangi Schopenhaueris nepakilo aukščiau už gryną neigimą, jis neįstengė ilgąm pririšti prie savęs tokio žmogaus, kaip Nietzsche, kurs, rods, aistringai troško išsivaduoti iš grynios gamtos ir pasaulio vergijos, bet lygiai tiek pat troško gyvo gyvenimo, naujų teigimų ir noro tikslų. Todėl jis buvo kaltas, kad Nietzsche visame moksle apie apgalėjimą pasaulio klaidingai matė atentatą prieš gyvenimą... Schopenhaueris, rods, suvokė gyvenimo tikrėnybę, rods, griovė visus kūniško gyvenimo geidimo vylis, bet nenurodė *aukštesniajam* sielos gyvenimo geidimui naujo, visas jėgas sutelkiančio ir aukštyn keliančio tikslo; tuo jis pastūmė tą aukštesnįjį gyvenimo geidimą iš naujo susirišti su grynai pasaulinių jėgų gyvenimu. Tai aiškiai parodė Nietzsche, kurs per Schopenhauerį pasijuto esąs priverstas skaudžiai rinktis *tiesą* ar *gyvenimą*; jis galų gale pasirinko gyvenimą, nutaręs veržimąsi į tiesą esant naikinančios gyvenimą askėzos išdavą. Juodu abudu nesuprato Tos Naujienos esmės, kuri pasakė: „Aš esmu tiesa ir gyvenimas“. Tiktai Kristus tesuvienijo visus nesuvienijamus dalykus: jėgą ir meilę — nusižeminimą ir tvirtumą — pažinimą žmonių ir meilę žmonių — *tiesą ir gyvenimą*.



## Trečiasis skyrius

# Dievas

### 1. NAKVYNĖS NAMAI.

Maksimo Gorkio „Nakvynės namuose“ (Na dne) yra viena scena, kai ryto metą pabunda po kits kito įvairūs vienu rusiškų nakvynės namų gyventojai, žmonių atmatos ir pražuvėliai, ir žiovaudami ima toliau varyti savo beprasmį būvį. Štai kelias iš jų tarpo vienas, magometonas, ir, atsikreipęs į rytus, pradeda savo rytmetinę maldą. Iškilmingai puola jis prieš Alachą, prieš aukštesniojo pasaulio tiesą, kuri teisdama, guosdama ir tobulindama viešpatauja ant šio pasaulio, pilno pusiautinnmo ir nusiiminimo; jis kalba su Dievu, atsiduoda Jam, ima iš Jo palaiminimą, lyg iš tekančios saulės. O benamiai, susirinkę užpakalyje, su smalsumu, pavydu, drova ir pagarba žiūri į jį. Jie niekaip nesupranta, kaip tai yra galima tikėti į Dievą nakvynės namuose, — tačiau ima juos kažkoks gilus ilgesys tikėti į šviesos pasaulį viršum šios žemės tamsybių.

Kaip tuose nakvynės namuose, taip yra ir šių laikų pasaulyje nutolusiems nuo Dievo žmonėms: jie prarado Dievą, jiems atrodo negalimas daiktas, kad tas nuskendęs pasaulis kuomet nors vėl išsinertų — o betgi bukščiai ilgėdamies jie žiūri į tuos, kurie dar giliai tebetiki, kasdien stipriau jausdami, ko yra netekę. Daugelis šių laikų žmonių dar nemaž nenumano, kiek dalykų drauge su tikėjimu stovi ir virsta; patys to nežinodami, jie dar tebeminta tomis tiesomis, kurios seniai yra netekusios pamato jų sielose. Tai kaip tik parodė Nietzsche savo fragmente „Beprotris“. Beprotris atėjęs su žiburiu į turgavietę, nori paaiškinti žmonėms, ką jie prarado. Bet jie nemaž nesupranta, ką jis mano. „Kur dingo Dievas? — sušuko jis. — Aš jums pasaky-

siu! Mes nužudėm Jį — jūs ir aš! Mes visi esame Jo užmušėjai! Bet kaip tai padarėm? Kaip įstengėm išgerti jūrą? Kas davė mums tokią kempę visam horizontui nutrinti? Ką mes padarėm atrišdami šią žemę nuo jos saulės? Kur ji dabar eina? Kur einame mes? Ar nuo visų saulių šalin? Ar nepuolame nuolat žemyn? Ir į užpakalį, ir į šalis, į pryšakį, į visas puses? Ar dar tebėra „aukštai“ ir „žemai“? Ar mes ne klaidžiojame lyg kokiame begaliame nieke? Ar ne dvelkia į mus tuščia erdvė? Ar rados šalčiau? Ar neina tolydžio naktis ir vis daugiau nakties? Ar ne reikia degti žiburių prieš pietus? Ar dar negirdime triukšmaujant duobkasių, kurie laidoja numirėlius?“ Čia beprotis nutilo ir vėl žiūrėjo į savo klausytojus. Jie irgi tylėjo, nustebę į jį veizėdami. Pagaliau jis metė ant žemės savo žiburį, kuris subirėjo į šipulius ir užgeso. „Aš atėjau per anksti — tarė jis — man dar nelaikąs. Tas didysis įvykis dax tebėra kelyje — keliauja — jis dar nepasiekė žmonių ausų...“

Šios gadynės žmogus, iš Dievo išsivadavęs, tariasi išsivadavęs iš tirono; jis nenusimano netekęs savo laisvės tvirtosios pilies ir nesulaikomai įkritęs į tūkstantį priklausomybių. „Kam Dievas nėra ponas, tam yra daug ponų“ — sako hebrajų patarlė. Šiaip ar taip, besistebėdamas į šių laikų dvasios būklę, matai, koks svyravimas gyvenimo linkmėje ir koks negalėjimas pasipriešinti išlaukinėms įtakoms seka paskui tikėjimo sugriuvimą. Ne visur Dievo minties žuvinimas sieloje reiškia ir visų žemesniųjų galių atsipančiojimą, bet visados reiškia jis neaiškumo pradžių aukštesnėse sielos srityse, žaidimo viršų ant rimtumo, laikinių dalykų ant amžinųjų — trumpai sakant, sielos išsivadavimą iš paklusnumo ir pagarbos gilesnėms paveldėtosioms žmonių gyvenimo tiesoms ir aukštesniam sielos paskyrimui. O iš to išeina tai, kad visas jautimas, mąstymas ir veikimas nutolsta nuo tikrų vaisingumo ir kūrybos versmių: kas nėra kuriama Sutvėrėjo dvasia, tai yra molis, neužgrūdytas ugnyje. Dantės „Dieviškojoje Komedijoje“ ateistas Farinata guli degančiame karste. Bedievių uolumas dažnai tikrai degte dega, tačiau jie guli karste: jų darbas yra nevaisingas, jie nesikreipia į sielos branduolį, nes patys neišeina iš tokio centro, jie yra pasinėję abstrakcijose ir iliuzijose, patys paklysta antraeiluose daly-

kuose ir nemoka nė kitų pakreipti į tai, kas svarbiausia. *Tikėti į Dievą tai yra aiškiai nusimanyti, kas gyvenime esminga, ir turėti drąsos tai priimti.* Berods, yra tikinčiųjų, kurie guli karste, patys nenusimanydami, ir yra tariamųjų netikėlių, į kurių sielą, jiems patiems nežinant, yra įleidę šaknis tiek tikro tikėjimo elementų, kad, nors ir stigdami dar sąmoningo Dievo pažinimo bei prityrimo ir aukščiausio susikaupimo šventumo su visomis jo nepavaduojamomis palaimomis, jie dėlto yra arčiau Dievo versmių, negu negyvieji išpažinėjai. „Dievas žiūri į širdį“ – taip galima pasakyti ir čia.

Juo stipriau žmogus susiduria su gyvenimo tikrenybe ir išpančiota gamta, juo aiškiau jaučia, kad tik Sutvėrėjas tegali mums duoti jėgų gyvenimui pakelti. „Afrikos vienuoje – prisipažįsta Henrikas Stanley – religija įleido tokias galias šaknis į mano širdį, kad tapo mano kelrodžiu, mano iniciatorių, mano dvasios vadovu. Tiktai turėdami tikėjimą tegalime tikrai ir esmingai žengti pirmyn, jis duoda pažangai kūną, smegenis ir jėgas, be jo vadinamoji pažanga yra tuščia ir nepatvari. Netikėdami į Dievą, mes daužomės netikrumo jūroje, nes kas yra mūsų žemė prieš milžinišką pasaulių visatą begalėje erdvėje?“

Kur veda net ir geriausi bei kilniausi jausmai ir mintys, jei Dievo mintis nenušviečia žmogaus dvasios, tai geriausia rodo kaip tik Schopenhauerio filosofija. Ką ji tvirtina, yra be abejo teisinga ir svarbu, bet viena pati užuojauta pasaulio skurdui turi galų gale privesti prie nevaisingo neigimo. Berods, reikia aiškiai pažinti gamtos vyriausiąją tendenciją ir nustatyti vidaus atstumą nuo jos, bet tai gali būti tiktai pirmas laipsnis; svarbesnis už neigimą yra apgalėjimas ir perdirbimas. Klaidinga yra žiūrėti vienpusiškai tiktai į esantį pasaulyje skausmą ir, arba pasyviai paskęsti pasigalėjime, arjia norėti tą skausmą betarpiškai pašalinti grynai žemiškomis priemonėmis. Tikroji pagalba tėra *viena*, ji eina iš Dievo minties ir yra tame, kad save ir kitus keltumėm aukšty, viršum skausmo. Visos gelbstamosios pasaulio priemonės yra nepakankamos, tik kryžius turi tos jėgos kelti žmogų viršum tikrenybės ir, mokydamas jį dvasiškai sunaudoti skausmą, parodo sopulingo žmogaus būvio tik-

rają prasmę. Dėlto ir tikroji meilė yra reikalinga tikėjimo, kad įstengtų tikrai gelbėti; be tikėjimo meilė tėra ištižęs pasigailėjimas ir silpnas atlaidumas, kurie gelbėtiną žmogų dar stipriau pririša prie viso vargo priežasčių.

Besivystant asmenybei svarbi valanda yra ta, kurioje vaikas pirmą kartą taria „aš“. Tą valandą žmogus pirmą kartą sąmoningai atsiskiria nuo išlaukinio pasaulio. Dar svarbesnė yra valanda, kada dvasinis „aš“ visai nusimanydamas skirias nuo grynai organinio „aš“, iškyla iš ūkanoto susimaišymo su išlaukiniu pasauliu ir aiškiai ima suvokti, kas žmoguje turi klausyti ir kas viešpatauti. Tas atsiskyrimas tegali įvykti taip griežtai, kaip reikia, tiktai padedant Dievo idėjai. Berods, yra ir panteistiška Dievo sąvoka, kuri tą ūkanotą neaiškumą kelia į religijas. Toji Dievo sąvoka yra artima jaunimo ūkanotam vidaus gyvenimui, kur kūno ir dvasios dalykai, neatsiskyre nuo vienas antro, kunkuliuoja drauge. „Pavadink tai širdim, laime, meile, Dievu — neturiu tam vardo, jausmas yra viskas: vardas, dūmai ir tuščias garsas!“ Štai yra tikėjimo išpažinimas, kuriuo, yra vyliojamos Margaritos — bet tokiu ūkanotu Dievo aiškinimu tegali pasitenkinti toks jaunimas, kurs neteko troškimo tikrai augti. Toks aiškinimas Dievo, rods, tiksliai atitinka jaunikišką sielą, bet kaip tik dėlto negali jaunimo nei nušviesti, nei paraginti užaugti aukščiau už tą neaiškumą. Būti vyru, tai reiškia: mokėti atskirti ir nuspręsti; dėlto Carlyle ir sako apie tą valandą, kurioje jis aiškiai atsistojo priešais visą pasaulį:: „Nuo tos valandos tapau vyru“.

## 2. AR YRA DIEVAS?

Iš senų senovės racionalistai tvirtina, kad nė viena sąvoka taip neginčijamai nepriklausanti žmonijos ir žmogaus vaikystei, kaip tikėjimas į asmeninį Dievą. Visagalis dangaus ir žemės Sutvėrėjas tesas vien žmonių darbavimosi ir viešpatavimo, perkėlimas ant pasaulio išsivystymo. Dėlto ir žmonių giminės ir atskiro žmogaus gyvenime minties brendimo pradžia visados ateinanti kartu su tikėjimo griuvimu.

Ar tai tiesa? Ne, tai didžiausia ir pavojingiausia visų klaidų, į kokias žmogaus mintis kuomet nors buvo įpuolusi. Kodėl? Todėl, kad čia žmogus, bedegdamas uolumu pašalinti Dievo sąvoką, susidarytą vaikystėje, taip apanka, kad nemato, jog yra dar kitas tikėjimo šaltinis, be to, kuriuo gyvena vaikų amžių, ir kad Dievo buvimo neigimas prieštarauja ne tik vaiko sielai, bet ir giliausiam logiškam žmogaus dvasios reikalavimui. Nes ar viso moksliško tyrinėjimo principą: kad kiekvienam reiškiniui reikia ieškoti pakankamos priežasties, galime atmesti, kai prieiname prie pasaulio atsiradimo fakto? Iš kur yra kilę milijonai pasaulių, iš kur kyla žmonių kultūra, iš kur žmogaus dvasia? Ar visa tai atsirado iš nieko ir yra sutvarkyta atsitikimo? Argi tai galimas daiktas, kad aukštesnieji dalykai yra kilę iš žemesniųjų, jei tas aukštesnysis nebuvo įdėtas į pirmykštę formą, kaip gabumas ir judinamoji jėga? Kas tai įdėjo? Ar galime labiau tikėti į stebuklus, nesuprantamiau išsižadėti viso priežastingumo, negu manydami, kad viskas yra sutverta natūralios evoliucijos? Tai kas gi sutvėrė tą evoliuciją, kuri padaro tokių stebuklą? Iš tikro, jei nenorime liautis mąstę kaip tik ten, kame didžiausia paseka verčia mus ieškoti didžiausios priežasties, tai nepasilieka mums nieko daugiau, kaip tik sutikti, kad šis pasaulis niekaip kitaip nėra išaiškinamas, kaip tik priėmus be galo aukštesnę už mus Kuriamąją Dvasią. Šių laikų žmogus, besitenkindamas vien tiriamąja medžiaga ir tiksluoju metodu, visai liovės reikalavęs gilesnio priežastingumo; pakanka jam tikrenybės mažutės iškarpos, jis nebemato, kad siela negali gyventi nebūdama gyvai susirišus su savo galutiniu pirmuoju šaltiniu ir savo aukščiausiuoju turtu — savo tobulybės tikslu.

Bet štai sako laisvamanis: jei ir sutiksime, kad tokia išvada yra neišvengiama, tai tas dar neduoda mums teisės tikėti į *asmeninį Sutvėrėją*.

Į tai atsakome: jei jau kartą priėmėm aukščiausiąją Dvasią — Kūrėją, tai niekaip negalime apsieiti nesivaizdavę Jos kaip asmenį. Be abejo, nereikia aukščiausiosios Būtybės paslapties siaurinti ir traukti — žemėn, lyginant Ją su žmogaus asmenybe — juo labiau, kad į savo pačių žemiškąją asmenybę te-

galime juk žiūrėti tiktai kaip į praeinamą, prirengiamą aukštesnio būvio ir tobulesnės dvasiškos vienybės išraišką. Bet norėdami tos aukščiausiosios Būtybės — Kūrėjos vaizdą turėti gryną, atskirtą nuo visų ūkanotų ir skystų priemaišų, niekaip negalime atsisakyti nuo lyginimo Jos su žmogaus asmenybe. Aukščiausios, kuriančios, telkiančios ir tvarkančios valios mes niekaip neįstengiame kitaip vaizduotis, tik kaip tobulą pavidalą viso to, kas mumyse pačiuose gamina vienybę ir tvarką ir gelbsti mus iš rūko. Beasmenis Dievas stovėtų daug žemiau už žmonių, taigi priežastis būtų mažesnė už paseką, kūrinys kilnesnis už Kūrėją. Dėlto kiekvienas mąstymas apie Dievą turi neišvengiamai priėti tikėjimą į asmeninį Dievą, nors ir niekadoms neužmirštant, kad visi žemiški žodžiai tėra nepasiekiamai aukštesnės tikrenybės skurdūs veidrodžiai.

### 3. VAIKYSTĖS IR SUBRENDUSIO AMŽIAUS DIEVAS.

Tolstojus sako bręstančiam žmogui: „Jei tau ateis mintis, kad visa, ką mąstei apie Dievą, yra klaidinga ir kad nėra jokio Dievo, nenusimink. Visiems taip esti. Bet nemanyk, jog tavo netikėjimas kyla dėlto, kad Dievo nėra. Jei nebetiki į tą Dievą, į kurį pirmiau tikėjai, tai dėlto, kad tavo tikėjime buvo kažkas klaidinga ir tau reikia stengtis geriau suprasti, ką vadinai Dievu.

Jei laukinis žmogus liaujas tikėjęs į savo medinį dievą, tai reiškia ne tai, kad Dievo nėra, bet tiktai, kad Jis nėra medinis“.

Neabejotina tiesa, kad daugelis žmonių dėlto praranda tikėjimą, kad jų vaikystės Dievo vaizdas praranda galią ant jų sielos, o nauji prityrimai ir pažiūros laiku neatskleidė jiems. Dievo tikrenybės ir nesutaikino jos šiokiu ar tokiu būdu su jų pasauliožiūra. Tik jie klysta manydami, kad šių laikų pasauliožiūra turinti įrodyti tikėjimą, o jei to nesą galima padaryti, tai jis esąs pasmerktas. Ne, kelias į naują tikėjimą veda tiktai per gilų abejojimą šių laikų pasauliožiūra. Tai nereiškia, kad didieji gamtamokslio pasiekieji turtai nepripažintini ar mažintini — ne, čia svarbu suprasti, kad daugelis to mokslo atstovų iš savo nustatytųjų faktų yra padarę tokių išvadų, nuo kurių tikro.

kriticizmo dvasia, žinanti savo pažinimo priemonių ribas, kaip tik būtų turėjusi juos sulaikyti. Tačiau nepaisant visų tų klaidingų žygių, gamtos mokslas vis dėlto prisidėjo prie Dievo idėjos išaiškinimo tuo, kad pastiprino teisingą antipatiją žmoninti Dievą. Tikrai Kristuje teprasiėmė Dievas žmogaus paveikslą, šiaip jau senų seniausioji išmintis draudžia žmogui traukti Dievą žemyn į žemiškus vaizdus ir Dievo dvasiškąją paslaptį čiu-pinėti žemiškais organais; prie bedievystės stipriai yra prisidėję tie, kurie tai, kas antžmoniška ir neaprepiama, per daug traukė į siaurus, apribotus, žemiškus vaizdus. „Mano mintys nėra jūsų mintys“ — šiuos žodžius turėtumėm labiau atsiminti, mąstydami apie Dievo paslaptį, tuomet nei mūsų pačių vaikystės, nei žmonijos vaikystės Dievo vaizdavimasis netolins mūsų nuo Dievo — nes iš tiesų, Dievas nėra nesubrendusio pažinimo simbolis, bet visai priešingai: į Jį kreipias kaip tik ta siela, kuri veržias iš jaunystės svajonių į tikrenybę, iš žaidimo į rimtį, iš vylių į visą tiesą, iš daugybės į vienybę, iš trupmenų į visumą..

#### 4. VISURESANTIS DIEVAS.

Ar esama kokio gyvo prityrimo, kurs į bedievio sąmonę gale-tų įnešti kito pasaulio tikrenybę?

Taip, esama tokio prityrimo kiekvienam žmogui, kurs yra sąžiningas pats sau ir neužsimerkęs žiūri į likimų paslaptingu-mą. Argi niekumet nesi pastebėjęs savyje ir kituose, kaip paslaptin-gai keršija viskas, lig mažiausių smulkmenų, ką darome ar sakome prieštaraudami visiems tiems kilniems reikalavi-mams, apreikštiems mums kaip „Dievo valia“? Ir ar niekumet nesi prityręs, kaip lygiai paslaptingu būdu auga tavyje vidaus ramybė ir eina stipryn tavo gyvenimas, juo uoliau vykđai sa-vyje tą Dievo valią — visu kuo, lig tų žodžių, kuriuos kalbi, lig švelniausio troškimo arba minties, kurią leidi arba neleidi įeiti į savo sielą?

Kas yra tos visai naujos dangaus galybės, kurias Eschilio Orestija milžiniškais šešėliais stato šalia senųjų dievų? Kiek-viena kaltė keršija žemėje — štai ką, nustebeš ir išsigandęs, regi pranašiškas žvilgis, aprėpiąs ištisu kartų gyvenimo ke-

lius, ir kas verčia jį vis tvirčiau tikėti į teisiančią ir keršijančią Dievo tikrąją aukštą viršum gamtos galybių ir gamtos dievysčių.

Kas yra tai patyręs, įsigilindamas į save ir stebėdamas kitus, tam negali būti abejojimo, kad toji antžemiškoji galia kalba ne tik iš pageltusio popierio, bet yra visos gyvybės šaltinis ir nesuprantamai, bet visagališkai ir visur būdama mus valdo.

Tiktai tas prityrimas teleidžia mums suprasti tuos nesulyginamuosius psalmės žodžius, kuriais sujaudintas žmogus pasisako, kaip tas antžemiškas jo sielos paskyrimas ir tas neišvengiamas jo darbų ir apsileidimų teismas persekioja jį giliai, lig pat jo slapčiausių pasiteisinimų, nepermaldaujamai reikalaujamas vykdyti Dievo valią šiame dulkių pasaulyje. Ir žmogus neranda ramybės, kol nepaklauso. Dėlto psalmė sako:

„Viešpatie, Tu tyrinėji mane ir pažįsti mane. Ar aš sėdžiu, ar keliuos, tu tai žinai. Tu iš tolo supranti mano mintis, ištiri mano taką ir mano dalį ir pamatai visus mano kelius, nes nėra jokio žodžio ant mano liežuvio. Štai, Viešpatie, tu žinai visus naujus ir senus dalykus, tu padarei mane ir padėjai ant manęs savo ranką. Tavo žinojimas man labai stebėtinas; jis peraukštas, ir aš negaliu jo pasiekti. Kur aš eisiu nuo Tavo dvasios ir kur bėgsiu nuo Tavo veido? Jei žengčiau į dangų, tu tenai; jei nusileisčiau į požemius, tu čia. Jei imčiau, brėkstant, savo sparnus ir gyvenčiau jūros pakraščiuose, tai ir ten tavo ranka lydės mane ir tavo dešinė laikys mane. Ir jei sakyčiau: gal tamsybės uždengs mane, tai ir naktis darosi man šviesa mano gėriuose, nes tavo akivaizdoj tamsybės netamsios ir naktis šviesi kaip diena; kaip anos tamsybė, taip šitos šviesa“ (Psalmė 138 (139) 1–12). Ar tais psalmininko žodžiais nekalba kaip tik prityrimas, kad žmogaus siela yra viso būvio šviesingosios versmės be paliovos ieškoma, į ją traukiama, jos teisiama, baudžiama ir apdovanojama? Iš tikro, jei mūsų siela tebtų materijos vibracija, ne gyva būtybė sau pačiai, tai toks vidaus prityrimas būtų neišaiškinamas. Ne doros dėsnis yra kilniausias, bet faktas, kad gyvenimą valdo galia, kuri sielos atpuolimą persekioja su tokia viską savo spinduliais perveriančia jėga lig paskutinių savęs apgaulinėjimo užkampių ir kuri moka taip stebuklingai pa-



žadinti sąžinę ir priversti ją sutikti su savo teismais. Mozė duoda įstatymus — ir rodo, kad priešindamasis tiems įstatymams triumfuoja gyvenimas, kurs leidžia nenubaudęs mindžioti teisę ir įstatymą ir akiplėšai atlygina klaidinančia sekme — paskui ateina pranašai skelbdami tą naują pažinimą, kurs juos apgalėjo: kad tam, kas moka matyti ir nori matyti, visas gyvenimas yra vienas nuolatinis teismas ir kad neteisybės triumfas ir geresniojo pralaimėjimas tėra valandos vylius, o iš tikrųjų tai yra teismo prologas, tartum paskutinis nutraukimas kaukės, žvarbus paties kaltininko pasisakymas: „nes tavo akivaizdoj tamsybės netamsios, ir naktis šviesi kaip diena“.

## 5. TIKĖJIMO PRASMĖ.

Galima daugeliu būdų paaiškinti žmogui Dievo buvimą, bet negalima niekam padėti tiesiog patirti Dievą. Tačiau galima pašalinti tas dvasiškas kliūtis, kurios neleidžia atsirasti tam natūraliausiam prityrimui; galima taip padaryti, kad žmogus pajustų tą tuštumą, kuri atsiranda sieloje, jei nebėra Dievo tiesos. Einant tuo keliu, galima atgaivinti seniai užbertus prityrimus.

Tikėjimo praradimas visados yra ženklas, kad žmogus nebegyvena savo sielos giluma, susikaupusia savo dvasinės esmės vienybe, bet visai yra pasinėręs į išlaukinį gyvenimą pakreiptose savo sielos dalinėse funkcijose. „Il nous est plus interieur a nous mèmes que nous mèmes“ (Jis giliau yra mumyse už mus pačius) sako vienas prancūzas apie Dievo santykius su asmeniniu žmogaus gyvenimu. Ir iš tikro: tiktai Dievuje ir su Dievu mes tepasiekiamo savo aukščiausią dvasios jėgą; tikėjimui pametus žmogaus sielą, mes nebesame mes patys. Taigi šia prasme tikėjimas yra ne tik pripažinimas visagalės valios, viešpataujančios aukštai ant žmogaus silpnumo, ne, jis dar reiškia, kad žmogus tiktai iš Dievo tegali tikrai *asmeniškai* ir tikrai *vieningai* gyventi ir elgtis. Melsdamasis žmogus pirmiausia griežtai išpažįsta savo paties aukščiausius troškimus, o paskui ir Tą, Kurs viską užbaigia, kas mumyse ieško ir vapalioja. Ir juo giliau įsileidžia žmogus į visas tas nesuskaitomas šios žemės gyvenimo trupmenas ir sritis, juo labiau išlaukinis pasaulis už-

valdo čia vieną, čia kitą sielos jėgą, — juo stipriau siela turi reikalauti, susikaupus ir pakilus, vėl atnaujinti ryšį su savo dvasiško gyvenimo pirmąpradžiu šaltiniu. Tiktai taip ji testengia apgalėti tą irimą ir skilimą, kurio gyvenimo uždavinių ir jaudinimų įvairumas nuolat įneša į ją.

Nesuskaitomų prieštaravimų draskomas šios galdynės žmogus pučias šiandien ir girias esąs asmenybe, labiau negu kitados apsimeta turįs griežtą ir vieningą valią — kaip tik dėlto, kad jaučias esąs chaosas. Vienas Dievas tegali suteikti to tikro asmeniško gyvenimo, kurs nepajudinamas stovi prieš jaudinimų daugybę; sielos susikaupimas Dievuje saugoja taip pat, kad aukštesniosios sielos jėgos nesusimaišytų nešvariai su žemesniosiomis. Tiktai Dievas teikia visam tam, kas mummyse yra aukštesnio, aiškia sąžinė, šviesaus savo tikslo supratimą ir nepajudinamą tvirtumą. Jis vienas tegelbsti iš tų mažmožių, baimių ir prieštaravimų, kurių yra pilnas tiktai aplink save patį teskriejās žmogus. Jis padaro mus viduje laisvus artimui, ir kartu liepia mums visą mūsų darbą rišti su kažkuo aukštesniu už tai, kas tiktai žmoniška, arkižmoniška.

Psalmėse sakoma: „Mano siela trokšta Dievo, gyvojo Dievo. Kuomet nuvyksiu ten ir paregėsiu Dievo veidą? Mano ašaros buvo mano valgis dieną ir naktį, kad jie tolydžio sakė man: Kame gi yra tavo Dievas? Kodėl nulinkai, siela mano, ir kodėl šėlsti manyje? Išverk Dievuje!“ Ar iš tikro manoma, kad tie jausmai tėra jaunystės jausmai? Ne, čia kalba nesugadintas sielos gyvenimas, kurs ilgis savo kilmės ir savo tikslo. Mums, šios galdynės žmonėms, toks vidaus gyvenimas yra svetimas, nes esame maitinami vienomis abstrakcijomis ir visai nebegyvename iš vidaus. Bet vis augās išlaukinis ir vidujinis vargas vėl nuves žmogų pas gyvybės šaltinius ir nutrauks kaukę nuo to, kas negyva ir nevaisinga. „Jis nuvers nusimokiusiųjų tarybą, kad jie dienos metu bėgios tamsoje ir graibysis per pat šviesų vidudienį, tartum tai būtų naktis!“

## 6. DIEVAS SENAJAME ĮSTATYME.

Daugelis šios galdynės žmonių žiūri į Senąjį Įstatymą su jo piktu ir smarkiu Dievu kaip į žiauresnio Dievo supratimo veid--

rodį. Jie nenuvokia, kad psichologiškai imant, Dievo pyktis apskritai yra vyriausis priešikrikščioniško žmogaus vidaus prityrimas. Įsistebėkim, kaip ir šv. Augustinas prieš atsiversdamas nuolat jaučia Dievo gylį ir Dievo pyktį: žmogus, kurs dar neturi Išganytojo, bet atjaučia sieloje begalinį reikalavimą Dievo, neturėdamas jėgos nei aiškaus pavyzdžio sekti Dievu, tegali atjausti Dievą tiktai kaip kankinančią, nepermaldaujamą, pykstančią galią, kuri niekaip nėra nuraminama ir pasireiškia sąžinėje nuolat teisdama ir keršydama. Tai kaip tik ir yra nesulyginama Senojo Įstatymo didybė, dėl kurios jis yra tapęs šventąja sielos knyga: kad Dievo buvimas nėra ten dėstomas filosofiskai, bet rodomas esant gyvoji galia sieloje, ir kad sutrupinimas nuodėmingo žmogaus, jaučiančio tą galią, įvyksta taip pat gaivalingai ir aistringai po mūsų akių, kaip ir pati teisiemoji nuodėmė. Platonas pasakoja apie antžemiškąją sielos tėvynę, Schopenhaueris vaizduoja žemesniojo pasaulio savižudą — Senasis Įstatymas vienija abu tuodu pasauliu, skaidriai nušviesdamas tą vidųjį prityrimą, kurs tuomet gimsta: pasakoja apie sielą, kuri tame „noro gyventi“ pasaulyje bebūdama, atsimenta savo pirmapradį šaltinį, vėl jį užmiršta, o tačiau vis stipriau jo ilgisi. Paviršutiniškai pažiūrėti, biblija tėra visos istoriško gyvenimo įvairenybės vaizdas, bet iš tikrųjų ji kaip tik vaduoja mus iš tos įvairenybės chaoso, nuolat rišdama visą tą įvairenybę su vyriausiu santykiu: *žmogus ir Dievas*. Dievo reikalavimai, statomi sielai, milžiniškai viešpatauja ant viso aistrų chaoso; lygiai milžiniškai siela jaučias nepaklausiusi tų reikalavimų — visa tai kelia aukštyn ir mus iš tos pasaulio įvairenybės ir verčia padaryti sprendžiamuosius gyvenimo nutarimus. Filosofija yra parašiusi tūkstančius tomų apie materiją ir dvasią; skaitant juos, mums rodos, kad visa tai nėra maž nerūpi esančiam mumyse tikrajam žmogui. Biblija gvildena tą pačią problemą, bet ne abstrakčiai: dvasia ir materija stojas čia viena priešais antrą visame gyvenimo pilnume, mes jaučiame judviejų susidūrimą, kaip savo pačių giliausį reikalą, gyviau ir stipriau pergyvename patys save ir nenusimanydami veržiamės prie išsprendimo, kurį duoda Naujasis Testamentas. Nėra kitos tokios knygos, kurioje Dievo teisė prie žmogaus ir žmogaus

gėda nusidėjus taip galingai būtų įsiskverbusios į visą gyvenimą ir visus įvykius, kaip biblioje; nėra kitos tokios knygos, kurioje žmogus paklydęs būtų taip tikrai nutveriamas ir kartu taip balsingai šaukiamas atgal į savo tikrąjį paskyrimą.

## 7. KITI DIEVAI.

„Aš esmu Viešpats, tavo Dievas — neturėk kitų dievų šalia manęs“. Šį įsakymą taip skaitome šiandien, tartum jis tebutų lietus senovės hebrajus, drausdamas jiems garbinti artimų tautų dievaičius. Tačiau mums visiems kas dieną ir kas valandą grumuoja pavojus priiimti savo kaimynų dievaičius į vienintelio Dievo šventnamį ir, garbinant juos, taip ilgai prieš juos stovėti, kol nebemokėsime susikaupti Viename. Iš pradžios garbiname dievaičius *šalia* Dievo — pabaigoje jie stojas Dievo vietoje: pinigai, prietelystė, tėvynė, garsas ar mokslas, meilė ar gailėstinumas. Ir ne tik tie žemiškieji turtai yra statomi Dievo vieton; kai žmogus kartą pradėjo stumti iš sielos centro visų daiktų Viešpatį, tai jo gyvenimo fokusą visados tampa tai, kas jam kaip tik ateina į galvą: kiekviena aistra, kiekvienas jausmas, kiekvienas žaislas, kiekviena pramoga valdo sielą, kol nėra pakeičiama kur nors nauju ir naujauju. Ir kiekvienas tų dievaičių yra nustumiamas nuo sosto dėl sekamojo. Kaip iš pradžios žmogus paneigia Dievo teisę prie sielos, norėdamas žūt-būt patarnauti prieteliui, taip paskui jis apgauna prietelį, kad galėtų tarnauti pinigui ar meilei, ir kaip išsižada ištikimybės Devui betarnaudamas tėvynei prieš Dievo įstatymus, taip paskui įduoda tėvynę, norėdamas pasidarbuoti partijos labui, o galų gale — partijos lėšomis — ir savo paties garbės troškimui. Tuomet tik pajuntame, ką reiškia Dievas žmogaus sielai ir ką mano biblija sakydama: „Brangus tai daiktas, kad širdis yra tvirta“. Tikėti į Dievą ir negarbinti kitų dievų, tai reiškia: aukščiausiąją Tiesą, iš kurios ir per kurią viskas gyvena, giliai, iš visos sielos suprasti, ją griežtai visų dalykų centre pastatyti, ją gerbti, ne deginamosiomis aukomis, bet atsižadant to, kas mieliausia ir brangiausia, kame tik Ji to reikalauja. Žmogus, kurs nepajėgia to padaryti ir iš to tiesos kelio paklysta, arba užsiima visokiais

slaptaisiais mokslais ir štukomis, norėdamas pabėgti nuo įsakymo galios ir aiškumo, nesulaikomai visas iširsta ir vieną gražią dieną duodąs Nebukadnezarui nuvelkamas į galutinę vergiją. Tas tėra savo gyvenimo ponas ir tesuvaldo likimą, kas tegarbina vieną Viešpatį Dievą. Šios galdynės gyvenimas yra begalinių dievaičių garbinimas; kasdien nauji dievaičiai stumia į šalį senuosius, nebėra kilnios ir griežtos vertybių ir tikslų jerarchijos. Bet juk tikra kultūra yra: mokėti atskirti svarbiausi daiktą nuo antrininkų, o charakteris yra jėga išreikšti tą pažinimą ir jo pasėkas gyvenime. Šiandien mes jau nebeturime nei tikros kultūros, nei tikro charakterio, nes juodu abudu prasideda nuo dešimties įsakymų, ir nei literatūra, nei pedagogija, nei politinė ekonomija negali išgelbėti kultūros, kuri to pagrindo nebesupranta ir kuri nė jauste nenujaučia, kaip be galo daugiau gyvos išminties ir gamtos bei žmogaus mokslo yra tuose paprastuose ir kilniausiuose įsakymuose, negu visuose šios galdynės stambeldystės obalsiuose.

## 8. DIEVAS IR PASAULIO KENTĖJIMAS.

Kaip sutaikinti tikėjimą į vieną visagalį ir gerų geriausių Dievą Tėvą su kentėjimo ir blogio buvimu pasaulyje? Sakoma: arba to kentėjimo negalima esą primesti Dievui — ir tuomet Jis nesąs visagalis — arba Jis esąs visagalis, bet tuomet negalys būti gerų geriausias. Tokiomis paprastomis alternatyvomis negali būti sprendžiama materijos ir dvasios, Dievo ir pasaulio santykių paslaptis. Bet lygiai ji negali būti sprendžiama abstrakčiomis ir negailestingomis Jobo prietelių frazėmis. Negalima taip lengvai praeiti pro nekaltos kreatūros kančias ir bežiūrint į prakilnią visumą ir jos milžinišką išsirutuliojimą, nepaisyti atskiro atomo sumindžiotos laimės. Toks būdas teisinti Dievą kyla iš tamsiausių širdies kietumo armėnų ir galų gale veda tiesiai į makiavelizmą. Ne, čia Vagneris ir Schopenhaueris sako tiesą — tiktai giliausia užuojauta tepadaro mus žinančius, tiktai drąsiai žiūrėdami į tikrąybę tebūstame ir tepajėgiame aiškiai *atskirti* pasaulį nuo Dievo, be ko niekad negalime išsipainioti iš chaoso ir teisingai suimti Dievo su pasauliu

*susirišimo* paslapties. Kristaus kančios istorija ryškiausiai nušviečia mums vieną ir antrą: gilią nesantarvę tarp pasaulio dvasios ir Dievo dvasios ir kartu Dievo dvasios galią ant pasaulio, pasidavimą beprasmiu elementu dangiškajai prasmei. Kristaus kančios istorija nėra atsitiktinė juridiška žmogžudystė, — čia yra rodoma mums skaidria šviesa nušviesta *žmogaus esmė*, kurios būtinoji paseka yra gryniausiojo ir nekalčiausiojo auka. *Visas priešingumas tarp tikrenybės ir dieviškumo* išeina čia aiškštėn, Jėzus pats mato tą priešingumą lig pat dugno, kenčia dėl to, giliai užjausdamas žmoniją, pritiria baisiausi apleidimą, o tačiau kaip tik kančioje ir per kančią liaupsina Dievą: mirtis yra praryta apgalėjus. Iš tikro, tai turi mus priversti pagalvoti, kad kaip tik tos sielos, kurios giliausiai pažino šio pasaulio skausmą, giliausiai pajuto ir Dievo tikrenybę, vienkart kuo aiškiausiai patirdamos ir skausmo kuriamąją prasmę. Skaitykime žodžius, kuriais apie savo skausmus kalba viena sopulingiausių motinų, XVII amžiuje išbuvusi požemių kalėjime 20 metų, Danijos grafienė Utfeld, savo knygoje „Skausmų atsiminimai“:

„... Visi daiktai turi tartum dvi ašas, už kurių yra nutveriami, kaip jau Epiktetas kad sako. Viena aša yra patikima, antra nepatikima, ir nuo mūsų valios pareina, už katros ašos griebisime. Jei nutversime patikimąją, tai galime visą praeitį, nors ji būtų buvus labai skaudi ir liūdna, iššaukti iš savo atminties su džiaugsmu, ir net labiau su džiaugsmu, negu su liūdesiu. Dėlto ir aš noriu nusitverti patikimąją ašą ir Jėzaus vardu pažvelgti į akis savo atsiminimams, visam tam skurdiui ir vargui, visai tai pajuokai ir skausmui, paniekai ir sielvartui, kurie yra ištikę mane šioje vietoje, ir kurias aš, Dievos padedama, apgalėjau. Nėmaž nenoriu dėl to krimstis, bet noriu vis iš naujo minėti Dievo gerumą ir dėkoti Aukščiausiamam, Kurs visumet buvo su manim galingai guosdamas, Kurs valdė mano širdį, kad nenusigrežtų nuo Dievo, Kurs saugojo mano protą ir pojūčius, kad nesumištų, Kurs mano nariams davė jėgos ir tvirtybės, Kurs suteikė man net ramybės ir džiaugsmo ir vis dar gausiai tebe-teikia. Tu nesuvokiamasis Dieve, garbė Tau už tai per amžių amžius!“

Taigi kaip tik tokiuose sunkių sunkiausiuose prityrimuose

žmoguje kyla įsitikinimas, jog visi tie prieštaraujantieji Dievui dalykai gyvenime koku nors būdu yra tam, kad laisvoji valia ir sielos jėga per tą prieštaravimą galėtų pasiekti aukščiausią tvirtumą. Ir tas žvilgsnis tiekė tokiems žmonėms neišsamią pasitikėjimą, kad toje galingoje įvykių eigoje, kurioje aukštesnysis pasaulis nesiliaudamas skverbias į žemesnįjį, o tasai, beduodant ir bevaitojant kreatūrai, sunkiai ir rambiai, tūkstantį kartų klajodamas aplinkui ir atkrisdamas, vis kyla prie anojų — viskas, net ir tie nesuvokiamieji ir neišsprendžiamieji dalykai, turi gilesnės prasmės ir išlyginimo, kurį kuomet nors suprasime: „Kad kuomet nors paregėčiau Tavo nusprendimą!“

#### 9. MALDA.

Keturi yra susirišimo su Dievu laipsniai: patyrimas, pažinimas, malda ir sekimas. Dviem pirmiesiems laipsniams pavesti aukščiau padėtieji straipsneliai. Galima pasakyti: tobuliausio Dievo patyrimo ir pažinimo teduoda mums malda. Todėl ką tik atėjusiam į tikėjimą žmogui reikalingiausias patarimas yra tas, kad jis, apgalėjęs pirmąją drovą betarpiškai santykiuoti su visos gyvybės pirmą pradžiu šaltiniu, visai pasitikėdamas, siųstų į amžinybę tikėjimo, paklusnumo, atgailos ir padėkos žodžius. Taip besimeldami., mes patiriame kito pasaulio stebuklą, Dievo visuresimą ir meilę; joks kitas patyrimas pasaulyje, joks sėkmės spindulys, joks meilės pagavimas, jokia tėviškėn sugrįžimo laimė nėra sulyginama su nuoširdžios maldos veikimu: ji kelia sielą, nušviečia dvasią, ugdo valią, stiprina kantrybę, ramina nervus. Kas prieš kalbėdamas opiais reikalais su neprieinamais žmonėmis prašo Dievą ramybės, išminties ir meilės, tas aiškiai patirs esant dangaus Tėvą, kurio malonė visados teka į mus, jei mes tokių dalykų imamės ne kaip laukiniai žmonės ir gavę palaiminimo iš aukšto.

Gydytojas, kurs prieš svarbią konsultaciją meldžias: „Viešpatie, palaimink mane savo patarimu prieš kiekvieną mano duodamą patarimą“, — patirs, kad taip žvilgterėjęs aukštytin, jis netik tampa visišku savo paties geriausių nuovokų ir jėgų ponu, bet kad ateina pas jį ir Šventoji Dvasia tiekdamą neapčiuopiamų ir neregimų malonių, kokių neįstengia duoti joks mokslas, jokia technika, jokia mirtingoji gera valia.

Bejėgis šios gdynės žmogus kaip tik dėl tos savo bejėgystės nemoka tylėti, kai gauna ką sumanyti ar nuspręsti; jis klausinėja, rašo, telefonuoja į visas puses, prašydamas gero patarimo, ir tol kalbas su pažįstamais ir nepažįstamais, kol susipainiojęs, pasirenka tai, kas kvailiausia. Kas tiki į Dievą, tas tyli su žmonėmis, o išsikalba su Dievu ir iš ten išmeldžia Šventosios Dvasios patarimą. Tas pasitarimas sukelia jame tokio savęs atsižadėjimo, sąžiningumo, nusižeminimo, kad jam tuomet lengva daryti tai, kas jį patį ir kitus artina prie Dievo.

Viena motina skundėsi kitą kartą Fenelonui, kad jos sūnus neatjaučias jos pasikalbėjimų apie Dievą. Fenelonas atsakė: „Patarčiau tamstai daugiau kalbėti su Dievu apie sūnų, negu su sūnumi apie Dievą“. Kaip klaidinga yra taip besikarščiuojantieji, įkyriai, bailiai rūpintis savo artimųjų ir visuomenės pažanga, kaip kad rūpinas daugelis žmonių, kurie jaučias atsaką už kitus! Kiek tikrosios pažangos sustabdo toks paviršutiniškumas! Kaip nesulyginamai daugiau reiškia čia *orare* negu *laborare*, kaip be galo giliau — įtakos kitiems atžvilgiu — skverbias įtaka, išeinanti iš tų vidujinių maldos palaimų, augančių toje sieloje, kuri besikalbėdama su Aukščiausiuoju, išsivadavo iš pasaulio melagingumo ir išmoko atskirti tai, kas svarbiausia.

Berods, kas maldos sėkmingumą mato tame, kad būtų vykdomi mūsų pačių žemiški norai, tas tolsta nuo Dievo, užuot išgavęs Jo palaiminimą. Pasakyta: „Mano mintys nėra jūsų mintys“, — juk visa santykių su Dievu prasmė yra ta, kad mes išsivaduojame iš savo minčių ir sąžiningai stengiamės savo ir sau pavestųjų žmonių likimą matyti ir žiesti pagal Dievo mintį. Ne kad liga arba kita kokia nelaimė mūsų neištiktų, bet kad mes tą nelaimę pajėgtumėm taip prisiimti, pakelti ir nugalėti, kaip mums rodo Dievo žodis ir Golgotos auka — tam turime melsti jėgos ir supratimo.

## 10. SEKIMAS.

„Tikiu į Dievą Tėvą visagalį, dangaus ir žemės Sutvėrėją“. Jei tas tikėjimas turi būti mums gyvoji jėga, ne bedvasis išpažinimas, tai turime be paliovos laikyti prieš savo akis jo giliau



šià prasmę ir ta prasme mąstyti ir gyventi. Viskas yra kuriama, laikoma ir ugdoma Dievo Dvasios, ir tiktai tiek mes patys tesame savo gyvenimo kūrėjai ir tiek tepajėgiame valdyti begalinį gamtos smarkumą savyje ir aplink save, kiek toje Dvasioje prarandame save, pasitikime Jos pagalba, pagal Jos apreiškimą savo būvį tvarkome. Bet visi mes perdaug mažatikiškai esame linkę šio gyvenimo dalykuose visados tikėti tik visagale medžiaga ir visagaliu žvėrim — tiek už savo teises kovodami, tiek gyvenimo sunkenybių ir vargų spaudžiami, tiek kitus žmones šiokiu ar tokiu būdu veikdami. Visagalio Kūrėjo dvasia priminėti dideles ir mažas kliūtis ir nepasisekimus, kylančius ant mūsų gyvenimo kelio, tai reiškia: elgtis taip, kaip nori Dievas, ir malda „Teesie Tavo valia žemėje“ reiškia pirmų pirmiausia: teesie Tavo valia manyje, šiandien ir kaip tik ten, kur tai atrodo „nepraktiška“ ir „anapusiška“. Kas yra skaitęs Genezės knygà, tas turi pirmiausia paklausti save: „Kaip sutvėrimo rytas gali užtekėti *mano* chaosui, kad norų pasaulis ir sąžinės pasaulis aiškiai atsiskirtų nuo vienas antro, kaip anuomet šviesa nuo tamsos, sausuma nuo vandens? Kaip galiu savo likimo ir savo gyvenimo kliūčių ribose prisidėti prie to, kad Dievo Dvasia veiktų *mano* žemės grumsle?“

Yra tiesų, nuvokiamų beskaičiuojant ir begalvojant, ir yra tiesų, tiktai tuo būdu nuodugniai tepažįstamų, kad pagal jas gyvenama. „Gyvenk, kaip dangus tau pataria, ir dangus tau atsivers!“

## Ketvirtasis skyrius

# Dievo Sūnus

Kad Dievas gyventų pasaulyje, tai  
žmonės iškultų Jam visus langus.

*Senovės hebrajų patarlė.*

### 1. MOKSLO APIE DIEVAŽMOGĮ PRASMĖ.

Kas nori suimti mokslo apie Dievažmogį gilesnę prasmę ir suprasti, kad trejbinis monoteizmas (šv. Trejybės paslaptis) yra tikras tikėjimo įvykimas, tas turi pastebėti, kaip galingai kaip tik stipriausiuose istoriškuose tikėjimo pasireiškimuose išeina aikštėn tas ilgesys, kad Dievas nusileistų į žemišką gyvenimą ir kad gautumėm koku nors būdu paregėti tobulą žmogaus ir Dievo vienybę. Jau teokratinėje žydų mintyje yra tas veržimasis prie Dievo įsikūnijimo žemėje, veržimasis, kurs pasireiškė ir Chasidų sektoje, mokačių, jog žmogus kiekvienu savo darbu galįs prisidėti, kad pasislėpusi Dievo garbė išeitų aikštėn ir prisiimtų regimą pavidalą. Bet pirmų pirmiausia atsiminkime galingiausius tikėjimo dokumentus, biblijos psalmes: kaip ten žmogus savo sieloje jaučia Dievo reikalavimų visą didumą ir tikrenybę, kaip jis dreba prieš Dievo galią savo sąsąžinėje ir kaip jis kaip tik tuomet jaučia visą savo atstumą ir puolimą, visą savo valios silpnumą ir nepastovumą! Pilnas aistringas ilgesio kelias jis rankas aukštyn, kad Dievas nusilenktų prie jo, žmogaus silpnybėje taptų jėga ir aiškumu. Plačiai dar tuomet juoduoja armuo tarp tikrosios žmogaus būklės ir iš aukšto sužadintos sąžinės galios. Ir iš to kyla dagus klausimas: kaip žmogus galėtų Dievą, taip sakant, nutraukti žemėn iš tomos, susirišti su Juo šiame žemiškame gyvenime ir kūne ir iš Jo gyventi, užuot davęsis valdomas žemės dalykams ir už tai tolydžio kentęs atgailos, kaltes ir vidaus nesantaikos gydymus?

Tas pats reikalavimas kyla senovės Graikuose. Juo grynyn ir kilnyn eina ten etinis idealas, juo stipriau jis dursto žmogų šalin iš pasitenkinimo savim — juo aiškesnis randas ir tas troškimas pamatyti Dievo Dvasią įvykus tikrajame gyvenime. Kyla klausimas: kaip gali dievystė pasireikšti žmogaus pavidale, kaip gali gryna Dvasia tapti kūnu?

Paklauskime, kokiais žodžiais senas Epiktetas ilgis kūnu tapusio Dievo — tuomet suprasime, kaip giliai mokslas apie Dievažmogį atatiko visą prieškrikščioniško pasaulio dvasišką išsivystymą, atnešdamas jam išganymo žodį:

„Parodykit gi man, dėl dievų, norėčiau nors kartą pamatyti tikrą stoiką! Bet jūs negalite man parodyti nė vieno, kurs būtų galutinai užbaigtas. Tai parodykite man bent toki, kurs dar tebesilavina, kurs rimtai yra pasirinkęs šią linkmę. Padarykite man tą malonę, nepavydėkite man, senam žmogui, reginio, kurio lig šiol dar niekadose nesu matęs... Tegu kas nors iš jūsų parodo man žmogų, kurs tikrai nori pripildomas dieviškos dvasios ir nebevainoja nei Dievo, nei žmonių, niekur neklysta, nepuola, nepyksta, nepavydi. Žmogų, kurs trokšta tapti Dievu, ir šiame negyvame kūne bebūdamas, mąsto apie vienybę su Dievu. Parodykite man jį. Bet jūs negalite...“

Ar tie žodžiai nėra jau krikščionybės aušra pagonių sieloje? Krikščionių religija kaip tik į šį šaukimą atsako mokslu apie Dievažmogį. Visose kitose religijose Dievas karaliauja aukščiau viršum gyvenimo, dvasia viršum gamtos, dangus viršum žemės. Krikščionybė yra mokslas apie į gyvenimą nusileidusią Dievo jėgą. Štai atsakymas į klausimą, kaip dvasia gali, medžiagoje bebūdamas, visai susirišti su Dievu, kaip betūnodama kūne, gali visa būti pas Dievą ir gyventi Dievu. Krikščionybėje Dievo Dvasia kalba ne iš dangaus tolybių, bet įeina į visą gyvenimo tragizmą, apsidirba su visomis žemas galybėmis, tačiau pasilieka ta pati nepalytėta ir gryna grįžta atgal į amžinybę: „Pavyzdį daviau jums.“

Kaip išaiškinti, kad toks nežymus žmogus, kaip Pontijus Pilotas, amžinai yra minimas antrajame krikščionių tikėjimo išpažinimo artikle? žodžiai „kentėjo po Ponti jos Pilotu“ nusakoma visą skirtumą tarp krikščionybės ir visų kitų religijų bei

filosofijų. Pirmajam artikului kalbant apie visą, dangų ir žemę pripildantį Dievo majestotą, antrasis artikulas rodo, kaip toji Dievo jėga kalba, elgias ir kenčia susidūrus su Pontijos Pilotu, vadinasi, su visai paprasta žemiškąja galia, kuri nepripažįsta jokių amžinųjų tiesų ir tėra vien žmonių aistrų bei apčiuopiamųjų reikalų vykdytoja, abejingai aukodama aukščiausius dalykus, jei jie grūmoja supainioti jos materialią tvarką. Užpakalyje Pontijos Pilotu stovi pasislėpusios visos tos gyvenimo galios, kurių nauda reikalauja, kad Dievo Dvasia būtų laikoma toli nuo gyvenimo. Taigi, kaip Dievo Dvasia laikosi prieš Pontijos Pilotą, kaip šiame pasaulyje steigia savo karalystę, kuri nėra iš šio pasaulio, kaip nesiginčija su Pontijos Pilotu, tik kenčia po juo, su juo nesusimaišydama, ir kaip dėl to nuosakumo milžiniškai auga aukštyn — štai ką mums primena antrasis tikėjimo artikulas ir kaip nušviečia Dievažmogio veikimo esmę.

Dievui taip nepasirodžius kūne, žmogus niekadoms nematytų tikrai ryškaus savo elgimosi tikslo. Aukščiausioji tiesa tuomet tėra griežtai nustatoma, kada ji įžengia į didelius, pagrindinius gyvenimo konfliktus ir gyvai įkūnija neišmatuojamą skirtumą, esantį tarp jos veikimo ir visų žemiškųjų akcijos būdų, taip, kad žmogus tuomet jau tikrai gali suprasti, kas yra Dievas ir kaip Dievas yra vykdomas gyvenime. Ką reiškia tas Dievo tapimas žmogum, mes tenuvokiame, aiškiai supratę, kaip neryškiai, chaotingai ir drumstai vaizduojamės visados aukštesnįjį pasaulį, jei trūkstame tos šviesos, kaip labai tenkinamės tokia galia, kuri tik iš lauko galia atrodo, kaip nemokame pažinti tikro heroizmo ir atskirti jo nuo tuščiaavidurės pozos, kaip daug ką laikome dieviška, kas yra labai žemiška, laikome charakteriu, kas tėra atkaklumas, — drąsa, kas tėra žiaurumas, lengvabūdytė ir putlumas, — tvirtumu, kas yra silpnybė, antžmoniškumu, kas iš tikro yra pažmoniška. Rodydamas mums, kad dieviškumas visai kitokiu būdu triumfuoja ir prasimuša šioje žemėje, negu kad vaizduojas žmogus pusžvėris, Dievažmogio pavyzdys tuo kaip tik giliausiai koreguoja prieškrikščioniškus idealus. Senieji tapytojai vaizduodavo ties nusileidžiančią Šventąją Dvasią angelą su kryžiumi — tai reiškia, kad kryžius neišvengiamai lydi Dievo Dvasios veikimą šioje žemėje. Kaip

visa tai sunku suprasti natūraliam ir iš apačios nusistatančiam žmogui, geriausiai parodo faktas, kad krikščionių dailė pirmojoje savo fazėje nedrįso vaizduoti Dievo, prikalto prie kryžiaus, nes lig to laiko žmonės teįstengdavo vaizduotis dievystę tiktai galingai trupinant priešus, bet ne priešų nugalėta. Kristus tik pamažu tegalėjo įdėti į žmogaus sielą tai, kas yra tikrai dieviška ir kas mumyse tikrai veda pas Dievą. Dėlto šv. Jonas ir parašė savo evangelijoje tuos giliaprasmius žodžius: „Dievo niekas nėra matęs, tik vienas Sūnus, Kurs buvo Tėvo skraistėje, tasai paaiškino Jį“. Senajame Įstatyme Dievas tebėra dar labai daugprasmis: ugnis, jėga, valia, majestotas — tiktai Kristus defnuoja ir griežtai aptaria dievystę žmogaus sielos jėgų kalba, Jis sako mums, kaip dievystė atrodo, jei Ji, taip sakant, yra perkelta į žmogaus organizmo motorinius centrus. Kaip daug mes kalbame apie gamtą ir dvasią, nėraž nenujausdami, kiek *gamtos* įsimaišo ten, kame tariamės gyveną ir sprendžia *dvasiškai!* „Nežinote, kieno dvasios esate“. Dėlto ir pasakyta: „Verbum caro factum est“. Bekūnė Dvasia apsilviko kūnu, kad mes iš kūno ir kūne rastumėm kelią į Dvasią, arba, kaip išsireiškia Klemensas Aleksandrietis: „Dievas tapo žmogumi, kad tu išmoktumei iš žmogaus, kaip žmogus virsta Dievu“.

Gyvenime, moksle ir kančioje Kristus nuolat žmogina Dievą; ir savo simbolingais darbais Jis rodo mums, kaip dieviškumas yra realizuojamas mažiausiuose ir kasdieniuose dalykuose ir kaip iš mažmožių ir per mažmožius galime prieiti Dievą. Juk ir kojų mazgojimas yra simbolis, kuris mums sako: Aukščiausias ateina tarnu, kad žmogus susiprastų galįs pasiekti Aukščiausį tiktai tarnaudamas.

Dieviškumas žmogiškume, dvasiškumas kūniškume, antžemiškumas žemiškume, visiška Dievo žmogaus vienybė — štai vyriausioji Kristaus asmens paslaptis, ir kurioje vienoje visi žmonių gyvenimo klausimai tėra aiškiai išsprendžiami ir visi prieš-krikščioniškų žmonių nujautimai ir reikalavimai išpildomi. Kad Jėzus būtų tiktai žmogus mokytojas, Jis nebūtų įstengęs išpildyti to, kas svarbiausia, į ką yra atkreipti visi gyvojo žmogaus klausimai: visiškai suvienyti žmogaus prigimtį su Dievo prigimtim. Jei žmogus tikrai tiki į Dievą, į Dievą Kūrėją, esantį vi-

šame pasaulyje, kurs žemės grumstui įkvėpė dieviškąją dvasią, tai ar yra kas lengvesnio už įtikėjimą, kad tas Dievas, išklausęs kreatūros ilgesio, siunčia savo Šventąją Dvasią žmogaus pavidale dieviško gyvenimo pažadinti, kad Dievažmogyje žemės būtybės sugrįžtų atgal į vienybę su Sutvėrėju? Ar ne Trejybėje pasireiškia visa vienintelio Dievo galia ant gyvenimo? Tai yra didelė istoriška žydų klaida, kad jie nepažino savo tikrojo Mesijo ir nesuprato (nors juk visas žmogaus prigimties nušvietimas Senajame Įstatyme į tai rengė), kad teisybės karalystė žemėje, kurią skelbia pranašai, tuomet tėra galima, jei žmogaus prigimtis susivienys su Dievu prigimtim; šitas bendravimas yra visų kitų bendravimų pamatas, be jo kiekvienas vienijimasis tėra baisaus skilimo pradžia. Kristus yra vienintelis Dievo su žmogum susivienijimo tarpininkas. Dėlto ir *socialus* klausimas bei Dievažmogio klausimas glaudžiai yra surišti su vienas antru: luomų kovos vargas bus pagydytas ne mechanizuoto, bet pakilusio žmogaus — tiktai prikryžiuotasis Dievas tegali išspręsti socialią problemą.

## 2. DIEVAŽMOGIS IR ŽMOGAUS SIELA.

Kas kita yra, jei kas nors kalba apie  
tiesą, ir kas kita, jei pati tiesa kalba  
apie save.

*Klemensas Aleksandrietis*

Napoleonas, kalbėdamasis šv. Elenos saloje su generolu Bertrandu, pasakė: „Štai kuo aš labiausiai stebiuos ir kas man griežtai rodo Kristaus dievybę. Aš pats mokėjau uždegti minias, kurios dėl manęs ėjo mirti. Tačiau šventajai ugniai širdyse sukurti reikėjo mano akivaizdos, mano žvilgsnio elektrinės kibirkšties, mano balso, mano žodžio. Be abejo, turiu paslaptį tos magiškos jėgos, kuri pagauna žmones, bet negaliu jos perduoti niekam kitam, nė vieno savo generolo negalėjau jos išmokyti, nežinau nė tos paslapties, kaip padaryti, kad mano vardas ir meilė man amžinai gyventų žmonių širdyse ir darytų ten stebuklus nepadedant materijai. Taip pat buvo ir Cezariui, ir Aleksandriui. Galų gale užmiršta mus ir užkariautojo vardas tėra tema mokyklos rašiniams. Koks skirtumas yra tarp mana

skurdo ir amžinosios Kristaus karalystės, kurs yra mylimas, garbinamas ir skelbiamas visame pasaulyje! Argi Kristus mirė? Argi tai nereiškia veikiau, kad amžinai gyvena? Tokia ir yra Kristaus mirtis. Ne žmogaus mirtis, bet Dievo!“<sup>1)</sup>

Šiuose išpažinimuose Kristaus esmė vaizduojama ne teologiškai, bet remiantis gyvu gyvenimu ir atsižvelgiant į tikrą žmogų. Toks būdas žiūrėti ilgainiui vėl įsigalės ir paplis ir nugalės visus tuos tokius moksliskus pažiūrėti, o kaip reikia, visai nemoksliskus neigimus, kurie iš neabejotinų nustatymų yra padarę visai nekritiškų išvadų. Ką beįveiks visi tie mokyti liudijimai, kurie kalba prieš mokslą apie Dievažmogį, jei gyvos sielos liudijimas griežtai kyla prieš juos? Kristaus dievystė yra paslaptis, kuriai paneigti moksliskasis metodas visai stinga kompetencijos. Galima, pavyzdžiui, kažin kaip giliai įrodyti, kad tas mokslas glaudžiai yra surištas su graikų spekuliacija apie Logos'ą — kas moka vartoti psichologiską metodą, tas žino, kad tuo filosofisku apdaru buvo apvilktas Kristaus mokslas paskui, remiantis begaliniu įspūdžiu, kurio darė Išganytojo pagauta siela: vidujį įsitikinimą bandė išreikšti anų laikų kultūros kalba ir surišę su jos sąvokomis. Ir čia vėl yra tas pats priežastingumo reikalavimas, kurs begalinei istoriškai pasekai ieško atitinkamos priežasties ir atsisako reikšti antžmoniškus dalykus nepakankamomis žmoniškomis formulomis. Kas įstengia atjausti Jėzaus dieviškų žodžių ir elgimosi visą tikrumą, tas argi galės tą nė su kuo nesulyginamąjį, absoliutų asmenį pastatyti šalia kitų istorijoje tiktai kaip pranašą? Iš tikro, kas Kristų daro klaidingu žmogumi, tas nutraukia grandinę, rišančią mus su ištikimąja tiesa. Pasaulio Išganytojas dingsta tuomet dideliame sielų vėsule, rodomame mums istorijos. Mes girdėti girdime užiant tą vėją, kurs nesiliauja vejąs kartas. Viskas randa reliatyvu, subjektyvu, viskas yra evoliucija, nėra nieko tikro nei gyvenant, nei mirštant, o žodžiai: „Dangus ir žemė praeis, bet mano žodžiai nepraeis“ — yra tuomet tiktai beprotiškas psi-

\*) Prierašas R. Žaičio veikale: „Deutsche Skeptiker: Lichtenberg und Nietzsche“. Berlin 1906, bei E. Hoffmann.

chopato pasididžiavimas. Apsišvietusiam naujoviškam žmogui, o taip pat ir daugeliui laisvamanių krikščionių mokslas apie Dievažmogį, rods, yra dar šiandien dideliu pasipiktinimu. Bet ateis nauja karta, gimusi ir auklėta atsiskyrimo Dievo nuo žmogaus ir dėlto prisirengusi naujai suprasti, kaip labai atitinka anasis mokslas giliausius sielos reikalavimus. Šiaip ar taip, tie, kurie iš netikėjimo grįžta į krikščioniškąją tiesą, nebėra sugaunami mokslo apie Jėzų tikrai žmogų: jis neduoda jiems nieko ir neįstengia patenkinti jų prityrimų.

Klemensas Aleksandrietis sako: „Be kūnu tapusio Logos'o būtumėm kaip paukščiai, kurie tamsiame tvarte yra penimi mirčiai, lygiai kaip nepaisant visų žvaigždžių, jei nebūtų saulės, viešpatautų tamsi naktis“. Čia gyva siela, iš pagonybės į krikščionybę pakilusi, įtikinamai ir giliai išreiškė savo gyvą įspūdį, kurio jai padarė Kristaus niekam neprilygstas asmuo. Ateis laikas, kada iš laiko ir sielos vargo prisikels panašūs liudijimai ir krikščionių tikėjimą iškels į naujas pasaulio istorijos jėgas.

### 3. BĖGIMAS NUO PASAULIO IR PASAULIO SUDVASINIMAS.

Mūsų laikais žmonės vėl ima reikalauti metafizikos. Bet tas reikalavimas dar toli gražu nėra kelrodis, vedąs pas Kristų. Dažnai jis kyla iš tam tikro nuilsimo, slegiančio sielą dėl baisaus žmonių dalykų painumo — jis yra kaip tik pasaulio apgalėjimo priešingumas. Dažnai tas metafizikos reikalavimas tėra atitolęs nuo pasaulio dvasiškumas abstrakčių natūrų, kurios filosofuoja apie gyvenimo problemas, neturėdamos jokių santykių su konkrečiu to gyvenimo turiniu; mat, rūpintis konkrečiais dalykais jiems atrodo nedvasiška. Mokslas apie Dievažmogį juos piktina. Jie nemato, kad tikrai tame moksle idealūs ir realūs dalykai yra tvirtai surišti ir *sapientia* nenutraukiamai sujungta su *virtus*. Nekrikščioniškoji filosofija pripažįsta arba tikrai dvasią, arba tikrai materiją. Abu šiuodu pasauliu yra perskirti asmens arba tėra rišami vien gražiais žodžiais. Krikščionybė yra ta religija ir ta filosofija, kuri abu tuodu dideliu gyvenimo priešingumu tikrai vienija, įveda į aiškiai sutvarkytus santykius — ne spekuliacija, bet antžmonišku valios aktu,



kuriuo prigimtis visai pasiduoda dvasios valdžiai. Todėl tik-tai Golgotoje tėra išspręstos ir filosofijos pagrindinės proble-mos; kiekviena filosofija, kuri bėga nuo Kryžiaus mokslo, vir-sta bergždžių plepėjimu.

Beveik visi vadinamieji heretikai buvo žmonės, kurie dva-sios anaip tol neneigė, bet neužtenkamai realistiškai žiūrėjo į materijos viešpatavimą gyvenime ir nesuprato giliaprasmio dva-sios ir materijos ryšio krikščionių dogmoje. Indiškas ir pa-goniškas bėgimas nuo pasaulio nesiliovė skverbėsis į krikščio-nių pasauliožiūrą; šviesregis atsispyrimas buvo būtina reika-lingas krikščioniškam „pasaulyje, o tačiau ne iš pasaulio“ ap-saugoti. Tikra krikščionybė faktiškai skirias nuo visų kitų dva-siškų mokslų tuo, kad yra ne bėgimas nuo pasaulio, bet pasaulio dvasinimas. Net ir giliausia bei patvariausia kontempliacija tė-ra vien jėgų ir pažinimų telkimas, kad tam pasaulio dvasinimui būtų užtikrinti aiškesni tikslai ir stipresnė valios jėga. Suly-ginę su tuo nekrikščioniškos kultūros žmones, matome, kad jų kilnios mintys visados koku nors būdu yra surištos su bėgan-čia nuo pasaulio nuotaika ir linkme. Išminčius bėga nuo to, kas žemiška, žmoniška, norėdamas visai priklausyti Dievo. Taip stoikas verčia save būti kietai apatingu, kad niekas jo neištrauk-tų iš dvasiškų dalykų. Buddha tarp lotoso žiedų kalba bėgan-čios nuo pasaulio išminties žodžius — o Kristus eina kentėti, norėdamas savo mokslą parodyti kaip tik tikrų gyvenimo kon-fliktų tragizme. „Einu į Jeruzalę, kad įvyktų pranašo žodžiai“. Nietzsche, prieštaraudamas krikščionybei, duoda obalsį: „Bū-kite ištikimi žemei“, tačiau kaip tik jame galima matyti, kaip mažai jėgos turi visi tie nuo žemės atitrauktieji dvasios žmo-nės giliausiai žemės gyvenimo kančiai atjausti, visam kam į akis pažiūrėti, dalyvauti visuose tikrenybės dalykuose. Nietzsche bijo užuojautos, meilės, bendravimo, nes nesijaučia esąs užten-kamai tvirtas ir įsitikinęs savo tikslu, kad galėtų bendraudamas su žmonėmis, pasilikti jų nepriklausomas. Dėlto jis šarvuojąs konvulsyviai ir galų gale įpuola į ištisą izoliavimosi filosofiją. Tuo jis įrodo abstrakčios dvasios silpnumą, negalėjimą pasilik-ti ištikimam pačiam sau, nusileidus giliai į tikro gyvenimo tvar-ką ir kančią.

Taip visoje prieškrikščioniškoje ir nekrikščioniškoje filosofijoje tūni kilni dvasios rimtis, bet kartu dvasios baimė susimaišyti su gyvenimu, pasigailėti, baimė prigimties, darbo, trumpai sakant, baimė įžengti į tikrenybę. Matome čia dvasią, kuri dar nepasitiki tvirtai pati savim, nežino savo pačios esmės nei tikrų savo vystymosi sąlygų ir dėlto neturi tos drąsos, kuri eina į pasaulį dvasindama jį, nei to pasitikėjimo savim, kurs užkariauja pasaulį. Iš to išeina du dalyku: pirma, tikras, kasdienis gyvenimas ir jo konkrečios problemos palieka nelaiminami aukščiausių dvasios jėgų. Antra, pati dvasia, taip atitolusi nuo gyvenimo, negali kaip reikiant išmankštinti, išbandyti ir patiprinti savo jėgų.

Senovės Aigipto šventnamiuose buvo geležiniais grotais užtvėrtų celių, kuriose žmonės užsimūrydavo visam savo amžiui, kad būdami arti Dievo, paliktų nesutepti. Čia, be abejo, kilniai pasireiškia giliausias žmogaus sielos ilgesys, bet kartu tai yra visos prieškrikščioniškos, bėgančios nuo pasaulio dvasios simbolis ir griežtas priešingumas to, ką mums yra parodęs Dievažmogio pavyzdys. Mistikas Rusbrock, kurį Goethe antrojoje Faust dalyje vaizduoja „ekstatiškojo tėvo“ (Pater extaticus) rolėje ir kuris buvo laikomas vienu dvasingiausių krikščionių, apsiėmė savo vienuolyne vežioti mėšlą. Toks krikščionybės žiūrėjimas į vadinamąjį juodą darbą geriausiai nušviečia mums visų Dievažmogio idėją. Neliesti nešvarių daiktų — tai buvo, pagonių nuomone, dvasios kilnumas ir savisauga, tuo tarpu krikščionių nuomone, žmogus yra juo kilnesnis ir juo stipresnės dvasios,, juo energingiau jis perdirba ir dvasina materiją. Šv. Elžbieta, kuri, nužengusi nuo savo kunigaikštienės sosto, eidavo plauti žaizdų raupsuotiesiems, buvo tiesiog to tikrenybės nutvėrimo, to kilniausių jėgų išiskverbimo į nešvariausi žmogaus gyvenimo skurdą simbolis. Šiuo atžvilgiu reikia vertinti ir krikščionybės pažiūrą apie kentėjimą. Senovės išminties aukščiausias laipsnis buvo apatija kentėjimui. O krikščionybė nori, kad *kentėjime* būtų garbinamas Dievas, kad žmogus visą kentėjimą pristatytų tarnauti dvasios gyvenimui: kiekvienas turi savo kentėjimus taip perdirbti, tiek per juos užaugti, kad per jo likimą spindėtų dievystė. Tiktai krikščionių religijoje dvasia teisingo jėgos visą gyvenimo turinį pažinti, nudvasinti, nugalėti.

Tiktai čia tėra sustabdomas tas bėgimas nuo tikrenybės, prieš kurį gryna metafizika ir gryna šiapusinė filosofija abi lygiai yra beginklės. Krikščionybė yra — žiūrint nuo aukščiausio regėjimo taško — stipriausias gyvenimo teigimas, ji yra *išikūnijusi* dvasia, *abstrakčios* dvasios vietoje, ji yra giliausias *bendravimas su pasauliu* remiantis tobuliausiu bendravimu su Dievu.

Berods, visas tas pasaulio dvasinimas turi būti vykdomas ne Mortos dvasia. Ne kad nuolat kas nors būtų daroma, bet kad Kristaus dvasia tikrai būtų suimta tyliai ir susikaupus — štai yra svarbu, ir tai teturi vertės, kas ta dvasia yra nešama į gyvenimą ir vykdoma gyvenime. Bet tam reikia taip begalo daug kontempliacijos, nusizėminimo, sąžinės tyrinėjimo, kad negalime žinoti, ar ne gausime dar iš Rytų krikščionybės,, į kurią Vakarų krikščionybė šiandien žiūri taip išdidžiai, mokytis tikrai vertinti *vita contemplativa*. Nes kad Kristus taptų mumyse aktyvus mums patiems ir iš ten visam gyvenimui nudvasinti, mes turime laikinai tapti visai pasyvūs. Tiktai taip tegali tapti tikrenybe žodžiai: „Ne aš gyvenu, bet Kristus gyvena manyje“.

#### 4. ŽMOGAUS SŪNUS.

Galime aiškiai pastebėti, kad kaip tik tie, kurie nenori nieko žinoti apie Kristaus dievystę, nuolat pabrėždami, kad svarbiausia esą remtis Jėzumi — *žmogumi* ir paaiškinti dabarčiai Nazareto dailidės sūnų — dar niekados nėra parodę tokio gyvo žmoniško vaizdavimo pavyzdžio ir teįstengia patiekti visai bespalvių vaizdų. Taip yra ne atsitiktinai. Nes kas per Jėzaus žmonišką pavidalą nemato šviečiant pasaulį išganančios dievystės, to akys stinga jėgos matyti Jėzuje ir žmogaus esmę bei savotiškumą. Tas nepažįsta Dievo, nes nemato lig pat dugno žmogaus. „Tikėkite manim, aš pažįstu žmones — pasakė Napoleonas — Jėzaus Kristaus būta daugiau negu žmogaus“. Tai ir yra: kas pažįsta žmones, tas pajus, kad Kristuje veikia paslaptis, netilpstanti į žmonių formulas. Tik kas nujaučia Dievo Sūnų, tas tegali ir „žmogaus Sūnų“ suimti ir nuo kitų žmonių sūnų atskirti.

Vadinamoji racionali teologija visados tvirtino, kad mokslas apie Dievažmoį esmingai tegalįs remtis viena šv. Jono evan-

gelija, kurios tiesioginis šaltinis yra ne istorija, bet metafiziška idėja. O tačiau kitos evangelijos yra beveik dar stipresnės Jėzaus dievystės liudytojos kaip tik dėlto, kad paprasčiausiais žodžiais istoriją pasakodamos, duoda aiškiausių paties Išganytojo nurodymų apie Jo busimąją „garbę Tėvo dešinėje“. „Girdėjote piktžodžiuojant“, sako fariziejai šv. Morkus evangelijoje, kai Jėzus visai aiškiai šia prasme jiems kalbėjo. Bet svarbiausia yra štai kas: beskaitydami Jėzaus išsitarimus ir kalbas tose evangelijose, be paliovos jaučiame: čia kalba gyvenimo Viešpats. Visur matyti tokia sprendimo, pranašavimo ir mokslo galia ir toks tikrumas, viskas yra taip drąsiai rišama su Jo paties, Dievo siųstąja ir su Dievu visai susivienijusia asmenybe, kad tepasilieka viena iš dviejų: arba manyti, kad čia yra įžulas ir nesveiko proto žmogus,, arba pulti ant kelių prieš Dievą. Šv. Jono evangelijos žodžiai: „Pirmiau negu buvo Abraomas, aš esmu“ (8, 58), vadinasi: „visi sutvėrimai yra sutverti manęs linkui, manyje yra užbaigiami ir per mane vedami pas Tėvą“ — šis tvirtinimas yra ir kitų trijų evangelijų neištartas vyriausias žodis. Kas sako Jėzų esant žmogų, tas pirmų pirmiausia turėtų atminti, kaip nepasakomai Jo veikimas skiriasi nuo kitų pranašų ir žmonijos vadų veikimo. Nežinome ne vieno vienintelio, kurs tikrai būtų *atmainęs* bent *vieną* žmogaus sielą. Sokratas veltui galavos su Alcibiadu, net ir pranašai nepagamino „naujos kreatūros“. Tuo tarpu Kristus visais amžiais ir visose tautose nesuskaitomiems tūkstančiams žmonių davė naujo gyvenimo, nusidėjėlius padarė šventaisiais, nuskaltėlius — atsivertėliais, abejojančius pavertė tikinčiais ir suskilusioms sieloms sugražino vienybę. Kas visų žmonijos didžiūnų yra kuomet nors įstengęs tikrai ir patvariai paguosti beviltį? O iš Kristaus per išstisus amžius nesiliaudamas tekėjo balzamas į milijonus apleistų ir kenčiančių sielų. Iš tikro, visa tai yra *Evangelium aeternum* ir duoda liudijimą antžmoniškai nesulyginamai jėgos versmei, tai yra gyvas begalinio gyvenimo įrodymas ir juo pasiliks, kad visi kiti liudijimai ir mitu tesiremtų.

Kad Kristus yra nė su kuo nesulyginamas parodo dar ir tai, kad Jo asmenybėje yra suvienyta viskas, tarp ko šiaip jau gyvenime juoduoja platus plyšys. Jis suriša aukščiausių susi-

koncentravimą Dievuje su giliausiu žinojimu to, kas yra gamtoje ir žmoguje. Jis nėra idealistas, kurs klysta vertindamas savo pasekėjus. Jis žinos gerai būsiąs prikaltas prie Kryžiaus, jokia „Hosanna“ ir jokios palmėšakės nepaslepia nuo Jo žmonių neištikimybės, Jis mato iš anksto, kad bus išduotas ir atsižadėtas, ir besikalbėdamas naktį su Nikodemu, jis rodo, kaip aiškiai stovi Jam prieš akis visas gyvenimo linkmės atkaklumas, įgimtas žmogui.

Leonas Didysis sako: „Kad ir bendraudamas su žmogaus silpnybėmis, Jis dėlto nedalyvavo mūsų nuodėmėje. Jis prisirišė tarno pavidalą be nuodėmės nešvarumo, keldamas tai., kas žmoniška, nemažindamas to, kas dieviška. Ne tas nuo paties savęs atsisakymas, kuriame Neregimas pasirodė regimai, buvo pasigailėjimo nusilenkimas, ne galios slūgimas“. Buvo nurodyta ir tai, kad Sokratas išgėręs mirtingąją taurę nepasakęs: „Viešpatie, jei nori, tegu ši taurė praeina pro mane“. Taigi Sokratas esąs didesnis nugalėtojas. Bet kaip tik tas pavyzdys nušviečia tikrą dievažmogiškumo prasmę. Tai reiškia, kad Kristuje būta ne tik dievytės su visu jos neįveikiamu stiprumu, bet ir žmogystės su jos opumu, švelnumu ir tvirtumu. Jėzus kentėjo ne tik dėlto, kad gavo nešti kryžių ir buvo prie kryžiaus prikaltas, bet ir dėlto, kad buvo iš visų žmonių jautriausias kentėti; pats patyręs visą žmogaus gyvenimo tragizmą, kartu stovėjo viršum jo iškilnioje laisvėje ir saugume. Taigi štai yra paslaptis: visai Dievas — visai žmogus! Argi ir gundymo istorija nerodo mums, kad Išganytojuje buvo visa žmogaus prigimtis ir kugždėjo Jam visa, kas joje glūdi — berods, negalėdama įsigyti nė mažiausios galios ant Jo sielos? Yra daug žmonių, kuriems velnias niekadų nėra pasirodęs; labai klaidingai krikščionių dailė dažnai taip vaizduodavo Išganytoją, tartum Jis būtų buvęs iš tokių natūrų tarpo. Ne, Jame ir žmogystė yra didžiausio stiprumo ir aukščiausios potencijos, ir kaip tik dėlto Jo auka ir Jo nugalėjimas pasaulio yra įvykis visai kitokios rūšies ir kitokios prasmės, negu Sokrato mirtis. Sulyginus su Kristumi, Sokratas stinga ne tik dieviškumo pilnybės bei šviesos, bet ir žmoniškumo pilnybės. Jis stovi prieš savo tautą be neapykantos, bet ir be meilės, žodis „Agnus Dei“ niekadų nebūtų atėjęs mums į lūpas, žiūrint į jo mirtį. Mes nie-

kaip negalime jo įsivaizduoti tariant prašymą: „Tėve, atleisk jiems, nes nežino, ką daro“. Kristus yra „nuliūdęs iki mirties“, Jam „gaila žmonių“, Jis verkia Jeruzalės, nusileidžia giliai į žmoniškumą, o tačiau gyvena iš aukšto — ir kaip tik dėlto savo gyvenimo kilnaus platumo Jis vienas teįstengia žiesti sielas, kurios šio gyvenimo sukuryje bebūdamos, yra betgi iš-tikimos kitam pasauliui. Tas paslaptingas dieviškumo ir žmo-giškumo ryšys iš senų senovės gamino nepersimokusiame žmo-guje įsitikinimo, kad per Kristų kalba pasaulio Išganytojas ir kad per Jį pats gyvasis Dievas veda sutvėrimus atgal pas Su-tvėrėją. Čia tinka Gellerto žodžiai: „Kai tą stebuklą suprasti noriu, mano dvasia tyli iš pagarbos“. Lyginant evangelijas kad ir su Platono dialogų kilniausiais skyriais, ypač aiškiai ma-tyti, kuo skirias Dievažmogio pasiuntinybė nuo visų kitų Die-vo mokslų ir dvasios mokslų. Ten nematyti dvasios konvul-syviai stengiantis išlaikyti savo nepriklausomybę prieš pasaulį, ten nėra jokios aukštai kalbančios metafizikos, jokio pranašiško išsiskyrimo, ne, Jėzus visados laikos paprasčiausio gyvenimo; iš avidės, iš laukų, iš namų ūkio, iš kasdienio žmogaus gyveni-mo nuotykių renkas jis vaizdus ir prilyginimus, kuriais rodo, kaip žmogus turi gyventi ir elgtis, kad jau šiame gyvenime priklausytų Dievo karalystės. Kartu Jis mato aiškiai, kaip baisiai mažai žmonių tikrai nori tos karalystės; nuolat rūpi Jam žmonių charakterių įvairumas, kurs aiškiausiai pasireiškia tuo, kaip jie priima Jo pasiuntinystę; beveik giliausiai skaudina Jį tas, kad žmonės pralošia ir pragaišina savo gyvenimą. Vis nau-jais prilyginimais rodo Jis prisirengimo stoką: ponas pareina namo, o tarnai nieko neparuošė; pareina jaunikis, o paikosios mergelės jo nelaukė; šeimininkas pakvietė, svečiai vis išsikal-binėja. Net ir artimiausieji negali Jo suprasti. „Jei druska išves, kuo reikės sūdyti?“ O kai Jis kentė giliausiąją ir pasku-tiniają kančią „Jo mokinių akys buvo mieguistos“. Tuo būdu susidaro nė su kuo nesulyginamas, baisiai graudus įspūdis: ne knyga, ne mokslas., ne išmintis eina čia pro mūsų akis, ne, tik-ras gyvenimas yra vykdomas darbais ir žodžiais, kurie žadina sieloje daugiau tėvynės ilgėjimosi, negu visi kilniausi Platono simboliai. Ir tam gyvenimui užgesus, stovime be galo nuliū-dę, skaidriausioje šviesoje matydami patys save ir amžiną žmo-

gaus padėtį. Ir jaučiame: štai mūsų gyvenimas ir mūsų darbai yra Kristaus mirtis; tas Golgotas kryžius padarė baisų šviesumą. Mūsų Viešpaties vienuma ir visų nuo Jo pabėgimas šiame pasaulyje sunkiai krinta ant mūsų sielos, nori sustabdyti mus, kad nesektumėm Juo. Tuomet atsimename angelą pas kapą, rodantį aukštyn, ir mąstome apie žodžius: „Štai esmu su jumis iki pasaulio pabaigos“.

## 5. GOLGOTA.

Skeptikas sako: kas gi čia yra antžemiško ir nesulyginamo toje aukos mirtyje ant Golgotos kalno? Ar vienas didvyris yra jau savo noru žuvęs aukodamasis kare ar kitur, sunkiausiomis sąlygomis, už savo brolius arba tiesai paliudyti?

Kas taip klausia, tas temato daiktų paviršių; Kristus kentėdamas daug daugiau iškentėjo ir paaukojo Dievui, negu norą gyventi ir baimę skausmo. Ir mirtis Golgotoje yra kažkas be galo didesnis už kūno gyvybės paaukojimą. Ne tik tai, kad Jėzus mirė dėl mūsų, bet *kaip* mirė, kokiame dvasia, kokiame santykiyje su savo neprieteliais ir savo budeliais — štai kas svarbu. Visas Kristaus gyvenimas yra aukos mirtis. Už kiekvieno Jo žodžio stovi Golgota, galutinis apgalėjimas viso, kas jaudina ir judina žemiškąją valią; pasaulio Apgalėtojas triumfuoja ne tik ant kreatūros gyvybės instinkto, ne, Jis rodo visiems žmogaus sielos judėjimams tobulą Viešpatį — kryžiaus kelias į mirtį tėra paskutinis įvykdymas pavyzdžio, aprėpiančio ir nušviečiančio visą žmogaus gyvenimą.

Kas atsidėjęs įsigilins į žodžius, kuriuos Išganytojas kalba savo kančios kelyje, tam paaiškės, kad Golgota yra ne tik žmogaus kruvinoji auka, bet paties dieviškojo gyvenimo pasireiškimas ir atvaizdavimas nuodėmingame žemės padaro kūne, žmonių apakimo ir aistrų tragedijoje. Negirdime čia jokio trukšmo, lydinčio žmonių kankinimą, jokio didvyriškumo nusimanymo, jokio niekinimo žmonių, jokios neapykantos, jokio atkaklumo, jokio apsvaigimo nuo savo nuveiktojo darbo, taip pat nė žymės to sustingimo tiek iškentėjus ir išgyvenus, kurs ativeria sielą nuo išlaukinio pasaulio; ne, Prikryžiuotojo širdis teka į žmones, tobula taika yra su jais padaryta, tobulai paprastai kalba istoriškieji žodžiai, nėra juose nė pūstelėjimo to že-

miškojo „aš“, kurs kaip tik besiaukodamas labiausiai gėrisi, ne, Dievožmogio mirtis yra tokia pat antžmoniška, kaip ir Jo gyvenimas. Ir kaip tik dėlto iš senų senovės jaučia nepersimokęs žmogus, kad čia ne koks mirtingas didvyris triumfuoja ant baimės mirti, bet kad čia esama pačios dievystės, kuri tarno pavidale kalba su gyvenimo galiomis, susitikus su jomis įkūnija tikrą žmogaus santykį su pasauliu ir per tai šaukia sielą iš nu-puolimo ir klastos atgal į jos tikrąjį būvį.

## 6. GILESNIO PAŽINIMO KELIAS.

Indų išminčiai žiūri į Vakarų žmogų, kaip į užaugusį vaiką, kurs apčiuopiamų ir regimų daiktų pasaulį laiko vienintele tikrenybe. Vakarų žmogus nemato, kad tikras gyvenimas tėra pasiekiamas atsigręžus nuo pojūčių pasaulio, giliai pasinėrus į patį save. Jis viską paaukoko iš išlaukinės prigimties jos paslapčiai išrauti ir jos faktams bei dėsniams suvokti, bet tai dar-rydamas jis prarado visus ryšius su viršgamtiniu pasauliu. Jis taip paprato ką bemažtydamas ir ką betikėdamas visados tesi-remti pojūčių pasaulio sąvokomis, kad jis jau nė girdėte nebe-girdi savo vidaus liudijimo. Dėlto jis nebesupranta nė kry-žiaus mokslo. Jis temato vien begalinę gyvybės geidulio ga-lybę šiame pasaulyje, visos kreatūros veržimąsi vystytis ir dau-gintis, jis vidujiniai (siela) dalyvauja tame veržimėsi ir niekaip nenuvokia, kodėl kaip tik šio gyvenimo prikryžiavimas turįs reikšti aukščiausią tiesą ir kelrodį žmogaus būviui. Vien triukš-mingą gyvenimą jis tegirdi, vien tasai atrodo jam esant gyveni-mu, jis nemaž nesupranta gyvenimo, kurs veikia tyloje. Ap-čiuopiamo gyvenimo vaizdo valdomi, mes nesuimame, kad mir-tis Golgotoje yra prasimušimas ir įvykimas didesnio ir stipres-nio gyvenimo už tą, kurs vystosi grynos gamtos veikime. Iš-laukinio gyvenimo proceso triukšmas, deganti visų jo reikala-vimų, pastebėjimų ir tikslų tikrenybė taip pripildo mūsų sielą, kad mes nebeumanome tos natūralinės tvarkos teesant vien materiališkos išdavos be galo aukštesnio, tveriamojo gyveni-mo, kurio prajėga tuomet teima veikti mummyse, kai liaujamės klimpę į apčiuopiamus gyvenimo tikslus. Mes nebepestebime, kaip neperskiriamai esame dvasiškai surišti su tuo tikruoju



gyvenimu ir kaip primygtinai jis primena mums savo teises, mums kame nors imant vergauti regimajam pasauliui, kaip skubiai jis keršija už kiekvieną savo reikalavimų išdavimą. Mes nebeturime ramybės klausyti tų savo sielos giliausių balsų, mes gyvename visiškai išlaukiniame „aš“ ir jo reikaluose bei patyrimuose — nestebėtina, jei jėgos ir gyvenimo sąvokos, Kristaus gyvenimas, kančia ir mokslas atrodo mums vien papiktinimu ir kvailyste, arba vien tik maldinga legenda.

Kas nori tikrai suprasti Kryžiaus mokslą, tas tegali tai padaryti giliai tylėdamas, atsiskykęs išsigilindamas į savo „aš“. Tikrai ten Prikryžiuotasis ir Prisikėlusis bus gilių giliausios sielos jėgos suprastas esąs žmogaus papildymas ir užbaiga, kelias, tiesa ir gyvenimas. Tai pažinęs, sako šv. Jonas nuo Kryžiaus: „Vieną vienintelį žodį ištarė amžinasis Tėvas, būtent savo Sūnų, ir tą Jis vis kalba amžinai tylėdamas. Ir tylėdama siela turi išgirsti tą žodį!“

## Penktasis skyrius

# Kristus ir šių laikų siela

### 1. TEIGIMAS IR NEIGIMAS.

Anglijos politikas lordas Beaconfield prajusio šimtmečio pusėje nurodė tą didelę bedugnę, perskėlusią piliečių visuomenę į dvi tautas, kurios viena kitos nebesuprantančios, nepripažįstančios jokių bendrų šventenybių, beveik nebekalbančios ta pačia kalba. Šiandien kitokia bedugnė graso perskelti į du pasauliu mūsų kultūrą: bedugnė tarp tikinčiosios krikščionijos ir moderniško pasireiškimio. „Les deux Frances“ vadinasi viena Pauliaus Seippel'io knyga, kuri rodo bažnytinės ir laisvamaniškos Prancūzijos priešingumą. Tas priešingumas eina per visą mūsų kultūrą ir tas perskilimas yra skaudus, nes skverbiasi giliai į šeimynas, plėšia jaunąją kartą nuo senosios, krauna mūrus ir daro nesantaiką tarp žmonių, kuriuos anksčiausi gyvenimo ir darbo ryšiai artina su viens kitu. Kas vienam šventa, tas kitam juokinga, kas vienam yra tiesa, tas kitam yra klaida ir prietaras, kas vienam atrodo didžiausia nuodėmė, tas kitam atrodo patologiška, kas vienam tikriausia realybė, tą kitas vadiną fantazija, kas vienam yra visos kultūros pamatas, tas kitam griauņas kultūrą blūdas. Iš vienos pusės klūpoja sekmadienį maldinga minia, garbindama Dievažmogyje visų išsprendimų išsprendimą, iš antros pusės kyla žmogus, kaip Nietzsche, ir klausia: „kai sekmadienį girdžiu varpus gaudžiant, klausiu: argi tai galimas daiktas? Visa tai daroma kažkokiam pirm dviejų tūkstančių metų prikryžiuotajam žydui, kurs sakėsi esąs Dievo Sūnus. Išrodymo tam tvirtinimui nėra“.

Jei kame nors tebėra babiloniškas kalbų sumišimas, tai mūsų šių laikų kultūroje, pasauliožiūros srityje. Ir didžiausias socialis klausimas yra gal tas, kaip būtų galima visus tuos dvasia atsiskyrusius nuo vienas kito žmones vėl suvienyti vienam aukščiausiajam Gerui garbinti, iš kurio visos kitos gėrybės

gauna sau aiškią vietą gyvenime. Toks dvasiškas susivienijimas yra šiandien be galo sunkus. Romain Rollandas labai teisingai yra pastebėjęs, kad esąs sutikęs daug aistringai stropaus tikėjimo žmonių, bet beveik nė vieno, kurs rimtai būtų domėjęsis savo artimo tikybiniu gyvenimu. Ir iš tikro: nors ir gyvename „socialiame amžiuje“, žmogus mažiau negu kitados įstengia išeiti iš savo „aš“ ir dalyvauti savo artimo vidujiniuose patyrimuose. Vienoje pusėje matome laisvamani, visiškai abstrakčiu būdu kovojantį su religija, kuris nežino nei vidaus patyrimų bei faktų, su kuriais santykiuoja religinis tikėjimas, nei yra studijavęs religinių tiesų, remiantis jų klasiškais atstovais. Kitoje pusėje kovoja krikščionių apologetas, kurs savo sritį be abejo valdo puikiausiai, bet nėmaž neatjaučia netikėlio sielos stovio; jis per greit suponuoja intelektualinę puikybę ten, kur dažnai tėra sunkus dvasiškas likimas. Ir net intelektualinė puikybė nėra taip paprastai moraliai smerktina, nes juk ji yra logiška išdava ištisų amžių istorijos, kurios paskutinės konsekvencijos neišvengiamai turėjo būti pamatinė pagarbos stoka. Labai lengva apologetiškai užmušti šių laikų antikristą, daug svarbiau būtų su krikščioniška meile pažinti jo dvasios spėliojimus ir giliai pasislėpusius religinius motyvus, ne retai glūdančius už jo keistų konstrukcijų. Kas nori kalbėti šių laikų sieklai, tas tegu nestato prieš ją Kristaus tiktai iš lauko, ne, jis turi jos pačios nesąmoningą krikščioniškumą, kurs praradęs savo tikrąją tikslą, įklimpo į visokius keistus ir abstrakčius prasiimanymus — tai turi jis suprasti ir mokėti pakreipti atgal prie jo tikro patenkinimo. Kas yra pav., Nietschės viršžmogis? Be abejo, sausa svajonė, painus žiaurumo ir kilnumo poros ir silpnumo mišinys, kurs tačiau reiškia žmogaus tamsų troškimą Dievažmogio., kaip rodo ir šie žodžiai: „Visi mano ašarų upeliai bėgte bėga pas tave, ir mano širdies liepsna ir ji dega tau, o sugrįžk, mano nepažįstamasis Dieve, mano skausme, mano paskutinioji laimė!“ Tą pasislėpusį neigime teigimą reikia mokėti išgirsti ir vienkart reikia po visa pora pažinti paslėptą, neišpažintą šių laikų žmogaus skurdą ir nepasitenkinimą, reikia mokėti apreikšti jam išganymą jo šito skurdo kalba — kaip šv. Jono Apreiškime kad yra pasakyta išdidžiam, patį save apgaudinėjančiam žmogui: „Tu sakai: aš esu turtingas ir visai sotus

ir nereikalingas nieko, o tu nesišinai esąs skurdus ir niekin-  
gas, beturtis, aklas ir nuogas!“

## 2. ŠIOS GADYNĖS SIELOS STOVIO ESMĖ.

Statant prieš vieną kitą Kristų ir šios gadynės sielą, reikia be abejo atsiminti, kad vadinamame moderniškume yra daugopumas dvasios stovių, kurie betgi visi auga iš vieno griežtai nustatyto vyriausiojo stovio. Čia turime vienpusį intelektualistą, kurs knygoje beskęsdamas neteko gabumo pažinti gyvenimą nei save. Antras tipas yra gamtamokslio žmogus, kurs taip yra įstrigęs į išlaukinio gamtos valdymo formulas, kad visiškai nebemoka prieiti prie vidaus pasaulio tiesų. Pagaliau turime didžiosios pramonės mašinžmogį, kurs taip yra papratęs mechaniškai mąstyti, taip yra atsikreipęs į išlaukinės dinamikos dėsnius, kad Kristaus dinamika yra jam nesuprantamas pasaulis. Visi šitie stoviai ir priešingumai tiek turi bendra, kad jie užrakina paklydusį juose žmogų nuo žmonių gyvenimo ir vidaus prigimties tikrenybių. „Tu buvai manyje, bet aš nebuvaу savyje“, sako šv. Augustinas savo išpažinimuose. Mat, krikščionybė yra giliausias atsakymas į gyvo žmogaus klausimus, dėlto ji tėra suprantama to, kas išeina iš vidaus tikrenybės. Ir kaip tik tai, kad šios gadynės žmogus, būdamas taip vienpusiškai pakrypęs į lauką arba į abstrakciją, atitolo nuo savęs ir nuo tikrojo gyvenimo, tai yra tikroji naujosios antikrikščionybės priežastis. Tirezijos žodžiai į karalių Edipą: „Ką tu žinai apie save!“ yra pritaikinami ir prie šios gadynės žmogaus. Jau ir šios gadynės vaikuose labai aiškiai matyti, kaip jie nėra papratę duoti savo patyrimų ir pastebėjimų apyskaitą. Jie yra išmokyti daryti pranešimus visados tik apie skaitytus ir išmoktus dalykus; jų gyvenimo patyrimas tūni nenaudojamas, dažnai visiškai užverstas, jų viduje „nei jie aiškiai nusimano jo tūrį, nei yra daromos iš to išvados“, mąstymas niekur nėra rišamas su tikrenybe — toks mąstymas būtinai turi nutolti nuo krikščionybės. „Mes išsistudijavome iš gyvenimo“ — šitie Goethės žodžiai yra naujesniojo žmogaus išpažinimas. Kristaus laikais rašto žinovai, tikrieji Išganytojo priešai, bebuvo maža kasta, — šiandien mes visi tapome rašto žinovais; iš to savaime išėjo šios gadynės žmogaus santykis su krikščionybe.

Jau Platonas, bekovodamas su sofistais, kovojo su tuo pačiu dvasios paklydimu, kurio esmė aprašyta aukščiau. Kas yra sofistų esmė? Sofistai nėra kokia filosofų sekta, priklausanti praeities, ne, jų vaikščioja mūsų tarpe, mūsų pačių moderniškoje sieloje sėdi sofistai. Pats iš žemės išrautas ir su patyrimu nesuglaustas proto pažinimas, ankštai su savižina ir savistaba nesurištas mąstymas — štai yra sofistikos šaltinis. Platonas lygina sofistų sąvokas prie lakių paukščių, turėdamas mintyje abstraktų žaidimą, įsigilinimo į tikrenybę stoka. Jis sako apie Protagoro balsą, kad jis skambas, kaip varinė lėkštė, kuri, kartą užgauta, vis gaudžianti tol, kol uždėsi ant jos ranką. Čia irgi pažymima gilesnio sielos rezonanso stoka, atsiskyrimas mąstymo nuo gyvojo žmogaus. Platonas tvirtina, kad rašto išradimas nuo pat pradžios atnešęs pavojaus, kad žmonės naudodamiesi pačiais žodžių ženklais, atskirtais nuo jų gyvo turinio, stato žodžių paviršutinį žinojimą tikro dalyko žinojimo vieton. Platonas aiškina tą savo nuomonę tokia legenda: pas Aigipto karalių atėjęs dievaitis Thent siūlydamas išrasiąs raštą. Bet karalius jam atsakęs: „O tu be galo išmintingasis Thentai, išrasti menas ir apskaičiuoti naudą ir žalą, ištekančias iš meno tam, kurs nori juo užsiimti, tai nėra tas pats! Esi rašto tėvas, bet mylėdamas savo vaiką, lauki iš jo kaip tik visai ne to, ko jis gali duoti. Kas bus išmokęs rašto, į to sielą kartu ateis maršumas, nes jis nebesirūpins savo atmintim. Pasitikėdami raštu, žmonės nuo to laiko atsimins pagal svetimus ženklus, bet ne iš savęs pačių. Thentai, tu išradai priemonę atsiminimui, bet ne atminčiai. Thentai, tu atneši savo mokiniams didelės išminties, bet ne tiesos pasireiškimą. Tavo žmonės mokysis dabar daug, labai daug, bet nebus tikrai mokyti: žmonės manysis dabar daug žiną, o nežinos nieko, nieko. O Thentai, tu gamini mums įkyrią, plepią giminę, tariamųjų išminčių giminę, kuri nebeturi jokio žinojimo“.

Tuo giliu galvojomu dėlto taip mažai lig šiol domėtasi, kad mes patys esame visai tokiame stovyje, koks ten yra išpranašautas, tik nenusimanome. Tai, ką Platonas vadina maršumu ir stato prieš „iš paties savęs atsiminimą“, tai kaip tik ir yra ta dvasios nuotauka, kurioje išeiname iš vidaus ir iš lauko tikrenybės, bet žaidžiamo su abstrakčiomis sąvokomis, kaip

kad šios gadinės žmogus mėtė žodžius: „gyvenimo bingininimas, asmenybė, laisvė“, neatkreipęs akių į ką nors konkrečiau (Dostojevskis atvaizdavo tą dvasios nuovoką savo Raskolnikove). Platono išpranašautąjį stovį matome įvykus šių laikų aukštesniose mokyklose. Stanley, Afrikos tyrinėtojas, prikiša joms, kad jos nemokinančios mąstyti. Ką jis mano taip sakydamas? Mąstymas Stanley'ui yra gabumas *kasdienius išgyvenimus* teisingai apsvarstyti ir perdirbti. Bet kaip tik to mūsų mokyklos nemoko. Šių laikų jaunimas mąstymo prie asmeninių gyvenimo klausimų taikinimo atžvilgiu yra stebėtinai nesubrendęs; jis stato savo pažiūras ant knygų, kurios jam kaip tik patenka į rankas; asmeniškai gi regėtieji ir patirtieji dalykai tūni sieloje nenaudojami ir neorganizuojami. Iš tokio gyvenimo nuomūnų atskilimo kyla paskui neapmūstyti gyvenimas ir negyvas mūstymas. Be abejo, mokslėška kultūra reikalinga mokėjimo abstrakčiai mūstyti, be abejo, abstraktus mūstymas priklauso konkrečiai tikrenybei, operavimas grynais daiktų ženklaais tiesiog yra matematiško išsilavinimo esmė. Bet šita išsilavinimo rūšis reikalinga papildomo priešingo mankštėnimos, taigi intensyvios mūstymo funkcijos pakreipimo į gyvenimo patyrėmą ir savės pažėnėmą, kitaip kyla vadinamosios „pasaulio-žiūros“, kurios tikrai nežiūri nei į pasaulio esmę, nei į konkretų gyvenimo turėnė. Tokiam, žėnoma, dvasios stovėui Getsemanas ir Golgota turi būti nesuprantamas mitas.

Straipsnyje „Schopenhaueris ir Vagneris“ buvo sakyta, kad Vagneris sakė Schopenhauerį parodžius jam priešėngumą tarp jo gilesnės intuicijos, savės pažėnėmo, gyvenimo stebėjimo ir jo mintinio pasaulio aiškėnėmo. Schopenhaueris privedė jį prie to, kad jis atsižadėjo ore kabančio mūstymo, pakreipė intelektą į gyvąjį gyvenėmą ir ėmė iš ten aiškėinti pasaulį. Toks iš žemės išrautas mūstymas, kokį Vagneris rado pačiame savyje ir kokį atvaizdavo „Lakiojančiame Olande“, yra bendras šių laikų žmogaus likimas, kurs tariasi esąs visų realistų realiausias, o kaip reikėia, visiškai yra atpratęs apsiėiti su tikrenybe.

Pasakojama, kad įsiskverbus į Polineziją Europos prekybai, tenykštis autochtoninis menas visai sumenkėjęs, nes vietiniai žmonės, galėdami visa, ko jie reikalauja iš drabužių ir kitokių daiktų, gauti mainais už žaliąją medžiagą, nebesą pri-

versti patys apdirbinėti tą medžiagą. Panašiu būdu faktiškai paveikė knygos ir vadinamasis visuotinis švietimas, žmogus begaudamas visur gatavų pažiūrų ir sąvokų visiškai atprato kurti savo pasauliožiūrą iš savo paties patyrimo praelementų. Tuo būdu jis tikrai atprato ir susitelkęs stebėti ir gyvai mąstyti.

Bet labai svarbu yra paaiškinti, kad liaudyje, nepaisant mokyklos, dvasinė jėga dažniausiai darbuojas visai priešingai, negu kad aukščiau sakyta. Liaudies vaikas, bendrai imant, turi pakelti daug sunkesnių patyrimų, negu apšviestų tėvų vaikas; jam taip pat daugiau yra žinomi tragiški likimai ir jo paties šeimynoje ir kaimynystėje, negu kito luomo vaikui — todėl dažniausiai jis betarpiškai naudojas savo mąstymo jėga savo gyvenimo sunkenybėms perdirbti. Čia, o ne liaudies tamsume, yra priežastis, kad krikščionių įsitikinimai tame luome — kiek jis irgi nėra jau paliestas moderniausio sugedimo ir suklaidintas — yra daug patvaresni, negu vadinamųjų inteligentų luome. Rašto žinovai ginčijas su Jėzumi, pasakoja evangelija: „Ir pakilus „*moteriškė iš liaudies*“ sušuko: palaimintas yščius, kuris Tave nešiojo, ir krūtys, kurias žindei!“

### 3. KRISTUS KAIP MITAS.

Aukščiau buvo nurodytas ryšys tarp šios galdynės anti-krikščionybės ir intelektualinės virškultūros, o ypač šios galdynės žmogaus sofistiskos dvasios stovio. Taip tvirtindami, nenorime vienu vienašališkumu kovoti prieš kitą, nei įtarti intelektą esant tikėjimo priešą ir jį pavaduoti vienu pergyvenimu ir grynu jausmu. Griaunančiai veikia anaip tol ne intelektas kaip toks, bet nuo *sielos gyvenimo visumos* atsiskyres, pagarbos, savęs pažinimo, gyvenimo prityrimo nebenušviestas ir nebevedamas intelektas. Krikščioniškoji tiesa tėra suprantama *sielos jėgų vienybėje* — neveltui pasakyta: *credo ut intelligam!* Kur ta vienybė yra suardyta, ten jau yra sugedimas; iš sveiko visų sielos gabumų bendro veikimo išrautoji pažinimo jėga nebeįstengia suimti ir suprasti tikėjimo tiesos ir dėlto dažnai neprieteliškai krypta prieš religinius manymus.

Geriausias tokio izoliuoto ir iš pamatų išrauto proto veikimo pavyzdys yra bandymai išrodyti Jėzų esant vien mitą. Kas ele-

mentariai, visa siela nejaučia, kad ta dvasinė galia, kuri milijonus išvedė iš neaiškumo į griežtumą, iš rūko į charakterio jėgą, iš išsiblaškymo į susitelkimą, iš blankios idėjos į gyvą darbą, kas nejaučia, kad toji galia negali kilti iš mito rūko, bet kad už jos stovi asmeniškiausia asmenybė — tas tuo pačiu pasirodo neturįs organų gyvajam gyvenimui pažinti.

Napoleonas sakė evangeliją esant ne knygą, bet gyvąjį padarą. Kas ta prasme nejaučia, kad už Kristaus žodžių stovi gyvenimo viešpats, liepsnojanti, griežčiausia tikrenybė, tas pats begudravodamas yra praradęs gyvenimą. Gyvenimas tėra pažįstamas begyvenant. Kur sielos gyvenimas gavo nualti viopusiško knaisiojimosi knygoje naudai, ten miršta organai, be kurių visai nėra suimama tiesa ir tikrenybė.

Kodėl Numarintasis arba mitu paverstasis vis iš naujo ky-la iš kapo amžinai galingas ir realus? Todėl, kad Jame yra kuo asmeniškiausiu būdu išspręsta mūsų gyvenimo vyriausioji problema — nenusimokęs žmogus jaučia, kad vienas mitas negali taip valdyti pasaulio. Mūsų siela yra panerta į organinį gyvenimą, nuolat nustatoma ir klaidinama jo impulsų; ji yra materijos pasaulio, į kurį yra pastatyta, atskirta nuo Dievo, savo gyvybės šaltinio; atskirta pirmų pirmiausia savo pačios, į regimuosius dalykus pakreiptos, aistros, bet vienkart vis kurstoma to reikalavimo, kurs veikia iš jos esmės ir jos kilmės gilumos. Vienas Kristus tegelbsti ją iš to chaoso, gyvenimu, mokslu ir mirimu rodydamas jai, ką tai reiškia ir kaip tai yra galima, *visiškai priklausant gyvenimo, visiškai priklausyti Dievo*. Kaip gi gali būti mitas Tas,, kurs išsprendžia ir apgali tai, kas niekados pirmiau nebuvo išspręsta nei apgalėta?

#### 4. NIETSCHĖ, ŠIOS GADYNĖS SUGEDIMO UŽBAIGĖJAS

Kaip kad liga tuomet tikrai tėra pažįstama, kai jau yra visai užaugusi ir parodžiusi visas savo pasėkas, taip ir aukščiau aprašytasis šios gadinės dvasios stovis geriausiai yra pastebimas ant tokio asmens, kurs yra padaręs visas galutines to stovio konsekvencijas, tuo pačiu išvedęs aikštėn visą to stovio vidujinį skurdą ir silpnumą. Toks asmuo yra Fridrichas Nietzsche. Jame matome tartum moderniškos pasauliožiūros kan-



kinį, jis tą modernišką pažiūrą drąsiausiai išgalvojo lig galo ir iškentėjo lig galo ir ta konsekvencija jį prazudė. Ir jisai, kurs tiesiog laikė savo misija savo paties asmeniu dar tebesvyruojančią modernišką sielą padaryti tikrai moderniška siela, atimti jai visa, kas ją dar teberiša su tradicinių vertybių pasauliu — jisai gali mums daugiau už kitus atidengti didelį tikrai moderniškos sielos vargą. Kas neatsimena tos scenos Homero Odisėjoje, kada Odisėjus, pas Feakų karalių dainos apie savo paties klaidžiomus beklausydamas, ima verkti? Taip ir moderniškoji siela negali klausyti Nietschės, neišgirdus jo žodžiuose dainos apie savo pačios našlaitystę ir nesupratus konsekvencijų, prie kurių ji dar nedrįso nė pati sau prisipažinti.

Daugeliui žmonių Nietschė labai klaidingai vis tebeatrodo kažkoku meteoru, kurs iš visai svetimo pasaulio ateina į mūsų atmosferą ir sprogęs ten krinta ant mūsų dirvų nevaisingomis akmenų skeveldromis. Tikrenybėje Nietschė nėra toks svetimmas kūnas, jis yra visų mūsų dalis: net ir giliausiai tikinčiame mūsų laikų žmoguje tupi pasislėpęs „Nietschės elementas“, smalsiai klausinėdamas, paraližuodamas, gadindamas. Ir bendrai Nietschės įtaka tėra tuo teišaiškinama, kad jame šios galdynės žmogus žaibo greitumu susipranta kas esąs, ir įžūliai, o kartu ir nusiminęs, reiškia savo išdrikimą šaukdamas: „Aš esu visa, kas yra neišeinamojoje padėtyje!“

Dauguma laisvamanių, ypač vyresniosios kartos, tiesą saktant, tebegalvoja labai nekonsekventiškai, ne pagal savo pačių principus, bet dar tebegyvena iš senųjų tiesų ir vertenybių — jie tebėra betarpiškai ar tarpiškai išauklėti ir maitinami Kristaus, visi jų sąžinės instinktai ir įsitikinimai tebėra dar Jo nustatomi, nors jų protas jau ir tvirtina Kristų visai net neegzistavus. Jie tebegyvena iš Jo šviesos spindulių, nors jau seniai yra sunaikinę šviesos šaltinį, kaip kad ir kosminiame pasaulyje šiandien dar tebegauname šviesos tų žvaigždžių, kurios, rasi, seniai jau yra subirėjusios į atomus. Niekas taip aiškiai visų tų religinės praeities įtakų nėra nušvietęs pačiame savyje ir kituose, nei bandęs intelektualinio teismo vardu su jomis taip kovoti ir jas atmesti, kaip Nietschė. „Kas mumyse geriausia“, sako jis, „tai yra kilę iš praėjusiųjų laikų jutimų. Mūsų gyvenimo saulė nusileido, bet dangus dar tebedega ir tebespindi,

nuo jos, nors tuojau to ir nematome“. Galima sakyti: Nietsché gerbia krikščionių religiją kaip tik tuo, kad jis, skirdamasis nuo daugumos laisvamanių, labai gerai žino ir labai aiškiai pasako, ką reiškė senasis tikėjimas žmogaus sielai ir charakteriui. Juk jis net prikaioja laisvamaniams, kad jie nė justai neįtą, kas kartu su tuo senuoju tikėjimu stovi ir puola, ir kiek vertybių ir tikrybių nustoja savo buvimo teisių sieloje, tikrai rimtai priėmus naujuosius principus. Galima apie tokį griau-namąjį darbą manyti kaip norima, — bet šiaip ar taip, reikia gerbti Nietschéje kilnią sielą, kuri nebenori skolintis jokių gyvenimo jėgų ir vertybių iš to pasaulio, nuo kurio atsiskyrė. Ir tai kaip tik ir yra tas, ką Nietsché prikaioja šios gadynės žmo-nėms: jų įsitikinimai esą sulopyti iš vienu nekonsekvencijų ir kits kitai prieštaraujančių gyvenimo sistemų. „Kad ir išsi-gandęs, turėjau juoktis! Niekados mano akis nebuvo mačiusi tokio margumo! Penkiomis dešimtėmis taškų nuteptais vei-dais ir nariais sėdėjote jūs stebindami mane, jūs dabarties žmo-nės! Visi laikai tauškia prieš kits kitą jūsų dvasiose!“

Absoliutiška stiliaus ir vienybės stoka yra iš tikro dabar-ties žmonėms vyriausias ženklas. Kaip kad vėlybosios pagony-bės žmogus meldavosi visuose šventnamiuose, nenorėdamas su-pykinti nė vieno dievo, taip šios gadynės žmogus bemintiškai minta pats ir maitina savuosius visa aibe kits kitam priešta-raujančių dvasinių elementų iš visų tikėjimo ir netikėjimo sto-vyklų. Ir Nietsché, kovodamas su tuo, niekindamas visus „me-lo tiltus į senuosius idealus“, savo rašte prieš Dovidą Štrausą šios gadynės filosofiją vadindamas vien „gero tikėjimo į vieš-pataujančią moralę moksliskąja forma“, versdamas šios gady-nės žmogų atsiveikinti su visa tuo, kas jam nebepriklauso, iš-pažinti visa tai, kas tikrai priklauso jo logikai— be abejo pade-da išaiškinti visą situaciją ir nuvesti ad absurdum individuali-nio proto iškilnybę. Bežiūrint, su kokia aistringa antikristo logika Nietsché daužo į druzgus visa tai, ko nepripažįsta jo abstraktiška tiesos sąžinė, ateina į galvą tas iškilnus antikristo vaizdas, kurį rodo mums Naujasis Įstatymas: kad prieš Kris-tui galutinai tapus nugalėtoju, Kristaus priešas *dar kartą* atsi-sėsiąs šventnamyje, sakydamasis esąs dievas. Nes ką Kristus reiškia sielai, tai visai aiškiai tepamatysime tuomet, kai dau-

guma žmonių ims bandyti gyventi visiškai be Jo. Šios gadynės žmogus tikisi galės gyventi be krikščionių religijos, nes iš tikrųjų dar iš jos tebegyvena, pats to nežinodamas. Nietschė pats yra elementas to antikristo, kurio išsiplėtojimas prieš Kristui galutinai apgalėjus, yra pranašaujamas. Įsakmiai ir aiškiai vaizduodamas visą šiandieninį dvasios stovį, Nietschė padeda vykinti tą Antikristą. Ir neužmirškime: Nietschė jaučias pats esąs šito uždavinio kankinys. Jis sunkiai kenčia bedirbdamas tą griovimo darbą, užkrautą jam abstraktiškos ir klaidingai suprastos sąžinės. „Ir meldžiau verkdamas, lyg vaikas, ak, tik paliuosuok mane nuo to, tai viršija mano jėgas!“ „Laimė mums, vargas mums, pučia minkštas vėjas“. „Jei mąstyti tavo likimas, tai aukok jam ką turi geriausio, brangiausio!“ Šie ir daug kitų panašių posakių aiškiai rodo, kad Nietschė kalbėjo ne asmeniškai didžiudamasis, bet jautėsi esąs istoriškasis naikinimo vykintojas. Ir iš tikrųjų, jis buvo istoriškojo klaidingo tikėjimo skelbėjas, tikėjimo, kad abstraktus intelektas, pasiliuosavęs nuo visų kitų sielos jėgų, atsiskyręs nuo gyvo patyrimo, turįs kompetencijos spręsti apie didžiųjų žmonijos tradicijų tiesą ir paklydimą. Šios gadynės rašto žinovų vyresnybės iliuzijos per Nietschę tragiškai veikia į plačius sluoksnius, griaudamos visas tvirtas gyvenimo tiesas.

Nietschė šiais žodžiais nusako visą šios gadynės suskaldytos ir apiplėstos sielos našlaitystę. „Varnos rėkia ir uždamos lekia į miestą, — netrukus jau snigs, o vargas tam, kas neturi tėvynės!“

## 5. APSIVYLIMAI.

Nietschei pasirodžius, šios gadynės žmogus įgauna vis daugiau drąsos konsekventiškai atsistoti ant moderniško pamato, vadinas., vis labiau liuosotis nuo pagarbos ir su vis didesniu pasitikėjimu gyventi iš savo paties fragmento. Pasekos išeina aikštėn vis ryškiau: kur tvirta nedviprasmiška tiesa netenka sielose savo autoriteto, ten netrukus iš visų tamsių sielos užkampių šliaužia aikštėn dviprasmybė, kur žmogus praranda ryšį su aukštesniuoju pasauliu, ten visur įsigyja įtakos „puspasaulis“ platesne prasme. Visų religinių tiesų sugriuvimo ir jų pavadavimo išblyškusiais ir neaiškiais dievaičiais svarbiausia pa-

seka yra, galima sakyti, ta, kad pasireiškia visai naujas tipas, „moderniškas žmogus“, toks žmogus, kurs ūmai pradeda jausti, kokiomis bado porcijomis turi misti jo siela ir kaip menkai moderniška pasauliožiūra tepajėgia ištesėti savo pažadėjimus. Vadinamajai šiapusinei filosofijai stinga kaip tik to, kuo ji taip didžiuojasi: jos sąvokose visai nėra perdirbtas giliausias šio pasaulio turinys, ji nėra apsidirbusi su naktine gyvenimo puse ir su žmogaus prigimties tamsiąja puse. Gilesnę to priešastį nurodo Pascalis sakydamas, kad tas, kuris netikįs nė į Dievą, nė į Išganytoją, labai retai teturįs jėgos ir drąsos suimti visą gyvenimo tikrenybę. Ir iš tikro taip yra, kad to tikro pasauliožiūros universalumo, kuris teisingai nušviečia visas tikrenybės puses, randame ne pas šios galdynės žmones, ir ne pas Goethę, bet tiktai pas religinės pažiūros atstovus, kuriems kaip tik jų stovėjimas virš gyvenimo davė vidujinės laisvės žvilgterėti į akis visam tam, kas yra gyvenime ir žmonėse. Tam patvirtinti bereikia vien sulyginti Goethės išpažinimus su šv. Augustino išpažinimais. Bet kadangi vadinamoji šio pasaulio religija visai nėra perdirbusi šio pasaulio giliausio turinio, tai ji apvylė visur, kur žmogus turi grumtis su gyvenimo tragizmu savyje ir aplink save. Nes ir kas gi galėtų tvirtinti, tyčiomis arba netyčiomis nemeluodamas pats sau, kad Goethės kultas esąs jau kokį nors žmogų paguodęs ir pastiprinęs baidiose pagundose, likimuose ir konfliktuose? Ar Goethė su visu savo grožiu galėjo sulaukyti nuo negražaus darbo nors vieną vienintelį žmogų? Ar Goethe galima regeneruoti girtuoklius ir nusidėjėlius, sugražinti vienybę suskilusiems? O tai kaip tik ir yra stebuklingas Kristaus universalumas, kad Jame yra aukščiausioji kultūra, nepasiekiamiausias jutimo švelnumas ir toks stebuklingas gyvenimo ir kalbėjimo stilius, kad iš to mito visų amžių dailė, ir kartu galia ant nusikaltėlių ir girtuoklių, galingas žvilgterėjimas ir įsikišimas į žmonių būvio tamsiausią skurdą ir baidiausią pragarą. Kas turi reikalo su visai suirusiais žmonėmis, tas kaip tik žino, kad, tikrai sakant, vienas Kristus teįstengia kalbėti su jais apie jų reikalus. Jie jaučia: Jis leidžias žemyn į jų tamsiausią pragarą, Jis vardu vadina jų slapčiausią ilgėjimosi aukštesniojo gyvenimo. Tuomet suprantame Tomo Kempiečio žodžius, įdėtus į Kristaus lūpas: „Aš esu vi-

sų tolimiausias ir visų artimiausias“. Šio pasaulio teoretikus gi reiktų paklausti: ar jūs su tuo savo mokslu esate kuomet nors išgelbėję paklydusias sielas, sugrąžinę gyvenimui likimo prispaustus, sujudinę paraližuotą valią, atvertę atkaklius, atvedę atgal į džiaugsmą nusiminusius? Statyti tą klausimą, reiškia duoti atsakymą.

## 6. GRĮŽIMAS Į KRIKŠČIONYBĘ.

Tu šaukei balsingai ir perlaužei mano kurtų užsidarymą.  
*Šv. Augustinas, Išpažinimai.*

Jeigu tat ne tikrenybės jausmas, bet kaip tik tikrenybės jausmo stoka atitolino nuo krikščionybės šios gadynės žmogų, tai atitolusios sielos grįžimas į krikščionybę tiek tėra galimas, kiek mums pavyks nuvesti nusimokusį arba nusimokiusių frazių sudrumstą žmogų atgal į gyvenimą ir į save patį. Šv. Augustinas savo išpažinimuose pažymi tikrąjį savo atsivertimo į krikščionybę lemiamąjį tašką šiais žodžiais: „Tuomet pirmą kartą atgrėžiau savo žvilgsnį į savo paties sielą“. Bet kaip Augustinas buvo pastumtas į savo paties sielą? Jis pajuto kūnu ir siela, kad pagonų filosofija jo nesotina, neduoda jam jėgos, tėvynės, nieko neišsprendžia. Jis patyrė, ką tai reiškia būti žmogum, turėti sąžinę, aistrų, ilgesio, meilės, neramumo ir pykčio – ir neturėti jokios gyvos tiesos visam kam teisti, tvarkyti ir raminti. Šios gadynės siela eis tuo pačiu keliu. Ji turi pirmiau išeiti visą moderniškąjį tuštumą, tuomet tik ji tepajus, kas yra žmogus ir kas yra gyvenimas, ir kas daros su siela, jei jai nebešviečia amžinoji šviesa. Tuomet tiktai tegalima ją gelbėti. Prieš tai ji nėra nežino, apie ką kalbama. Dėlto labai klaidinga remtis moderninėmis sąvokomis, norint šios gadynės žmogų priartinti prie Kristaus pasaulio. Ne, reikia jį geriau nukreipti nuo visų tų sąvokų ir pakreipti į užverstus gyvosios sielos patyrimus, kaip kitą syk kad darydavo pirmieji pagonų apaštalai (atvertėjai), stengdamies išvesti aikštėn „sielos liudijimą“, ant to liudijimo pastatyti naują pažinimą.

## 7. PAGONIŠKOJI SIELA IR KRIKŠČIONYBĖ.

Išlavintas pagonis, be abejo, stovėjo palyginti arčiau krikščionybės už nusilavinusį šios gadynės žmogų. Mūsų gyveni-

mas beveik visiškai yra pavestas išlaukiniam pasauliui užkariuoti, senovės gi išminčiai (filosofijai) labiausiai rūpėjo didžioji dvasios viešpatavimo ant žvėries žmoguje problema. Dėlto pirmieji krikščionių apaštalai galėjo nuolat remtis tuo prirengiamuoju darbu išrodvdami, kad krikščionybė daug kilnesnėmis priemonėmis tebaigia tai, ką senovės pasaulis tamsiai buvo nujautęs. Visoje Platono filosofijoje aukštesnysis žmogaus „aš“ telkias pačiame savyje, apgraibomis ir svajodamas ieško savo aukščiausiojo labo, paskum Kristus duoda tam dvasiniam „aš“ griežtų tikslų, ir jis, nepraradęs savęs, gali eiti į gyvenimą ir valdyti jį. Jau Platono dvasia nujaučia, kad dieviškumas tikrame gyvenime turi elgtis visai kitokiu būdu, negu gyvulių padaras. Kristaus kančia išpildo tą nujautimą ir paverčia jį spinduliuojančia šviesa.

Krikščionių dailė daug kartų giliai simboliškai vaizdavo tą prieškrikščionių pasaulio santykį su Išganytoju. Pav., Fra Angelico šv. Morkaus bažnyčioje, kur vienas jo freskų vaizduoja Kristaus pasirodymą pragaruose: Kristus ateina į pragarus pas didžiuosius prieškrikščionybės laikų asmenis, Jis sprogdina geležinius vartus, šviesos jūra puola į prieblandą, demonai traukias, spinduliuojančiu veidu tiesia Išganytojas ranką ir iš visų pusių ateina tie, kurie nujausdami mąstė apie Jį ir veikė Jo linkui. Dabar tiktai jų gyvenimo darbas teagauna aukščiausią prasmę ir užbaigą. Kristuje tesupranta jie patys save ir Kristus pats tuo būdu riša savo gyvenimą ir mirimą, savo išganyimo žodį su bendru visų kartų prirengiamuoju darbu, Jis remia savo mokslą ant visos žmonijos istorijos pamatų. Tas paveikslas taip pat yra simbolis tikro visos rimtos pagonybės santykio su krikščionių tiesa. Krikščionybė nėra senovės pasaulio pasauliožiūros priešingumas, bet jo užbaigimas ir įvykinimas.

Senovė žinojo aukštas dorybes, gyveno joje galingas veržimasis išvaduoti žmogų iš pojūčių pančių, bet viskas pasiliko mozaika, trūko gyvos vienybės, kurioje būtų atsvertas kiekvienas vienpusiškumas ir viskas per aukščiausiąją tiesą būtų gavę savo saiką ir savo rūbą. Pas Homerą dievai kovoja su kits kitu ir juokias iš kits kito; taip pagonių sieloje kovoja ir dorybes viena su kita: Aresas ir Atena, drąsa ir dvasios jėga. Švel-

numas ir stiprumas nėra dar susirišę harmoningai veikti. Bet kaip tik dėlto, kad pagonybė kovėsi sieloje su tuo uždaviniu, ji buvo tokia jautri krikščioniškam išsprendimui.

Šita prasme ir Mykolas Angelas savo paveikslais Sikstinėje koplyčioje parodo, kaip visa istorija tartum rengė kelią Kristui, kaip visų kartų chaotingas svajojimas ir ieškojimas Jame pasiekė dangišką aiškumą ir paprastumą, kaip Jame visos atskiros dalys, visos atlaužos tampa visuma, ir tai, kas atrodo nesuvienijama, stebuklingai su kits kitu susilydo.

Taip pat didžiosios graikų tragedijos liudija, kaip arti prieina prie krikščionybės neiškraipyta siela, jei ji pasileidžia į viso gyvenimo tragizmo gelmes ir iš ten ieško išsprendimo ir pažiūros. Žiūrėkime į Euripido kapo figūras ir pamatysime, kaip ten demoniškų savo pačio rūšies pančių surištas žmogus tiesia rankas prie dievų ir šaukia išganymo; bet ypač atsimin-kime, kiek tikros krikščionybės, palyginti kaip tik su šių laikų chaotingumu, yra tame kilniame pasiryžime, su kuriuo kyla prieš fatumą karalius Edipas. Kaip ten praregėjęs karalius miršta ant savo paties kūno ir savo paties gyvenimo, tai yra visai ne „monizmas“, bet „dualizmas“, tai yra bundas dvasios aktyvumas prieš gyvenimą, žmogaus sąžinės sukilimas prieš gamtą ir likimą. Edipui benirštant ant paties savęs, aukštesnioji asmenybė išsivaduoja iš vienybės su gamtos valia ir pareiškia savo reikalavimus esant suvereniškus. Iš tikrųjų, ar nematome jau apsireiškiant krikščioniškosios sąžinės galios ir tikslumo? Ar tūlų šios gadynės žmonių atsivertimo istorija nėra stebėtinai susigiminiavusi su baisiuoju karaliaus Edipo pabudimu?

Paskaitykime iš vieno Šveicarų Išganymo Armijos pranešimo apie vieną buvusį plėšiką šiuos sakinius: „Išeidamas paskutinį kartą iš kalėjimo, jis jau vėl turėjo sumanęs vienę vaggystę, bet ten beeidamas viename bute išgirdo giedant Išgany-mo Armijos narius ir įėjo į vidų. Dievo Dvasia jį krėste sukrėtė ir pasibaisėdamas pamatė jis visą savo praeitį. Tuojau tame pačiame susirinkime jis pavedė Dievui savo sielą ir tapo nauju žmogum“. Tas trumpas pranešimas, sulygintas su tuo, kas aukščiau pasakyta, gali mums parodyti gilią Sofoklo dvasios giminybę su krikščionių dvasia.

## 8. „KARALIUS EDIPAS“ IR KRIKŠČIONIŠKASIS DUALIZMAS.

Kas yra karalius Edipas? Karalius Edipas yra žmogus,, kurs būdamas dvasiškai aklas ir tamsių geidulių varomas, įsipainioja į tokius santykius ir darbus, kurie giliausiai priešinasi atbudusios ir nušviestos sąžinės reikalavimams. Žmogus yra kaltas,, kad žuvo jo artimo kūnas ar siela, jis mirtinai žeidžia svetimą sielą ir nieko nenusimano. Arba jo santykiai su artimais yra iškrypę ir neteisingi, visą savo gyvenimą jis stato ant kokios nors klaidos ar ant plėšimo — ir nė kiek nenusimano.. Bet aukštesnysis pasaulis nesileidžia pajuokiamas, niekinamas; maras, kurs kyla iš apakusio veikimo ir nesipriešinimo, nėra pavaromas šalin, ir taip vieną dieną pakyla likimas, lyg geltona audringa debesų siena prieš nekaltą kaltininką ir jo miegančią sąžinę. Tuomet pažinimo spindulys krinta į užtemdytą sielą. Ūmai žmogus pradeda regėti ir teisti visą savo buvimą ir veikimą visai naujoje šviesoje. Tikras jo sielos gyvenimas pabunda, karališkai pakyla prieš aklą gamtą, baudžia ją negirdėta atgaila: prieš savo paties akis kelia jis savo ranką, nes jis neregėjo, kas buvo regėtina; jis ima lazdą, išeina iš savo kaltės rūmų, palikdamas viską, kas praėjo.

Kas yra Jokasta, kuri šaukia: „Nelaimingasis, liaukis klausinėjęs!“ Jokasta yra akloji gamta, kuri kyla prieš šviesą iš aukštybių ir prieš jos teismą. Jokasta nori tamsos ir vyliaus. Be prasmės atrodo jai visa, kas drumsčia kūno gyvenimą ir nori jį pastatyti po kito pasaulio valdžia.

Bet karalius Edipas neklauso Jokastos., jis teklauso Tirezijaus — žemesnysis gi žmogus, priešingai, šaukia su Jokasta prieš tiesą, nori pažinti, gailėtis, atsilyginti, pasilieka visai susivienijęs su savo akla praeitim, žodis „kaltė“, kyląs juk iš aukščiausios gyvenimo jėgos, kokia yra mums duota, iš jėgos dvasiškai atgimti ir atsinaujinti — tas žodis atrodo jam pasikėsinimas ant jo gyvenimo, papiktinimas ir kvailystė. Jam geriausiai tiktų, kad Tirezijus gulėtų užmuštas ir dvasia visai liautų kvotusi prigimtį!

Karalius Edipas liudija ateisiant Kristų, žmogus, kurs nori žūt būt būti grynas, kurs pats save akina, grieždamas kan-



kinamos sąžinės akklajai prigimčiai pyktį — jis skelbia jau iš mirusiųjų atsikėlusįjį, mirties ir gyvybės Viešpatį!

## 9. PAGONYBĖ IR ŠIŲ LAIKŲ SIELOS BŪKLĖ.

Gal niekas taip aiškiai neparodo šių laikų sielą sunkiai sergant, kaip ta aplinkybė, kad ji visai priešingai senovės ir, būtent, besmunkančios senovės laikams taip begalo yra praradusi savo kaltybės jausmą. Reikalavimas išviršinės švaros pas šios gdynės žmogų yra išsivystęs labai aukštai, bet reikalavimas nusivalyti sielą beveik visai atbukęs. Sulyginkime su šiuo padėjimu nuotakas senovės Romoje, kurias Burckhardtas rodo mums savo „Konstantino Didžiojo laikotarpyje“: kaip ten visur augo valymosi kultas, keldamas aikštėn giliai pasislėpusį anų laikų žmonių nusistatymą, kad jie yra nusidėję. Šios gdynės žmonėse beveik visai jau nebepastebime to reikalavimo. Jo vietoje jie turi psichoanalizą, kuri betgi tiktai apsimeta turinti tikslą apvalyti žmogų, — tam darbui ji neturi didelio idealo ir tikro tikėjimo į neregimojo pasaulio reikalavimus. Tenorima vieno: atsikratyti sunkiomis vidaus kliūtimis, norima dėl smalsumo išvelgti į lig šiol uždarus pasaulius — tikro stengimosi nugryninti sielą mažai dar tėra pastebima.

O tačiau ateis valanda, kada ir šios gdynės žmogus bus pagautas gyvosios tiesos ir pajus savo neapsakomą vidaus nusi gyvenimą ir nusilpimą. Ir tuo karščiau pajus, kuo smarkiau jis yra pasinėręs išlaukiniame pasaulyje ir kuo griežčiau jis yra įpuolęs į visus šios gdynės gyvenimo filosofijos dirbtinumus ir veidmainystes.

Jau šiandien rimtesniosios prigimties naujųjų žmonių tarpe, rasit, nieko taip stipriai nejaučia, kaip tai, kad naujoviškoji gyvenimo pažiūra būdama tokia chaotiška ir neturėdama dideliu, daug reikalaujančių idealų, dusina žmogų savo negrynumu ir norų dviprasmiškumu ir net nuolat vilioja jį pasiduoti ir įpulti į tironystę galių, kurios galų gale verčia jį giliai niekinti patį save. Neseniai viename psichologų kongrese vienas mokslininkų bekalbėdamas tema „atsivertimas“ pasakė, kad vieną dieną besimaudant ūmai atėjęs jam į galvą klausimas: „ar savo viduje aš esu švarus?“ Ir šis klausimas vėl sujudinęs visą už-

slopintą jo sielos gyvenimą. Tiktai toks vidujinis atbudimas, bet ne koks naujas paslaptingas mokslas arba dvasių kultas tegali išgelbėti šios gadynės žmogų ir atnaujinti visą mūsų kultūrą. Sukilti prieš save patį, atsiskaityti su pačiu savim, atmesti patį save ir pasmerkti, užuot meilinusis sau ir viską atleidinęjus — štai kas tiktai yra žmonių pažanga, yra asmenybės kultūra, yra dvasios išsivadavimas tikraja prasme. Ir kaip tik reikalavimas tokio vidujinio apsiskaitymo pabus šios gadynės žmogaus sieloje, krikščionybė su visomis savo giliomis misterijomis bus tuojau suprasta esant vidujinio apšalymo stipriausioji galybė. Tuomet nubudusioji siela atmes visus tuos naujoviškus vandenius ir paviršutiniškus tų misterijų aiškinimus ir vėl atras Dievažmogį, kurs vienas tegali surišti dangų su žeme.

#### 10. KRISTUS DANTĖS „DIEVIŠKOJOJE KOMEDIJOJE“.

Seniausiuose pasakojimuose apie Parsifalį jau yra kalbama apie kiaurą Amforto žaizdą, pradurtą šventąja ietim. Ką reiškia ši Amforto žaizda? Tai yra perskilimas,, kurį krikščionybė įnešė į žmogų. Kristui atėjus, savo darbą įvykdžius, savo pavyzdį įmetus į širdis, žmogus nebegali taip mąstyti ir gyventi, kaip pirmiau; jis žino tai, ko pirmiau nebuvo žinojęs, jis žino, kaip jis turi gyventi, jis nebegali gyventi pasinėręs instinkte, žinojimas savo aukštesniojo paskyrimo yra jam išdegintas sąžinėje, jis nebegali nusikalsti, nepajutęs tuo nusikaltimu išsižadęs savo tikrosios esmės ir tikrojo tikslo. Įvykdytoji tobulojo žmogaus svajonė nesiliauja raginus jį eiti priekin, stumia jį iš viso jo pasitenkinimo savim ir moko jį geriau pažinti save ir teisti. Jis yra sužeistas šventos ieties ir tuomet tenurimsta, kuomet išauga aukščiau už save patį, gyvendamas ir veikdamas, kaip liepia dieviškasis pavyzdys.

Per tą naują gyvąjį tikslą, kurs yra žmogui pastatytas, ir kurs nėra jam užmestas tiktai iš lauko, bet reiškia jo gilaus ilgėjimosi įvykimą, atsidarė jo sielai pirmiau nė jauste neįaučiama augimo ir laisvės aukštybė. kažkas jam rodos galima, kas senovės žmogui buvo dar negalima: be galo be krašto išsivaduoti iš paveldėtosios prigimties ribų, iš kaltės, paklydimo ir viso to, ką senovė tarėsi esant neišvengiamą fatumą, tykojantį žmogų.

Šitas Kristaus veikimas, liuosuojąs ir vedąs aukštyn žmogaus sielą, gal niekur nėra taip vaizdžiai ir su tokiu giliu sielos pažinimu parodytas, kaip Dantės „Dieviškojoje Komedijoje“. Čia aiškių aiškiausia yra pastatyta giliausioji krikščioniškosios pasauliožiūros esmė prieš kosmiškąją pasauliožiūrą. Kosmiškoji pasauliožiūra tyrinėja materijos vystymosi dėsnius ir augimo principus, stebėdama paprasčiausias gyvenimo formas ir nuotykius, ji stengias nustatyti tuos dėsnius ir į tą materialę tvarką įstatyti žmogų. *Krikščioniškoji* pasauliožiūra eina pro paprasčiausius būvio laipsnius, ji regi aukščiausiąjį gyvenimą, kurs yra pasirodęs žmogaus pavidalu Dievažmogio ir Jo įvykdytojo darbo šviesoje, ji pažįsta žmogaus gyvenimo dvasiškojo vystymosi dėsnį ir pažinus suvokia viso sutvėrimo prasmę ir dvasiškojo pasaulio tikrąybę. Žinoma, vienas žiūrėjimo būdas neišskiria antrojo, bet nėra abejonės, kad aiškinimas aukščiausiojo ir tobuliausiojo gyvenimo šioje žemėje yra gyvam žmogui svarbesnis ir reikšmingesnis, negu mokslas apie pirmąją gyvulį. Net ir *gyvenimo mokslą* jis aiškiau nušviečia negu žemumų tyrinėjimas — juk ir pačios tos žemumos iš aukšto tėra teisingai išaiškinamos ir jų giliausios sąlygos iš aukšto tėra suimamos.

Ir tai yra nė su kuo nepalyginama Dantės eilėraštyje: Kristus yra ten skelbiamas ne nuo aukšto, bet nuo apačios. Paklydusioji ir pavergtoji siela giliausių sopulingų patyrimų verčiama liudija Jį esant jos gyvenimą ir jos patenkinimą. Ne vienas tik pranašas ir žmonijos mokytojas pasirodo esąs Išganytojas — ne, jis atsiskleidžia esąs sielų vystymosi dėsnis ir vystymosi tikslas. Sielų mirtis ir gyvenimas pareina nuo to atstumo, kurs yra tarp jų ir Kristaus, ir nuo to skausmo, kurį žmogus jaučia dėl to atstumo. Jo begalinis pavyzdys prasiskverbia giliai į grynos gamtos glūdumą, į nusikreipusio nuo Dievo siekimą ir virpina net žemiausiąją karalystę prieš Dievo valią. Nenutildomas neramumas, begalinis judėjimas aukštyn nuo to laiko užvaldė sielas, visai naujas ilgėjimasis Sutvėrėjo amžinojo žodžio užsidegė prigimtyje. Ir visas tas neregimas vyksmas vidujiniai nusiteikusių žmonių karalystėje, suimtas giliausio regėjimo ir patyrimo, pastatė į visai naują šviesą viso Kosmo esmę ir pras-

mę ir išlaukinį pasaulį pastatė po vidaus pasaulio valdžia su niekad pirmiau nematytu griežtumu.

Ateis laikai, kada visas mokslas apie gyvenimo materiją, nemaž krikščionybei nesipriešindamas, nusilenks prieš tai, ką religija ir vidaus patyrimas sako apie istoriškąją ir kosmiškąją Kristaus kančios paslaptį, ir kada nebebus neigiama, kad pasaulio Apgalėtojas daug giliau atskleidė mums gyvenimo esmę ir dėsni, nuo žemiausių lig aukščiausių laipsnių, negu kad tai pajėgė ir kuomet nors pajėgs padaryti visa biologija.

## 11. KRIKŠČIONIŲ RELIGIJA IR SERGANČIOJI VALIA.

Aukščiau buvo parodyta šios galdynės antikrikščioniškos sielos būklės esmė. Labai įdomu matyti, kad daugelis rimtesniųjų tarpe tų, kurie susiduria su tos būklės aukomis ir gauna mąstyti apie tinkamą dvasišką veikimą prieš tai, pirmiausia nervų gydytojai, žingsnis po žingsnio yra stumiami atgal prie senų religijos tiesų. Ir stumiami pačios psichoterapiško mąstymo konsekvencijos. Sveikąjį galima apgautinėti frazėmis, ligonys tėra pagydomi gyvomis jėgomis. Ką Kirstus reiškia žmogaus sielai, tai čia yra suprantama iš visai naujos pusės.

Iš pradžios nervų ligas gydė hipnoza, visai nepaisydami dvasiškosios asmenybės. Paskui atėjo Nancy mokyklos „bendroji sugestija“, kurioje prisikėlė iš numirusiųjų stoikų mokyklos valios disciplina. Nervų gydytojai ėmė rašyti apie „auklėjimąsi“. Bet kodėl Stoja neįstengė atgaivinti išsiblaškiusio ir suirusio sielos gyvenimo? Kodėl tai apgalėjo krikščionybė? Kalbant psichoterapijos atžvilgiu pirmiausia dėlto, kad „norėti“ funkcija yra daug painesnė, negu tai vaizduojas valios gimnastikai. Valia yra reikalinga didelės inspiracijos, kad pajėgtų nors šiek tiek suvaldyti statomas jai kūno ir sielos kliūtis. Kame šiandien yra toji inspiracija? Antra, sąmoningas norėjimas ne viską tegali pasiekti, ypač nervams esant suirusiems. Ne kova su geiduliais, bet stiprus sielos nukreipimas nuo jų yra čia dažnai vienintelė pagalba. Todėl įvairūs nervų gydytojai teisingai tvirtina, kad tai šio pasaulio filosofija taip silpninanti nervų sistemą, nes ji paskandina žmogų vien žemiškuose reikaluose ir atiduoda jį žemiškų įspūdžių ir likimo ardančiai jėgai, tuo tarpu

kai sena religinė gyvenimo pažiūra, nukreipdama sielos žvilgsnį aukščiau šio gyvenimo ir sumažindama išorinių dalykų perdėtą vertę, padeda žmonėms iš pasitaikančių kliūčių ir sunkenybių išgauti vidujinių laimėjimų. Ta prasme Šv. Raštas yra vadinas „nervų higienos kompendium'u“, ir ypač galima pacituoti šie jo žodžiai: „Pasaulyje jūs turėsit baimės, bet būkit ramūs, nes aš nugalėjau pasaulį“. Tikintis gydytojas visus savo vartojamus sveikatos teikiančius pavaizdavimus randa savo tradicijoj ; o netikintis modernišką psichoterapą, su savo dvasinio pavaizdavimo priemonėmis atsiduria didelėj sunkenybėj. Jis pradeda gydyti nervų silpnybes ir sukrikimus dvasinės sugestijos būdu, jis ieško priemonių įtikinti pacientą didele dvasios jėga, viešpatavimu ant kūno — tačiau staiga pamato, kad tam tikėjimui įkvėpti jam pačiam stinga gilesnių dvasinių pergyvenimų. Kaip gali pacientas disciplinuoti savo nervų sistemą dvasinės jėgos pagalba, jeigu jam gydytojai yra kalbėję, kad toji vadinamoji dvasia yra ne kas kita, kaip tik nervinio substrakto funkcija? Kaip jis gali dvasinės jėgos pagalba pasveikti, jeigu toji vadinamoji dvasinė jėga pati yra jo ligotos nervų sistemos produktas?

Nervų gydytojas turi suprasti, kad dvasinė žmogaus jėga, jeigu ji turi būti giliausias energijos šaltinis, pirmiausia pati turi būti sustiprinta.

Psichoterapai dažnai pamiršta, kad valios innervacija labai glaudžiai yra susijusi su supratimu, kurį turi žmogus apie savo dvasinės jėgos esmę ir kilmę ir ypač apie dvasios vaidmenį visam kosmosui. Kadangi tie keliantieji ir stiprinantieji patyrimai, kuriuos žmogus daro savo dvasinėje kovoje su pačiu savim ir išoriniu pasauliu, yra reikalingi gilesnės reikšmės, tai anos dvasinės jėgos tikras veikimas tėra pasiekiamas tik jos jėgų pritaikymu, pasipriešinimų įvertinimu ir jos pripažinimu giliausiu gyvenimo šaltiniu. Iš to atžvilgio krikščioniškoji tikėjimo supratimo reikšmė pasirodo visai naujoj šviesoje. Šitas supratimas turi savy nepalyginamo galimumo suvesti sielą ir kūną į sveikus tarpusavio veikimo santykius. Paimkim kad ir pirmąją credo tiesą. Tikėjimas Dievą, visagalintį dangaus ir žemės Kūrėją, sako mums, kad ne materija yra visagalinti, bet dvasia, per kurią -atsiranda ir laikosi visi daiktai; tas tikėjimas sustiprina protą:

Dievo idėja kuriamajam dvasios veikimui žmoguje reiškia daug daugiau, negu anatomicinis ir nervinis substratas.

Kaip tai bebūtų svarbus dalykas, kad dvasiškai sergąs žmogus tiki Dievu, o ne materijos visagalybę, tačiau svarbiausias uždavinys dar nebus išspręstas. Dėl savo vidujinio pakrikimo sergąs tuojau pastatys klausimą: kaip aš galiu gyvai jungtis su Dievu, kaip aš patirsiu tą dvasios veikimą ir jį įjungsiu į savo jėgas? Taip, bet kas yra dvasia? Kad tas klausimas kiekvienam yra arti širdies, mes matome iš šito Euchenio pasakymo: „Taip po visų istorijos prityrimų ir kultūros laimėjimų mes stovime prieš 19-jo šimtmečio galą nežinios, tamsumos ir dvasios tuštybės akivaizdoj. Mes dirbame ir dirbame, tačiau nežinome kam. Mes girdime be perstojo kalbant apie dvasinius uždavinius, dvasinę raidą, dvasinę didybę ir t.t., tačiau kaip tik mes bandome suprasti ir precizuoti tą dvasios sąvoką, ji tuojau pabėga į miglotą, tolumą“.

Iš šito nurodymo mes dar labiau suprantame nepaprastą reikšmę šių šv. Jono žodžių: „Sūnus, kuris buvo Tėvuje, apie Jį kalbėjo“. Čia nekalbama vien tik apie dvasinį išaiškėjimą, bet ir apie konkretų paaiškinimą pavyzdžiui, apie pakeitimą „motorišku“. Tik toks konkretus dalyko atvaizdavimas atitinka lyguistų iškrikusių žmonių realias kančias. Tie ligoniai tiki dvasią, bet dvasia ir materija jiems tebėra atskiri dalykai, trūksta valios jėgos, kad galėtų dvasinį pasaulį padaryti naudingą žemiškajam organizmui – ir taip siela pasilieka kūniškų impulsų įtakoj, o tikėjimo Dievą prisipažįstamą tik tam, kad galėtų labiau gilti žmonėms, vesti į nesantaiką. Šitas dvasios ir materijos nesutarimas yra bendras žmogiškas reiškinys, tačiau stipriausiai jis pasireiškia nervinguose ir dvasiškai pažeistuose bei apsinkintuose žmonėse. Juo labiau įsigiliname į to skilimo esmę, juo labiau suprantame, ką reiškia *Dievo Sūnus* išvidinei žmogaus vienybei. Reikia suprasti, kad dvasinės kančios kyla ne tik dėlto, kad neturima aukštesniųjų tikslų, bet ir dėlto, kad trūksta innervacijos jėgos aukštesniajam supratimui perkelti į valios gyvenimą. Šitas negalėjimas pareina ne nuo fiziologinių defektų, bet nuo stokos aukštyn keliančių įsivaizdavimų, kurie vieni tegali įsakyti valiai veikti ir Dievą paversti kuriančia galybe žemiškajame kūne ir reališkame gyvenime. Čia

stebuklus tegali daryti tik Dievo Sūnaus pavyzdys. Čia valdo Dievo jėga, kuri nieko nereikalauja, bet pati pasineria organiška jame gyvenime, iškenčia visą pasaulio skausmą, atkenčia už visos kreatūros likimą ir nesutepta grįžta atgal amžinybėn. Kristus įkūnija žemiškoj centralinių nervų sistemoj matomą, visagalintį Tėvą, jis duoda mums naują supratimą, kuris kyla ne iš kūno, bet iš Tėvo. Per Kristų siela tapo pakelta ne tik į aukščiausiąjį tikslą, bet ji perėmė gyvenimo materiją ir tapo perkelta į valios gyvenimą. Tik per Kristų gali būti nugalėtas liguistas dvasinės innervacijos sustingimas ir žinojimo bei veikimo suskilimas. Apie naują būvį, kuris tuo būdu tėra galimas sukurti, tinka pasakyti šie Tolstojaus žodžiai: „Kristus moko žmones, kad juose yra kažkas, kas juos kelia aukščiau šio gyvenimo su jo siekimais, baime ir džiaugsmu. Kas supranta Kristaus mokslą, tas jaučia tą patį, ką jaučia paukštis, kuris ikišiol nežinojo, kad jis turi sparnus, ir staiga pajunta, kad jis gali lakioti, būti laisvas ir nieko nebijoti“.

Einant toliaus, Dievažmogio misterijos reikšmė yra vertinama atsižvelgiant į patologišką valios sustingimą ir išvidinį suskilimą. Tegul skaitytojai neslepia, kad mes patys, to visai neįsąsami, savo valios gyvenime esame daugiau ar mažiau liguistai sustingę; panašus innervacijos sukrikimas, kuris pas kai kuriuos nervingus žmones pasireiškia vadinamąja vietos baime, pasireiškia pas mus visus, kaip tik pradėdama kalbėti apie mūsų geresniojo išpažinimo didįjį ir viską apimantį pritaikymą. Kiekviename žingsny mes esame silpnadvasiai ir nedrąsūs, kada reikia atiduoti kūną sielos globai ir save rikiuoti ne pagal gyvuliškąjį, bet pagal dieviškąjį pradą. Visas tas dvilypumas mūsų innervaciją daro liguistą — ir geriau neturėti jokių aukštesnių principų, negu juos turėti ir jų nesilaikyti. Jeigu pav., politikas santykiuose su savo priešais išsižada krikščioniškų įsitikinimų ir veikia gyvuliškos kovos už būvį impulsų įtakoj, tai jis yra visai panašiam būvy kaip neurastenikas (nes jis juk tikrai ruošia dirvą neurastenijai), nes jis atpratina savo asmenišką gyvenimą nuo valios veikimo įtakos. Kada Bergsonas pastebi, jog mūsų protas instinktyviai tik mažą dalelę mūsų dvasinio aktyvumo tepernėša į „motorinius rėmus“, ir tepernėša tik tai, kas yra sujungta su žemiškos kovos už būvį reikalavi-

mais, tai tuo yra charakterizuojama bendroji tragedija veikiančio žmogaus, kuris praktiškojo veikimo į gyvenimą momentu išsižada savo giliausios asmenybės — taip, kaip tai išreiškė Mykolas Angelas savo Mediči monumente, kur prie aktyvaus vyro tipo statulos kojų guli mieganti moteriškė: kaip tik mes daromės energiški, mumyse dingsta amžinas moteriškumas, užmiega tyras sąžinės gyvenimas, ir tada mes bepriklusom grubių impulsų. Mes manėme, kad pasidarėme aktyvūs, o tikrenybėje pasidarėme labai pasyvūs. Tai yra būvis, kuriame giliau galvojantieji žmonės supranta Dievo dvasios veikimą žmogaus valiai.

Ir *Kristaus gundymo* atveju žemesniosios gyvenimo jėgos siūlėsi aukščiausiai dvasios jėgai, norėdamos padaryti ją „energiskesnę“ ir atiduoti jai išorinį pasaulį — bet jos gavo atsakymą: „Eik šalin, šėtone!“ Kristaus veikime gryniausioji dvasia persunkia žemės tvarką, supurto žmoniją iki pat jos gelmių, įprasmina visą pasaulio istoriją, įsteigia sielose karalystę, kuri yra didesnė už visas pasaulio karalystes — ir tą viską padaro be mažiausio susitarimo su pasaulio jėgos instinktais. Net ir tais momentais, kada mes esame aukštų siekimų ir pareigų pagauti, mums gresia pavojus patekti žemesniojo pasaulio tarnybai: „Nežinote, kokios dvasios esate!“ Siela nuolat parsiduoda svetimoms gyvenimo jėgoms, kad įvykintų savo reikalavimus matomam pasauly, vietoj to, kad pati savo vidaus esme pasidarytų energinga, pasilikdama nepajudinamai ištikima tai savo vidaus esmei ir pavergdama pasaulio jėgas savo tarnybai — kitaip visada pasaulis triumfuos ant sielos. „*Verbum caro factum est*“ — tame tvirtinime ir aukščiau nurodytam pavyzdy yra baigta visa pasaulio istorija ir mirtingas žmogus, tikėdamas Dievą, Tėvą ir Kūrėją yra apdovanojamas būtina šviesa ir būtinomis jėgomis, reikalingomis žemėje.

## 12. KRIKŠČIONYBĖS PRIEŠAI.

Tikrieji krikščionybės priešai yra tie, kurie semia sau jėgų iš kryžiaus neapykantos, ir jų bus tol, kol gyvuos pasaulis. Tačiau yra ir kita rūšis krikščionybės priešų; tai yra tie, kurie savo sielos gilumoje nėra visai svetimi Kristaus dvasiai, bet juos



privedė prie nesusipratimų su krikščionybe, arba ir padarė atvirais jos priešais, vadinamieji krikščionys nevykusių krikščionybės aiškinimu ir jos pareiškimu. Jeigu vienašališki protininkai materializuoja tikėjimo tiesas ir vienašališki jausmo žmonės pasiduoda nevykusioms svajonėms nesuprasdami, kad krikščionybė yra įkūnytas tikslumas, paprastumas ir susivaldymas, jeigu vienašališkos socialinės prigimtys neįvertina krikščionybės asmenybės prado, stovinčio žmonių visuomenėje kaip tvirta pilis, jeigu farizejiški moralistai pamiršta, kad jų Viešpats buvo muitininkų ir nusidėjėlių draugas, jeigu lengvabūdziai nenujaučia kokia didelė valios ir pasaulio pergalės galybė slepiasi kuklume ir pasigailėjime, kuriuos skelbia Evangelija, jeigu idealistai krikščionybės gynėjai nenori matyti taip giliai siekiančio Kristaus realizmo, – tai nieko nuostabaus, kad daugelis žmonių, kurie yra puiki medžiaga būti gerais krikščionimis, nesusipratimo dėka dažnai tampa „antikrikščionimis“. Šios rūšies antikrikščionybė yra Apvaizdos leista krikščionims tuo tikslu, kad kritikos pagalba, kurią jie nuolat girdi iš anų antikrikščionių, jie galėtų nukreipti savo žvilgsnį į visus tuos klaidingus krikščionybės sugretinimus su tuo, kas iš tikrųjų yra pagoniška, indiška, hebrajiška ar moderniška, arba kuriuo nors kitu būdu teršia ir žemina tikrąją krikščionybės dvasią ir esmę. Nieko nėra taip pavojingo tikrajam krikščionybės mokslui, kaip toji aplinkybė, kad krikščionys nesupranta tų providentiškų uždavinių, kuriuos vykdo anie „antikrikščionys“ ir tame neprietelingame santykiyje su jais mato tik aną „anti“, o nemato paslėptojo „pro“, ir kada nepasiklausia savęs, ar čia tikrai kalba į juos senas krikščionybės priešas, ar čia kartais nepasireiškia ir ginasi juose krikščionybės tiesos pradas, kurio krikščionys oficiališkai ar visiškai yra išsižadėję, ar jį nustūmę į paskutinę vietą. Krikščioniui tol nepaprastai sunku suprasti tikrąją, giliausiąją prasme krikščionybės esmę ir tą didelį skirtumą tarp jos ir viso to, kas buvo ir kas yra, kol jis pats išgyvens kokią skaudžią kančią ir kol toji kančia neišvaduos jo visiškai iš sotumo ir svietiško lėkštumo mąstyme, jautime, meilėj ir visuomenės gyvenime ir priartins jį prie vidujinės paslapties To, Kuris nugalėjo pasaulį. Todėl dažnai pasitaiko, kad netikintieji žmonės, sunkiomis gyvenimo valandomis susidūrę su dalykų tikrąja ir

— po visą pasaulį išbarstytai krikščionybei nepastebimai veikiant, — pabunda savo sielos gelmėse, netikėtai pajaučia tiesą, kurios daugelyje pasitenkinusių tų tiesų tradicijų savininkų, jau spėjo visai nublukti ir išgaruoti. Taip neretai pasitaiko nepaprastai iškrikusios ir susiskaldžiusios mūsų epochos laikais. Ir taip, kaip tas *Fra Angelica* freskas beesas ant Šv. Morkaus vienuolyno vartų Florencijoje primindavo vienuoliams, kad beieškąs pas juos prieglaudos keleivis yra pats Kristus, taip ir mūsų laikų krikščionys kiekvieną kartą rimtai turi save paklausti, ar kartais iš pažiūros antikrikščioniškame ar neprietelingame Kristui moderniško žmogaus pasirodyme nesislepia krikščioniška teisybė, norinti iš naujo patekti į krikščioniškojo pasireiškimą visumą, ir apvalyta be tinkamai pritaikinta ne tiktai nesusilpnintų ano krikščioniškojo pasireiškimo galios ir gilumo, bet greičiau dar jį sustiprintų prieš tikrąją antikrikščionybę.

### 13. SAVĖS PAREIŠKIMAS.

Vienas labiausiai šiais laikais paplitusių mokslų, kuris laikomas labiausiai prinokusių viso religinio gyvenimo išsivystymo vaisiumi ir tuo pačiu aukščiausia už visas kitas religines sistemas, yra vadinamasis „naujosios minties mokslas“, tvirtinantis, kad visi pasaulio išganytojai tik padeda mums save pareikšti, kad jie neduoda nieko naujo, tik savo mokslu ir pavyzdžiu padeda mums pareikšti savyje mūsų pačių giliausią, dvasios gelmėse tūnantį, „aš“. Juo žmogus geresnis ir daugiau subrendęs, juo mažiau, pagal aną mokslą, tokios pagalbos jis yra reikalingas; jam nereikia tikėti nė Dievą, nes tas tikėjimas te reikalingas dvasinei koncentracijai tokio žmogaus, kuris dar yra religiniu atžvilgiu nesubrendęs ir neturi pakankamai jėgų, kad galėtų dvasinį pasaulį pajusti savo viduje; paprastas žmogus turi pasiduoti išoriniam idealui, kad užkariautų sau savo tikrąjį „aš“.

Nėra reikalo ginčyti, kad religinis idealas, ypač krikščioniškoji religija, padeda žmogui pažinti savo tikrąją esmę („aš“). Tačiau ne anas yra svarbiausias dalykas, bet tai, kad žmoniškoji prigimtis susijungtų su dieviškąja ir visiškai pasinertų į nepalyginamai aukštesnį gyvenimą už tą, kuris vyksta net la-

blausiai sudvasintos kurios nors žemiškos būtybės „aš“ — tik apie tai čia gali būti kalba. Yra pavojingas savęs apgaudinėjimas, kada žmogus mano, jog savy jis gali rasti visa tai, ką jam tegali suteikti tik Dievas. Net labai tobulos sielos, ir ypač jos, reikalingos visiško išsilaisvinimo iš savęs, iš savo „dvasiškojo aš“, jeigu jos nori atsiduoti tik savo Gilesniam gyvenimui, jau nekalbant apie dieviškąjį gyvenimą. Ieškojimas viso to, kas yra „mano“, tūkstančiais siūlų yra surištas su egoizmu, nes ne tik vadinamasis paprastas žmogus, bet ir didžiausias šventasis neįstengia be Dievo ir Išganytojo pagalbos subrendinti savy aukščiausią dvasios laisvę. Siekiant vien tik savęs atradimo, neabejotamai pasineriame į tam tikrą rafinuotos rūšies egoizmą, kuris tikrajam žmogaus išsilaisvinimui yra daug pavojingesnis, negu paprastas ir primityvus egoizmas.

Tur būt, didžiausia šio gyvenimo paslaptis ir kartu neginčijama, šimtmečių prityrimo sustiprinta tikrenybė, yra tai, kad žodis „Dievas“, ištartas su pamaldumu ir meile, su pagarba ir pasitikėjimu, atidengia prieš mus dvasinės laisvės pasaulį, kuriame ne tik, rodos, dingsta žmogiškojo „aš“ vaiduoklis ir iš kurio plaukia aukštesnės jėgos, bet kuris suteikia progos aiškiai pažinti ir neklaidingai išplėsti ir įstiprinti visa tai, kas mumyse pačiuose tikrai dar yra geresnio.

Čia nekalbama vien tik apie nepakeičiamąjį *praktiškąjį* religijos veiksmą. Tikrojo mokslo akimis žiūrint, yra laikoma dideliu paklydimu ir sielos nutolimu nuo savo pirmosios priežasties, jeigu žmogus, nepajėgdamas pažinti savo Kūrėjo ir Jo Apreiškimo, geriau pasiduoda visiems galimiems paslaptingiems mokslams, vietoj atsikreipti į saulę, kurios spinduliai gaivina visus kūrinius.

Didžiausia moderniškojo žmogaus klaida neabejotamai yra toji, kad jis nuogojo apsisprendimo ir savęs pareiškimo idėją pernešė į religijos sritį ir, kaip anie stoikai, mano, jog tikrai vyriško ir savarankiško charakterio ženklas bus tas, jei žmogus taps savarankišku, jeigu taip galima pasakyti — Dievu. Bet tai visai klaidingas vyriškumo esmės supratimas; patys stoikai, palyginus juos su didžiaisiais visų laikų tikinčiaisiais, buvo silpno charakterio žmonės; besimeldžiančiojo žmogaus kalba su Aukščiausiąja Būtybe, prašymas pagalbos ir jėgos yra daug vy-

riškesnis dalykas, negu visai melaginga pasitenkinimo padėtis, prieštaraujanti dalykų tikrovei. Juk gyventi Dievuje ir su Dievu yra ne kas kita, kaip būti neišmatuojamųjų jėgų, reikalavimų ir uždavinių vykdytoju, kas reikalauja daug didesnės drąsos, daug didesnio valios įtempimo ir didesnių aukų, negu tai gali išsausti nuogas veržimasis į pilną savęs pareiškimą.

#### 14. IŠKRIKĖS „AŠ“.

Moderniškojo gyvenimo filosofijoj ir kai kuriuose teosofijos moksluose dėl dvasios atnaujinimo daug kalbama apie „išsilaisvinimą“ ir apie žmogaus grįžimą į gilesnę, daugiau dvasinę būklę, taip, lyg iš ten reikėtų laukti visokio išganymo ir atgimimo. Kas taip mano, tas klysta, apgaudinėja save ir yra daug toliau nuo tikrojo kelio, vedančio į dvasios atsinaujinimą, už tą, kuris nemato prieš save jokios pagalbos, tačiau aiškiai ir be melagingų įsivaizdavimų ir įsikalbėjimų mato visą savo vidujinio žmogaus elgetystę ir savo „dvasinės asmenybės“ tamsumas ir nedvasiškumą. Toks žmogus gali būti todėl išgelbėtas, kad jis laukia išgelbėjimo ne iš paties savęs, tuo tarpu kai pats savęs išlaisvinimo ideologas taip giliai įtikėjęs į iš savęs laukiamąjį stebuklą ir taip fatališkai – sąmoningai ir nesąmoningai – save apgaudinėja, jog reikia labai stiprių išgyvenimų, kad galų gale galėtų surasti vienintelę išganingą teisybę... Tą dvasios būvį turėjo galvoje šv. Ambrozijus, tasai plačios širdies žmogus, kada pareiškė nuomonę, jog turi numirti senas ir užgimti naujas žmogus, kad graikas galėtų tapti krikščioniu. Nes iš tikrųjų yra taip, kad graiko dorybės yra jo atgimimo kliūtis. Tai, ką šv. Ambrozijus kalba apie graiką, galima pritaikyti kiekvienam žmogui, kuris didžiuojasi savo prigimtąja dvasios stiprybe ir sau įsikalbinėja, kad jos pakaks žemesniosioms jėgoms nugalėti ir joms viešpatauti. Šis klaidingas savimi pasitikėjimas tikrumoj atiduoda žmogų žemesnioms pasaulio jėgoms, nors žmogui anksčiau ir pasisekė laimingai nugalėti didesniąsias šio pasaulio pagundas. Tikras tokio dvasios būvio pavojus glūdi ne didelėse pagundose, bet nepastebimam sąžinės aptemime ir užmigime, kuris gresia kiekvienam nenorimčiam suprasti, kokiame laipsny ir tas jo vadinamasis geresnis „aš“ yra nepastebimai

įklimpęs į žemesniosios prigimties klaidas ir aistras. Argi toks prisipažinimas mums nieko nesako, iš kiek nešvarių priemaišų susideda mūsų anas geresnis „aš“, kiek tuštybės, puikybės ir noro valdyti pasireiškia net geriausiuose mūsų sielos pasirodymuose, kiek farizėjizmo, žiaurumo ir sauvaliavimo glūdi mūsų teisingumo pajautime, koks gašlumas veikia mūsų sielą? Ar net ir tada, kada mus gaivina geriausi mūsų siekimai, žemesnieji mūsų siekimai neturi įtakos ir ar nepritinka mums kiekvienu laiku Kristaus žodžiai: „Nežinote, kokios dvasios esate“? Iš tikrųjų, tik Kristaus pavyzdžio šviesoje mes rimtai pažįstame savo aukštesnįjį „aš“, Jojo spindinčiame atbaigime mūsų „aš“ pasidaro švarus ir išlaisvintas iš visų žemiškosios gyvenimo kovos nešvarių priemaišų, Jame mes matom ištobulintu pavidalu visa tai, kas mumyse ikišiol dar neranda vietos ir jos tebeieško, per Jį mes galime teisingai išpažinti savo geriausįjį „aš“ ir nugalėti visas žemesniojo pasaulio jėgas, kurios nori užvaldyti mūsų sielą. Mūsų gerasis „aš“ turi bendradarbiauti mūsų išganymui laimėti, tačiau kad tas gerasis „aš“ galėtų visada tokiu išlikti, o blogąjį „aš“ būtų galima matyti per visus rūbus ir kaukes, mums reikalingas Išganytojas.

Prieškrikščioniškų laikų menas vaizduoja Kristų dainininku Orfejum, kuris išveda sielą iš pragarų. Taip visai švari dvasia išlaisvina visa, kas mumyse yra dvasiško, iš mirties karalystės glėbio ir veda aukštyn prie šviesos.

## 15. PASAULIO TEISĖJAS.

Kristus viešpataujantis ir gyvus bei mirusius teisiantis senajame krikščioniškajame mene buvo vaizduojamas įvairiausiaisiais pavidalais. Paskutiniaisiais laikais mylintis Kristus yra, rodos, visai išstūmęs Kristų teisėją. Ar šis reiškinys reikia laikyti prie tikrosios krikščionybės dvasios prisiartinimu ar nuo jos nutolimu?

Kas iš paviršiaus stebės tuos meno atvaizdavimus, kuriais krikščioniškoji teisybė pripildė žmonių fantaziją ir sąžinę, tas visad bus linkęs matyti tarp Kristaus teisiančiojo ir Kristaus mylinčiojo priešingumų ir kietos bei žiaurios praeities liekanų. Visai kitaip vaizduosis dalyką tas, kuris pažiūrės į Jį išvidinių

Kristumi persiėmusios sielos patirimų įtakoje. Iš tikrųjų paveikluose, vaizduojančiuose paskutinį teismą, yra išibrovęs ne vienas žiaurus pajautimas, tačiau tokio teismo atvaizdavimas su išvidiniu būtinumu tiesioginiai plaukia iš to išpūdzio, kurį turėjo padaryti žmonijai tobulos meilės pasirodymas: Kristus teisia gyvus ir mirusiuosius; kitaip būti nebegali — panašiai kaip saulei patekėjus dingsta miglos ir visi daiktai pasirodo aiškiausiuose savo pavidaluose. Kada gyvenime atsiranda aukščiausioji meilė, tada egoizmas pasirodo aiškesnis visuose savo pavidaluose ir apdangaluose; kada atsiranda teisinga laisvė, tada mummyse ir kituose visai nedviprasmiškai atsiranda visokių laisvės rūbais apvilktų versijų; kada išikūnija aukščiausioji nekaltybė ir peršviečia mūsų vidų iki slapčiausiųjų sielos ir minties gelmių, tada mes tik pamatom žmogaus širdy begalę nešvarių palinkimų. Jeigu mandagus ir tikrai gero žmogaus draugystė pajauti savo žiaurumą ir savimeilę, tai kaip bus tada, kada žemėj pasirodys aukščiausioji meilė? Ar kiekvienas žodis nebus teismas visai mūsų buičiai, teismas siekiantis slapčiausias mūsų mintis ir norus? Ir kaip pasaulio kūrimo dienomis atsiskyrė šviesa nuo tamsos, taip Kristaus šviesa atskiria kiekviename mūsų dvasišką nuo prigimto, teisybę nuo neteisybės, drąsa nuo baimės: tuo būdu Kristaus paskelbta ir įkūnyta Dieviškoji tiesa padaro galą visokioms vidujinėms migloms. „Dievo žodis yra gyvas“ — rašo šv. Paulius savo laiške žydams, — „sėkmingas ir aštresnis už visokį dviašmenį kalaviją, siekias iki atskyrimui sielos ir dvasios, taip pat sunėrimų ir smegenų, ir yra širdies, minčių ir užmanymų teisėjas“. Tas, kuriame viskas tobula, kas tik žmogų kelia aukštyn, Tas, kuris viską mato, kas mummyse yra gyvuliško ir kas mus tame gyvuliškume laiko, kuris teisia žmonią, sprendžia apie gyvybę, yra visų saikų saikas, savo tobulumo galia — šiuo atveju žmogaus sielai nebelieka daryti nieko kito, kaip tik save pačią nuteisti taip, lyg tai padarytų Jis pats, ir jausti, kaip su Juo ir Jame nuo sielos pasišalina visos nedorybės ir gėda. Juk Kristaus priešais žmonės tam yra todėl, kad jie jaučiasi esą nuteisti be pasigailėjimo ir neatšaukiamai nuo to laiko, kada Jis įvykdė savo Žodį ir ant visados nustatė sielų laipsnius. Kiekvieno žmogaus siela, pasisavinusi Kristaus tiesą, pirmiausia pajaučia švarinančią ir teisiančią tos

tiesos galią: toji naujoji tiesa siekia tolimiausios žmogaus praeities, ardo jame visą netikrą vertybių tvarką, plėšo visas apsigaudinėjimo kaukes ir aiškiai pastato Dievą prieš žmogų, o žmogų prieš Dievą. Pabudusiai sielai neperstojamai viešpatauja Kristus, pažadina joje visas jos gerąsias jėgas ir jas sustiprina, kad jos pilnai galėtų pažinti aukščiausiąją teisybę ir savo palaimos pirmoj eilėj ieškotų savarankiškoj raidoj ir tobulėjime; taip pat ir griauinančios jėgos žmoguje yra pažįstamos tokios, kokiomis jos pasirodo giliausioj savo esmėj ir veikime: geiduliai ir susijaudinimai, kurie rodydavosi nekaltais ir mokėdavo paslėpti savo tikrąjį veidą, paskui pasirodo ten, kur yra jų vieta — tuo būdu —visai neklaidingai aukštesnysis pasaulis atsiskiria nuo žemesniojo.

Teisybė, mylintis Kristus negalima atskirti nuo teisiančio Kristaus, nes tiktai toji mus teisiančioji teisybė mus iš tikrųjų myli ir nori gero. Meilė be teismo yra meilė be teisybės ir negalėtų mūsų išgelbėti: tik meilė, nusviedžianti mus į atgailos požemius, tegali išgelbėti mus iš sunkaus išdidumo ir melagystės mėšlungio ir išnešti iš vidujinės tamsos prie begalinės šviesos.

## 16. KRISTAUS ŠONO ŽAIZDA.

Ant Regensburgo katedros chorų vienoj pusėj stovi su maldaujančiu gestu Marija Magdaliėtė, kuri vaizduoja iš dvasinio skurdo ir silpnybių į amžinąją laimę besiveržiančią žmogaus sielą, o kitoj pusėj stovi Kristus, kuris abiem rankom rodo į savo šono žaizdą.

Čia tuojau atkreipia akis krikščionybės pranašumas ant visų kitų pasaulinių mokslų. Filosofas negali nurodyti šono žaizdų — jis nėra patyręs kančios darbų, jis kalba nedalyvavęs giliausiuose žmonių likimuose, savo kūnu nėra iškentęs kruvinų išdavimo, šiurkštumo ir žmonių aklybės smūgių. Apie idealą jis kalba iš labai toli ir šaltai, nekenčia kartu su žmonių gimine ir nesako: „Tėve, atleisk jiems, nes nežino ką daro“ — visai nemato ką žmonės daro ir nėra „nuliūdęs iki mirties“ dėl savo tautos užkietėjimo ir nedėkingumo.

Kiek kartų atsitikdavo, kad filosofas išeidavo į turgaus aikštę ir ten pasikalbėdavo su gyvais žmonėmis, tiek kartų pati

dalykų tikrovė priversdavo jį kalbėti apie Kristų ir skelbti jo atėjimą. Bendrai visi išminčiai jaučiasi puikūs esą prieš Kryžiaus paprastumą ir visai nenujaučia, kad tame paprastume slepiasi nepalyginamai didesnė dvasinė jėga už tą, kuri yra milžiniškuose minties kūrinuose, nes kiekviename Kristaus žody yra pertvarkytas visas žmogaus gyvenimas, o visa eilė reiškinių yra surikiuota į giliausias savo priežastis; filosofas nepajėgia suprastinti visos daugybės reiškinių, jis tik gali juos suspausti į sunkiai suprantamą sistemą, suploninti dirbtinėmis formulėmis ir prieš jas pastatyti nublukusį idealą; daugiau jis nieko negali padaryti. Tik tasai gali pertvarkyti gyvenimą iš pat pašaknų, duoti paprasčiausią, bet ir svariausią atsakymą ir dvasios išganyką, kuris pats buvo stipriausias gyvenimas ir kilniausia dvasia, t. y. Dievažmogis. Nei pats gyvenimas, nei pati mintis neturi tiesos pažinimo rakto. Užtat kiekvienas atskiras Evangelijos žodis turi savy daug daugiau gyvenimo tikrovės dvasinio perdirbimo, negu visą pasaulį apsupančios filosofinės sistemos, ir todėl įsigilinimas į Evangelijas su tuo negirdėtu jų sprendimų ir pavyzdžių logiškumu yra daug geresnė logikos mokykla, negu viso pasaulio filosofijos vadovėliai. Ar galingos viduramžių scholastikos išvados nėra kilusios iš ano didingo Kristaus gyvenimo pripažinimo ir ištikimybės iki mirties, kuria yra degę apaštalai, kankiniai ir šventieji? Kas yra mąstymas be Kristaus? Kas yra logika be Golgotos? Amžinas stovinėjimas ir klaidžiojimas, nepabaigiamas baimės jautimas ir vergavimas arba sustingęs ir nieko bendro su gyvenimu neturintis, nevertingų suktybių ir žmogui neprietelingų beprotybių nubėgimas.

Marija Magdaliėtė niekada netiesė rankų į filosofiją, — gyvoji siela savaiame pažino savo išgelbėtoją; ir juo daugiau siela pabunda tikrajam gyvenimui ir tikrajam mąstymui, juo labiau ji permato tuščią pasisavinimą visokio dvasiškumo, kuris nori save laikyti aukštesniu už kryžiaus mokslą, vietoj to, kad jam tarnautų ir prieš jį atsiklauptų.

## 17. ŠVENTOJI DVASIA.

Modernizmo įtakoj išauklėtam žmogui nėra didesnės nesąmonės, kaip mokslas apie šv. Trejybę. Su tuo, kad šv. Dvasia



veikia pasaulį, toks žmogus dar šiaip taip gali sutikti, bet mokslas apie tris dvasiškus asmenis vienoje būtybėje jam atrodo ne kuo kitu, kaip metafiziniu skandalu. Kas nori tos religinės idėjos atžvilgiu užimti tikrą dvasinę padėtį, tas turi turėti prieš akis Bažnyčios Tėvų nuomonę apie *Signa in visibilia*“ (nematomų daiktų simbolius). Visose dogmose, kur reikia aprašyti veikimą to pasaulio, kuris sunkiai mums įsivaizduojamas ir žmogiškomis formulėmis išreiškiamas, minčiai išreikšti paprastai naudojamos žemiška kalba ir žemiškais vaizdais. Tokio išreiškimo būdo reikalauja pati religinė idėja. Kas būtų žmogaus gyvenime Dievo visurbuvimas, jeigu nebūtų šv. Dvasios ir Dievo Sūnaus? Tada ji būtų ne kas kita, kaip nebaigtas įsivaizdavimas, moksliskas apgaudinėjimas, neišpildytas pažadas; — tarp Dievo ir žmogaus gyvenimo būtų palikta amžina praraja, jeigu nebūtų mokslo, kuris stengtųsi kuriuo nors būdu padaryti žmogui suprantamu, kad Dievo veikimas nėra tik saulės spindulys, bet nuostabus priežasties ir veikimo vieningas jėgų daugumas, tačiau tikrovė neegzistuojąs daugumas; — taip, protui tai yra jo paniekinimas, tačiau tai yra mistiškas faktas tam, kuris išvidinėmis akimis suvokia Dievo buvimo tikrovę istorijoje ir gyvenime. Moksle apie Šv. Trejybę Vakarai, priešingai Rytams, kurių religijose Dievas griežtai skiriamas nuo pasaulio, suprantama galingos Dievo jėgos pasireikškimą realiam pasauly, bet ne tos jėgos išblaškymą daugely atskirų dalelių. Ar yra kas nors šlovingesnio ir gilesnio, kaip senų dailininkų vaizduojamas angelo pasveikinimas Marijai, skelbiąs Kristaus gimimą iš Marijos Šv. Dvasios veikimu, arba tas gimimas iš Šv. Dvasios, kuriuo metu džiūgaudamas susijungė dangus su žeme?

Kaip tolimi yra Himalajų kalnai, taip tolimas yra indų Brahma žmogaus gyvenimui; Kristaus Evangelijoje dieviškoji dvasia perima materiją, čia Dievas guli prakartėj, čia amžinoji šviesa prasiskverbia į trobą, čia įvyksta tai, dėl ko mirtingasis žmogus kovoja visą gyvenimą: materija pasiduoda dvasiai. Kas yra gamtos mokslo ir technikos triumfas palyginus su tuo stebuklu, kuris įvyko prakartėj? Ir kas beliks iš viso technikos viešpatavimo pasauly, jeigu jo neužviešpataus Šv. Dvasia?

„*Credo in spiritum sanctum*“ — šitą prisipažinimą visada kartojo tie žmonės, kurie sunkiausiai ir biauriausiai patys buvo

patyrę pasaulio dvasios realybės veikimą ir kurie kovoj su taja pasaulio dvasia ypatingu būdu yra patyrę Šv. Dvasios veikimą savy ir šalia savęs. Kada prancūzų revoliucijos orgijų metu Vendée buvo nuteistos mirti vieno ordeno vienuolės, tada jos eidamos ant ešafoto giedojo seną himną: „*Veni creator spiritus*“. Tikėjimas, kad yra Šv. Dvasia, kuri sunaikina kvailybės ir piktumo antplūdžius, kuri papildė visus netobulus mūsų darbus ir juos pertrauktus varo toliau, kuri apsaugoja kiekvieną gryną valią, ją išpažįstančią ir jai visiškai atsiduodančią, — yra iš tikrųjų vienintelė paguoda toj nutolusioj nuo Dievo žmogaus dvasios ir jos negyvų darbų tamsuoju.

„Pradžioj buvo tuščia ir tamsu, bet Dievo dvasia skrajojo viršų vandenų“ — be tos Dievo dvasios ir jos paslaptingo veikimo visa vadinamoji „evoliucija“ būtų likusi ne kuo kitu, kaip aklu ir nesąmoningu kaitaliojimuisi aukštyn ir žemyn; Šv. Dvasia viską traukia prie Dievo ir viskam ruošia savo neišvengiamą teismą; Ji padėjo pastatyti piramydes ir graikų šventyklas, Ji įkvėpė pranašus, Ji vedė tvarinius Kristaus keliu, Ji uždegė šventąją ugnį apaštaluose, kankiniuose, šventuosiuose ir išpažintojuose; Ji ir šiandien paslaptinai veikia pasaulį, gelbsti sielas iš beviltiško sukietėjimo netikėtai jas atiduodama amžinajai šviesai. Tikėjimas Šv. Dvasią yra kantrybės šaltinis, tuštybės mirtis ir vaistas prieš kiekvieną prievartą. Tas tikėjimas sustiprina mūsų pastangas Dievo karalystei žemėje įkūnyti, aštrina mūsų žvilgį prieš visokį piklą, esantį tiek mumyse pačiuose, tiek ir aplink mus ir pašalina mieguistumą iš mūsų sąnarių ir mūsų sielos ir kartu išlaisvina mus iš melagingo tikėjimo, lyg mes patys taptume Šv. Dvasia, be kurios žemė būtų ir tuščia ir tamsi; mūsų valią pašaukia veikti, atrodo, lyg tai priklausytų mūsų pačių, — ir kartu nurodo mums aukštesnę jėgą, kuri savo nesuprantamu ir nenugalimu būdu praveda žmogaus gyvenimo pašventinimo darbą ir iš mūsų darbų ir žodžių pasiima ir įpina į savo veikimą tik tuos, kurie yra kilę iš švariausios valios ir meilės. Kada mes esame galingi ir tvirti kovoj su užkietėjimo pasipriešinimais, kada trokšdami iš karto visiškai pataisyti pasaulį, pamirštame artimiausią ir svarbiausią atsakomybę, kada pasiduodame neapykantai ir nekantrybei, nes mūsų valia susiburia su tūkstančiu kliūčių iš beprotybės ir egoizmo pusės kada

pasiduodame nusivylimui, nes viskas mums atrodo bergždžių dalyku, kada patys nebepažįstame savo širdies ramybės ir šventumo, kad tik išgelbėjus kitus nuo nuodėmės, — tada Šv. Dvasia prašalina visus mūsų rūpesčius ir pastangas ir nepermaldaujamai nustumia į niekybės požemius. Kada mes ramiai ir klusniai pasitenkiname savo netobulybe, bet negriežiame iš pykčio dantimis, kad nepasisekė pastatyti Babelio bokštą; kada netrokštame nuveikti daugiau nieko, kaip tiktai tiek, kiek galima padaryti švaria sąžine ir švariomis rankomis mus apsupančios atmosferos žmonių tarpe, tada dangus kalbės maldą: „Veni creator spiritus“, nes iš silpniausių pradų išsiplėčia aukštesnis gyvenimas ir silpniausia nebaigta statyti buveinė tampa Šv. Dvasios žemėj Apsigyvenimo vieta.

#### 18. MARIJA.

Kartą vienas liaudies mokytojas buvo nuėjęs į socialistų mitingą. Grįždamas namo susitiko pažįstamą darbininkų laikraščio redaktorių, seniau buvusį kunigą, kuris jau dešimtį metų darė didelės įtakos žmonių masėms ir kurio bijojo priešininkai dėl jo didelio išsilavinimo. Kada abu priėjo prie miestelio vartų, atsitiktinai sustojo ties Dievo Motinos statula ir karštai diskutavo apie Bažnyčią ir mokyklą. Tuo tarpu mokytojo žvilgsnis krito ant apdengtos storu sniegu akmeninės statulos; tik Marijos veidas buvo nepadengtas ir nežemiška išvaizda žiūrėjo į besikarščiuojantį kalbėtoją. Tas reginys sumaišė mokytojui minties eigą, jis nutilo ir po valandėlės pasakė: „Ar tamsta matai tą snieguotą Dievo Motiną? Ilgai ji čia nestovės, o veido ir dabar jau beveik nematyti. Taip šiandien įvyksta su visais senais dalykais. Šiandien jie jau nebedaužomi į šmotelius su trenksmu, bet byra nepastebimi ir iš lėto, ir vieną gražią dieną iš jų nebeliks nieko.“ — „Taip bus tol, kol papūs pavasario vėjas — atsakė redaktorius — ir nušluos tą baltą uždangalą — tada Mergelė Marija vėl pasirodys visoj skaistybėj, prie jos kojų gulės šviežios gėlės ir vainikai, o apie sniegą visi užmirš. Tai yra taip pat simbolis.“ — „Ką Tamsta nori tuo pasakyti? — paklausė mokytojas. — Argi tamsta dar tiki, kad tas fantastiškas prietaras, kaip anas tamstos pasakytas, galės dar ilgai išsilaikyti prieš šių laikų elektros šviesą?“ — „Taip, aš

tuo visiškai tikiu“ — atsakė redaktorius, — „aš eisiu toliau ir pasakysiu štai ką: visa tavo spindinti elektros šviesa užges, anglis paliks po žeme, mūsų mokyklos bus uždarytos ir bibliotekos supelės, jeigu tie seni dalykai, kaip juos tamsta vadini, neatgys vėl jūsų tarpe! Mielas mano mokytojau, kada tamsta matai vaikščiojant gatvėmis visas tas nešventas mergaites su trumpais sijonais ir permatomomis kojineėmis, ar tamstai neateina į galvą mintis, kur mes einame ir ką reiškia pasauliui Mergelė Marija? Tikėk manim: ir tada, kada mane sunkus dvasinis likimas išmetė iš Bažnyčios, aš nieko nenoriu girdėti apie modernišką paviršutiniškumą, priešingai, juo daugiau pažįstu visų tautos dvasinį skurdą ir juo daugiau studijuoju pasaulį, tuo labiau man praeina noras neigti visa tai, kas sena. Neseniai man štai ką sakė vienas pagyvenęs darbininkas: „Mano manymu, vienintelė padori moteris yra Dievo Motina“. Aš klausiu tamstą: ar šis vienas pasakymas nekalba daug daugiau už pasaulio sunykimą, negu visa eilė nykimą rodančių ženklų? Kas pažįsta Adomą ir Ievą, tas žino, kad kartu su moters padorumo puo-  
limu puola ir žmonių kultūra. Vyro išsiilgimas Ievos yra prigimtis, išsiilgimas Marijos yra kultūra ir kartu prigimties saugojimas nuo nenatūralumo ir didelio nesąmoningo gyvenimo proceso nuo griauinančių pasikėsinimų, besireiškiančių malonių domėjimosi su visais jo egoistiškais tikslais. Kur nyksta moters gėdos jausmas ir kur moteris dėl to nustoja savo vertės pajautimo ir vyras nebegerbia moters, ten visose srityse pažeidžiamos nematomojo pasaulio teisės, ir kaip to paseka triumfuoja begėdiškas gyvuliškumas. Ir atvirkščiai: kada krikščionybė ieško priemonių gydyti subirėjusį ir išsigimusį pasaulį, tada daugiausia patarnauja tobulos moteriškos skastybės dvasinė jėga. Tai, kas dėjosi antikos nupuolimo laikais, buvo tik vaikiškas žaistas, palyginus su išsigimimu, kuris turi atsirasti iš šių laikų moters sielos sunykimo ir iš visuomeniško ištvirkėlių pasaulio triumfo.

Iš šito puolimo mus gali išvesti tik kilnus moteriškos didybės įkūnijimas; tik ji viena tegali ištraukti vyro sielą iš pageidimų savimeilės ir prigimty paruošti vietas antprigimčiai. Iš tikrųjų, tai, kokios didelės reikšmės yra turėjusi „*virgo immaculata*“ žmonijos kultūrai, — o kultūra yra pažabojimas gamtos

jėgų — yra daug daugiau, negu užvaldydama išviršines gamtos jėgas yra pasiekusi naujoji technika.

Be to, jeigu Dievo Motina yra laikoma tarpininke tarp Dievo ir paprasto žmogaus, tai galima ir taip aiškinti, kad Marija būdama moteriškos prigimties tobulas taurumas, labai sutaurino ir sudvasino vyro ir moters meilės santykius ir tuo būdu ne tik pakėlė ir sustiprino motery visa tai, kas joje yra geriausio, bet ir vyre sužadino visai naują dvasinę pagarbą moteriai ir tuo pačiu pastatė prieš Ievą naują ir didelę atsvarą. Kada Carlyle sako, kad moteris yra aukštesniųjų dalykų simbolis, tai tie žodžiai yra taikomi dalykams, kuriuos yra padariusi moters sieloj Marija ir kurių dėka ne tik stebuklingai yra pagilėjęs priešingumas tarp abiejų lyčių, bet ir sulaužyta grynai kūniškų įgeidžių persvara“.

„Visa tai — atsakė mokytojas, kada jie paėjo toliau — yra man suprantama, tačiau visam tam visai nereikalinga *virgo immaculata* misterija. Nes misterija yra per didelis paprasto žmogaus įžeidimas jau ir dėlto, kad kaip ir suteršia vedybas ir reikalauja tokio didelio tikėjimo stebuklu, kas jau perviršija visa tai, ką religija yra pavedusi žmogaus protui.“

„Visai suprantu tamtos opoziciją — atsakė redaktorius. — Savo laiku išstudijavau visą literatūrą, nukreiptą prieš krikščioniškojo tikėjimo mokslą ir net pats kurį laiką buvau pasidavęs jos įtakai; tačiau juo daugiau mano akys pamatė nuoga gyvenimo realybę, juo daugiau visi tie priekaištai nustojo man darę įtakos. Palikim nuošaly Bažnyčios mokslą, ir pamėgink tamsta pažvelgti į visus tuos reiškinius grynai žmogiškai. Ar gi niekada tamtos nestebino tas reiškiny, kad iš dorų ir darbščių tėvų kartais gimsta visai išsigimęs sūnus? Ką tai reiškia? Tai reiškia, jog kiekviename žmoguje glūdi paslėpti sugedimo pradai, neaiškūs polinkiai, nesuprantamos klaidos, kurie kyla iš tamsiausių žmogaus sielos gelmių ir ilgainiui staiga pasirodo dienos šviesai tai vienoj,, tai kitoj kartoj. Juo aiškesnė mums atrodo toji realybė, juo labiau mes pasiilgstame gelbstinčio ir iš nuodėmės vaduojančio kitokio gimimo simbolio, veikiančio mus iš aukščiau, — juo labiau, kad ir jausmų pasauly, šalia sveikų polinkių būna labai daug žiaurių, be charakterio ir nesveikų, kurie tik laukia pirmos progos iškilti aikštėn. Net toks

šventas dalykas, kaip motinos meilė, kiek ji slepia savy savimeilės, įsivaizdavimo, puikybės ir pavydo! Visa tai mums taip aiškiai rodo, jog dauginimosi jėgoje jau taip paprastai neglūdi šventumas, ko su tokiu noru ieško šių laikų žmonės. Šalia šventų pradų glūdi joje nešventi, susimaišę tarpusavy paslaptingu ir neišaiškinamu būdu. Argi tai nėra savaime suprantama, kad žmogus, jaučiąs, jog tolimesniame gyvybės perdavime taip paslaptingai gresia tamsios išsigimimo jėgos, stengiasi ieškoti gimdymo idėjos, iš kurios veikimo be atodairos būtų pašalinti visi sugedimo ir išsigimimo pradai, taip, kad žmogus galėtų vykdyti žmonijos dauginimo darbą pikta nenaudodamas savimeilės, bet kaip klusnus jam Dievo duotos gyvenimo valiosvykdytojas ir kaip Dievo apšviestas viešpats ir gamtos įstatymų davėjas? Ir tai sudaro ar tik ne giliausią „nesuteptos skaistybės“ prasmę: iš vienos pusės tai yra visiškas atsidavimas antprigimčiai ir iš ten veikiančiai Šv. Dvasiai, o iš kitos pusės – tokių išvidinių dvasinių jėgų sukaupti dėka – tai yra švari, niekuo nesutepta prigimtis, laisva nuo visų smalsių palytėjimų, taigi tobula sveikata ir nesuklastota gyvybė.

Tamsta, tur būt, žinai apie šv. Bernardą legendą, kurioje pasakojama, kad kada šventasis pasitraukė pasninkui su tikslu parašyti apie Švenčiausiąją Panelę veikalą, tada jį aplankė pati Dangaus Karalienė ir pamaitino savo krūtimis. Niekas negali giliau simbolizuoti tą garbingą dvasinę laisvę, kuri viešpatauja tikrosios skaistybės karalystėj, niekas negali stipriau nušviesti „šventosios mergelės“ ir „šventojo vyro“ esmės ir jos griežčiau atskirti nuo sugadintų sielų gąščiojimosi, kaip šitoji legenda. Joje daug aiškiau nušviestas lyčių klausimas, negu tai yra padaryta visose moderniškose knygose; jose paprastai kalbama tik apie žemesnįjį pasaulį, o visai tylima apie aukštesnįjį, kuris tik vienas tepajėgia nustatyti dvasios ir prigimties teises ir jų sveiką bendradarbiavimą.“

„Rodos, kad supratau, ką tamsta nori pasakyti – atsakė mokytojas. – Mergelėje Marijoje, kurią tamsta pastatei prieš, realų žmogaus gyvenimą, tamsta nori matyti aiškiausiu būdu įkūnijimą ir apreiškimą to, kaip į žmogaus gyvenimo kūrybos šaltinius, vietoj kurtaus atsidavimo prigimčiai, įžengia skaitus atsidavimas Dievui. Tokį aiškų supratimą apie tikrąją svei-

katą tamsta laikai būtinu, kad būtų tikrai suprasta ir tikrai gydoma žmogiškoji liga. Visa tai, ką tamsta pasakei, man dar neišku ir kybo ore; aš aiškiai nematau, kaip visa tai jungiasi su gyvenimo realybe, taip pat nematau, koku būdu tas tolimas gyvenimui idealas veiks realybę ir kuriuo būdu būtų galima išvengti priekaišto, kad tokiu būdu gydomas žmogus nebus suklaidintas savo prigimtuose instinktuose ir pareigose.“

„Pabandyk tamsta pats — atsakė redaktorius — savo nuomonėmis į giliausius žmonių dauginimosi klausimus nelakioti viršum gyvenimo abstraktiškai, bet pažiūrėti į visa tai, kas gyvena ir realu su visais tamsiaisiais požemiais. Laikai, kuriais susidarė Tamstos dogmos, buvo negirdėto ištvirkimo ir išsigimimo laikai; visa tai, kas tada buvo laikoma gelbstinčiąja jėga ir išstatyta ant altoriaus, kyla iš tikrojo žmogaus gyvenimo viską apimančių pergyvenimų. Kristaus laikais viena karaliaus duktė užsiiminėjo gatvės prostitucija; kaip užmokestį už šokį Erodas dovanojo nuogai Salomėjai pranašo galvą; sienų paveikslai privačiuose namuose reiškė perversišką fantaziją. Gal ir mes turėsime pergyventi tokio puolimo laikus, kad iš naujo suprastume tai, ką šiandien laikome senai atgyventomis pasakomis. Labai greit užmirštame, kad visa tai, kas mumyse yra gero, mums visai nežinomą būdu minta dar anomis vizijomis. Dar prieš Kristaus gimimą Filonas iš Aleksandrijos yra pasakęs: „Moters bendravimas su vyru daro ją iš mergaitės moterimi, o sielos bendravimas su Dievu iš moters padaro vėl mergaitę.“ Kas tuos žodžius supranta išvidiniu jutimu, tas daug supranta, ir jis laimi pirmąjį žingsnį prie *virgo immaculata* esmės supratimo!

Kad moteris per savo sielos bendravimą su Dievu vėl gali tapti mergeite, glūdi taip gili išmintis ir taip giliai siekia į subtiliausią visokios kūno ir sielos sveikatos paslaptį, kad tiesiog būtų nusidedamą tai skaistybei, jeigu tą paslaptį panorėtume dar aiškintis. „Kas tai gali suprasti, tegul supranta“. Mūsų laikais, kada toj srity kuo daugiausia reiškiasi išsigimimas, kada per įkyrų jausmingumo, fantazijos ir išradimams linkusio proto iškraipymą lytinių klausimų pasauly negailestingai traukiama nuo prigimties paskutinė skraistė, — reikia manyti, kad mūsų laikais žmonės supras, ką reiškia žodžiai, kuriais sakoma,

kad moteris vėl gali tapti mergaite ir koks nurodomas moteriai kelias, vedas atgal į sielos ir kūno sveikatą. Toks žvelgimas į tolį ir į vidų leis mums pajauti tikrosios skaistybės esmę bei prasmę, suprasti paslaptingo gilumą, susivaldymo, nuolan- kumo ir savęs išsižadėjimo didingumą, brutalaus grabaliojimo- si baime, žiopsiojimą, cinišką žvilgsnį, lengvabūdišką žaislą ir visų rūšių sielą žeminantį prigimties piktnaudojimą! Tai žino- dami suprasim, kad kada toj srity tyli tarnybos ir aukos vertė užleis vietą krykštaujančiam ir plepiam pasismaginimui, tada plikas egoizmas viską ardydamas įžengs į gyvenimą.“

„Visa tai aš suprantu, — atsakė mokytojas. — Sunkenybės suprasti prasideda ten, kur kalbama, kad toji kilnioji *virgo im- maculata* dvasinė idėja yra įkūnyta Dievo Motinos pavidale ir skelbiama kaip kūniška realybė.“

„Ar Tamstai neatrodo, — atsakė redaktorius, — jeigu pa- žiūrėsi į visą tą dalyką be vadinamojo racionalizmo perdėjimų, kad tai nebuvo vien tik stebuklingas tikėjimas, bet tikriau sveikiausių sielos reikalavimų pareiškimas, siekiąs tikro sulygi- nimo tarp priežasties ir vaisiaus, jeigu anų pirmųjų didžiųjų krikščionybės šimtmečių žmonija negalėjo Dievo Motinos lai- kyti paprasta žmoniška būtybe? Ar čia nesislepia giliausioji išmintis, jeigu manoma, kad siela tos mirtingosios, kuri savy nešiojo tokį gyvenimą, pati turėjo būti visai nepalyginamos rū- šies malonės būvy, kuris parengimo ir nujautimo būdu turėjo atsakyti busimajam jos Sūnaus viešpatavimui prigimčiai? Ar Tamsta tiki, kad Kristaus tapimas žmogumi, tas didysis stebuk- las, nesupurtė ir nepalaužė iš pat gelmių visą paprastosios rai- dos bėgį ir pačią prigimtį nepašaukė negirdėtam kilimui aukš- tyn? Iš tikrųjų, kas Marijos asmeny nemato aukščiausios mo- ters, tas taip pat nepripažįsta pagrindinio dėsnio tarp priežas- ties ir veiksmo!“

„Tokia forma, — atsakė mokytojas, — tas tikėjimas man priimtinas. Tačiau tikėjimas į Mergelės Marijos gimdymą ir į daug kitų dalykų yra perdidelis reikalavimas, ypač kada žinoma, kad šitoks mergaičių gimdymas yra žinomas ir nekrikščioniš- kos kultūros mituose ir kad Dievo Motinos garbinimo kultui turi stiprios įtakos Izidos ir Demeteros kultas.“



„Tokie panašumai neturi Tamstos klaidinti, — mano redaktorius, — tai tik įrodo, kaip stipriai yra įleidusi šaknis toji idėja į žmonių sielas. Kartą Juozas de Maistre pasakė: „Kiekviena krikščioniškoji dogma yra taip sena, kaip senas pasaulis“. Pritaikink Tamsta tuos žodžius mūsų svarstomam klausimui ir tai reikš, kad žmogaus sielos nujautimas ir ilgesys jau seniai rūpinosi, kuriuo būdu per egoistinį gimimo piktanaudojimą nupuolusią sielą pastatyti į pavidalą tokios kilnios sielos, kuri įžengia į gyvenimo tvarką ne reikalaujama, bet šventai tarnaujama ir pereina per jį nesutepta. Ar tai buvo tik atsitiktinas įvykis, kad tas kilnus sielos būvis buvo išreikštas moters pavidalu? Ar moters siela iš savo prigimties nėra paskirta tam, kad pasiaukojimo jėgos pertekliumi sudarytų persvarą prieš egoizmo viešpatavimą žmonių dauginimosi procese? Ar Nesuteptojoj nėra įkūnytas tas sielos būvis, kuris jau seniau buvo nujaučiamas ir gerbiamas, toks sielos būvis, be kurio šviesos žmonių dauginimasis neabejotinai būtų virtęs neišsivaizduojamo išsigimimo arena? Ar iš to nekyla išvada, kad gamtos pareigos nėra dogmų niekinamos, bet jos yra pavedamos vienintelės sveikos dvasinės jėgos apsaugai?

Ar Tamsta nesi giliai įsitikinęs, kad vyriškiausias vyras, stipraus ir ryškaus jėgos tipo žmogus, labiausiai jaučia savo sielos vienašališkumą ir ją trokšta papildyti per atsivadimą Marijos globai, per ilgesį „amžino moteriškumo“, kaip anas rymietiškos valios žmogus stengėsi priimti į savo sielą graikiškąją žmoniškumą? Nervų ligų gydytojai, kurie neturi jokie supratimo apie žmogaus sielos visumą, Marijos kultą nekartą laiko savo rūšies nenormalia meile arba neišgyventų vaikiškų jausmų veikimu. Nėra abejonės, kad tokie impulsai veikia ypatingai liguistus žmones. Bet visos tos rūšies interpretacijos yra labai tolimos nuo to reiškinio esmės. Marijos garbinimas nesiduoja suvedamas į žemesniojo pasaulio formules, o priešingai, jis kykla iš dvasinių vyro pastangų išsivaduoti iš lytinio sielos vienašališkumo ir savo esmę papildyti kitos lyties dovanomis, o pasikui iš visapusiško žmoniškumo siekimo. Ir Goethe negalėjo kitaip išreikšti žmonijos problemos daugiausia subrendusio išsprendimo, kaip tik *mate* r *gloriosa* pavidalu, pavidalu tos, kuri prieš tvirtą ir aklą vyrišką valią atidengia visai naujų sielos jė-

gų pasaulį, ir be kurios bendradarbiavimo negali būti įvykdyta nė viena žmonių bendro gyvenimo didelė pareiga. Ar Ifigenijos išgelbėjimas Oresto ir Elžbietos Tanheuserio nėra amžinas pasikartojimas? Tyli auka, sąžiningumas, skaistumas, dovanojimas, geraširdiškumas, visos tos beginklės gyvenimo jėgos pritrūsiuam tiek galvoje, tiek ir veikime prie ginklų vyrui įsikūnija tokiame idealiame moters pavidale; juo daugiau vyras pažįsta Ievą, juo labiau jis ilgis Marijos, — juo daugiau savynešioja besitrankančių ir besidaužančių norų, juo labiau jam reikalingas apšalimas ir papildymas, įgyjamas per nužeminto ir ramaus gerumo jėgą.

„Ar mes šiandien po pietų negalėtume aiškiai įsitikinti patys, kaip nepakenčiamas, slegiantis ir nenaudingas yra būrys vyrų aistringai ir nenusileidžiančiai kalbančių tarpusavy. Iš tikrųjų, vyras turi būti disciplinuojamas „amžinojo moteriškumo“ ir išvadotas iš savo sustingimo, kitaip visa jo energija bus sunaudota neproduktingai ir savęs žudymui! Ar Tamsta esi kada nors girdėjęs benediktinų vienuolyne vienuolių chorą giedant „Salve Regina“? Kiekvieną kartą tas giedojimas mane jaudina, ir visada tuo momentu atsimenu tuos beprasmiškus susikirtimus tarp užsispyrusių ir susierzinusių vyrų ir galvoju: visur, kur vyrai stato, organizuoja ar kitu kuriuo būdu kartu dirba, ten turi būti girdima „Salve Regina“ garsai, — pakilimas vyro sielos prie to, kas yra aukščiau vyriško, prie Šventosios Dvasios pašventintos tobulos moters sielos aukštybės. Tada vyriškoji energija jausis esanti nepaliaujamoj aukščiausios rūšies jėgos tarnyboj ir pajaus, kad be skaistumo motyvuose, be meilės vykdyme ir be nusizeminimo siekimuose ir didžiausios valios ir sielos pastangos neįgis tikrosios vertės!

Šv. Mergelės Marijos paveikslas kelia ne tiktai vyro, bet ir moters sielą. Moteris, kuri nešiojo savo yščiuje Kristų ir kurią tam tikslui parengė Šv. Dvasia, kad pasaulio išganymas priimtų žmogišką gyvenimą, yra visai nusipelnusi tapti krikščioniškos moters sielos idealu. Ar yra kas nors suprantamesnio? Ar literatūroj ir istorijoj galima rasti asmenybė, pasižyminti nors ir didžiausiu tobulumu bei žavėjimu, kuri turėtų tokios sielas valdančios jėgos, kaip tai kyla iš Šv. Mergelės Ma-

rijos asmenybės, iš *Viešpaties tarnaitės*, kurioje valios klusnumas tarnybai išauga iki visiško atsidavimo Dievo valiai ir todėl iš *ancilla domini* yra išaukštinta į *regina coelorum*?

Mokytojas labai susimąstė. „Taip, — atsakė jis, — giliausioje dalyko esmėje Tamsta sakai tiesą; aš visai suprantu, kad vadinamojo seksualinio klausimo esmė, prasmė ir išsprendimas yra daug aiškesni tada, kada į juos žiūrima iš atžvilgio į Mergelę Mariją, negu tą klausimą sprendžiant kreipiamasi patarimo į fiziologiją. Staiga man paaiškėjo ir tai, kad jeigu mūsų akla, dulkėse paskendus ir dulkėmis prislėgta siela nori suprasti Kristaus paslaptį, ji reikalinga dvasinės pagalbos tos, kuri buvo išrinkta duoti pasauliui Išganytoją, nes joje žmogiškasis gyvenimas yra pajungtas Kristui. Bet šitą paslaptį savy slepiančios dogmos mums, šių laikų žmonėms, yra per daug kietos ir suakmenėjusios, jos mums atrodo per daug materiališkos, kad galėtų išreikšti viršenybę ano dvasinio pasaulio, kurį jos gina ir aiškina.“

„Mielas mokytojau, — atsakė redaktorius, — kaip mes stipriai tikėtume, kad ateis laikai, kada giliausioji krikščioniškųjų dogmų dvasinė prasmė sužibės nauja šviesa, mes neturime pamiršti, kad toji prasmė reiškia ne vien tik viešpatavimą dvasios, skraidančios viršum vandens, bet kad tai daug daugiau reiškia galingą materijos persunkimą dvasia, žmogaus gyvenimo sudvasinimą ir tą didelį pasipriešinimą, kurį sudaro dvasios pasiuntinybei siela, įkūnyta kraujuje, kūne, akmenyje ir dulkėse. Tai, kad toji dogma Tamstai atrodo per daug materialškai išreikšta, realybė yra ne kas kita, kaip tik būtinas konkretus įsivaizdavimas dvasios jėgos viršenybės ant materijos. Tikėjimas dieviškos dvasios veikimu žmogaus gyvenimo gilumoms žmogaus prigimčiai turi didžiausios reikšmės. Jis išsprendžia santykius tarp dvasios ir prigimties mumyse pačiuose, jis išsprendžia visą mūsų valios gyvenimą, — daug modernųjų valios sutrikdymų, daug liguistų ir liguistais darančių dvasios ir prigimties nesutarimų mūsų laikais paeina dėl giliausių krikščioniškojo tikėjimo tiesų paneigimo. Pirmųjų laikų Bažnyčia žinojo, kodėl ji taip be pasigailėjimo kovojo su gnostikais, kurie nesuprato, kad jie daugiau yra braminai, negu krikščionys, ir kad tikrasis dvasios viešpatavimas tikrosios dvasios įsikūnijimui atvaizduoti

reikalauja didelio pavyzdžio. Kas liečia tą Bažnyčios skelbimą to stebuklingojo įsikūnijimo misteriją, tai tas tikėjimas daug mažiau užgauna mano protą, negu kad būtų tvirtinama, jog Kristus atėjo į šį pasaulį be jokios antgamtinės jėgos pagalbos. Kas tiki Dievą ir Jo veikiančią gyvenimo gelmėms jėgą, to aš visai nesuprantu, kaip jis galėjo pradėti tikėti Dievą ir Jo veikimą žemės gyvenimui, jeigu jis kartu netiki Nekaltai Pradėtosios Marijos stebuklą. Mokslas apie Šv. Dvasią Šv. Trejybės dogmoj visai nedviprasmiškai skiria tą stebuklą nuo pagoniškos mitologijos ir toj mitologijoj žinomos Dievo sūnystės. Tikėjimas anuo stebuklu, įvykusiū Šv. Dvasios veikimu, nėra kažkoks dvasinės tiesos sumedžiaginimas, bet, priešingai, materijos sudvasinimas; tokis stiprus tikėjimas Šv. Dvasios įsikišimu šiandien mums daug labiau reikalingas, negu kada nors, jeigu mes norime išsivaduoti iš aklo materializmo tikėjimo ir nugalėti tą laiko dvasią, kuri vietoj teologijos pastatė fiziologiją — ir tą fiziologiją, kuri visai vaikiškai tesiskaito tik su apčiuopiamų gyvenimo procesų ir energijos reiškinių realybe. Tikėk tamsta manim, elektros mokslas vėl parengs kelią teologijai, o mokslas apie radio — stebuklams. Ar kiekvienas dvasios veikimas medžiagą jau nėra stebuklas, pajuokias visus materializmo pareiškimus? Krikščioniškosios dogmos turi kaip tik reikalo su šituo neišaiškinamu dvasios veikimu medžiagą; jos aprašinėja anuos aktus pro stebuklo, kuris nušviečia ir peršviečia visą tą nuostabų santykį ir kuris jo tolimesnei eigai duoda pavyzdį ir įstatymą.“

„Visa, ką Tamsta čia man išaiškinai, — atsakė mokytojas, — verčia mano mintis grįžti prie šios dienos susirinkimo darbotvarkės. Ten buvo ilgai kalbama apie „kapitalizmo nugalėjimą“, tačiau niekas nesugebėjo nugalėti to nuogo ūkiško galvojimo sunkumo, nors ten apie „nugalėjimą“ tik ir buvo kalbama. Niekas nesuprato, kad galingi žmonių ekonominiai instinktai tol leis klestėti eksploatacijai, kyšininkystei ir lupikavimui, kol kilnus supratimas ir idealai sustiprins ir pašventins sielos skaistumą prieš materiją. Dabar suprantu, kiek daug galėtų padaryti *immaculata* pinigais suterštai sielai ir kiek daug ji mums galėtų pasakyti visose gyvenimo srityse. Tikroji skaistybė yra dorybių dorybė.“

„Tiesą pasakei, — atsakė redaktorius, — sakydamas apie nuogo ūkiško galvojimo sunkumą ūkio srity. Ir tai yra priežastis, kad mes išėję iš to susirinkimo nesąmoningai sustojome prie Dangaus Karalienės statulos. Visam mūsų šių laikų galvojimo būdai ir darbams toj srity trūksta kažko, ko negalima išreikšti žodžiais, ko neturi ir mūsų šių laikų moterys, tapusios perdaug žemiškomis, mums trūksta *tokios* sielos, kuri visa būtų atsidavusi Dievui, mums trūksta *tos* moters, kurią pasveikintų angelas, kuri savo yščiuje nešiotų Išganytoją, kentėtų Jo kančią, pergyventų Jo prisikėlimą iš numirusių ir kuri to dėka būtų žemės globėja danguje. Mūsų ūkiškasis supratimas reikalingas vėl dabar daugiau, negu kada nors aukščiausio ir maldingiausio kreipimosi į Tėvą, Sūnų ir Šv. Dvasią, kad visai neliktų sunaikintas žemės dvasios; tik iš aukščiau galime gauti tvarkančios jėgos, kurios mes esame taip reikalingi, kad priverstume visą ekonomiką tarnauti tikrajam žmogaus gyvenimui ir žemiškąjį gerį pajungtume amžinajam geriui. Tai būtų tikrasis „kapitalizmo nugalėjimas“.

Taip bekalbėdami abu sugrįžo atgal prie apsnigtos Dievo Motinos statulos. Redaktorius sustojo ir savo lazda atsargiai pradėjo krapštyti sniegą nuo statulos papėdės. „Žiūrėk — tarė jis, — kiek čia rožių; prasti žmonės nujaučia, kad tos gėlės turi išreikšti tą tiesą, nes žodžiai nėra to verti — tų rožių kalba išreiškia visus švelniausius ir giliausius jausmus ir pergyvenimus, kuriuos krikščionybė pažadino žmogaus sieloj. O, kaip menki mano žodžiai, palyginus juos su tąja pagarba!“

Abu vyrai nuėjo toliau ir vėl dingo gatvės sūkury. Ten lauke, sniege paskendusį paliko bestovinti Dievo Motinos statula. Greitai sniegas vėl pridengė atkastas rožes, o paskui ir visą statulą. Kaip balta piramydė stovėjo statula sniegui sningant ir slėpė savo amžiną paslaptį po spindinčia sniego uždanga.

**ANTROJI DALIS**

# **Kristus ir žmogaus gyvenimas**

# Pirmasis skyrius

## Šis ir anas pasaulis

### 1. KRISTAUS KRYŽIUS.

Viename Toskanijos vienuolyne yra milžiniškas, per visą sieną, paveikslas, kuriame vienas didžiausių senų tapytojų atvaizdavo Kristaus prikalmą prie kryžiaus, norėdamas padėti žmonėms įsigilinti į Kristaus kančios prasmę. Tai yra baisus ir niūrus paveikslas. Trys kryžiai, rodos, dengia savo šešėliu dangų ir žemę ir pilna jų yra visa pasaulio erdvė. Šventasis miestas, žmonių būriai — visa tai dingsta iš žiūrėtojų akių, jis temato vien prikaltąjį prie kryžiaus Išganytoją, iš kurio žaizdų tamsus kraujas tartum nesiliauja tekėjęs ant prakeiktos žemės. Tarp dviejų nusikaltėlių kabo Jis — stingsta pasaulis, nusikaltėliai stingsta, medžiai stingsta, stingsta Jeruzalė, stingsta debesis. Prisikėlimas ir išganymas toli — nebėra nieko, tik krauju plūstąs Dievo Sūnus latrų tarpe, žalsvai geltonas dangus, juodi debesis ir Jo galva — rodos, kraujai tekės ir tekės lig visų laikų pabaigos.

Paveikslas mąstyti panašaus neturįs! Kam prikaltas prie kryžiaus ir krauju plūstąs Išganytojas nestovi taip akyse, tartum čia visa pasaulio istorija yra sutraukta į vieną vienintelį begalinį vaizdą, kam šis galingas įvykis nepripildo visų horizontų ir neužtemdo visų saulių, kas nesudreba dėl tos egzekucijos prakeikimo, kas nesijaudina įtrauktas į tą kalnę, kas nesupranta, kad čia esama amžino nuotyčio, vyriausiosios pasaulio temos, žmogaus kreatūros ir jos tikro santykio su savo Tvėrėju veidrodžio, kas neišsigąsta lig giliausių savo esmės gelmių to tamsaus kraujo, kurs nesulaikomai, amžinai teka ant žemės nuo kartuvių — tas nepažįsta pats savęs, nepažįsta savo brolio, nepažįsta Prisikėlusiojo ir nieko nežino apie Dievą, kad ir kažin kaip būtų tuo įsitikinęs.

Žmogaus siela, rods, ilgisi Dievo, bet kam nestovi akyse, kaip stipriai veržiasi žmogaus siela prikalti Dievą prie kryžiaus latrų tarpe, tas nesupranta nė tos sielos ilgesio ir iš vieno apsvytilimo puola į kitą. Daug baimių turi žmogus — bet nieko jis tiek nebijo, kaip Dievo buvimo žemėje įsikūnijusiam Išganytojuje. Adomas bėgs iš Dievo akyvaizdos lig laikų pabaigos, Adomas kals prie kryžiaus Tarpininką, kol stovės žemė. Iš šio žmonių pažinimo fakto turi išeiti kiekvienas savęs gelbėjimas šioje žemėje.

Kristus atidengė lig pat dugno ne tik dangiškąją tiesą, bet taip pat ir žmogaus prigimties tikrąją. Tik savo santykiu su Kristumi žmogus visiškai pasirodė kas esąs, ir išsigandęs pajuto savo slapčiausį palinkimą. Lig Dievas nebuvo tapęs žmogum, žmogaus neprietelystės Dievui visas didumas negalėjo išeiti aikštėn. Dėlto Kristaus prikailimas prie kryžiaus niekumet nėra sakomas per niūriai ir per milžiniškai mūsų dvasios akims. Ko jis nepamoko ir nepriverčia būti teisiu, tas neišgelbstimai yra pavergtas melo dvasios.

## 2. IŠILGINIS IR SKERSINIS MEDIS.

Medis išilgai, o ant jo kitas skersai — koks žmogaus likimo simbolis! Nes kas yra žmogaus gyvenimas? Noras, laimė, aistra ir brūkšniu skersai!

Bet visas pasaulis yra tarp neišsivadavusio žmogaus kryžiaus ir Kristaus kryžiaus. Žmogus *kenčia* kryžių — Kristus *triumfuoja* ant kryžiaus. Žmogus dievina savo valią ir mato velnią visame kame, kas stojas skersai — jo kryžius tampa atkakliausio maisto vieta prieš geležinį likimą, kurs žmogaus dulkės darbus daužo į skeveldras ir jo viltis gesina, lyg vėjas drebančius žiburėlius. O Kristus mato Dievą kaip tik skersiniame brūkšnyje, kurs kryžiškai braukia visus žmogaus planus; skersiniame medyje kabodamas Jis garbina Dievą, skelbia Dievo tikrąją tiesą; niekas, kas žemiška nepaliečia Jo ir nekeičia, Jis pats paliečia ir atmaino viską, kas įvyksta: Jis keičia žemišką likimą, žemesniųjų gyvenimo galių gūdų spaudimą, žiaurų kreatūros sukilimą prieš Dievą, kad parodžius antžemišką pavyzdį. Tuo būdu kaip tik Kristaus pasidavime įvyksta galingiausias aukštesniojo pasaulio triumfas ant geidulių ir aistrų tamsumos.



Kristus ant skersinio medžio — kokios dvasiškos galios yra duota žmogui tuo pavyzdžiu ant aklo likimo, kokia didelė galimybė iš pasauliškų nepasisekimų ir suirimų padaryti akstiną visiškai atmainyti visus gyvenimo ir siekimo motyvus ir atsiskyti nuo visų išlaukinių veikimo ir laimės maštą, nuo visų būvio kovos ir pasauliškų ambicijų vylų!

Nuo išilginio medžio žūva atskiri žmonės ir tautos. Tik tai skersinis medis rodo mums mūsų tikrąjį paskyrimą ir temoką per visas iliuzijas regėti tai, kas turi tikros vertės. Ar yra tokia padėtis pasaulyje, kurioje esant užginta mums būti ramesniems, labiau nusižeminusiems, nesavimeiliams ir sąžiningesniems su savim pačiais ir su kitais? Ir ar toks nusigrėžimas nuo suktybės, puikybės, egoizmo nėra vyriausioji sąlyga įvedimo į giliausias šio ir kito gyvenimo paslaptis?

O tylusis, ramusis Kryžiau, kaip neišsemiamai daug tu moki pasakyti, kaip galingai tu pradedi mokyti, kada nutyla visi mokytojai ir pasibaigia visų išmintingųjų išmintis!

### 3. ANGELAS SU TAURE.

Kristų Getsemano sode vaizduoja daugelis senų paveikslų ir medžio bei akmens skulptūrų. Kristus yra pasinėręs gilioje maldoje, — o pro vartus jau ateina kareiviai. Jis jų nemato, Jo žvilgsnis atkreiptas tik tai į angelą, kurs Jam atneša taure.

Kas sunkiuose gyvenimo patyrimuose vis težiūri į žmones, kurie suteikė jam skausmo, tas nebus paguostas nei nuramintas ir praras neapkęsdamas savo sielą. Kas žmonių spaudžiamas ir persekiojamas savo akį tekelia pas angelą, atnešantį jam taure, ir noromis pamato jam iš aukšto siunčiamą bandymą, tas yra išsivadavęs iš viso, ką žmonės jam gali padaryti; jis gyvena dangiškos išminties ir dangiškos vadovybės pasaulyje ir niekas nebegali jo išvesti iš vagos, supykinti.

miršti, kad toji prasmė reiškia ne vien tik viešpatavimų dvasios,

Matyti Viešpaties angelą užpakalyje viso to, kas ateina nuo žmonių, tai betgi nereiškia visame tikėti Dievo paskyrimu. Ne, tai reiškia: regėti tą gydomąją ir gelbstamąją įtaką, kurios ji turi mūsų ypatingam sielos stoviui, mūsų ypatingoms silpn-

bėms ir mūsų vidaus pavojams. Kas yra šmeižiamas, tas tegul nespjaudo kaltininkų, bet tegul pažvelgia į angelą, kurs jam tą skausmą atnešė. Tegul tyrinėja to bandymo prasmę ir palaimą, ir ateis jam mintis gelbėtoja savo paties liudijimą ilgainiui akyliau sergėti ir svetimą kalbą ne taip lengvabūdiškai toliau pasakoti. Tas savo paties įpročių tvarkymas yra sielai daug sveikesnis už amžiną skrajojimą apie kitų nekilnumą. Kas yra apgaudinėjamas ir materialiai skriaudžiamas, tas tegul daboja save, kad bepykdamas ir besiskusdamas dvigubai neprisirištų prie daiktų, kuriuos ėda rūdys ir kandys; tegul verčiau paklausia save, kiek jis pats tikrai yra laisvas nuo tos žemos aistros, kuri stumia žmogų išsiginti visų savo geriausių sielos judėjimų. Kas renka nedėkingumą, tas tegul nekalba pasipiktinimo žodžių ir atkakliai nesitraukia atbulas iš ten, kur reikia duoti ir šelpti, bet tegul tyrinėja, kokie jo paties sielos būviai ir klaidos yra prisidėję prie kitų nedėkingumų, pagaliau tegul garbina palaimos pilnąją ranką, kuri laiku atidengė jam visą kreatūros nepatikimybę, kad jis liautųsi laukęs iš dulkėse gimusio žmogaus tokių dalykų, kurie nėra šio pasaulio.

O kur angelo paduodamosios taurės prasmė nėra mums aiški, ten mums ant liežuvio yra padėti žodžiai: „Ne mano teesie valia, bet Tavo.“ Nieko nėra nevaisingo ir beprasmio, kas toj dvasioj be neapykantos prie žmonių ir be vaidų su likimu yra priimama ir perdirbama. Kas per visą tą žmonių elgimąsi, net ir tuomet, kai jis jį patį skaudžiai ir sunkiai užgauna, vis dėlto ramiai žiūri aukštyn, į tą aukštesnįjį pasaulį, kuriame visi žemės nuotyčiai yra taip tvarkomi, kad vestų prie Dievo, tam atneš palaimos net ir sunkiausia iš žmonių patirtoji kančia ir tas giliau negu prieš tai supras patį save, žmogaus gyvenimą, Dievą ir Dievažmogį.

#### 4. ANASIS PASAULIS.

Pasisekė tau palaimintoje valandoje sulaukyti atsakymas, kurs, berods, tave patį būtų puikiausiai išteisinęs, bet kitą būtų apkaltinęs arba sukompromitavęs. Pasisekė tau, bet niekas to nenumano, niekas tau nedėkoja — net tas, kurio tu pasigailėjai. Pasaulis eina toliau savo keliu, naktis leidžias ir praeina, nauja diena aušta, fabrikos švilpia, gatvė užia ir skamba, ir šaukia-

mos naujausios žinios. Bet visa tai atrodo tau neaišku, lyg šešėlis ir netikra, lyg tolimas vaizdas, nes pajutai anąją pusę, žinai dabar, jis yra tavyje ir tu jame, esama dar pasaulio kitokio, nekaip šis, kuriame kiekvienas tesiveržia patį save tinkamai nušviesti, o kitus nustumti į ūksmės karalystę.

Tau tai supratus ir tam įsitikinimui tavo širdį pripildžius, rodos, kad ir šis nuvargęs ir išgąsdintas pasaulis nušvinta visai naujoje ryto šviesoje, kad visas tas plūšimas turi dar ir gilesnės prasmės bei geresnį uždavinį, nekaip pirkinėti ir aikvoti, ir niekam nėra pervėlu nuo šios valandos išsigelbėti iš žemiško skurdo ir išgąščio ir gyventi bei kalbėti iš anojo pasaulio.

Pasisekė tau nepastebėtam kaip nors padėti ir sušelpiti žmogų, kurį sužinojai blogas kalbas apie tave platinant — bet jis ir toliau laiko tave ant juoko ir teršia tavo gerą vardą. Tu gi šaltai žiūri į tai, tartum tai vyksta kažkokioje tolimoje pasakoje. Nes tu paregėjai dangaus Jeruzalę, tau skambėjo amžinojo džiaugsmo varpai, tu girdėjai antžemiškus chorus, tu jutai Dievo malonę anapus žvaigždėtų naktų, tu iš Sutvėrėjo pasaulio matei bejėgį žmogų, pasijutai turįs šimtą pareigų užtartį paklydusias ir kenčiančias sielas, lyg žaibo nušviestas pažinai savo paties sprendimo apie kitą aklumą ir chaotingumą. Tai yra apgalėjimas šio pasaulio, išsigelbėjimas iš dulkių, viso žemiško gyvenimo nauja prasmė!

Saugodamas savo reikalus, prakalbinai žiauriai ir nekantriai beginklį tarnautoją, griežtai žengi toliau stebėdamasis pats savim, kaip stipriu tvarkos ir disciplinos saugotoju. Ūmai paima tave šventoji atgaila, pasibjaurėjimas nežmonišku žiaurumu, kuriuo žmonės geba pateisinti tokį įžūlų svetimo asmens negerbimą. Tu atsigręži nieko nepaisydamas, drąsiai atsiprašai užgautąjį ir žemines prieš jį — svečių ir kitų tarnautojų akivaizdoje. Ir štai, eidamas toliau, ūmai supranti visą šių žodžių prasmę: „Ką padarėte mažiausiam jų tarpe, man padarėte“. Su Kristumi tu susitaikiniai, ne tik su tarnautoju; atsivertimas prie užgautojo tikrenybėje buvo atsivertimas prie Kristaus, išėjimas iš gyvulių pasaulio į Dievo pasaulį. Tais smulkiausiai kasdieniniais dalykais yra įrodomas ir patiriamas anasis pasaulis, jis yra realiai įkūnijamas mumyse, o ne lieka tik filosofija arba pasaka iš tūkstantis ir vienos nakties.

## 5. ŠIO PASAULIO ŽMOGAUS NERIMAS.

Šio pasaulio žmogus yra nuolat čiždomas noro jau čia žemėje viską išaiškinti, jis sunkiai kenčia šmeižiamas ir nepripažįstamas, jis norėtų matyti visus savo ketinimus teisingai vertinamus iš visų pusių ir kiekvieną blogą rodydamasi kiek galint greičiau pašalinti. Jis veltui stengiasi. Nes tikrai ten aukštai težiba šviesa, čia žemai viešpatauja tamsybė. Argi mes patys tolydžio nesprenžiamo neteisingai apie savo artimus ir neįtariame juos elgiantis nedorai... iš aklumo, iš pavydo ir nepakęsdami, kad jie mus pranešėtų kilnumu ir nekaltybe? Tat kaip gi galime laukti, kad mūsų geri norai būtų nušviečiami skaidriausia šviesa? Tai yra Apvaizdos paslaptis, kad kuo ryškiau šviesa pasireiškia ir veikia šiame pasaulyje, tuo labiau ji yra šmeižiama — kas ateina iš šviesos pasaulio, tas negali būti garbinamas tamsos. Priešingai, dergimas ir persekiojimas tėra vienintelis įrodymas, kad aukštesnis dalykas buvo tinkamai pažintas ir suprastas visas jo prieštaravimas tikrajam žmonių elgesiui.

Kas kremtasi ir kenčia, kad jo norai yra blogai suprantami net ir geriausiųjų žmonių, tas yra ir neteisus pats sau. Nes ar daugybei žmonių jis nesirodo vis dar daug geresnis, tvirtesnis ir mažesnis saunora, negu kad iš tikro yra? Ar jam kuomet nors buvo skaudu, kad niekas nepastebėjo jo giliai paslėptos silpnybės, pavydo ir tuštumos, ar jis ir tuomet degė nekantrumu, kad klaidingas nušvietimas būtų pataisytas? Ne, jis tylėjo, kaip kapas. Taigi jis visai nenori žinoti visos tiesos apie save — tik savo gerąją pusę jis nori matyti nušviestą. Kitaip jis ramiai priimtų šmeižimą ir blogą aiškinimą, ir net sveikintų juos, kaip laukiamą atsvarą prieš nepakenčiamą perdidelį savęs vertinimą!

Kas nori būti ramus šioje žemėje, tas tegul paaukvoja visus savo darbus Šventajai Dvasiai ir tikisi, kad pas Dievą niekas nėra užmiršta nei prarasta, kas dulkių pasaulyje tikrai tarnavo šviesos pasauliui. Kas nori būti vertinamas žmonių, tas nėra vertinamas Dievo, jis praranda Šventosios Dvasios palaiminimą, viskas, kas jame yra gera, žlunga nerime, savęs apgaudinėjime, neapykantoje ir pasauliškume — jo užmokestis yra žuvelės.

Kas tai suvokia, tas taip pat supras, kodėl tik viena krikščionybė teįstengia patiekti aukščiausiąją vyriškąją ramybę. Aistringa širdis, į šį pasaulį įklimpusi ir dėlto norinti būtinai jau šioje žemėje ką nors įvykdyti ligi galo, bet jaučiantis be paliovos stabdoma atsitikimų, prieštaravimų ir klastų — tokia širdis lengvai įpuola į giliausią nusiminimą ir sielvartą. Tuomet nebevyksta joks sėkmingas darbas, ir iš vieno paklydimo puolama į kitą. Bet kas tiki Dievą ir žiūri į Prikaltąjį prie kryžiaus,, tas nėra griaužiamas reformavimo nerimo, jis nežino, kad ši dvasia turi savus kelius pasireikšti gyvenime ir dažnai tyčiojas iš mūsų putlaus nekantrumo. Argi dažnai neatsitinka taip, kad nugalėtas žmogus laimi kaip tik didžiausias apgalės?

Bet įleisti savo šaknis į amžinybę anaipol nereiškia būti neveikliu ir abejingu. Visai atvirkščiai. Kas savo gyvenimo uždavinius mato amžinojo paskyrimo ir atsakomybės šviesoje, tas ir pačiame savyje ir kituose be abejo daugelį dalykų ims labai rimtai, ką kiti ima labai lengvai, bet jame bus Dievo ramybė. Sutikęs pasipriešinimą, jis bejėgiškai negrieš dantimis prieš kliūtis, nenirš ir dėl atkaklių ir sunkiabūdžių žmonių nepuldinés iš vieno susijaudinimo į kitą; ramiai savo darbą dirbdamas, kiekvieną kliūtį ir kiekvieną nepasisekimą jis ims ant savęs, kaip Dievo atsiųstąjį kryžių, ir visus žemiškus dalykus išnaudos savo amžinajam labui.

## 6. PAUKŠČIŲ BALSAI IR KATEDROS VARPAI.

Kas pavasario rytą pabunda arti Koelno katedros, tas yra sugraudinamas nuostabaus dueto. Alyvų krūmuose, augančiuose aplink katedrą, prasideda juodojo strazdo giesmė, pirmykštė, tekėdama tyliai, lyg pirmas nedrąsus žalumas iš krūmų; čia paslaptinai klausdama,, čia pilnai ir aiškiai teigdama, sielas keistu mišiniu pripildydama, čia pavasario laime, čia gūdžiu liūdesiu dėl viso to, kas žūva gyvenime. Antras balsas pasigirsta pilnas meilių pažadų ir švelnumo, paskui viskas nutilsta, ir iš naujo giesmė atbunda giliais, širdį veriančiais garsais, nutrukdamą ir vėl prasidedama, delsdama ir džiaugdamas; giesmė bukšti ir supainiota, iškalbinga ir sunkiai žodžiais išreiškiamą... visa žemiškos kreatūros pavasario giesmė.

Ūmai iš aukščiausių bokštų puola į žemės dainą dangiškas varpų balsas ir traukia sielą iš viso suskilimo. Tame balse nėra nei ilgesio, nei kelio ieškojimo iš tamsos į šviesą — ne, ten yra malonės pilnas amžinojo žodžio tikrumas, kurs skambėdamas plaukia į švintančią šalį brėkio valandoje skelbdamas nekintančią ir neklystančią šviesą. Ir štai jiems šviesiau ar tamsiau atsako kitų bokštų varpai, vis gausiau ir galingiau nustelbdami strazdo giesmę, ir šaukdami įsisvajojusią sielą garbinti savo amžinąjį labą.

Valandėlę varpai tyli. Ir štai dar kartą suskamba pasauliška daina iš alyvų krūmų, lyg kreatūros atsakymas, kol naujas varpų antpuolis neišsiverš iš bokštų.

Ar nerodos, kad varpų giesmėje tartum skamba aukštesnysis pavasaris, tartum žemės alyvų daina yra išgelbėta dangiškųjų balsų liturgijos ir apvalyta skamba kartu su ano pasaulio himnu? Prigimtis ir antprigimtis paslaptinai viena antroje aidinčios ir viena su antra besirisdamos ir nuostabiai iš aukšto pritaikintos viena prie kitos!

Dievas atėjo pas mus žmogaus pavidale skelbti žemės kalba ir žemės skausmu Dievo didybės, norėdamas pritraukti prie savęs mūsų žemiškosios prigimties giliausią meilę ir pakreipti ją į jos amžinąjį, tikrąjį tikslą.

## 7. SKALBĖJA.

Viena varginga skalbėja, trijų nedėkingų sūnų motina, primušta girtuoklio žmona, vieną šviesią naktį žiūrėjo iš savo ašarų lovos į tylų pasaulį. Šaltai spindėjo balti stogai, negailestingai žibėjo amžinosios žvaigždės, gedulingai šlamėjo juodos topolių šakos. Lyg išmirę atrodė kaimynų butai, kur piktos kalbos kelioms valandoms užleido vietą piktiems sapnams. Kanarėlis įsivaizdavo, kad jau rytas, ir pasipurtinęs šokterėjo kelis kartus šen ir ten ant savo laktelių. Moteriškė tarė: „Klysti, dar ne rytas!“ Ir pamąstė, kad ir ji savo tamsiame gyvenime retkarčiais tikėdavos, kad štai pagaliau ateina rytas ir džiaugsmingai kilstelėdavo savo sielos sparnus. Bet ir jai balsas tardavo: „Klysti, dar ne rytas!“ Atsimindama tai, ji išgirdo pelę be paliovos griaužiant medį, kaip kad mirtina abejonė griaužia seną pasitikėjimą.

mą, kol vieną dieną jis subyra į nieką. Ji pamąstė, kad jos tikėjimas į Dievą seniai jau yra griaužiamas iš visų pusių ir kad netrukus užges jai paskutiniai šviesa šiame pasaulyje...

Taip pro langą bežiūrėdama ir bemačydama savo jaunystės Dievą traukiantis į žibančią tolumą, ji ūmai išvydo ant lango kryžiaus spindintį, lyg sidabras, Kristų, ištiesusį rankas, be galo gerą, viską žinantį, nepaliestą erškėčių, nepaliestą vinių. Ji norėjo pamąstyti, ką tai reiškia ir kaip tai reikia išaiškinti — bet tokia ramybė ėjo iš to paveiklo, kad visas jos mąstymas nutilo ir ji giliai, nieko nesapnuodama, užmigo. Prabudus ryto metą jai atrodė, kad ji yra visai kitas žmogus, negu tas, kurs prieš kelias valandas su mirusia širdimi žiūrėjo į baisią mėnesienos tuštumą. Seni žodžiai apie „naują žmogų Kristuje“ atėjo jai į galvą. Ji niekada nemanė, kad tas naujasis žmogus, apie kurį pasakojo tolimas, tikėjimo apsvaigintas pasaulis, būtų galėjęs gimti ir šios gdynės miesto pakraigėj. Kad bus nauja visuomenė, ji buvo įsitikinusi, bet kad dabartinio gyvenimo skurde apleistas ir kankinamas žmogus ūmai galėtų alsuoti, mąstyti ir gyventi visai kitokiame pasaulyje, negu keliomis valandomis pirmiau, tai jai niekumet neatrodė esant galima. Dabar ji suprato, kad jos nevykęs būvis tam bus jai duotas, kad ji imtų gyventi visai kitaip, negu kad gyvena laimingieji, kad tas jos naujasis gyvenimas būtų ne toks, kokį jie sako esant vieninteliai tikrą, nes jis juk tiek tėra vertas ir tikras, kiek yra tikrojo, aukštesniojo gyvenimo simbolis ir įžanga. Dabar jai buvo visai aišku, kad senasis savigas gyvenimas su savo visais sielvartais, apsvylimais ir supykimais., su visais savo grynai kūniškais malonumais ir pasigerėjimu tiktai stabdo ir siaurina daug didesnę ir tikresnę gyvenimą. Tą naująjį gyvenimą ji pirmą pirmiausia juto esant neišsemiamą meilės ir pasigailėjimo šaltinį, kurs gesino visus blogus atsiminimus, visus smulkius ir neprietelingus jausmus plovė nuo jos sielos, naikino ten lig pat pamatų visą garbės ir turtų troškimą, visą širdgėlą dėl prarastos laimės ir mokė ją visai naujai kalbėti, elgtis ir tarnauti, akylai padėti visai aplinkumai — skalbykloj, krautuvėj, tramvajuje, namie. Ir ji pajuto, kad visa tai tėra simbolis, kad švelni ranka, jos gelbstintis žodis tėra žemiški paslapties mostai, kurie nuo sidabri-  
nio Kristaus nušvietė jos nusiminimą; ii žinoio dabar, kad, tai

malonei padedant, mylėti ir elgtis yra jos antras, geresnis gyvenimas, kurį gyvendama ji nujaus amžinai įvyksiant visa tai, kas jos pirmajame gyvenime buvo apleista, nesunaudota, ir kas daugelį metų buvo nuslopinta sielvarto ir pykčio. Dabar ji suprato ir tai, kad nebus naujos visuomenės, kol iš mirusiųjų Priskėlusis nebus pakėlęs atskiros sielos iš visuomenės ir kaimynystės įniršimo ir gaižumo į savo paguodą ir meilę, kol nebus apvalęs žaizdų, nebus išdžiovinęs jos ašarų, ir nebus pagydes jos baimės dėl nepastovių žemės turtų. Nes vilkas ir lapė yra žmogus žmogui ir tūkstančiu pavidalų stovi pavydas ir kerštas tarp sielos ir sielos. Pasislėpęs Viešpaties angelas yra reikalingas kiekvieniuse namuose, kad žiauri aistra nesusprogdintų visos visuomenės ir neišvaikytų keturiais vėjais tėvų, vaikų ir prietelių!

#### 8. „ŽYDĖK, KUR ESI PASĖTA“.

„Man nepavyko gauti gerą vyrą“, — taip kalba ne viena ištekėjusi moteris, ir pilna pavydo galvoja apie laimingą savo seserį. Toks nusiskundimas ir pavydas gali kilti tokioj sieloj, kuri visa matuoja žemiškų pasitenkinimų mastu ir visai nejaučia tų pašventimų ir palaiminimų, kuriuos teikia savo išpažintojams amžinasis gyvenimas jau čia žemėj. Tai, kas mūsų žemiškiesiems norams yra nepasisekimu ir nusivylimu, mūsų amžinajam gyvenimui gali būti išganymo ir išsilaisvinimo keliu; ir kas „žemėj gerai pasisekusi“ atrodo, tas aukštesniojo pasaulio akimis žiūrint gali pasmerkti sielą mirčiai ir pražūčiai. Sunkūs uždaviniai ugdo mumyse „dvasišką žmogų“, o lengvų uždavinių akivaizdoj nusilpnėja visa mūsų buitį: — net ir laimėj daromės visai nusilpę ir ją paverčiame nelaime sau ir kitiems. Be jėgos, kuri išeitų iš sunkiai kenčiančios ir labai sužeistos sielos, ir laiminga širdis negalės pakelti mažiausio mėginimo; jų išganymui trūksta pašventinimo, pareinančio iš išganytųjų ir kenčiančių palaimintos meilės.

Giliausias mūsų sielos nujautimas mums sako, kad visa, kas žmogaus likimui yra priskirta, turi visai nurodytą prasmę ir jo sielos amžinajam gyvenimui ir jo aukštesniųjų norų išsilaisvinimui iš natūraliosios buities ribotumo. Pažinti kiekviename žmogaus likime tą antžemiškąją prasmę ir pagal ją rikiuoti sava



mintis ir gyvenimą ir yra tikriausioji žmogaus vertė. Iš tikrųjų, kiekviena siela turi čia žemėj ne tik žemiškųjų uždavinių ir pašaukimų, bet ir antžemiškųjų, stovinčių aukščiau visų pasaulinių dalykų; jiems turi būti palenkta visa, kas žemiška, ir tik jie vieni tegali apsaugoti visus žemiškus veiksmus nuo menkystės ir paklydimų. Juo garbingiau kuri siela pripažins savo silpnybes ir juo nuoširdžiau ir atviriau stengsis peraugti savo mirtinąją „aš“, juo tikriau ir neklaidingiau supras visuose tuose paskyrimuose ir gyvenimo kliūtyse tuos paskirtus antžemiškus uždavinius, ir, nežiūrint skausmų ir atsižadėjimų, pamatys bešviečiantį savo išganymą. Kiekviena mus spausdžianti nesuprantama sunkenybė, kiekvienas mus kartinęs ir kelias mumyse pavydo beprasmis trūkumas staiga įgauna savo prasmę, kai tik tuos dalykus apšviečia amžinoji šviesa, Kristaus asmeny tapusi žemiška realybe. Jeigu jau būtų uždaryti ir visi keliai, tai niekas mums nekliudo, neatsižvelgiant į nepakeičiamą likimą, savo veiksmu, kalba, tikėjimu ir mintimis tapti Kristaus, bet ne užsispyrusio ir bejėgio gyvulio sekėju. Kada tai padarysim, tada jau šios žemės netobulumai nebeturės ant mūsų galios, mes gyvensime su Tuo, Kuris viską įvykdo, kentėsime su Tuo, Kuris viską nugalė, perkentėsime su Tuo, Kuris viską dovanoja, ir tik tada gerai suprasime šiuos žodžius „geriau yra duoti, negu imti“.

Kol žmogus žiūrės į savo paskyrimą tik kūno akimis, bet ne iš aukščiau ir ne iš vidaus, tol blogis kaip ir gėris jam visada bus nelaimė ir jokia aukštesnė šviesa neįstengs apšviesti jo sielos tamsumų. Nes žmogus sutvertas tam, kad artintųsi į Dievą, kad laimėtų ir nelaimėtų šauktųsi palaimos ir šviesos iš aukščiau, — ir kada jau jis pradeda kalbėti apie savo laimę ar nelaimę taip lyg jau nebebūtų Dievo danguje, tada varnai krankia ant lavono.

## 9. STEBUKLINGAS SURĖDYMAS.

„Stebuklingas surėdymas“ sakoma dažnai, išgirdus nepaprastai susidėjus laimingas aplinkybes kokio nors žmogaus gyvenime, dėl kurių jis, nepaisant visų vidaus ir išorinių kliūčių, netikėtai yra privestas prie atsivertimo, arba išvaduotas iš sunkaus vargo. Bet tokių nepaprastų atsitikimų apakinti, mes dažnai nepamatome to stebuklingo rėdymo, kurį kasdien galime pastebėti savo pačių gyvenime ir patys išgyventi, jei tik esame

prizadinti ir sugebame regėti savo pačių likime gyvą Dievo veikimą. Dauguma žmonių tuomet tepripažįsta Dievą įsikišant į jų gyvenimą, kai pastebi kokią regimąją pagalbą arba kai sutinka žmogų nuostabių norų įvykimas, kurs ypatingai matomu būdu įsikiša į jų gyvenimą. Tiesą sakant, kiekvieno žmogaus gyvenimas rėdomas stebuklingiausiai. Bet tą rėdymą tik tas tepastebi, kas tikrai yra atsikreipęs į Dievą ir nėra apsėstas putlumo bei atkaklumo. Net ir tuomet reikia mankštinti dvasios akį, kad už dienos nuotykių susitikimų galėtų pažinti Dievo ranką, žmogui reikia turėti stiprios dvasios jėgos, kad galėtų kiauurai regėti žmogaus gyvenimo įvykių ir susidūrimų tariamąjį beprasmiškumą ir atsitiktinumą ir pažinti rėdymą To, kurs mums yra pasakęs: „Mano mintys nėra jūsų mintys“. Bet kaip tik toks stengimasis suprasti rėdymą, kurs sutinka su mūsų stipriu mąstymu, ir pripažinti meilę, kuri neatspėjamai (nenustatamai) nepaiso mūsų norų — gali mums stipriausiai padėti išsivaduoti iš savęs pačių, nujausti Dievo esmę ir atiduoti savo gyvenimą Dievo valdžiai. Kas pavyzdžiui., negalėtų pastebėti savo gyvenime, kad Apvaizda, tarsi kažkoku paslaptingu planu artina mus kaip tik su tais žmonėmis, kurie turi mums ypatingos reikšmės — jei tik mes mokame pažinti tikrąsias savo augimo sąlygas ir tinkamu būdu suvokti duodamą mums progą? Vienas yra mums duodamas, kad atsvertų mūsų charakterio trūkumus ir pavojus, kitas, kad saktų mums tiesą ir padėtų mums pažinti save, dar kitas, kad sutvirtintų tai, kas mumyse yra geriausia ir asmeniškai, kitas, kad vestų mus į pagundą ir rodytų, kaip dar toli gražu nesame tuo, kuo tarėmės esą, kitas, kad ugdytumėm savo kantrybę ir mokytumėms atsižadėti savęs, arba kad išmoktumėm suprasti visai kitokias gyvenimo sąlygas ir kitokį likimą, negu kad mūsų pačių yra, ir tuo būdu išsivaduotumėm iš sprendimo ir užuojautos pavojingo siaurumo. Yra ir trumpų susitikimų, kuriais mums yra duodama paslaptinga pagalba — ar leidus mus baugiai žvilgtuoti į kokią sielos būklę, kurios nepastebėję pirmiau kituose, negalime pažinti pačiuose savyje, ar pavyzdžiais ir žodžiais, kurie mus gadina, ar pagaliau tuo būdu, kad kai kurių žmonių esame nejučiomis stumiami kalbėti ar daryti tokius dalykus, kurie mums skaidriai nušviečia pasislėpusias mūsų pačių prigimties puses. Taip aiškindami susitikimus, nesakome,

žinoma, kad kiekvienas žmogus, įžengęs į mūsų gyvenimo ratą tame tūkstanteriojame žmonių su kits kitų susidūrimu, esąs koks Apvaizdos pasiuntinys ir atitinkamai turįs būti surištas su mūsų gyvenimu. Visai priešingai: kas nėra išlavinęs savo jausmo pažinti tai, kas ypatinga prasme yra jam duodama iš aukšto, tas, užuot tvirtai laikęsis nuošaliai, įsipainiuos į aibę santykių. Jis aikvos save bediskutuodamas su žmonėmis, kurie tiesos nemaž nenori, jis gaišins brangų gyvenimo laiką su tokiais, kurie jam neturi jokios reikšmės ir kuriems jis taip pat nieko negali duoti; plepiai ir dykūnai vogs iš jo laiką ir susikaupimą, kuriuos jis turėtų aukoti tiems, kurie yra jam paskirti, arba kuriems jis yra paskirtas.

Kas čia pasakya apie susitikimus, tas pritaikinama ir prie visų kitų gyvenimo nuotykių. Berods, čia, kaip ir visur, turi drauge veikti molonė ir valia, kad švelniai veikiančioji Apvaizda pavirstų gyvu rėdymu ir būtų suvokta tikroji atskirų atsitikimų prasmė. Taip reikia suprasti žodžius: „Ką Dievas myli, tam visi dalykai išeina į gerą“. Sunkus apsvylimas, nesuprantama kūno liga, baisi vienuma, tragiška kaltė, biaurus konfliktas, žeminąs nepasisekimas, svaiginąs pasisekimas, negirdėta laimė — iš viso to gali išeiti gyvenimas ar mirtis, žiūrint, kaip mes visa tai suprantame — ar dvasiškai, ar pasauliškai. Tik tuomet tegalime išsigelbėti, jei žiūrime į savo likimą stengdamies pažinti save, tyrinėdami nusižeminę, kodėl mums buvo duotas koks bandymas, kokios jėgos buvo žadinamos, kokios klaidingos nuomonės apie žmones ir apie mus pačius tuo būdu buvo sugriautos, kokie netikri altoriai sudaužyti, kokie klaidingi gyvenimo tikslai buvo mums atidengti ir kurios mūsų kovos priemonės pasireiškė esančios netikusios. Pažinti Dievo neregimąją ranką, rėdančią mūsų gyvenimą, tai yra aukščiausioji paklusnumo rūšis, ir tas tegali tvirtai vesti kitus regimuosiuose dalykuose, kas pats visados pasiduoda taip neregimai vedamas, kas girdi to paslaptingo vedimo paslaptinius nurodymus ir įskiepijimus ir atidaro jo teismams savo sąžinę.

#### 10. TIKROJI IR NETIKROJI TAIKA.

„Erazmas myli taiką labiau už kryžių“, šie Liuterio žodžiai, be abejo, yra gili tiesa, nors šiaip jau ir visai kitoniškai žiūrė-

tumėm į tuodu vyrų. Žinoma, taikos reikia ieškoti nesiliaujant ir laikyti ją šventai, bet vienybei apsaugoti negalima atsižadėti Kristaus. Nes juk patvarioji, tikroji taika duodama tiktai Kristaus – taika, kuri remias ne tik patogumu, bailumu arba iliuzija, bet tolregiu supratimu, stipriausia meile, apgalėjimu demonų, veikiančių žmogaus širdies gelmėse. Niekados toji taika nebūtų atėjusi į pasaulį, kad apaštalai, kankiniai, išpažinėjai ir šventieji būtų tylėję, nenorėdami trukdyti ramybės ir vienybės šeimynose ir bendruomenėse!

Berods, turime kiek begalėdami vengti visų tų barnių, kurie kyla dėl regimųjų turtų. Čia reikia atsiminti Abraomo išmintį: „Jei tu eisi į dešinę, aš eisiu į kairę“. Bet yra kitokių turtų, dėl kurių ramiai turime prisiimti pyktį, neprietelystę ir persiskyrimą. Juk kaip tik giliausioji tiesa gamina gyvenime skaudžiausių persiskyrimų, anuot Kristaus žodžių: „Atėjau atnešti ne taikos, bet kalavijo“. Tik pasirodžius Kristui, visi gyvenimo dalykai tėra pažįstami visai tiksliai: grynumas ir negrynumas, gilumas ir paviršutiniškumas, gerumas ir žiaurumas, tiesa ir melas, sąžinė ir aistra, prigimtis ir dvasia griežtai skiriasi nuo vienas antro, jokio neaiškumo jau nebegali būti ir jokio sutaikinimo su tuo, kas nesutaikoma. Ir kaip tik dėlto meilės religija gavo pirmų pirmiausia pažadinti baisią neprietelystę žmonių tarpe. Nes juk Kristus yra kiekvieno neaiškumo ir kiekvienos melagingos vienybės priešingumas, juk Jo tiesa nepakenčia jokio susitarimo su netiesa, reikalaujama pasiduoti be jokių sąlygų. Dėlto kaip tik ir kyla prieš Jį visas žemesnysis pasaulis, kiekvienas paklydimas, kiekvienas putlumas, kiekviena žemiškoji aistra mato Jame savo didžiausią priešą ir telkia savo gaujas, „žmogaus namiškiai bus jo neprieteliai“. Argi pirmiau kuomet nors buvo kas taip suskaldęs šeimyną, kaip Jėzus Nazaretis, ar kuomet nors kas buvo taip atplėšęs prietelį nuo prietelio, kaip Jo gyvenimas, Jo kančios, Jo mokslas?

O tačiau yra pasakyta: „Ramybė žemėje geros valios žmonėms“. Kristus vienas tėra tikras taikos nešėjas, nes jis vienas tenusileidžia lig pat vaidų dugno; žmogaus grobonies vietoj Jis nori aukštybėse įsitvirtinusio padaro, Jis atiduoda teismui tą, kurs tik „tu kvaily“ sako savo broliui. Jis nori, kad karingume gimęs žmogus atgimtų, ir Jis žino, kad taip neatsi-

vertus, žmogaus prigimtis vis gamins karą lig amžių pabaigos. Jis žino dar, kad kiekviena taika, kuri palieka neapvalius giliausias ginčo šaknis, turi dar stipriau suskaldyti žmones. Dėlto bausis Jam yra ir melavimas taikai palaikyti — lyg, tartum, tokia taika tikrai daugiau verta už karo sąžiningumą, žinoma, teismas gali perskirti trumpam ar ilgam laikui, bet vis dėlto jis yra kiekvienos tikros bendruomenės pagrindas. Be kryžiaus teismo žmonėse klesti nuodingi jausmai ir mintys; atvirumas, kad ir didžiausią armenį plėšdamas, vis dėlto yra vienintelis kelias į skiriančių prityrimų ir jausmų tikrąją apgalę arba į sąžiningą kentėjimą nesuvienijamų įvairumų.

Berods, tiesos meilės esama dvejopos: tokios, kuri daro taiką, ir tokios, kuri kelia karą. Jei atvirumas yra susidėjęs su asmenišku putlumu, su pasibiaurėjimu ir opumu, jis neturi nieko bendro su Kristaus pasauliu ir negali būti ištikimas net ir pačiai tiesiai, nes meilė telaiduoja sąžiningą kalbą — aistra klastoja visus liudijimus. Tik ant krikščionybės pagrindo aštriausi priešingumai tegali išsipasakoti kits kitam, neatsižvelgdami nė į ką, neskylant žmonių draugijai. „Ramybė jums“ — taip šaukia mums Tas, kurs aiškiausiai matė, kokių baisių vaidų ir skilimo gaus sukelti Jo mokslas. Nes tai yra krikščioniškos dvasios paslaptis, kad ji turi savyje antžemiško gabumo taikinti ir vienyti ir dėlto gali leisti įvykti visiems tiems persiskyrimams ir skilimams, kurie neišvengiamai kyla iš pasaulio prieštaravimo pasauliui. Nes ji žino, kad turi būti skilimas, kad pavyktų susivienijimas. Susitaikinimas, kurs ateina iš aukšto, negali susitaikinti su tuo, kas žmogaus širdyje dar tebepriklauso karo pasaulio; jis turi grumtis su kiekvienu palinkimu į netobulybę, jis turi pačiu savo pasirodymu visus gyvenimo priešingumus galingiau pašaukti į sceną, negu kuomet nors kad įstengė tai padaryti koks nors žmonių mokslas. Bet kaip tik dėlto, kad ji siekia giliausiąją žmonių suskilimo šaknį ir niekina kiekvieną tariamąją taiką su netaikiomis žmogaus širdies galiomis, kaip tik dėlto tik jo karalystėje teįvyks tikroji ramybė.

## II. DVEJI NAMAI.

Vienoje auklėjamojoje įstaigoje du auklėtiniai, norėdami atkeršyti vienam nemylimam prievaizdai, ištiesė vakare virvę

apytamsiuose laiptuose ir, kai prievaizdas nuėjo užrakinti namų, pavirto ir susilaužė koją. Išgirdęs tai direktorius, kurs laikė labai griežtą discipliną ir dėl savo įstaigos geros tvarkos savo viršininkų buvo aukštai vertinamas, nesitvėrė piktumu. Jis paskyrė nepaprastai žiaurią kūno bausmę. Dviem prievaizdoms, kuriems teko bausmę vykdyti, jis dar sušuko balsu: „Tik duokit jiemdvim taip, kad juodu atsimintų per visą savo gyvenimą“— Tai jis pasakė su džiaugsmu. Vienas auklėtinis apalpo, antras pasakė pats sau: jūs pasigailėsit! Visas tas atsitikimas direktorių tiek jaudino, kad vakare jis gerokai apdaužė ausis visai savo šeimynai. „Ar manot, kad man dar negana išdykėlių tuose namuose?“ — sušuko jis savo vaikams, kurie kiek smarkiau buvo atbildėję vakarienės. Paskui supykęs jis atgulė ir užmigo pilnas piktų minčių apie sunkų ir nedėkingą uždavinį, skirtą jam šiame gyvenime. Visuose namuose nutilo, visi žiburiai užgeso, seniai knarkė ir sunkiai sapnavo, jaunimas, įsiutęs ir piktai juokaudamas, šnibždėjos dar valandą, paskui pasinėrė besapniamie miege. Bet joks Dievo angelas nėjo iš kambario į kambarį, laimindamas baltais sparnais — ne, tamsus, Dievo netekęs trobesys stovėjo po žvaigždžių prisėtu nakties dangumi, lyg keturkampis, juodas, šaltas akmuo. Miegojo ne tik žmonės, bet ir sąžinės gūdžiai ir sunkiai, kaip geležies riteriai ant senoviškų sarkofagų, tik šuo teurzgė pas vartus visą naktį, tartum aplinkui matydamas neprietelius. Tai buvo žmonių triukšmo epilogas kreatūroje: ji viską girdėjo ir dabar pusiau miegodama kartojo chaotingo atsitikimo prasmę.

Viename vienuolyne naujokė labai sunkiai peržengė paklusnumo ir tvarkos įsakymus. Buvo pranešta viršininkei. Ji pabalo, bet nieko neįsakius, tylėdama atleido pranešusias tą atsitikimą seseris ir viena pati nuėjo į koplyčią. Po pietų surinkusi visas seseris ji tarė: „Šiandien anksti sužinojau, kas vakar vakare atsitiko šiuose namuose. Kokios mano esama viršininės, kad taip galėjo atsitikti man vadovaujant, kaip mažai gyvo tikėjimą teskamba mano žodžiuose, kaip mažai tikros ištikimybės tešviečia mano veide! Niekados niekas nebūtų drįsęs padaryti taip tarp šių pašvęstųjų sienų, kad būčiau taip pašventusi savo sielą, kaip reikalauja mano atsakomybė už jus! Čia reikia labai sunkios atgailos, nuo šios dienos paskyriau ją sau, tikiuos, kad šio-

se atgailos ir apsimąstymo savaitėse tapsiu geresne parama visoms jums, o pirmų pirmiausia vadove pas Kristų tai jaunajai sielai, kuri paniekino mano vadovavimą ir atsisakė manęs klausyti. Dievo ramybė teesie su jumis.“ Tai pasakius, ji nuėjo atgal į savo kambarį.

Begalinis susijaudinimas apėmė seseris, laukusias visai ko kito. Jų moralus supykimas ant nusidėjėlės nebuvo patenkintas, visi vienuolyno įstatymai atrodė sugriauti kaž ko visai naujo ir negirdėto. Seniausioji sesuo, nuėjus pas viršininę, norėjo jai paaiškinti, bet toji tylėdama nuvedė ją pas Kryžių ir parodė prikaltaį Kristų.

Bet Dievo dvasia, kurią viršininė savo žodžiu ir darbu pašaukė į savo namus, padarė naktį savo gyvuosius stebuklus. Kai sesers po nakties poterių dar kartą pamąstė apie visą atsitikimą, joms pasirodė, kad jos dabar tesuprato, ką norėjo pasakyti pasauliui Jėzaus Kristaus kentėjimas ir mirimas, kas tai yra tikrai vesti sielą ir ką yra kalta viena siela kitai. Ir besimelsdama ir beverkdama pabudo tą naktį nusidėjėlės siela iš gūdaus paklydimu, pajuto ką reiškia paklusnumas ir amžinai dėkinga dovanojo visą savo širdį tai, kas ją išgelbėjo.

## 12. AUKLĖJIMO PASLAPTIS.

Viena motina padeda sūnui parašyti užduotąjį mokykloje rašinį. Ji duoda jam keletą minčių ir taiso jo negerai sudėtus sakinius. Jis sako: „Bet mokytojas užgynė mums prašyti padėti. Tat jei jis manęs paklaus, ar aš pats parašiau rašinį, ką aš atsakysiu?“

„Žinoma, turi jam pasakyti tiesą. Bet jis nepaklaus, pamatysi.“

Naktį motina ėmė mąstyti apie rašinį. „Kur mano sūnus nueis, jei visada sakys tiesą? Jį išjuoks, jo neapkės, visur jis bus paskutinis ir niekas jam nedėkos. Be to, žmonės visai nėra verti, kad jiems sakytumėm tiesą. Jie blogai ja naudojas. Kaip galėjau duoti savo sūnui tokį kvailą patarimą? Tikrai nuostabu, kaip visados dar mums senieji principai ateina į galvą ir kaip visai užmirštame, kad šių dienų pasaulyje su jais toli nebenuėisi. Juk teisingumas yra, tikrai sakant, sena pašto karieta, su kuria šiandien niekas nebevažinėja.“

„Pranai,“ tarė ji ryto metą savo sūnui, išeinant jam į mokyklą, — neužmiršk: jei jis tavęs nepaklaus, nesakyk nieko apie mane, o juk, tikrai sakant, aš čia tau nieko nepadėjau, nes svarbiausią darbą tu čia padarei visai vienas.“

Atsitiko taip, kad tą rašinį mokytojas pataisė pirmuoju. „Už šį rašinį statau 5, — tarė jis. — Ar pats jį parašei?“ — „Ne, mano motina man padėjo“. — „Gerai, tai statau 5 tavo motinai!“

Mokytojui išėjus iš klasės draugai ėmė šaukti Pranui: „Idiotas! Ir kaip žmogus gali būti toks kvailas? Pagadinai sau visą cenzūrą!“ Kai Pranas pranešė apie viską motinai, ji pasakė: „Na, žinoma, gražiai padarei pasakęs tiesą, bet, tikrai sakant, nereikėjo tau sakyti. Nes juk aš tepadėjau tau labai mažai, o jis dabar mano, kad aš parašiau viską.“

Sūnus atsakė: „Tą valandėlę man prisiminė tavi pirmieji žodžiai : žinoma, turi jam pasakyti tiesą.“

„Taip ir aš manau, ir aš juk nesu melo šalininkė; bet juk yra daug atsitikimų, kuriuose tiesa be reikalo padarome sau žalos, o kitiems nėra iš to jokios naudos. Dar pakartosiu: ką dabar mokytojas mano, tai juk irgi nėra tiesa. Jis būtų daug arčiau tiesos, jei būtumei pasakęs: aš parašiau rašinį pats vienas. Reikia žiūrėti to, kas svarbiausia.“

Pranas klausė plačiai atidaręs sielą ir gailėjos buvęs toks atviras. Jis paliko paskui vienu žymesniųjų šmugelninkų, niekados neįsipainiodamas į konfliktą su įstatymu. Jis uždirbo daug pinigų ir kuo geriausiai aprūpino motinos senatvę. Tačiau sieloje ji prakeikė tą dieną, kurioje ji parodė jam šmugelio kelią. Nes nuo to laiko nebebuvo nieko tvirto tuose namuose. Viskas buvo kilnojama pagal reikalą, ir dažnai rodės motinai, kad visi baldai kambariuose nuolat keliauja iš vienos vietos į kitą ir kad jos sena lova taip pat tolydžio dangenas iš vieno pasienio į kitą. Ir paskutiniuosiose jos gyvenimo dienose jai vis sukos galva.

Prieš jos lovą kabojo didelė oleografija — kopija vieno tu senų paveikslų, kur Viešpaties Motinos veide matyti gilus susimąstymas, kilnus džiaugsmas ir gilus nuliūdimas, o dar giliau nusizeminęs pasirengimas. Marija žino, kad Tas, kurį ji padėjo iš Šventosios Dvasios, bus kartu Išganytojas ir prikaltasis prie kryžiaus. Būdamą mirtinga motina ji jaučia jau dabar sa-



vo septynis kartus perdurtą širdį, bet būdama Dievo išrinktoji, ji nuo pirmosios valandėlės noromis pasidavė aukščiausiosios aukos paslapčiai.

Vieną kartą senosios moteriškės akys beklaidžiodamos po kambarį apsisotojo ties tuo Dievo pašvęstosios Motinos paveikslu — ūmai, tarsi žaibui nušvietus, ji visai naujai jį suprato. Tas paveikslas pasirodė jai dabar esąs vienintelis tvirtas dalykas visų tų besisukančių daiktų tarpe. Ir ji suprato tą giliausiąją tiesą, kuri iš ten šviečia motinoms, nors ir nė viena negali prilygti Palaimintajai: vaikuose jos yra baudžiamos arba apdovanojamos už tai, ko jos trokšta arba ką atmeta savo sielos tolimiausioje gilumoje. Ar jos savo vaikui saugoti šaukias žemės dvasią ar Šventąją Dvasią — tai nulemia charakterio likimą. Be abejo, nedaug tėra motinų, kurios nenorėtų, kad jų sūnus būtų tvirto, žvalaus charakterio. Bet charakteriu jos dažniausiai vadina tai, kas yra gerbiama ir pasaulyje, o ne tai, kas Dievo vardan eina prieš pasaulio darbus ir dėlto yra neapkenčiamas ir persekiojamas. Jos nori charakterio, bet tik tiek, kiek yra priimtina pasauliui, bet pirmų pirmiausia jos nori pasisekimo, ir jei reikia, pasisekimo su charakterio skriauda, bet jokiū būdu ne charakterio su pasisekimo skriauda. Jos nori hosannos ir palmių šakų, bet ne kančios ir kryžiaus. Niekas nėra taip toli nuo jų, kaip vaiką nešioti, mylėti ir užauklėti taip, kad jis, giliausiai prieštaraudamas pasauliui, būtų visiškai ištikimas Dievui ir mirtų aukodamasis už pasaulio nuodėmes. Jos neturi tikro tikėjimo neregimuoju pasauliu nei neregimųjų dalykų galia ant regimųjų. Dėlto jos ir niekaip nesupranta, kaip daug daugiau jos rūpinasi savo vaiku visiškai jį paaukodamos Dievo Dvasiai, negu jį pavesdamos pasaulio dvasiai. Ir kaip tik tas sąmoningas ir nesąmoningas tikėjimo bukštumas Dievo visagalybe, ta slapta ir atvira sutartis su pasaulio dvasia, tas neužtenkamai griežtas pasirinkimas pasisekimo ar charakterio — štai yra priežastis, kad becharakterystė amžinai gyvena šioje žemėje.

Kai senutė tai vis aiškiau ėmė matyti, seniai nepatiriama ramybė ir šventumas įėjo į jos sielą. Sūnus nustebo pamatęs jos atsimainiusį veidą. Ir ji tarė jam: „Dabar žinau: dėl to rašinio tuomet blogai tau patariau! Ar galėsi man kada nors atleisti?“ Išsigandęs jis paklausė: „Apie kokį rašinį kalbi?“ Būdama silp-

na ji negalėjo atsakyti ir silpna ranka parodė paveikslą. Jis nesuprato ir pamanė, kad ji kliedą. Bet naktį ūmai atėjo jam į galvą toji svarbioji valanda iš mokyklos laikų. Dabar jis suprato ir tą rodymą į „ancilla Domini“. Jis ėmė nuolat mąstyti apie tą vėlybą savo motinos atsivertimą ir jo stebuklingą įtaką senutės sielai, tartum užtariamą prieš Dievo sostą atsisveikinusios su šiuo pasauliu sielos. Jo mieganti sąžinė pamažu busdavo, vėl užmigdavo, vėl pabUSDavo, galop sukrėtė jo mąstymą, jis išsigando pats savęs, jis pamatė visą savo gyvenimą esant nuolatinį užsiginimą Dievo, beprasmį klaikių materialių reikalų stumdymąsi nesantaikoje su pačiu savim ir su visais žmonėmis. Nė vienas jo darbas nebuvo absoliučiai pavestas aukščiausiam tikslui, viskas gyveno valandai ir progai — Šventajai Dvasiai paaukotojo gyvenimo visiškas priešingumas. Bet tai supratęs, Šventoji Dvasia pradeda paslaptinai veikti sieloje. Niekados nėra vėlu, nors tai būtų beleidžiant paskutinį kvapą prieš mirštant. Niekados nėra vėlu viską, kas buvo padaryta ir kas apleista, — pavesti Dievui ir liepti liudyti amžinosios ir nesugriaunamosios tiesos buvimą.

### 13. BESIDŽIAUGIANTIEJI ANGELAI.

Vieno garsaus advokato biuro viršininkas gavo nuo savo šefo iš Florencijos atvirutę, kurioje vieno seno tapytojo buvo atvaizduotas Kristaus gimimas. Dešinėje buvo matyti suklaupę lauke piemens, kuriems angelai praneša Linksmą Naujieną, kairėje buvo Šventoji Šeimyna, šviesos apipilta. Aplinkui ant namų rąstų ir stulpų sėdėjo džiaugsmingai giedodami angelai ir supavos ant vainikų. Visas oras buvo pilnas dangiškojo džiaugsmo pasiuntinių, kurie, lyg balandžių spiečiai, skraidė aplink šventuosius namus. Valdininkas niekumet dar nebuvo matęs tokio paveikslu. Jam krikščionybė tebuvo rimtas atsižadėjimo ir aukojimosi mokslas. Linksmi giedantiems angelams nebuvo ten vietos. Jis pastatė paveikslą ant savo rašomojo stalo, tarp plėšiamojo kalendoriaus ir laiškų svarstyklių, ir negalėjo susilaukyti tolydžio į jį nežiūrėjęs. Visą dieną taip nuolat žiūrėjęs ir į kiekvieną smulkmeną įsigilinęs, jis lyg sapnuodamas, nuėjo namo. Kai jis vakare gulėjo lovoje, viskas atsistojo prieš jo šie-

los akis žibėdamas įvairiomis spalvomis. Rodės jam, kad šiąnakt yra šventoji naktis, jis girdi angelus giedant ir mato visą orą pilną palaimintųjų veidų. Ir štai jo nusidirbusi siela ūmai suprato, kad Išganytojo gimimas šioje tamsioje žemėje reiškia visai ką kitą, negu jis lig šiol kad buvo manęs. Jam Kristus tebuvo vien lyg koks aukščiausias viršininkas, o jo paties gyvenimas, lyg juodai nuspausdintas nuplėšiamasis kalendorius, kurs kasdien ėjo mažyn ir vieną dieną nulėks į popierių krepšį. Ūmai, lyg iš stabo išgijęs, žvilgterėjo jis į visai naują pasaulį ir išsigando pamatęs neapsakomą savo gyvenimo skurdumą. Tai linksmai giedantieji angelai paaiškino jam Kristų ir atidarė jo akis išvysti tam, ko jam trūko: užmiršti save patį, — ne mirti, bet gyventi semiantis iš Kristaus kūdikio, duoti kitiems, mylėti, vargšė apdulkėjusia siela pakilti pas angelų spiečius, „ramybė žemėje“ giedoti ir nešti dangiškąją linksmybę į tamsiąją žemę. Tas praregėjimas sujudino nerangųjį padarą kaip koks niekumet nenujaustas apreiškimas. Ir ryto metą atėjęs į savo biurą, jis jautėsi taip, lyg jam reiktų visą kambarį nukabinti vainikais, ant kurių supas angelai; vainikais jis norėjo papuošti laukiamąjį kambarį, nes jam rodės, kad niekumet nejaustas lengvumas apėmė viską, ką jis darė ir kalbėjo. Ir naujoviško advokato kontoroje šalia mašinų tarškėjimo, vien tik biaurių ir skubių atsitikimų akivaizdoje, jis nesiliovė šventės Jėzaus Kristaus gimimą. Jis nebeturėjo suerzintų nervų; jis matė kiekvieną nuovargį ir gelbėjo kaip gydytojas, jis davinėjo sausiausius nurodymus žmoniškumo balsu, ūmai jis rado laiko pasiteirauti apie asmeniškų valdininkų reikalus ir akylai patarti arba padrąsinti; jis šalino pikčiausių aktų nuodus nepastebima šviesa iš Kristaus pasaulio, jis ėmės padaryti darbą valdininko, kurs atrodė sergąs, iš jo patarimų klijentams spinduliavo šviesumas ir gerumas, kurie niūrų ir dulkiną kambarį tvindo nežinomąja šviesa. Ir į bendrą veikimą supjudytų žmonių, niūriausiems žmonių konfliktams ir besieliams materiališkiems klausimams išspręsti, diena iš dienos plaukė iš pabudusios sielos, iš norinčios džiuginti ir kelti širdies grakštumo sumanios globos ir atodairos nauji žodžiai ir doviai, sparnuoti mažmožiai, vos bepastebimi, jo paties vos tenumanomi — linksmai giedantieji angelai vainikuose, Kristaus Kūdikio skelbėjai, Dievo Sūnaus įdvasintos sielos ženklai.

#### 14. VALIA IR MALONĖ.

Daugumas žmonių mano, kad veiklus valios darbas yra viskas gyvenime. Ir tikrai tiesa, kad tikėjimas be vaisių nėra nieko vertas. Nes juk krikščionybė yra ne tik pažinimas, bet pritaikinimas, įkūnijimas, sekimas. Tačiau viskas pareina nuo to, kas yra taikinama, kovojama ir sekama. Veikimo vertė pareina nuo žmogaus sielos būklės. Ir dėlto buvimas yra dar svarbesnis, negu veikimas; iš tinkamo buvimo visai savaime seka veikimas. Taigi kas į veiklumą žiūri kaip į pirmiausią ir svarbiausią dalyką, tas gali būti kilnus pagonis — bet krikščionis jis nėra. Krikščionybė prasideda tokiu išgąščiu dėl savo paties būklės, tokiu nepasitikėjimu savo valia, tokiu ilgėjimuisi išsivaduoti iš savo „aš“, kad viso to ištiiktas žmogus pirmiausia nemaž nenori jausti pats save ir pačiu savim gėrėtis beveikdamas. Kristuje pasisavinti Dievą, nutildyti savo „aš“, prisiimti naują gyvenimą, tas naujas troškimas apima neramaus ir nekantraus davinėjimo ir veikimo vietą. „Mūsų išganymas — sako Eckhart, — remias ne mūsų veikimu, bet tuo, kad mes trokštame Dievo“. Toks vidaus laikymasis visai nereiškia sielos sumoterėjimą ar glėžnų atsiskykimą energingai įsikišti į gyvenimą — taip pat, kaip nesipriešina vyriškumui tai, kad prieš pradėdant gyventi savarankiškai, esama mokiniu ir atidaroma savo siela mokytojui. Juo giliau patiriame, juo daugiau galime duoti, juo labiau atsižadėję savo „aš“ klausiamės, juo gausiau galime kalbėti. Ką krikščionybė vadinama malone, tai yra vienintelė galima ir vienintelė tikra žmogaus pažanga: įstengti priimti į save Dievo veikimą ir tuo būdu pakilti viršum paties savęs ir viršum paveldėtosios prigimties viešpatavimo. Kas yra siekęs savyje nors menkiausį tokį malonės veikimą, kas sunkiuose konfliktuose laiku yra šnibždėjęs maldą ir už tai buvo palaimintas nenujaučiamos jėgos jausti, kalbėti, elgtis kitaip, negu kad galima buvo laukti iš viso to, kas buvo pirmiau, — tas žino, koks silpnas yra visas heroiškas valios įtempimas, jei prieš tai siela nebuvo maldingai atsidariusi. Tik valia, kuri iš malonės išeina ir iš jos gimsta, iš malonės, kurią teprirengia žmogaus prigimties nusiminimas ir žlugimas — tik toji valia tikrai veikia ir tikrai kuria. Kiekviena kita valia yra visados baudžiauninkė ir pasaulio vergė, nepaisant viso veikimo

svaigulio ir viso pasitikėjimo savo ponyste. Kas nėra „pakėlęs“ Dievo, tas pakelia žemesnįjį pasaulį, kad tuojau pat ir nenujausdamas ir nenusimanydamas. Pasakojimą apie Mortą ir Mariją daug kas supranta taip, kad Morta esanti veiklusis žemės žmogus, o Marija teikūnijanti kontempliatyvų pasinėrimą į kito pasaulio tiesą. Toks aiškinimas yra paviršutiniškas. Marija galų gale yra ir geresnė darbininkė, iš jos sielos trykšta ir didesnė bei vaisingesnė energija — kaip tik dėlto, kad jos dvasiai pirmiausiai rūpi ne kaip reikiant daryti, bet kaip reikiant būti ir rūpi jai gyvoji tiesa, iš kurios vienos tas buvimas tegali tekėti. Morta nori nuolat ką nors dirbti Kristui, ji yra pilna savo pačios uolumo, ji visa yra valdoma valios mėšlungio, jai nemaž nėra laiko klausyti Viešpaties, ji tėra tiktai Morta. Marija yra pirmų pirmiausia vien „pasyvi“, ji prisiima į save didesnįjį gyvenimą, naujų tikslų, naujų motyvų, ir per tai ji ir veikimui išigyja visai naujų jėgos ir šviesos šaltinių. O Morta visuomet bus įstrigusi į kliūtis ir apsyvilimus, kylančius iš žmonių ir iš darbo medžiagos.

Jei žmogus vis tik nori „veikti“, tai jis klysta iš pat pamatų. Čia jau yra įžūlus pasitikėjimas ir aklumas, nematęs tikro ir naudingo produktyvumo gilesnių sąlygų. Mums reikia pirmų pirmiausia sielos atsidarymo, kada žmogus pats neveikia, bet leidžia veikti Sutvėrėją kaip kad sako eilėraštis:

„Atsisakyti tu nuo darbo turi,  
kad Dievas savo darbą vykintų tavy!“

## 15. MORTA IR MARIJA.

Tu sunkiai kenti dėl savo silpnumo ir liguistumo ir dėl paveldėtų nervų — ir nuo to laiko, kaip palikai krikščionė, tau dar dvigubai liūdniau, kad negali visiems padėti ir nepajėgi būti nepailstamo pareigų ėjimo pavyzdžiu. Ir matydama, kaip tavo nemitrus veikimas neatitinka tai aibei darbų aplink tave, tu vis labiau imi nesveikuoti ir vis labiau pasitenkinti pati savim.

Leisk pasakyti sau: Išganytojas nėra botagas nuilsusiems. Kada tik mąstai apie Jį, visuomet turi justis, kad gera ranka glosto tau kaktą ir atima iš tavęs visą baimę dėl regimojo dienos dar-

bo. Nesirūpink, būk rami, tu atgailėjai besikrimsdama dėl savęs pačios, turėk kantrybės sau pačiai ir nekantriesiems savo aplinkoje ir nesikankink bemąstydamą apie Mortą, kuria norėtumei būti, bet atsimink žodžius, kad Marija pasirinko geresniąją dalį. Pakelk savo akis aukštyn, kur yra amžinoji meilė, joje įsivirtinus pradėk iš jos spręsti ir kalbėti ir žiūrėti į šio pasaulio dalykus, rūpinkis sielomis, bet neskubėdamą ir ramiai: karščio paimtas pasaulis šiandien daugiau kitąsyk reikalingas Sabato žmonių, kurie turi ramybės ir duoda ramybės, ir šiokiomis dienomis kreipia širdis į vidų ir aukštyn, kad žmonės vis tik besidarbuodami ir šio pasaulio dalykais besirūpindami nenusikalstų ir nežūtų.

Morta, rods, yra reikalinga žemėje — bet niekados ji negali būti visų dalykų mąstu ir pavirsti regimojo veikimo ir tvarkymo kieta ir nuolaidžia ambicija. Be Marijos dvasios grius ir tvarkos pasaulis; ji viena teįstengia suvienyti sielas ir net į nuobodžiausią darbą įdėti aukštesnės prasmės. Tuo tarpu Morta, nežinodama viršum darbo jokio aukštesniojo pasaulio, labai lengvai nevalioja nieko padaryti, kai darbo ar žmonių rūšis, su kuriais reikia bendrai veikti, reikalauja iš žmogaus labai stipriai apgalėti save. Kuo didesnis yra kurio nors laikotarpio materialus darbas, tuo daugiau turi būti žmonių, ugdančių amžinuosius sielos turtus, be kurių ir visa darbo kultūra neturi jokios prasmės ir jokių doriškų galių ant savęs. Kame nemąstoma apie tai, ten teauga vien bedieviškas darbas, bedvasė kultūra — Babelio bokštas!

„Marija“ anaip tol nereiškia: sėdėti sudėjus rankas. Ne, čia yra visai kitas, vidujinės rūšies veikimas. *Ne žemiškos tikrybės medžiaga, bet kito pasaulio pasireiškimas* yra renkamas, perdirbamas ir pristatomas gyvenimui. Todėl kas nėra toks miklus būti Morta, tas tegu nesistebi į savo negabumą nieko neveikdamas. Ne, tegul jis visa siela nusitveria antžemišką darbą ir tegul nei apie save nei apie kitus nesprendžia klaidingai ir nevertina Mortos atžvilgiu, bet tegul turi drąsos tarnauti tam antrajam pasauliui, kaip jam vienam tepridera, ir tegul kiekvieną valandėlę aiškiai numano, kad jo tarnystė yra garbinga ir nepavalduojama. Tiktai tuo būdu galima priversti pasaulį gerbti „dvasišką“ darbą.

## 16. LIGOS PATALE.

„Tikroji krikščionies būklė yra liga“, sako Pascalis. Tai ne-reiškia, kad krikščioniu tegalime būti tiktai sirgdami, bet tai reiškia, kad tiktai kentėdami ir būdami silpni teturime tikros progos stipriausiai pareikšti sielos jėgą. Esant sopuliuose ir vienumoje, nežinant tikrai nieko, kas bus, tėra galima rinktis viena iš dviejų: arba visai paskęsti neramume, nekantrybėje ir opume, arba, visai išėjus iš savo suirusio asmens, iš aukštybių ramiai žiūrėti į savo likimą. Tas ramus kentėjimas yra pirmasis tobulybės laipsnis, pasiekiamas ligonio kambaryje. Bet kas jį praktikuoti imas, tas netrukus pamato, kad tas pirmasis pakilimas viršum ligos tėra tiktai daug didesnių dalykų simbolis, tik pirmasis pašventimas, įvedas į visą neišsemiamąją Kristaus sekimo paslaptį. Ir kaip pirmą kartą, kad ir menkiausiai pasidavus nedorybei, žemesnysis pasaulis atidaro gundydamas visą savo pragarą, taip jau pirmas nedrąsus pakilimas viršum kūno vargų leidžia pajusti dvasios išsivadavimo visą laimę ir stebuklingai traukia sielą aukštyn. Iš kantraus kentėjimo sopulių trykšta kantrybė žmonėms, ir ne tik tiems, kurie yra pas mūsų ligos patalą, bet visiems, kurie kuomet nors yra sukėlę mūsų nekantrumą. Bet čia jau reikia nusileisti į karčių atminimų pragarą, pakilti viršum smulkių jausmų, atleisti įžeidimus ir užgavimus, rūpintis artimo reikalu, užjausti visą tą skausmą, pasislėpusį už jo kaltės, atsiminti savo paties kaltę, pasislėpusią už mūsų gyvenimo kelionės visų nesantarvių ir apsvylimų. *Bet tikros ramybės siela pasiekti negali* giliai neapsivalius vidujiniam žmogui, neišmetus iš savo vidaus nuodų, neperdirbtų ir nenušviestų gyvenimo prityrimų. Ir kaip tik tas ir yra tikras Kristaus sekimas: ne tik džiaugsmingai nešti valandėlės auką ir padaryti meilės darbą pasitaikius progai, bet pamažu, nepailstant, nesiliaujant švarinti visus atsiminimus, keisti savo slapčiausią mąstymą apie visus tuos žmones, kurie yra įsikišę į mūsų gyvenimą, raminti visus tuos efektus, kurie vis iš naujo kyla iš pagoniško savo „aš“ jausmo ir iš aklo rūpinimosi vien savo nauda.

„Kelkis, imk savo lovą ir eik“ — tuos Kristaus žodžius ligoniui galime pritaikinti ir prie dvasiško atsikėlimo, kurs gali įvykti sunkiausioje ligoje ir kurs kentėtoją netikėtai paverčia

palaimos pilnų valios darbų vykdytoju. Kas yra išvadavęs savo sielą ne tik iš kūno sveikatos valdžios, bet ir iš smulkių jautimų ir sunkios savo „aš“ vergijos, — tas, kad ir ligos patale gulėdamas, yra tikras darbo žmogus. Nes ne išoriniu darbavimusi, bet valdymu savo prigimties, pakilimu viršum savo likimo tepasireiškia tikroji žmogaus galia — taip nenušvietę ir neapvalę savo sielos, mes niekadės negalėsime įsikišti į gyvenimą tikrai iš aukšto, o būsime vis tik nestabdomų tamsiųjų galybių, nevaldomų instinktų ir išorinių įtakų vykdytojai.

Kieno sieloje ims viešpatauti ramybė ir aiškumas, tas patirs, kaip stebuklingai toks įvykdymas veikia kūną. Juk mūsų kūno gyvenimas daug labiau, negu kad šiandien manome yra žiedžiamas ir vedamas mūsų sielos gyvenimo. Kas šaukias gerųjų angelų, norėdamas savo atsiminimus taip pašvęsti ir paaiškinti, kad senos kruvinos jo sielos žaizdos užgytų, tas šaukia taip pat į darbą ir kūno jėgas, kurios gydo kūno žaizdas ir pagaliau daro nežalingus ligų sukėlėjus; kas išmeta nuodingas medžiagas iš savo sielos, tas stiprina ir kūno jėgą svetimiems kūnams pašalinti. Juo labiau siela klauso Dievo,, tuo labiau kūnas klauso sielos ir liudija dvasios viešpatavimą ant išorinių dalykų.

## 17. DVIKOVA IR ŽUDYMASIS.

Vienas pulkininkas paėmė į savo namus kare kritusio prie-telio dešimtmetę našlaitę. Jai užaugus, jos sielos ir kūno grakštumas sukėlė senstančiame vyre gilią aistrą. Smarkiai paprašė jis jos rankos, neišbandęs pirmiau jos širdies ir nedavęs jai progos pažinti savo pačios jausmus. Ji sutiko — iš dukteriškos meilės ir dėkingumo. Bet keleriems metams praėjus atsitiko taip, kad didelė aistra užvaldė ją; užmiršus viską, ji tapo viliotoja ir suviliota. Visa eilė nelaimingų atsitikimų privertė ją priklausyti tarnų, tapusių jos kaltės liudininkais, kas ją neapsakomai žemino ir gėdino. Vieną vakarą jos vyras tarė jai: „Aš esu tau per senas. Bijau, kad kas atėjęs nepavogtų man tavo širdies. Bet mirčiau, jei tu mane parneštumei“. Ji atsakė giliai susijaudinusi: „O aš bevelyčiau mirti, negu nuo tavęs nueiti pas kitą“. Ji tai sakė nuoširdžiai, nes tą patį vakarą nusprendė nusinuodyti maudykloje. Ir jau ji buvo beimanti nuo-



dinguosius miltelius, tik ūmai ji atsiminė tėvą, kurs granatų lietui baisiausiai lyjant, savo pulko prūsųkyje puolė neprietelių pozicijas, žaibo greitumu jai atėjo į galvą mintis, kad nusižudymas juk tėra bailus pabėgimas ir kad žmogaus vertas elgimasis tėra vis dėlto drąsiai kibtis to, tas atrodo neišsprendžiama, ir tai, kas neatgailojama, vis dėlto kaip nors atgailoti, ir tame kelyje nesiduoti sulaikomam nė sunkiausiems ir skaudžiausiems pasisakymams ir susitikimams, žiūrint į juos kaip į pirmąjį atgailos laipsnį. Bet čia atėjo jai į galvą, kad svarbiausia priežastis, pastūmusi ją išgerti nuodų, juk nebuvo bijojimas savo vargo ir gėdos, bet mintis, kad ji gal mirtinai apvils savo vyrą, nuo kurio juk nieko blogo nebuvo patyrusi. Ir taip bemažtant, jos ranka antru atveju ėmė ieškoti nuodų. Bet tą valandėlę dingtelėjo jai, kaip neišvengiama paseka viso to, kas jai buvo paaiškėję pirmiau, kad ji norėdama pataupyti senąjį kareivį, surišusį savo gyvenimą su jos, neturi paslėpti nuo jo to, kas ją nutiko, jos tikras likimas turi būti jam žinomas, jis turi drąsiai pažiūrėti tikrenybei į akis. Ji juto, kad ji ir jos likimas yra jam duoti tam, kad per jį augtų jo vidujinė jėga, užuojauta ir meilė. Kaip tik tą valandą, kada ji susiprato jam sunkiai nusikaltusi, ji ryškiai pamatė giliausią moterystės paslaptį, giliausią vyro ir žmonos už vienas antrą atsakomybės gelmę, net paslaptinę dalyvavimą vienas antro nusikaltime. Ir taip ji metė nuodus į vonią, išleido juos kartu su vandeniu ir nuėjo pas vyrą pasakyti jam viską. Bet ji tai padarė tuo būdu: ji nupasakojo jam savo istoriją kaip skaitytą romaną, kurs pasibaigė tuo, kad žmona nusinuodijo ir tik tuomet vyras sužinojo tiesą ir, nušovęs dvikovoje kaltininką, nusižudė pats. Ar jam patinkas toks išsprendimas? Atsakymas buvo: „Juk kilniems žmonėms nėra kito išsprendimo. Negarbingiems yra dar daug kitų šuntakių. Kuo save laikai, nuo to pareina tas išsprendimas, kurį pasirenki“. Ji sudrebėjo, bet tuojau vėl nurimo, nes jau pusvalandį juto tvirtą pamatą po savo kojomis. Bekovodama su nuodais, ji per trumpas minutes nužengė didelį žingsnį: ji išsivadavo iš kariškos garbės ir drąsos sąvokos ir atsidadė aukštesniajam ir nuosakesniajam karžygiškumui. Todėl ji atsakė labai griežtai: „Be abejo, čia galime spręsti dvejopai ir visai įvairiai – kaip drąsuoliai ir kaip bailiai. Bet sprendimas, kurį tu

pasirinkai, juk nėraž nesutinka su tuo, kas tavyje yra geriausia, jis irgi priklauso dar bailių pasaulio.“ — „Kaip tai suprantai? Juk be jokios abejonės yra gyvenime tokių padėjimų, kada būtinau reikia maršuoti šalin, nes juk niekas tiek nežemina, kaip laikymasis įsikibus į gyvenimą žūt būt!“ — „Tiesa, toks laikymasis žemina, bet galime laikytis gyvenimo dėlto, kad norime atitaisyti savyje ir nesavyje tai, ką esame padarę blogo, ir galime pasilikti gyventi dėlto, kad jaučiame, jog daug lengviau yra pabėgti nuo didelio suirimo, negu išeiti didelę nusizeminimo mokyklą — drąsiai stengtis tapti ponu ant savęs pačio ir ant gyvenimo!“

„Gerai, bet kaip tu tai įsivaizduoji? Juk žmona nebegali jam pasirodyti ir vyras jai. Ir jei taip atsitiko, juk juodu nebegali kartu gyventi!“ „Žinoma, žinoma, tiesą sakai, ir aš nenkenčiu iš visos sielos nieku leisti svarbius dalykus, yra garbė, yra atgaila, žmona pralaimėjo savo laimę, ji turi pranykti, bet kodėl nusizūdudama? Kuo giliau ji jaučias kalta, tuo labiau juk ji turi norėti apsisvalyti jau šiame gyvenime! Pasaulis didelis, kodėl ji negali kame nors, nežinomoje tolybėje, pasiaukoti sunkiausiam ligonių slaugymui. O vyras — ar jam būtinau reikia palūžti? Ar jo vyriškoji garbė neliepia jam prisiimti savo likimą ir kaip ir jo žmona pasitraukti nuo pasaulio ir toli nuo jos, kad ir būdamas nekaltas dėl jos puolimo, atgailotų už ją ir iš išlaukinio gyvenimo žengtų į vidujinį? Ar nekelia aukštytyn ir nepaguodžia mintis, kad tokiu būdu du žmogų, laisvos tragikos atskirtu nuo vienas antro, susivieniję Dievuje ir gyvena vienas antram?“ Ji kalbėjo taip aistringai ir su tokia nepaprasta akių išraiška, kad senas kareivis, ūmai viską supratęs, nustebęs ir išsigandęs į ją žiūrėjo. Tuomet ji atsiklaupė, apkabino jo kojas ir tvirtai žiūrėdama jam į akis tarė: „Aš esu ta žmona, aš esu ta žmona, atleisk man, atleisk man — dar ši vakarą apleisiu tave!“

Jis padėjo rankas ant jos galvos ir sėdėjo, kaip stabo ištiktas, tvirtai žiūrėdamas į tolumą. Visa toji nelaimė ir kartu visa naujų karštų minčių virtinė, viso to jis iš pradžios negalėjo suvokti nei pakelti. Lyg suakmenėjęs, jis vis tebesėdėjo, kai ji švelniai nuo jo pasitraukė. Po valandos jis išgirdo jos žingsnius girgždant ant sodo žvyru; pašokęs jis norėjo ją pašaukti,

bet atsiminė nežinąs, ką jai pasakyti ir kokia teise lįsti jai į akis; jis juto, kad geležinis likimas čia dabar įvyksta lygiai neišvengiamai, kaip visados jo sferose, tokiai neišvengiamai progai pasitaikius, likimai baigdavosi perkūnijomis ir sprogimu. Valandėlei jis įpuolė į savo tradicijų pasaulį, užsidegė jame noras pašaukti kaltininką prieš savo pištalietą. Bet žmonos žodžiai taip stipriai buvo jį pagavę, kad jis negalėjo pasilikti savo senų nuomonių pasaulyje. Užvaldė jį visai naujas ir didesnis heroizmas, kurio dvasioje ji viską jam išpažino ir padarė iš savo kaltės visas išvadas. Atsisėdęs jis trumpai parašė tam žmogui, kaip viskas išėjo aikštėn, kas iš to išėjo ir kodėl į senosios rūšies atgailą jis nebegali žiūrėti kaip į tikrąją atgailą. Laiškas baigėsi šiais žodžiais: „Noriu, kad tamsta gyventumei, kad galėtumei gailėtis ir atgailoti. Ir aš noriu gyventi, kad galėčiau atitaisyti kaltę. Jos nusikaltimas atidarė man akis ir parodė ir mano nusikaltimą. Dieve, padėk mums visiems!“

Paskui ir jis ėmė kraustyti savo daiktus. Tai darydamas, jis pirmą kartą susiprato — užgavo jo sąmonę jo buto parengimo turtingumas, paausintų veidrodžių ir žirandolių puikumas, baltinių ir tualetų liuksusas, divonų vertė, maudyklės komfortas, ir jis tarė pats sau: „Koks prieštaravimas silpnam žmogui, kokia puikybė, koks melas, koks stiliaus nebuvimas tūno tokiaime mūsų aplinkos papuošime — nes kas yra žmogus, kas yra žmogus, ak, kas yra žmogus!“

Šešerius metus darbavos juodu abudu toli nuo vienas antro, tarnaudami sunkiai kenčiantiems žmonėms: ji buvo slaugytoja tifu sergančių barakuose, jis padėjėju, skaitytoju, vedėju. Paskui senas kareivis susirgo ir pasišaukė pas save savo buvusiąją draugę. Jos slaugomas, jis mirė laiminga mirtimi. O ji, giliai pažinus ir nuoširdžiai apgailėjus kaltę, ant visados išsivadavo iš savo buvusiojo elgesio ir gyvenimo ir prinoko paskutinėms žmogaus nusivalymo paslaptims pažinti: ji nuplovė Išganytojo kojas savo ašaromis ir patėpė savo aliejumi. Ir užuot beviltiškai ir bailiai užgesinus savo gyvenimą ir kitą gyvenimą neapvalytą įtraukus su savim į mirtį, ji užgesino savo nuodėmę ir parodė kito nuodėmei atsivertimo kelią — Marija Magdaliėtė po kryžiumi!

## 18. AUKŠTA KILMĖ.

„Neužmiršk niekados, kad esi Ravenšteinas“ — taip pasakė vienas senas bajoras atsiveikindamas savo sūnų; „jei kuomet nors paims tave pagunda pasielgti negarbingai, tark sau: „taip Ravenšteinas nedaro!“ Sūnus pasižadėjo būti visada tikru Ravenšteinu ir su geriausiaisiais pasiryžimais iškeliavo į tolimą universiteto miestą. Ten pirmiausia jis suieškojo savo giminės *vyriausių*, benediktiną, kurs savo gyvenime daug buvo matęs ir patyręs ir plačiai buvo žinomas kaip išmintingas patarėjas.

Šiam jis pasididžiudamas papasakojo, kokią perspėjimą davė jam tėvas kelionei. Seniui apie tai išgirdus, pralėkė per veidą šešėlis, jo akys rimtai ir mąsliai žiūrėjo į tolumą, paskui akylai pažvelgęs į šviesų ir gerą jaunikaičio veidą, jis ūmai pradėjo: „Mielasis mano jaunikaiti, štai esi pilnametis ir daugelis visai kitokių žodžių, negu tavo tėvo pasakytieji, skambės aplink tave. Tai yra gyvenimas, kad dabar turi pats bandyti ir rinktis, todėl paklausyk ir manęs ir pamąstyk apie mano žodžius. Ir mane perspėjo taip pat kitą kartą mano tėvas, mane išleisdamas, ir išdidžiausiu Ravenšteinu iškeliavau į svetimą šalį. Aš taip didžiausaus savo sena gimine, kad daug labiau tikėjau į jos laikomąją jėgą, negu į Dievą ir mūsų Išganytoją. Kaip sudaužė gyvenimas į druzgus mano puikybę! Mano mielas sūnau, kai mąstau šiandien apie visa tai, ką esu padaręs begvendamas, kai skaitau mūsų giminės kronikas, pasibaisėdamas klausau tų žodžių „to Ravenšteinas nedaro!“ Žinok tikrai, jei yra kame nors kokia šelmystė, tai ji yra jau kuomet nors, kame nors, slaptai ar viešai padaryta kokio nors Ravenšteino ar Ravenšteinaitės. Ir tavo tėvas sako tau: „neužmiršk, kad esi Ravenšteinas“, ir jei jis, taip sakydamas, mano, kad „mes esame kilni giminė, todėl ir tu elkis kilniai ir būk tikras Ravenšteinas“, tai aš tau sakau atvirksčiai: neužmiršk niekados, kokią pavojingą palikimą turi savyje, nes mes esame turėję savo tarpe milžiniškų niekšų, slaptų banditų, aukštai gerbiamų apgavikų, niekingų saunorų, — jie gausiai atsveria sąžiningus žmones iš mūsų tarpo, ir kas iš tų dviejų rūšių yra tikresnis Ravenšteinas, tai vienas Dievas težino. Tikėk manim, paklausęs save, kas mane labiausiai gundė elgtis blogai, nesąžiningai ir nekilniai, jaučiu aiškiai, kad nemokėjimas tikrai

nusižeminti, mintis, kad dėl pačio savo gyvenimo esu vertesnis ir geresnis už kitus. Tas raminaš žinojimas, kad vistiek esi kilnus, išrinktasis ir aukštasis, be galo lengvai kliudo sąžiningai stengtis įsigyti tikro vidaus kilnumo, mes užmirštame tuomet, kokios išorinės reikšmės yra visos tos, žinoma, neabejotinos tradicijos ir auklėjimo pirmenybės, kuriomis taip labai didžiuojamės, kaip menkai jos tesaugoja mus nuo žemesniosios rasės mummyse. Iš tikrųjų, tiktai iš savęs atsižadėjimo kyla kiekvienas tikras kilnumas ir dėlto aristokratystė labai dažnai yra kliūtis tikram charakterio kilnumui, nes kas yra per daug pilnas savo paties svarbos ir orumo, tas nuolat elgsis netaktiškai, neįeis į kitų sielą, žais su kitų teisėmis ir ribas tarp mano ir tavo taip ilgai stums savo naudai, kol pranyks visas skirtumas tarp aristokrato ir plebėjaus. Todėl žodžiai „budėkite ir melskitės“ ypač yra pasakyti -vadinamiesiems aukštakilmiams, kad jie suprastų visus savo išorinio aukštumo pavojus — mat, kilmės supratimas labai lengvai užmuša nuodėmės supratimą. Bet kur dingsta nusižeminimas, ten bematant ima plėstis žemesnysis žmogus ir aristokratystei bematant ateina galas!“

Senis kalbėjo stipriai susijaudinęs, pasiremdamas savo turtingu gyvenimo patyrimu. Jaunikaitis klausė jį, plačiai atidaręs savo sielą. Bet kadangi jis sugriovė jam įsitikinimą, kuriuo jis tarės galėsiąs pasiremti, tai ištiesęs rankas paklausė: „Gerbiama-sis dėde, jaučiu, kad kalbate tikrą tiesą, bet ko man dabar reikia laikytis? Duokit man naują tėvišką žodį, tarkit man didesnę palaiminimo žodį, nebijantį jokios kritikos!“ Benediktinas nutvėrė savo broleño abidvi ranki ir iš skausmo ir savęs pažinimo pamokintos sielos gilumos tarė: „Užmiršk, kad esi Ravenšteinas, bet neužmiršk nė akimirksniui, kad esi Dievo vaikas ir kad Dievas tapo žmogumi tavo kilniausiai kilmei tau šitai priminti. Visuose gyvenimo nesutarimuose turėk Dievą prieš akis ir širdyje, nesiduok apgaunamas savo išdykusiam „aš“ ir nesiduok suklaidinamas pasaulio balsams, būk Jam ištikimas lig mirties, o Jis duos tau gyvenimo vainiką!“

## 19. NUSIŽEMINIMAS IR ORUMAS.

Nusižeminimas ir orumas kyla iš to paties šaltinio. Kas giliau tiki Dievą ir išeidamas iš Dievo vertina pats save, tas įsigyja ir vieno ir antro, nusižeminimo ir orumo, jie yra jam duodami antprigimčiai beveikiant sielą. Juk bežiūrint mums į save dieviškų reikalavimų ir pavyzdžio šviesoje turi griūti visas mūsų gamtinis savo „aš“ jausmas, juk pažinus mums, kad viskas tėra iš aukšto duotoji malonė, niekais turi pavirsti visi mūsų pačių nuopelnai. Bet kaip tik iš to pasidavimo aukštesniam gyvenimui ateina mums tuomet visai nauja stiprybė ir naujas tikrumas, žmogus jaučia tuomet esąs Dievo minties indas, iš aukšto jam duoto uždavinio ir atsakomybės saugotojas. Taip chaotingo putlumo vietoj kyla nejučiomis ir nenoromis žmogaus orumas, neklaidingas žinojimas viso to, ką esame kalti tam aukštesniajam uždaviniui, išsivadavimas iš žeminančio noro ieškoti savo naudos, išsigelbėjimas iš baimės gyventi ir baimės mirti. Tas griežtas pasiryžimas aukotis, klausyti ir stovėti vienam duoda sielai tą vidaus nepriklausomybę, kuri saugoja tą sielą nuo kiekvieno pažeminimo, neleidžia jai žvėriškai grobstyti, pasilaikyti, gintis ir norėti; daug turėti.

Kas tuo būdu yra pakilęs nuo nusižeminimo į orumą ir kas iš orumo nuolat leidžias į nusižeminimą, norėdamas nuvalyti nuo orumo visą žemišką putlumą — tas įsigyja tikro didingumo, su kuriuo negali susilyginti jokia žemiškoji puikybė: nes kiekvienas grynai žemiškas išdidumas visados miršta dievinimuisi! Kas orumo jausmą aukoja tik savo mariam asmeniui, tas įpuola į kvailą putlumą ir negarbų egoizmą ir baigia beviltiškai didžiausiu nekilnumu. Nes juk kilnumas tekyla iš atsizadėjimo savęs, pasidavimo ir atsakomybės; ir visi išoriniai išdidumo ženklai ir judesiai tol tėra pakenčiami, kol yra simboliai to, kad žmogus jaučias esąs aukštesniojoje tarnyboje; jie tampa melaginga kauke, jei yra taikomi tik prie žmogaus asmens, kurs pučias trokšdamas jam niekuomet nepriderančios garbės.

Užgesusio tikėjimo laikais, kada žmogus tik savo „aš“ tesiremia ir nebeturi jokie aukštesniojo pasaulio, kurio šviesoje jis įsigyja tikro kuklumo ir tikro didingumo, nebėra nė nusižeminimo, nė orumo nei tautose, nei atskiruose žmonėse. Jų vietą ūži-

ma visai netvirtas savo „aš“ jausmas, kurs vieną kartą taip žeminasi, kad net šliaužioja, kitą kartą taip išsipučia, kad tampa beprasmiu ir netaktingu įžulumu. Žmogus giliau negu kitados jaučiasi esąs bejėgis ir niekingas, bet to negali pakelti, dėlto vieną kartą ieško nesulaikomai svetimos paramos, kitą kartą svaigina save savo pačio melaginga reikšme. Slaptomis jis kartais jaučia, kaip jo putlus ir iškilmingas elgimasis priešinasi visų žmogaus darbų menkumui; bet ir tas nujautimas tik dar labiau stiprina jo reikalavimą iškelti kuo aukščiausiai savo menkystę. Betgi vis dėlto toks žmogus niekados tvirtai nežino, ką yra kaltas sau pačiam. Nes juk tas „sau pačiam kaltumas“ kyla iš kito pasaulio, ne iš to, kuriame visados tik save patį tegarbiname ir sau pačiam tetarnaujame. Tik pačio savęs pilnas žmogutis nė jauste nenujaučia, ką yra kaltas sau pačiam, nes jis bendrai nebežino jokių pareigų, težinodamas teturįs vien interesus. Tik žinodami savo pareigas Dievui ir savo artimiems, teatrاندame ir savyje tokį „aš“, kuriam irgi turime pareigų. Vien savim pačiu tepasirėmęs žmogus daug ką laiko nesutaikinamu su savo orumu, kas tikrumoje to orumo yra griežtai liepiama. Jis nusikaltes nenori nusizeminti, nenori prisiimti ant savęs visų lig paskutinosios savo darbo pasekų, atkaklumą ir užsispyrimą maišo su orumu ir kalba apie savigarbą, neatskyręs grynai gerbtinojo „aš“ nuo to, kurs turi būti atmetas, baudžiamas ir niekinamas. Tuo būdu jo puikybė ir jo troškimas ką nors reikšti turi tokią pat blogą sąžinę ir dėl tos priežasties taip pat nieko nenuveikia, kaip ir jo nuolaidumas ir pasidavimas, nes nėra nieko, kuo jis galėtų matuoti savo gilesniąsias teises ir savo asmenišką uždavinį, jis nėra nieko pašvęstas, nes nesiaukoja niekam, kas yra antžmogiška, nesijaučia esąs mažas nė prieš tą, kas yra kilnu. Tat, jis visiškai netenka pamato po kojomis, žeminasi ten, kur turėtų didžiutis ir didžiuojas ten, kur turėtų nusizeminti; jis aukoja tai, ką turėtų pasilaikyti, ir laiko pas save tai, ką turėtų atiduoti; jis tyli, kur žodis rodytų jį turint žmogaus garbės ir kalba, kur tik nesulaužomas tylėjimas tebutų prasmingas ir garbingas – vien pačiu savim pasirėmusios kreatūros chaotinio gumo ir netvirtumo paveikslas!

## 20. VAIKŲ BALIONĖLIS.

Viena keturmetė mergaitė ieškojo visur savo mirusios sesers. „Ji dabar yra danguje“, pasakyta jai rodant begalę mėlynę. Ryto metą eidama su savo motina per miestą, ji sutiko žmogų su balionėliais. Primitytinai meldė mažutė vieno balionėlio. Kai motina nupirko jai vieną, ji paleido jį ir jam lekiant maldingai į jį žiūrėjo. „Kodėl gi geriau nedaboji, matai, dabar gražaus balionėlio nebėra“, tarė supykusi motina. „Aš dovanojau jį Marytei, kuri yra danguje“, pasakė mergaitė.

Balionėlis kilo vis aukščiau ir aukščiau ir pranyko iš mergaitės akių, bet dangaus nepasiekė. Toli jis palengva nusileido ant pievos ir pasikorė ant erškėčio krūmo. O tačiau jis sujungė žemę su dangum ir daug didesnės tiesos būta mergaitės, kuri aiškiai žinojo jį dabar nulėkus į Marytės rankas, negu medžiotojo, kurs vakare pamatęs nuvytusį, raudoną skurlią kabant šakose pamąstė: „Ak, tai tik persprogęs vaikų balionėlis!“ Malda ir meilė, sekančios paskui atsiskyrusią sielą, toli, virš erdvės ir laiko, nėra nei tuščia svajonė, nei juokai. Ne, Dievas vienija visus, kas ieško kits kito. Jo vardu — tai yra tikriau už visa, ką mūsų žemiškos akys gali matyti ir mūsų žemiškas protas suprasti. Tik nepajudinamai pasitikėdamas, kad jo numirėliai nežuvo, tik gyvai su jais santykiuodamas teapgali žmogus nepastovumo baisumas ir teišauga iš menkų dulkių tikrumų; žmonių draugija ten teturi tvirtus pamatus, kur gyvieji yra susirišę su mirusiais meile ir ištikimybe, dėkingumu ir atleidimu. Tai nereikia traukti kitą pasaulį į žemės sritį, ne, tai reiškia mylėti, tikėti ir duoti ir Dievuje ieškoti tų, kurių kitą syk ieškojome įsikūnijimo pasaulyje.

Argi šioje žemėje ne labiausiai stabdo meilę tas, kad mes sielas tol tejauciame, tol jos tebegyvena toje pačioje žemiško norėjimo ir mąstymo srityje, kurioje mes patys kvėpuojame ir veikiamo?

## 21. SENAS VIEŠBUTIS IR NAUJAS JAUNIMAS.

Kai jauni žmonės atvažiavę pirmą kartą į svetimą miestą išlipa stotyje, priima juos daugbalsis viešbučių portierių choras ir lekia į jų ausis šie pasveikinimo žodžiai: „Juodasis ėriukas,



Romos ciesorius, Baltasis žirgas, Aukso jautis, Erelis, Elnias, Angelas.“

Jie eina arčiau prie viešbučių vežimų ir mato įvairių pasiūlymų: „Geriausia virtuvė, centralinis šildymas, savo vynai, du šimtai lovų, rami vieta, senas namas ir tt.“ Galų gale jie važiuoja su tuo, kurs balsingiausiai rėkia ir kurs daugiausiai prižada už mažiausius pinigus. Bet pirmajai nakčiai praėjus, jie jau pastebi, kad tai nėra švarus namas, visuose koridoriuose dvokia, naktį kandžioja, taukai yra blogi, sąskaita begėdiška, be to, pora kojinių pražuvo iš skrynios, ir kaip tik tos, kurias motina nėrė meilingiausiai. Ir svečiai, su kuriais rytą pusryčiaujama, visi taip atrodo, tartum atėję stačiai iš teismo, išteisinti tik dėl įrodymų stokos. Tat jaunikaitis mąsto: kaip gi dėlto būtų gerai, kad būčiau turėjęs pasitikimą rekomendaciją į rimtą namą, kuriame kad ir nėra naujausio komforto, bet užtai nedingsta kojinės, ir kur randi švarią lovą ir paprastą, bet motinišką virtuvę.

Toks pergyvenimas yra prilyginimas. Kai jaunikaitis šiandien įžengia į gyvenimą, priima jį daugbalsis choras: tai yra visi tie naujoviški mokslai, kurie siūlosi jam į butus ir pro kits kitą įkalbinėja, girdami savo pranašumus. Ir jis gal eis ten, kur balsingiausiai rėkia ir kur duoda sultingiausių pažadų. Ir labai dažnai per vėlai pastebi jis, kad esąs apgautas ir pavogė iš jo sielos tokius dalykus, kuriais jo motina kaip tik daugiausiai rūpinos ir dėl kurių darbavos — jis ilgą laiką niekaip nenusikrato šlykščių sugedusio maisto skoniu.

Kaip gera laiku turint rekomendaciją į seniai žinomą ištikimą tiesą, kuri nedaug terėkia, bet ištesi tai, ką prižadėjus ir nepalieka blogo skonio!

Bet gal senosios tiesos yra seniems žmonėms, kurie apsiavę šiltais, sumindžiotais pantapliais mėgsta sėdėti pas priprastą koklių pečių? Kodėl drąsus, linksmas jaunimas negali burtis aplink šios ir rytdienos jaunąsias ir naująsias tiesas?

Taip, kad tas prilyginimas būtų tikras! Senosioms tiesoms baisiai mažai terūpi koklių pečiai ir šilti pantapliai. Jos yra kaip karo trimitai, kurie įsiveržia į šiltą kambarį, šaukdami tinginiaujančią prie ginklo. Jos traukia žmogų šalin iš visų ištaigų, drožia jam su šiltais pantapliais per ausis, išjuokia visą

baimę dėl jo brangaus „aš“, veja jo saldžius norus į vaikų kambarį, apvelka jam varinį šarvą, reikalauja iš jo viršžmoniškų didvyriškų darbų ir dieną naktį neduoda jam ramybės tol, kol jis išgys apgalėtojo vainiką. O naujosios tiesos? Taip, jos yra labai komfortiškos. Jos yra patogi naujiena visiems ištižusiems charakteriams, šiltų pantaplių evangelija visoms ištižusioms valioms, šildančiuoju buteliu visoms mažakraujėms sieloms. Jos leidžia mums viską, jos nereikalauja iš mūsų nieko, jos nelaukia iš mūsų jokių didvyriškų darbų, ir jų išmintis sutraukiama į šiuos žodžius: „Jei jau mulkiai esate, tai ir elkitės kaip mulkiai!“ O senoji, amžinoji tiesa kugžda sielai: „Nesiduok apgaunama – tu žinai geriau – ateini nuo Dievo ir nori pas Dievą.

Siela, neužmiršk savo amžinojo gyvenimo!“

## 22. VAGIS.

Vienoje ligoninėje gulėjo vagis, sužeistas besilaužiant vogti. Tyliaame ligos patale jis pirmą kartą ėmė mąstyti apie savo gyvenimą. Bet šviesa nėjo į jo sielą. Jis vis galvojo apie begalinę neteisybę pasaulyje, ir tai neleido jam suprasti sąžinės balso, kurs pradėjo šaukti, kad jis pasitaisytų. Šalia jo gulėjo saljutistas, kurs buvo pagijęs iš sunkios ligos. Vagis paklausė jį ūmai: „Kokį amatą tamsta turi?“ Paklaustasis atsakė: „Aš gyvenu paklydusioms sieloms. Esu Išganymo Armijos kareivis“. Vagis nutilo. Vakare vėl pradėjo klausti: „Ką tamsta manai sakydamas „gelbėti paklydusias sielas“? Kaip tamsta nori gelbėti? Kas yra gelbėti ir kas yra paklysti? Ar ne visi yra paklydę, ar ne naktis viešpatauja šioje žemėje ir ar kiekvienas neina su žiburiu paskui kitą nuosavybę – pirklys, viešbutininkas, valdininkas, burmistras? Tai ar vienas paklydėlis turi rodyti kelią kitam? Vagis yra dar vienintelis padorus žmogus, nes jis bent nedangstos gražiais žodžiais. Tokia yra mana nuomonė!“ Saliutistas, ramiai pamąstęs kelias minutes, tarė: „Tamsta sakai tikrą tiesą. Bet kaip ten yra pasaulyje, kaip nėra, žmogus turi vidujinį balsą, kuris jam sako: „Kaip daro pasaulis, tai tau nėra maž nerūpi. Yra tiesa, tu žinai ją labai gerai, girdi ją aiškiai, juo tyliau ji yra tavyje ir aplink tave, tuo aiškiau – jos

turi klausyti, kitaip žūsi“. — „Apie kokią tiesą tamsta kalbi?“ — paklausė vagis. — „Tamsta žinai ją lygiai taip gerai, kaip aš“, atsakė saljutistas. „žmogus gyvena ne tam, kad savintų pinigus, ne, jis gyvena tam, kad pasisavintų Dievą, čia užsimoka dieną naktį iš pasaulų vaikščioti tikrajai laimei įsigyti!“ — „Argi yra Dievas?“ — paklausė vagis. „Kaip tai yra, jei tiki į Dievą?“ „Žmogus jaučias, — atsakė saljutistas, — kad norįs tiktai duoti, o nieko neimti. Iš to nusimanome esą išgelbėti iš paklydimo. Kas tiki Dievą, tas gyvena kitą gyvenimą, negu žemiškų tikslų siekias žmogus. Tasai yra, tikrai sakant, betikslis, nes be dangiškos prasmės ir be dangiško tikslo, juk dėl viso darbo šioje žemėje nėra verta nė piršto pajudinti“ — „Tamsta kalbi apie dangiškąjį tikslą, — pertraukė vagis — iš kur tamsta žinai apie tai? Kokios teisės tamsta turi tikėti Dievą ir dangiškus tikslus? Jūs visi apgaudinėjate kitus ir pačius save!“ Saliutistas ramiai atsakė: „Rods, Dievas nėra taip išrodomas, kaip kokia nors tiesa jomarked, bet vis dėlto ateina valanda, kurioje mes ūmai pajuntame, kaip jis nesiliauja gyvai veikęs mus, neleidamas mūsų tenkintis nedoru gyvenimu, liepdamas mums alkti ir trokšti to gyvenimo, kurs yra pasirodęs Kristuje. Ne tamsta pirmas pirmiau slankiojai su vagies žiburiu, o paskui ūmai, išsigandęs savo beprasmiškų darbų, metei nuo savęs šalin visą praeitį, tartum jos niekados nėra buvę. Tiesą sakai, labai daug žmonių yra ir palieka vagys, visai apie tai nenusimanydami; protas yra jiems lyg vagies žiburys, kurs nušviečia užgintus ir slaptus kelius; visos jų dvasios ir valios jėgos ieško visai ko kito, ne to tikrojo turto, kuriam juk mes visi esame sutverti.“

Vagis žiūrėjo į lubas. Gilus vidaus judėjimas, gal būti seniai prirengtas, veržėsi iš jo, bet jis negalėjo rasti žodžių. Jis ištiesė ranką ir tylėdamas smarkiai suspaudė antrojo ranką.

Ir abudu gulėjo visai tyliai. O lauke ėmė švelniai skambėti strazdo giesmė, graudi, ankstyvo pavasario giesmė. Abudu vyru stipriai sugraudino, bet gėdėdamies vienas antro juodu tai slėpė. Ir kai atėjo sesuo, jų veidai buvo šalti, geležiniai. Kas pamatys kiaurai žmogaus veidą, kas išvelgs į tamsią ir susigėdusią širdį, kas atspės tai, kas praėjo, kas nujaus tai, kas ateina?

## Antrasis skyrius

# Kristus ir luomų kova

### 1. KRISTUS IR FABRIKO DARBININKAS.

Kitas mano: kas norįs prie fabriko darbininko priartinti Kristų, tas turįs kalbėti socializmo ir revoliucijos kalba ir vaizduoti Išganytoją esant nuskriaustųjų, atmestųjų ir prispaustųjų atstovą. Tai visai netiesa, tai tėra krikščionies meilininamasis miniai. Reikia elgtis kaip tik priešingai. Turi būti sugriauta šios gdynės darbininko nuomonė, kad viskas, ką jis įsivaizduoja, yra šventa tiesa, kuriai turi taikintis viskas pasaulyje, kas nori būti priimta ir išklaudyta. Priešingai, reikia jame žadinti pajautimą, kad esama daug didesnės tiesos už tą, kurią jam skelbia jo luomo reikalų lyderiai. Bet ta didesnioji tiesa nėra aprėpiama nei luomų kovos politikų siaurų sąvokų, nei kitos kokios luomo išminties žlibumų. Darbininkas turi pajaušti, kad artinas Tas, Kuriam nereikia nė prieš ką teisintis. Tai yra Kristus, Kuriam visi ir viskas turi teisintis, Jis sprendžia apie gyvenimą, Jis teisia gyvuosius ir mirusius. Jo kančios istorija atsako į visos žmonijos skausmų istorijos giliausią esmę. Kęsdami neteisybę, patarimo tegalime rasti ne pas sužadintą gyvulį savyje, bet tiktai pas triumfuojantį Kristų viršum savęs.

Ir nėra sielos, kuri pati to nenusimandydama, nepasiduotų tam Kristaus autoritetui tada, kada padeda į šalį visas teorijas ir nesižvalgydama tiesiai nusileidžia į asmenišką žmogaus gyvenimo sunkenybes. Ar tos didžiosios teorijos įstengia suteikti bent menkiausią pašalpą, bent spindulėlį šviesos tikrajam žmogaus gyvenimui? Ar ne į ekonomijos ir politikos žmogų jos visuomet tekalba? Bet juk darbininkas yra ne tik algos ėmėjas, partijos draugas ir bendrovės narys, ne, jis pirmų pirmiausiai yra *žmogus*, brolis, sūnus, vyras arba tėvas. Būdamas visu tuo,, jis stovi tarp visų tų žmogaus sąžinės amžinų uždavinių ir sun-

kenybių, kovoje kūno su dvasia, egoizmo su auka, aistros su iš-tikimybe, noro gėrėtis su atsakomybe. Jis gauna tarnauti ne tik savo mašinai, bet jis turi dar apsidirbti su savo dvilype prigimtimi, kuri nuolat gėdina jį jo paties akyse, liepdama jam pa-justi vergiją, daug labiau žeminančia jį už tą, prieš kurią jis di-deliuose susirinkimuose kelia karštą protestą. Bet tas jo as-meniškas patyrimas nėra nė kieno nė kalbinamas, nė aiškinamas, nė viso mąstymo apie gyvenimą pagrindu dedamas. Ne tik *vie-nas* patyrimas yra be paliovos kurstomas, kurs yra surištas su jo vieta fabrike ir visuomenėje, ta problema gyvena visas žmo-gus, tik tuo maitina jis savo protą, jaudina savo jausmus, ragi-na savo valią. Ir koks viso to tikslas? Tikslas yra žinoti, kad jo viršininkai ir pinigų davėjai neįveikia aukštesne prasme sa-vo dvilypės prigimties, vadinas, dažnai yra ne „ponai savo na-muose“, bet nešvarių aistrų, siauraširdiškų jausmų, brutalių in-stinktų vergai — o jis, beginklis fabriko darbininkas, jis yra tų žemesniųjų galių tarnautojas ir baudžiauninkas ir turi elgtis ir gyventi, kaip joms patinka. Bet kaip nuostabu, kad jis tas blogąsias aistras vis norėtų naikinti tiktai kituose, užuot pir-ma ėmėsis naikinti jas ten, kur jos apčiuopiamiausiai kyla prieš jį, būtent, savo paties sieloje ir asmeniškiose santykiuose! Tai kaip tik ir yra krikščionybės esmė, kad ji daug radikaliau pra-siskverbia ligi paskutinių socialinio vargo ir socialinės nesant-aiškos šaknų, negu visi ekonomiškai istorijos aiškinimai: ji kreipia šalin nuo visų tų programų ir reikalavimų, kurie yra kreipiami į valstybę arba į kitą luomą, ji stumia atsiversti mūsų pa-čių valią; ji socializuoja ne kasyklas, bet vyro su žmona, tėvo su sūnumi, brolio su seserim santykius, ji taip žadina žmogų tūkstančiais balsų protestuoti prieš save patį, kad jam neateina į galvą protestuoti prieš kitus; ji stato prieš sielą išsivadavu-sios valios išikūnijimą, kurs traukia prie savęs viską, kas žmo-guje yra geresnio, ir kurs vienas teįstengia iškovoti iš žemiško geismo demonų „naują visuomenę“. Jei pažadintasis nušviesti savo sielą žmogus sąžiningai pabandys būti tikrai broliu savo paties sferoje, kitų žmonių garbę taip šventai gerbti, kaip pa-čio savęs, pats neišnaudoti beginklio, savo pačio sielos neteršti prakeiktu auksu, apgalėti ir priversti klausyti savo gyvuliš-kumą — tai jis ūmai pradės ir apie visuomenės atnaujinimą be-

mąstydamas remtis ne grynomis teorijomis, bet gyva žmogaus pažintim, vadinasi, jis turės prieš akis visą begalinį iškreiptos valios atkaklumą ir iš grynai išorinės tvarkos nebelauks tokių dalykų, kurie teužauga iš Kristaus sekimo ir tik iš ten tegali būti ikūnyti į visuomenės gyvenimą. Kristuje atgimusių sielų meilės bendruomenė buvo anais laikais nuskriaustųjų istoriškas protestas prieš Cezarį, prieš turtingumą, prieš išsigimimą. Tam procesui šimtus metų neveikiant sąžinės karalystėje, liaudis nebūtų pasiekusi nieko; neatsivertus prie tos tikrai dvasiškos kovos, ji ir šiandien nepasieks nieko, tik vis labiau kietins ir stiprins besiginančias galias. Tik tapęs *sielos viešpačiu*, Kristus taps fabriko ponu ir produkcijos organizatorium. Be Jo žibančios tiesos galingoji techniškų įrankių karalystė niekuomet nesiliaus vergavusi žemesniosioms gyvenimo galioms.

## 2. KRISTUS IR TRYS SESERS.

Vienuose namuose susirgo šiltine trys sesers viena po kitos. Tarnaitė, visą dieną sunkiai darbavusis, uoliai budi prie jų lovų kiekvieną naktį ir slaugo jas, nepaisydama pavojaus, kol pagaliau pati nebepastovi ant kojų. Atsikėlus seserims, ji, visai nusilpusi, gulasi į lovą.

Ir sako vyriausioji sesuo: „Ta Marė tai visados baisiai lepina save. Ir reikia, mat, jai atsigulti kaip tik dabar, kada mes privalome dar labiau būti slaugomos ir reikalaujame rūpestingai maitinamos, kad galėtume vėl sustiprėti“.

Antroji sako: „Juk aš kitados tau sakiau, kad su naujoviskomis idėjomis neišlaikysi tvarkos namų ūkyje,, nepašeimininkausi kaip reikiant. Per dideliu gerumu ir atsižvelgimu ugdome visokios rūšies blogus palinkimus, tuo būdu darydami žalos jiems patiems. Tegu ji kelias!“

Trečioji sako: „Ak, kokia man gėda, kad viena motina mus pagimdė! Gėdykitės savo bedieviškų kalbų! Taip, tikrai bedieviškai jūs elgiatės, drįsdamos savo kūno slaugymą statyti viršum visų žmoniškų jausmų. Argi jumyse iš tikro nėra nė kibirkštėlės dėkingumo tai ištikimajai sielai, kuri dėl jūsų nesigailėjo savo sveikatos? Ne, jūs nesate dėkingos, išsigandusi

matau jus kiaurai. Jos gyvenimas yra jums toks abejingas, kaip kokio kiškio dirvoje; jei ji mirtų, jūs dar sakytumėt ją esant nemandagią, kad ji laiku neišsidangino į lignoninę! Man baisu pamąščius, kokia apleista yra vargšė mergaitė pas išsilavinusius žmones! Ir dar jūs kalbate apie tvarką! Ar tai yra tvarka statyti savo „aš“ aukščiau už visus žmogiškus atsižvelgimus? Ne, tai kaip tik yra baisiausia netvarka, žiauriausia revoliucija ir traukia paskui save visas kitas revoliucijas; ta atkeršys mums visiems; užmuš mus visus, kaip esame nusipelnę!“

Kristus sako jai per sapną: „Būk kantri, mieloji duktė, būk kantri! Atleisk joms, nes jos nežino ką daro. Tu karščiuojies, neapkenti ir atpalaidoji savyje piktašias dvasias, norėdama daryti gerą. Neužmiršk, kad mano karalystė ir mano tvarka nėra keikiama plakant ir barant, tai palik tiems, kurie netiki į mane. O tu turėk meilės net ir su numirėliais bei akmenimis bekalbėdama. Nes tik per tokią meilę ateis diena, kurioje net numirėliai ir akmens manęs klausys. Tos štai, su kuriomis tu karščiuojies dėl tos vargšės, pačios yra vargšių vargšės, todėl nebarkis, bet verk jų, kad jas išgelbėtumei. Ir nesigėdink, kad *viena* motina jus pagimdė, nes taip esti šioje žemėje, kad jūs dėl nuodėmės nepersiskirtumėt su *viena* kita ir neužmirštumėt *viena* kitos dėl teisybės. Priešingai, tie, kuriems Tėvas davė pažinimą, turi ne teisti, ne bartis su surambėjusiais, bet trigubai atgailauti dėl savo apakusių brolių ir seserų kalčių, garbindami dangiškąjį Tėvą gyvenime ir mirtyje. Tai yra vienintelis kelias, kurio parodyti aš atėjau. Tiktai nusizėminusieji teatnaujins žemę, o pariziejų darbai bus sugriauti. Bet nusizėminęs tėra tas, kas atsimenta savo paties nuodėmę ir savo giminystę su visais nusidėjėliais ir nusidėjėlėmis. Argi tu iš tikro nejauti, kiek tavo seserų kietumo yra ir tavo širdyje, kad tu jas keiči nesigailėdama jų nuodėmės skurdo?“

### 3. GAILESTINGA ŠEIMININKĖ.

Kitą kartą buvo *viena* gailestinga šeimininkė, kuri norėjo savo namuose tarnauti Kristui. Ir tarnaitėms bei tarnautojams pas ją buvo kaip rojuje. Ji buvo jiems motina, sesuo ir prietelė.

ir ji taip rūpinos jų sveikata ir jų siela, tarsi jos būtų paskirtos-  
jos sūnų sužadėtinėmis.

Nemaža buvo tokių, kurie to niekadoms neužmiršo savo gyvenime. Bet dauguma keršijo jai, leisdami apie ją liežuvių: ji jau žinanti, kodėl ji taip negirdėtai meilinantis savo tarnams-  
Jie nebuvo dėkingi nei prisirišę, nerodė ištikimumo nei pasitikėjimo nematomuose ir slaptuose dalykuose, jie teatlikdavo tik tai, kas buvo neišvengiama, ir juo ji jiems lengvino, juo jie ėjo atkaklyn ir juo blogiau atlikdavo savo pareigas.

Ir šeiminkė pasijuto skaudžiai apsvylusi. Ji tarė sau, kad namų ūkyje, matyti, nėra galima sekti Kristų ir kad darydami tai,, gauname kaip tik priešingų vaisių, negu kad norėjome pasiekti. Bet ji nepamastė, kad jos nepasisekimo priežastis, rasit, yra ta, kad ji vos tepradedą suprasti Kristaus mokslą ir neatsargiai vykdė tik vieną jo dalį, nesurišdama su kitomis dalimis. Krikščionybė tik visuma būdama tekuria ir tegelbsti; viena dalis, atskirta nuo visumos, turi perskelti sielą ir visuomenę ir žmonių dalykus supainioti labiau, negu aršiausias paklydimas. Taip yra su žmogaus teisėmis, jei jas atskirsime nuo Dievo teisių ant žmogaus, taip yra su kiekviena grynai pasauliška meile, kuri kad ir numato ir nujaučia visus materiališkus artimo norus ir gyvenimo sąlygas, bet nėra nušviesta tikėjimo į antžemišką sielos paskyrimą. Tokia meilė neišvengiamai suminkštins tarnautojų žiaurumą sau patiems ir sugriaus jų pareigos jausmą. Tik tikėdami į kito pasaulio teises, mes teįsigyjame reikalingo tvirtumo ir patvarumo suvaldyti nesutvarkytiems artimo palinkimams ir lygiai nesutvarkytiems savo pačių žlibos geraširdystės antpuoliams. Dėlto tikra pagarba ir griežtas paklusnumas tėra rodomos tai meilei, kuri kyla iš kilnios gyvenimo pažiūros visumos ir neklystamai turi prieš akis aukščiausiajį sielos tikslą. Tik tas traukia nesulaikomai aukštyn, kas tikrai ateina iš aukšto. O grynai pasauliškas gailestingumas labai dažnai eina iš silpno nuolaidumo tavo paties norams, todėl ir aplink save teskleidžia vien silpnumą. Kas dėl tokio pasauliško gerumo lengvina savo tarnautojams eiti pareigas, tas niekuomet nesusilauks nuoširdaus dėkingumo, nes žmogus, kurs smunka žemyn dėlto, kad nebaudžiamas galėjo sau pataikauti, teisingai



ieškos to savo nustumimo priežasties visados tame, kame buvo silpnas,, sąmoningai ar nesąmoningai pyks ant jo.

Apskritai, labai klysta tie, kurie mano, kad gerumas ir lėtumas sudaro visos krikščioniškos sielos turinį. Ne, krikščionybė yra pirmų pirmiausia tikėjimas į pasaulio Apgalėtoją Golgotoje, ji yra kūno prisikėlimas, išsigelbėjimas iš pasaulio vergijos, valios visiškas atsivertimas ir atgimimas — ir tik ant šito pagrindo teužauga ta aukštesnioji meilės ir lėtumo rūšis., kuri tikrai pajėgia gelbėti ir auklėti. Ne minkštas nusileidimas žmogaus prigimčiai, bet sekimas malonės, kuri nuo Kryžiaus traukia žmogų aukštin prie jo amžinosios laimės.

#### 4. DARBININKŲ SUSIRINKIMAS.

Viename dideliame mieste kilo piliečių karas. Po žiaurios kovos laimėjo kariuomenė. Ten tūkstantis su viršum darbininkų gulėjo negyvi gatvėse, daugelį nušovė paskiau karo teismo nutarimu; našlės ir našlaičiai liejo ašaras. Nuo to laiko buvo, pažiūrėti, visai ramu, rodės, kad numirėliai buvo užmiršti, žilvičiai ir alyvos žydėjo kapinėse, rodės, kad vėl grįžta geri taikaus bendradarbiavimo laikai. Kai lapkričio mėn. pirmą kartą prisnigo, buvo sušauktas darbininkų susirinkimas, kuriame kalbėta apie luomų kovas. Vienas kurpius kalbėjo už luomų susitaikinimą. Kas trokšta pasaulio taikos, tas turįs norėti taikos ir luomų tarpe. Be to, luomų ant vienas kito amžinas pykimss ir pūtimasis, neapykanta ir ginklavimasis esą labai nepraktiški dalykai ir galų gale kenkią labiau liaudžiai, negu buržuazijai.

Pabaigus kalbėti šiam kalbėtojui, pakilo aistringų veidu jaunikaitis ir sušuko drebančiu balsu klausančiųjų galvų jūrai: „Draugai, juk tai, ką mes ką tik girdėjome, yra baisiausias ištižimas. Tai nėra nė krikščionybė, nes juk krikščionybė yra meilė, tvirtesnė už mirtį ir kapą, o kalbėtojas jokios meilės mūsų nugalabytiesiems broliams ir seserims neturi, jis taip greit smerkia juos, kaip tie budeliai, kurie juos nužudė. Draugai, kas yra matęs, kaip tuomet buvo žudoma žmonėms pabaidyti, tas žino užtektinai visiems laikams; tuomet mes matėme, kiek yra vertinamas mūsų gyvenimas, tuomet niekam nerūpėjo ver-

kiančios moters ir vaikai. Draugai, kas visa tai yra išgyvenęs ir turi bent vieną kibirkštėlę meilės žmonėms, tas turi neapkęsti ir pasižadėti keršyti tol, kol širdis plaks jo kūne. Kas iš mūsų tarpo galėtų užmiršti, ką yra matęs nuo pat mažų dienų, kaip mūsų tėvai susirietė ir pagelto bedirbdami prakeiktoje katargoje, ir niekas nesirūpino nė jų sveikata, nė atostogomis, niekas neklausė, ar jų gyvenimas yra žmoniškas — ne, išspaudė tave ir metė šalin. Draugai, būčiau niekšas ir apgavikas, jei norėčiau susitaikinti su ta sužvėrėjusią gauja. Ne, mano neapykanta, mano karšta neapykanta yra tai mano karšta meilė mano broliams, mano neapykanta yra mano meilė teisybei, mano neapykanta yra mano ištikimybė mano nuengtiems tėvams, mano neapykanta — esu aš pats, aš, atstumtasis, užmirštasis, išnaudotasis, iš kurio pavogė jaunystę ir laimę! Draugai, varykit po velniais taikos pamokslininką, kuris užuot kalbėjęs apie kerštą, kalba apie taiką, kuris apgaudinėja pats save, liaudį, žmoniją!“

Begalinis, ištisą minutę užtrukęs pritarimas sekė šiuos žodžius. Tuo tarpu du už stalo sėdėdami kalbėjosi apie abidvi kalbas. Jaunesnysis tarė: „Gerai, kad bent iš vienos pusės nors kartą buvo kalbama krikščionišku atžvilgiu“.

— Apie ką tą kalbėtoją tamsta sakai? — paklausė vyresnysis.

— Na, žinoma, apie kurpių.

— Tamsta klysti — atsakė vyresnysis — kaip tik neapykantos giesmėje glūdėjo daug daugiau pasislėpusios krikščionybės, negu taikos žodžiuose. Kurpius yra grynas susitaikinimo materialistas. Jo pasiuntinybė neina nei iš gilumos, nei iš aukštumos. Daryti taiką tik tas teturi teisės, kas supranta neapykantą lig pat jos giliausių gelmių, bet kartu jaučia, kad žmonių baisėjimasis vienas kitu negali būti paskutinis šio gyvenimo žodis. O kurpius kalba apie taiką, nepažinęs galingųjų karo teisių. Jis visai nemato nei baisių gyvenimo priešingumų, nei begalinio skirtumo tarp gero ir blogo, tarp kilnumo ir paprastumo, jis nežino geltono pasiutimo, kurs paima žmogų, matant laimėjančią šaltą neteisębę, nežino ir žmonių atsiskyrimo visos graudžios tikrenybės ir viso reikalingumo, jis nori įvykdyti patogią vienybę taip, kaip kad savo batų abi pusi siuva prie pado. Bet toks šikšninis susitaikinimas neturi jokios vertės. Sakau

tamstai — kieno siela nėra gailestingai nusileidusi į visą išnaudojimo pragarą, kas nėra matęs pasibaisėdamas, ką reiškia tiems tenai aukštai stovintiems darbininkų gyvenimas, kas nežino išlepintos ponijos bedieviškos puikybės ir širdies šaltumo, tas tegul nieko nekalba apie susitaikinimą. Tiktai iš ugnies tekyla Kristaus taika, o ne iš drungnumo. „Aš esu atėjęs sukurti ugnies žemėje ir nurodžiau, kad ji jau degtų!“ Katras gi tu kalbėtojų bus arčiau stovįs ugnies?

Jiemsdviejim taip besikalbant, suskambėjo varpelis ir naujas kalbėtojas su darbininko bliuze įlipo į estradą. Niekas dar nebuvo jo girdėjęs jokiam susirinkime. Tvirtu balsu ir valdydamas savo jausmus jis pradėjo: „Draugas, kuris kalbėjo prieš mane, pasakė tai, ką jaučia mano siela — taip kalbėjo mano tėvas, taip kalbėjo mano bočius, taip nuo senų senovės keikia proletariatas savo prakeiktą darbą. Taip, mūsų gyvenimas tiems tenai aukštai tėra vertas tiek, kiek tos anglis, kuriomis jie kūrena savo pečius. Kas tai žinodamas taip paprastai kalba apie susitaikinimą, tas iš tikro yra akmuo, o ne krikščionis. Bet vieną klausimą užduosiu aš jums, draugai ir draugės, naujoji darbo sistemos, sielų žudytojos, kankiniai. Kai čia beveik nekvėpuodamas klausiau kaip jaunasis kalbėtojas vaizdavo tikrą padėjimą, visa mano esmė pagaliau laukte laukė, ar jis padarys tą didžiausią išvadą iš viso to, ką jis rodė jums ugniniais vaizdais. Veltui laukiau išvados, prie kurios juk viskas stūmė, kurią šaukė viskas, kas buvo jo sakoma. Ir mano širdis šaukė jos, — aš žinau tai, jei jūs nežinote. Kokia yra toji išvada, kokį milžinišką brūkšnį jis užmiršo nubrėžti, kokios sumos jis nesumetė? Jis pasiliko įstrigęs savo neapykantos giesmėje, savyje pačiame, jis neužtenkamai neapkentė, jis neapkentė blogo tiktai priešo pusėje, bet ne blogo mumyse, manyje, pačiame savyje, jis neištarė išganymo žodžio, kurs juk turėjo ateiti, kaip lytus po griaustinio. Jis nepasakė, kad proletaras nieku gyvu negali mėgdžioti nei toliau skleisti to, kas yra atsitikę jam pačiam. Ne, jis turi elgtis griežtai priešingai, negu kad su juo elgiasi viešpataujantieji luomai. Jis turi neapkęsti savimybės ir smurto, luomo dvasios ir partijos dvasios taip giliai, kad jis jų nė leiste neįsileistų į savo sielą; garbingą naujosios dvasios pavyzdį jis turi duoti visu savo darbu ir visomis kalbo-

mis — šeimynoje, profesijoje, organizacijoje. Tik tas tegali išgelbėti pasaulį. Kieno kūnas ir siela taip plūsta kraujais iš tūkstančio žaizdų, padarytų jam žmonių žiaurumo ir smurto, tas iš tikro negali toliau varyti ir amžinai laikyti to, ką jis pažino esant pasaulio prakeikimu. Ne, *mes*, nežmoniškumo ir bemintiškumo aukos, mes turime būti žmoniškumo ir visuotinio nusiginklavimo nešėjai, mes turime nuginkluoti ir savo žodžius ir programas. Tik tuo būdu atkeršysime už savo numirėlius, tik tuo būdu beprasmiškas mūsų tėvų ir protėvių vargas įgys dar žmoniškos prasmės, tik tuo būdu galėsime savo vaikams sukurti geresnę ateitį, geresnį gyvenimą už tą, kuris buvo skirtas mums patiems. Kas tai, ką aš sakau, supras visa savo siela ir kas neapkenčia blogo pasaulyje taip stipriai, kad dėl jokių tikslų ir jokiose aplinkybėse nebenori turėti su juo nieko bendro, tas vieną dieną visai naujai supras Evangeliją. Ūmai jis suvoks, kad tik Kristuje kova su blogu yra lig galo išmąstyta, lig galo išnorėta, lig galo įvykdyta, ir dėlto tik iš pasaulio Išganytojo tegali ateiti tikroji pasaulio revoliucija ir, tik Juo pasirėmus, naujieji dalykai tegali apgalėti senuosius. Mes visi esame sunkiai prislėgti to, kas buvo užvakar, užkrėsti to, kas buvo vakar, erzunami to, kas yra šiandien — blogas praeities pavyzdys kreipia mūsų elgimąsi ir diktuoja mūsų žodžius. Jis vienas yra amžinai nauja žmonijos diena, tik Jo pavyzdys išvaduoja mus iš to, kas buvo ir kas yra, todėl tik Jis vienas yra visų apsunktųjų ir pavargusiųjų gyvas išganytojas, tik Jis vienas giliausiai ir teisingiausiai pareiškia jų protestą prieš esamą padėjimą, tik Jis vienas yra vienintelis patikimas vadovas į geresnį pasaulį!

## 5. MEILĖS GALIA.

Vieną sekmadienį radikalių darbininkų būrys susirinko viename restorane pasikalbėti apie savo padėjimą. Vienos kasyklų darbininkų draugijos narys barė už nesilankymą į draugijos susirinkimus. Reikią proletarų moteris stipriau revoliucionizuoti, kad žmonos, užuot laikiusios savo vyrus šeimynoje, eitų kartu su jais. Čia vienas jaunas darbininkas tarė kalbėtojui: „Jūs nematote, kad to nėjimo į susirinkimus yra gera priežastis. Žmonės nebetiki jūsų menkomis priemonėmis. Viešpataujās luomas

ekonomiškai juk visados turi viršų ant jūsų, jis moka nulaužti galūnę kiekvienam jūsų laimėjimui; meta jums kelius kąsnius, kad nenustotumėt tikėję savo silpnomis organizacijomis, bet šiaip jau jūsų padėjimo pati esmė amžinai yra tokia pat. Viešpataujantieji luomai niekuomet laisvu noru neišsižadės savo privilegijų, kapitalizmas nenupiaus šakos, ant kurios jis pats tupi; jei proletariatas neįves savo diktatūros revoliucijos keliu, tai jis gali lig paskutiniojo teismo dienos laukti ekspropriatorių ekspropriacijos“.

Kitame stalo gale sėdėjo su rūsčiu veidu kokių keturių dešimtų metų darbininkas, neseniai išleistas iš kalėjimo, kuriame jis išbuvo trejus metus už sunkų sumušimą. Paskutinisys kalbėtojas dažnai žiūrėjo į jį kalbėdamas, tartum laukdamas iš ten aistringiausio pritarimo. Bet tasai sušuko iš vietos: „Tat jūs vis dar tebesukat tą pačią savo šeinekatarinką. Ar jums dar nenusibodo bejėgės formules? Tikrai stebėtis reikia, kaip jūs galite išverti kartodami iš metų į metus tą patį beviltį katekizmą apie kapitalizmą ir proletariatą. Iš tikro, kalėjimas mane išgelbėjo, kitaip visa tai jau seniai būtų mane iš proto išvarę. Mūsų tėvai buvo įdėję į tas kietas ir šaltas sąvokas visą savo gyvąjį ilgėsį, kuriuo jie troško, kad didysis darbo klausimas būtų žmoniškai sutvarkytas, todėl mums taip sunku pastebėti, koks baisiai negyvas ir marus yra tikrenybėje visas tas Karolio Markso mokslas. Jūs skundžiatės, kad mes nemaž neiname pirmyn. Ar norit kad aš pasakyčiau jums tikrą priežastį? Mes turime litaniją, kuri mums išsuka iš kūno gyvąją sielą, kuri zirzia mūsų galvoje, kaip šikšninis diržas fabrike, kuri žudo kiekvieną mūsų gyvą mintį, kuri įkala į mūsų galvas siaurą fabriko išmintį, ir toji fabriko išmintis yra aršiausias proletariato priešas, dar aršesnis už kapitalizmą, nes toji fabriko išmintis, tas monotoniškas mašiniško mąstymo mechanizmas kliudo mums aprėpti protu gyvą gyvenimą ir visas jo gyvasias jėgas ir sunaudoti jas sau. Ta nelemtoji litanija laiko mus sukabintus savo sausomis formulomis, paraližuoja mūsų geriausiąją vidaus jėgą. Ir tuo būdu yra taip, kad mes, veiklieji milijonai, vis dar gauname stovėti šaly bejėgiai, negalėdami daryti pasaulio istorijos. Ir jei koks atsitikimas duotų mums galios, tai mūsų diktatūra pagamintų ne pasaulio istoriją, bet tik fabriko istoriją, visas gyvenimas būtų valdomas

zirziančių odos diržų, ir vieną dieną visi nugalėtieji sukilę sudaužytų į tūkstančius skeveldrų visą trobesį!“

„Oo, — sušuko jaunasis kalbėtojas — mat, koks renegatas! Bene paklupdė tavo kalėjimo kapelionas? Puiku, sveikinu! Tik bėda, kad tau, rodos, fabriko išminties vieton įdėjo fabrikantų išmintį!“ Kai kurie nusijuokė, bet dauguma jautėsi stipriai paliesta tokiu neįprastų puolimu ant tradicinio mokslo ir kalbėtojo rimtumo. O tasai sušuko savo priešui: „Ramiai, ramiai, karštagalvi! Palauk, ir tu dar pasveiksi! Kad jau palietei mano kalėjimą, tai papasakosiu jums atvirai vieną atsitikimėlį iš to gyvenimo.“

Galite įsivaizduoti, kaip man buvo atėjus į kalėjimą, į tą urvą. Kelias dienas sėdėjau tylėdamas ant savo gulimosios lentynos, nemąstydamas apie nieką, tik siusdamas ir pykdamas ant viso pasaulio. Bet paskui tariau sau: jei vis taip nesiliausiu sukinėjęsis apie tuos pačius vaizdus, tai išeisiu iš proto. Turi mąstyti apie ką nors, kas tavo nuramintų ir išvaduoų iš tavęs pačio. Bet veltui ieškojau. Skersai ir išilgai nieko negalėjau rasti. Tuomet pirmą kartą pastebėjau kaip baisiai ištuštino mūsų sielą visa socialistiška agitacija. Nieko, nič nieko ten nebuvo, kas būtų galėję mane paguosti. Vien tik gaižūs, kartūs jausmai, neapykanta, mintys apie smurtą ir apie priešinimąsi smurtui ir nieko, kas nuramintų širdį. Tuomet tepamačiau, kaip tas visas susierzinimas ėste ėda žmogų, žmogaus sielą, įvaro jai ligą, ir kaip nepaprastai svarbu yra mums patiems, kokius jausmus ugdomė savyje. Jums bepigū juoktis, jūs galite gerti, šokti, kortomis lošti arba dar kitaip svaigintis, kai jums tuščia daros širdyje, jums dar niekuomet neteko tikrai patirti, kaip nualinta yra mūsų siela. Tam reikia patupėti kalėjime, kitaip niekas nenori tikėti“.

„Tu perdaug mažai vertini socialistiškos agitacijos nuopelnus“ — tarė kalbėtojui vienas vyresnis, senesnis darbininkas — „juk ji pažadino minias iš bukumo, išmokė aukotis ir tvarkingai kilti aukštyr“.

„Tai tiesa — atsakė anasis — bet aš kalbėsiu apie tai, ko ta agitacija neįstengė padaryti ir kuo nesirūpino. Ir aš ne kartą esu atidavęs mūsų kasoms pusę savo savaitės uždarbio. Bet juk vis tai buvo aukos tik mūsų pačių luomui ir jo bendrai kovai, aš tetarnavau vien savo reikalui. Ar čia galima kalbėti apie

tikrą saunorystės apgalėjimą? Aš nenoriu augauginėti pats savęs! Iš neapykantos aš aukoju, ne iš meilės, ir todėl mano dalis nesuteikė giliausios palaimos nei man, nei kitiems. Bet tokiais pusiautinumais žmogus negali gyventi. Jis yra gimęs kažkam geresniam. Neapykanta žudo sielą. Ji nori mylėti ir tik mylėdama tepadaro didžiausių darbų — taip pat meilės reikia ir naujai tvarkai žemėje įvesti. Ar mūsų agitacija kuomet nors reikalavo būsimos, geresnės visuomenės vardu, kad bent savo tarpe būtumėm geresni, kad išrautumėm savo blogąsias aistras ir rodytumėm tikrą charakterį asmeniškam gyvenime? Nieko to nėra, kiek akis užmato! Galiu jums pasakyti, kad ten už geležinių gročių sėdėdamas, tikrai išsigandęs pajutau, kad net ir mūsų busimosios žmonijos broliškumo idealas negalėjo manęs paguosti, nes kai žmogus esi visai pats vienas, tai nebesiryžti meluoti pats sau, tuomet regi viską taip, kaip yra tikrai — savyje ir aplink save. Todėl aiškiai pamatė mano akys, kad iš tos saunoriškos ir neapykantos pilnos būklės, kurią dabar žmonės yra susikūrę, niekadose negali išaugti brolystės karalystė. Kuo labiau vėrėsi visa toji tuštuma mano sieloje ir kuo labiau ėdė mane neapykanta, tuo labiau buvau nusiminęs ir tik laukiau, kada reiks eiti į pamišėlių namus. Nes jau ėmė mane noras trakti, balsingai juoktis ir baisiai vaipytis. Ir atsitiko, kad vieną sekmadienio popietį iš vienos artimos sekmadienio mokyklos atskrido pas mane vaikų dainavimas, kurs taip giliai sujaudino mano širdį, kad ėmiau balsiai verkti. Vis girdėjau žodžius: „Aš lenkiuos prieš meilės galią“. Užlipęs ant savo stalo, prispaudžiau galvą prie lango geležinių štangų tartum norėdamas išsilaužti iš savo kameros. Ir tikrai pabėgau, bet ne iš kameros, tik iš neapykantos kalėjimo, kuriame kamavaus tiek metų. Ūmai pasibaisėdamas pajutau, kur mus nuvedė nelemta luomų kova. Ji maitino mus tokia daugybe neapykantos ir piktosios pajuokos, tokiu nepasitikėjimu ir neigimu, jog užmiršome, kad žmogus yra sutvertas mylėti, ir kad miršta siela, jei visas gyvenimo tikslas yra vien tik žiaurus ginčas dėl savo teisių.

Draugai, tikėkit manim, joks Stūdlis nėra mane paklupdęs, tai pasidarė dėl mano paties baisaus skurdo; be tos gelbstinčiosios giesmės būčiau žuvęs dėl savo sielos tuštumo. Bet nuo tos valandos pranyko visos mintys graužėjos ; pradėjau, bent min-

tyse, pamažu taikintis su visais žmonėmis, su kuriais buvau susipykęs ir susivaidijęs begyvendamas. Paskui ėmiau važduotis ir ateityje visai naujus santykius, galvoti visai naujus žodžius, ieškoti visai naujų sprendimų. Ir taip vieną sielą po kitos į savo naująją taiką betraukiant ir visoms tamsiosioms galioms nuo manęs betolstant, man rados aišku: tik tas tėra organizacija, tik tas yra socializmo pagrindas. Jei nėra tokio sielų susivienijimo, kiekviena visuomenės tvarka tėra melas ir vylus ir bus rytoj sugriauta tų pačių piktųjų dvasių, kurių šiandien buvo šauktasi“. Čia įsikišo vienas senelis darbininkas tardamas: „Drauge, kaip gi tu su tokiomis meilės teorijomis kovosi už savo luomo teises ir kaip jas iškovosi? Juk mes gyvename purvinoje žemėje ir turime kariauti su žiauriais priešais?“ „Labai klysti, — atsakė anasis — manydamas, kad norėdami šiame purviname pasaulyje ginti savo teises, turime patys susipurvinti ir purvini pasilikti. Ne, darbas tik tuomet tegalės apsaugoti savo teises, kuomet padės įsiviešpatauti visai kitokiam dėsniui, negu grynai gyvuliškos kovos žmogaus su žmogumi dėsnis. Todėl visai, visai klysta tie, kurie nori mūsų kovos būdą taikinti prie priešo pavyzdžio. O dėl savęs pačio turiu tau pasakyti: visą savo gyvenimą gavau imtis pavyzdį iš kitų, — dabar noriu laisvės savo gyvajai sielai, neapykanta ir koliojimas atsibodo man labiau už kiekvieną kitą mūsų proletariško būvio vargą, dabar aš taikinsiuos prie Dievo, ne prie žmonių. Taip, juokitės; nuo to laiko, kai juodą valandą buvo man dovanota vaikų giesmė, žinau, kad yra meilės Dievas, Kuriam esu sutvertas, lygiai kaip ir jūs Jam esate sutverti, o ne fabriko savininkui, ne luomų kovai, ne dar kam kitam. Taip, iš tikro, aš meldžiaus meilės galiai ir žinau nuo tos palaimintosios valandos, žinau tvirtai: mes niekuomet neišvaduosime darbo, niekuomet neatnaujinsime pasaulio, jei tikėsime organizuotos savimybės galia, o ne meilės galia. Kol mes patys tebešaukiamės piktosios dvasios, tol neapgalėsime smurto pasaulyje. Ir tikėkit manim — darbininkas yra toks vargšas, toks neramus ir toks bejėgis ne tik dėlto, kad kiti blogai elgiasi su juo, bet dėlto, kad jis pats taip baisiai apleidžia save, norėdamas gyventi su badaujančia siela ir imdamas nuo savo vadų akmenis duonos vietoje.

„Tai tu, matyti, pereisi prie krikščionių“ — pasakė kitas darbininkas. „Ne — atsakė užkalbintasis — aš būsiu su jumis, kol



mane nevarysite. Bet tarnausiu jums tik meile, ne neapykanta ir smurtu. Jūsų naudai aš lygiai taip pat paaukosiu savo žemesnįjį žmogų, kaip pirmiau kad aukojau savo geresnįjį žmogų. Nė vieno kieto nė skriaudžiamo žodžio nebeįstars daugiau mano lūpos, pačiame savyje pradėsiu gyventi su geresniąją draugija. Tai štai kaip vystosi socializmas iš utopijos į meilę!“

„Taip, patiktų toms kietoms širdims anoje pusėje — tarė vėl jaunasis darbininkas — jei mes dabar ateitumėm ne su darbininkų brutalia galia, bet su meilės galia! Tikrai, s.u savo meile dūri tu mūsų kietai kovai tiesiai į nugarą.“

„Nemanykit, draugai, atsakė užpultasis, — kad jums bus labai lengva su manim apsidirbti. Aš ateinu iš pragaro ir išmokau ten šio to, kas jums bus ne pro šalį įsidėti į širdį. Aš nemaž nesu jūsų darbininkų bataljono priešas. Priešingai, manau, kad jūsų organizacijos turi būti daug didesnės ir stipresnės, jei jūs tikrai norite ką nors pasiekti. Bet tam jūs turit ir mylėti visai kitoniškai kits kitą, negu kad moko mūsų knygos. Jūs esate reikalingi keturių meilės knygų, kurios yra vadinamos evangelijomis. Ten viešpatauja neapbrėžta meilės diktatūra, ten kova su savimyla yra rimtas dalykas, ten yra tveriamas tikras brolis, kurio visi esame reikalingi, ten yra kuriama tobula visuomenė, ten tikrai žmogaus teisės yra išugdytos lig galo, taip pat ir nusidėjėlio teisės, ten yra tikrai šventi profesinių sąjungų, vartotojų bendrovių, pramonininkų tarybų raštai. Be šitų raštų mes neišmesim dinamito iš savo sielų ir žodis „socialus“ bus visuomet pajuoka ir sulaužytas pažadėjimas. Be evangelijos skelbiamosios priešų meilės ir meilė saviesiems nėra patvari, nes ir savieji gali šen ar ten, šiandieną ar rytoj ūmai tapti mūsų priešais. Jie gali pastoti kelią mūsų reikalams ar mūsų aistroms, priešintis mūsų brangiausiems įsitikinimams, įžeisti mūsų ambiciją. Tas, kas nėra įvestas į didesniąją meilę, nėra jos išmokęs, tas yra blogas draugas šeimynoje, organizacijoje, politiškame veikime.“

„Iš to, ką sakote — tarė vėl prieštarautojas — aš vis dar nematau, ką darysime su ta meilės galia, susidūrę su nesuminkštinamu savininkų luomo atkaklumu. Ar turime mesti ginklus, kad jų godumui ir valdžios troškimui būtų pašalintos iš kelio visos kliūtys?“

Antrasis atsakė: „Kad noriu jus pastiprinti, o ne nusilpninti, jau esu įrodęs sakydamas, jus esant reikalingus didesniosios meilės, kad galėtumėt padaryti savo organizaciją tikrai gerbtina socialinio išlyginimo tarpininke. Argi man reikia priminti, koks mažas darbininkų nuošimtis tėra susiorganizavęs ir kiek retų svečių yra ir tarpe tų, kurie šiandien eina kartu? Jūsų jėgos stotis yra per silpna tokiam dideliame darbui, štai kur yra nepasisekimo priežastis. Kristus sako: „Kas nerenka su manim, tas barsto“. Ir mes turime rinkti su Juo, kitaip nieko nelaimėsime, tik suskilsim ir žūsime. Kristus yra didžiausia renkamoji galia, Jis mato jėgas, kurios iš paviršiaus žiūrint, atrodo renkančios, bet savo giliausia esme veikia barstomai. Jis vienas teorganizuoja vidujinį žmogų, Jis vienas teapgali blaškančius į visas puses geidulius. O dėl antrojo luomo — tai neužmirškite, kaip svarbu jurtis kiekviename ginče laimėti viešąją nuomonę, ir kaip jūs stengiatės savo reikalus taip parodyti, kad visi geresnieji elementai būtų patraukti į jūsų pusę. Tai kaip tik ir yra meilės galia, kurią jūs dar per mažai esate pažinę ir per mažai taikinate — kad ji ne tik neima iš jūsų ginklų, bet priešingai, ji viena teduoda jums į rankas tikrai sėkmingus ginklus. Jums su ja susijungus, jūsų kalba įgytų nenugalimos galios ant sąžinės: ji susilpnintų net didžiausius užsispyrėlius ir įneštų visai naujos ugnies ir teismo į visus jūsų siekimus. Norėčiau pasakyti: pradėkit bent nuo paprasto teisingumo. Bet *negalime* būti teisingi, kol meilė neišraus mūsų iš mūsų pačių ir neatvers akių svetimoms teisėms ir svetimoms aplinkybėms pamatyti. Užuoť patiems kentėjus ir Stingus, mus turi apimti aistringas troškimas išgelbėti priešą iš jo sukietėjimo, išvaduoti jo supančiotą geresnį gyvenimą. Turime noromis pripažinti tą teisybę ir išminties saiką, kurs yra ir priešų pusėje, turime pažinti tą netiesos ir neišminties saiką, kurs išeina aikštėn mūsų pasielgimuose. Kas kalba iš tikros sielos ir taip viską pažinęs, tas bus klausomas, tikėkit manim, ir tas kaip tik ir yra tu, ką aš vadinu meilės jėga. Tik tai tegali priešintis savimybės galiai, ir tik tai tegali išvaryti velnią iš mūsų pačių ir iš kitų!“

„Ką tu kalbi ir ko reikalauji — atsakė nenuilstąs priešas — atrodo kažkaip kuniškai. Aš negaliu tavęs suprasti.“

„Visai tikiu –tarė išvaduotasis. Ką aš pasakiau, tai nėra suprantama tam, kas stovi tiktai žemėje, kur tau krinta akmens pro langus ir kur tu pats svaidai akmenimis pro svetimus langus. Kol mūsų mąstymas tebėra įsikibęs į žemę ir į akmenų svaidymą, tol mes nesuprasime, kad dėl to skambančių rūčių skambėjimo negali būti jokios pažangos. Juk tat yra kiekvienos būtybės pirmykštis judesys – mesti atgal, jei buvo mesta ant jo, ir mušti atgal, jei jis pats buvo mušamas. Visas mūsų mąstymas apie žmonių klausimą tebėra dar valdomas mušimo ir svaidymo. Bet juk mes priklausome ne tik žemei, mes esame ir geresniojo pasaulio piliečiai ir tiek teišsprendžiame žemiškus klausimus, kiek atsimeiname anąją pilietybę ir ja remdamies kalbame ir elgiamės. Šiandien žmonės dar taip yra pagauti lakstančių akmenų ūžimo ir jų mokslas apie žmonių klausimą dar taip stipriai yra įstrigęs į akmens laikotarpį, kad kiekvieną geresniąją pažiūrą jie laiko kvailyste. Bet palaukit, taip jums karštakošiškai besiblaškant, užeis tas pats ant jūsų, kaip užėjo ant manęs. Taip žmogus negali gyventi. Tai perdaug skurdu, niekuomet negali būti, kad tie akmens mus išgelbėtų. Ne, mums bus parodytas visai kitoniškas svaidymasis, svaidymasis gerais žodžiais ir išganingais pavyzdžiais. Ir kuo tamsyn eis žemė akmenimis belyjant, tuo labiau versis dangus; išalkusi siela vėl sužinos, kad iš tikrųjų yra Dievas, kuriam turime gyventi, kad nemirtume gyvi, traukdami su savim į mirtį viską, ką žmonių kultūra yra pastačiusi ir sukūrusi“.

„Kas yra Dievas? – paklausė vienas darbininkas. – Kaip galiu Jį tikėti? Taip pat galėčiau tikėti vakarinę žvaigždę, kad ji padės man ir dėl tos žvaigždės galėčiau mylėti savo artimą!“

„Suprantu tave labai gerai – atsakė anasis – tik tas yra patyręs, kaip jis, varge ir purve būdamas, yra Dievo matomas ir mylimas, tik tas nežino, kodėl jis yra stumiamas mylėti net savo priešą, nepaisant nė jo nuodėmių, nė biauromo. Tikra žmonių meilė yra dėkojimas Dievui, yra tolymesnis ėjimas prie Dievo meilės, kuri padėjo mums patiems. Bet tegul niekas nemano, kad jis nėra Dievo ieškomas nei mylimas ir dėlto neturi už ką mylėti. Ne, kiekvienas mūsų yra ieškomas laimėje ir nelaimėje, kaltybėje ir nekaltybėje, neapykantoje ir meilėje. Bet mūsų protas yra kurčias, ir mūsų valia yra nusikreipusi, dėlto taip ii-

gai to nejučiamo, o daugelis nejučia niekadoms. Bet atėjo laikai, kada sielos alkis taip padidės, jog uždarytas protas vėl atsidarys ir žmonės aiškiai supras, kame yra gyvenimo duona ir kame tėra tik akmenis!“.

Valandėlę visi tylėjo. Paskui senas kasyklų darbininkas mostelėjo ranka ir tarė drebančiu balsu: „Kartą buvo mane užgriuvusi kasykla, bet paskui likau atkastas. Taip pat buvo man šiandieną išgirdus tas kalbas. Kitą kartą giedojome vieną vaikų giesmelę, jau senai užverstą manyje. Ten sakoma: „Jis tavo šviesa, siela, neužmiršk Jos, garbink Jį per amžius Amen“. Ir lėtai pasakojo jis: „Jis tavo šviesa, siela — neužmiršk Jos“. Taip, tiesa, siela prarado savo šviesą, mes gyvename naktyje ir dėlto neiname pirmyn nei mes, nei kiti. Be šviesos negalima nieko daryti, mums reikia sielos šviesos, sielos duonos, gyvenimo vandens. Draugai, mūsų siela per daug atsimesna Dievo apleistuosius ponus ir per mažai atsimesna Viešpatį Dievą. Iš tikrųjų, su mūsų siela buvo elgiamasi labai nelemtai, toks gyvenimas nėra žmoniškas. Ne, ne, yra Dievas ir tik Jį aiškiai supratus, tesuprasime visa kita, tiktai su Juo susidraugavę teįstengsime sukurti čia žemėje tobulą draugiją“.

## 6. PERSKILĘS MEDIS.

Seniai jau vienos didelės šalies „susipratęs“ proletariatas buvo persiskyręs į dvi dalis, kurios žiauriai ir piktai kovojo viena su kita. Paskutiniaisiais laikais nuo radikaliosios dalies atsiskyrė vėl viena atkakli grupė. Likusieji radikalai per savo kongresą vėl suskilo. Netrukus po to dalis tų atskilusių radikalų susirinko viename miestelyje. Ten jaunesnieji ir žemesnieji nariai vėl ėmė smarkiai ginčytis dėl tolimesnės taktikos. Jaunesnieji pavadino senesnius išdavikais, o senesnieji sakė jaunesnius esant bepročius ir kvailius. Vienas atkakliausių kalbėtojų įpykęs išėjo pusiaunaktį iš susirinkimo sakydamas, kad su tokiais atžagareiviais jis nebenorės nė už vieno stalo sėdėti. Atėjęs namo, jis rado tėvą ir žmoną beskaitant laikraščius. Jie pradėjo kalbėtis apie vis augantį norą vėl atsiskirti, ir tėvas tarė, kad netrukus prieis prie to, kad kiekvienas penketas darbininkų sudarys partiją. Priešai nieko geresnio negalį nei norėti. Žmonai sutikus su tomis pastabomis, vyras atsistojęs tarė: „Ir judu esate iš-

davikai ir su jumis nebenoriu būti po vienu stogu“. Tai pasakęs, jis išėjo laukan. Tuojau už miestelio buvo miškas, o jame aikštė, kvapioje mėnesienoje pasinėrusi. Ten jis pasuko ir supykęs, kalbėdamas pats su savimi pusbalsiai, ėjo priekin į tylią naktį. Aikštės viduryje stovėjo nuogas medis, perkūnijos perskeltas į dvi dalis, kurios žiūrėjo įstrigusios į dangų savo perplėstomis viršūnėmis, bergždžiomis galūnėmis. Pamatęs šį vaizdą, jis ūmai sustojo. Jis pajuto, kad ir su juo turi atsitikti tas pat. Ir jis turi perskilti pusiau, tai yra būtinas galas visos tos skyrimosi istorijos, kurią jis buvo išgyvenęs. Jame pačiame nebuvo vienybės, jis ir pačiu savim buvo giliai nepatenkintas, todėl jis tarės, kad visos jo asmenybės triukšmingas skilimas įvykdysiąs jo geidžiamąjį likimą, geriausiai pareikšiąs jo visą vidaus būklę. Atsisėdęs ant kelmo, jis ėmė mąstyti gūdžiai ir beviltiškai. Ir ūmai jo sieloje švystelėjo nujautimas, kad *tobulos visuomenės svajonė*, kuria jis tiek metų gyveno, ir *sielos padėtis*, kurioje būdamas jis stengės tą svajonę įvykdyti, viena kitai juk nesutaikinamai prieštarauja, ir kad niekas taip nekludė ateiti tai naujai broliškajai tvarkai, kaip tas kietas ir neapykantos pilnas luomiškas susipratimas, į kurį Markso mokslas jau kelinti metai kaip užrakino darbininko sielą. Juk iš ten nuolat ėjo pamokymai, kad reikia visiškai įsiraizgyti vien tiktai į savo luomo reikalus, patyrimus ir mintis, nėmaž nesirūpinant svetimais reikalais, likimais, teisėmis ir pažiūromis. Toks sielos susiaurinimas ir sušaldymas būtinai turėjo atkeršyti patiems darbininkams, turėjo sumažinti jų gabumą socialiai tvarkyti įvairius reikalus, pažiūras ir temperamentus ir jų pačių tarpe. Ir tai turėjo išeiti aikštėn kaip tik tą valandą, kada įsiskverbūsios naujos idėjos ir aistros ėmė bandyti proletariato vienybę.

Ir štai sėdėjo jis, visuomenės tvarkymo vyras, paskutinis Karolio Markso mokinys, pats vienas tamsioje aikštėje, savo noru išskirtas iš visų savo luomo organizacijų, pagaliau pabėgęs iš savo namų, prieš kurį atsikreipė jo viską griaujans nenuolaidumas ir savim pasitikėjimas. Ir jam rados aišku, kad visuomenės tvarkos neduos iš aukšto jokia diktatūra, ją reikia išgauti, žingsnis po žingsnio, kaip naują sielos būklę, kuri paskiau savaime gamina ir naują visuomenės tvarką. Ir jis pajuto, kad tokia sielos būklė tėra pasiekama tik vienu keliu, kaip tik priešingu tam,

kuriuo paskutiniais laikais ėjo luomiškai susipratęs proletariatas. Kad būtų galima socializuoti produkcijos priemonės, pirmiausi turi būti socializuoti gyvi žmonės. Jie turi vėl atrasti vienas kitą, klausyti vienas kito; mintim įsigilinti į vienas kitą, vienas kitam nusileisti, priversti savo savimylą ir savo atkaklumą padaryti apčiuopiamo susitarimo ir susidraugavimo pradžia, — *štai socializmo plėtojimasis iš abstraktumo į konkretumą*, ir tik taip tėra galima apsaugoti visus dalykus, kad jų nesugriautų karo dvasia.

Kai karingam darbininkui visa tai pasidarė aišku, jis giliai susijaudino ir atsikėlęs ėjo pamažu toliau per mėnesio nusidabrintą aikštę. Jis priėjo kryžkelę, kur stovėjo didelis akmens kryžius, o ant jo aukso raidėmis buvo parašyti šie žodžiai: „Per mūsų nuodėmes!“ Šiuos žodžius jis jau daug kartų buvo skaitęs dienos metu, bet jie buvo jam tik nuostabaus prietaro ženklas. Šiandien, tylios nakties metu, ūmai jam ėmė aiškėti jų prasmė. Jis suprato, kad tais žodžiais „mūsų nuodėmės“ buvo parodytas visas tikras kelias į socializmą. Ūmai jis suprato, kad tos nuodėmės yra ne tik kapitalizmo nuodėmės, bet pirmų pirmiausia jo paties žiaurus kietumas ir piktumas, taip pat ir visa baisi luomų kovos kaltybė, su visa savo žiaurinančia ir painiojančia įtaka žmonių sieloms ir sąžinėms. Ir kuo jis labiau vadavosi iš negyvų ir mairių marksizmo pažiūrų ir kuo aiškiau matė tikrąsias socializavimo kliūtis, — nuodėmės galią žmogaus širdyje, aklą egoizmą, velnišką troškimą viešpatauti, neapykantą ir pavydą, savęs apgaudinėjimą ir savęs garbinimą, juo gyvesnis ir galingesnis atrodė jam dieviškasis atsakymas, duotas nuo Kryžiaus žmonijos skurdui. Jam pasirodė, kad akmens statula ūmai atgijo, ištiesotos žmogaus Sūnaus rankos užaugo milžiniškos, tartum apkabindamos visą pasaulį su visais jo sopuliais ir visomis jo mįslėmis, ir viską vesdamas prie visų priežasčių priežasties, prie išsprendimų išsprendimo. Jis atsiminė Markso formulę apie busimąją „ekspropriatorių ekspropriaciją“ ir nebesuprato, kaip jis galėjo pakęsti tą nežmonišką sielos alkį, kuriame laiko darbininką tas mokslas. Jis ėmė ilgėtis gyvos žmonių meilės, visų persiskyrušių susivienijimo, visų susibarusių susitaikinimo, visų nesusipratimų išsprendimo — ne šviesoje to, ką jo draugai vadino „apsilgumijimu“, kas ir jam netiko, bet šviesoje To, kuris su dieviška

meile žinodamas kiekvieno atskiro žmogaus teisės giliausią tiesą ir kartu aiškią ribą, kiekvienam įstengia duoti tai, kas jam priklauso.

Ir nuo tos dienos jis pradėjo statyti savo gyvenimą pagal Kryžiaus tiesą ir visuomet žinojo, kad tik iš Kryžiaus einąs socializmas tegali gyvuoti, ir kad žmogus tik sekdamas Kristų tegali išnaudoti savo ir kitų broliškasias jėgas ir įsteigti tikrą sielų ir rankų bendravimą.

## 7. ŽMONIŠKAS GYVENIMAS.

Viename laikraštyje buvo parašyta: „Darbininkai, dėkitės prie savo organizacijos, nes reikia iškovoti žmonišką būvį jums ir jūsiškiams. Niekas tegul nestovi šalia lyg koks išdavikas. Ar milijonai darbo žmonių negyvena kaip gyvuliai žudančiame sielą darbe, nepailsėdami kaip reikiant, be džiaugsmo ir prasmės, ar jų išūlūs ponai nesielia su jais blogai, įžeisdami jų garbę? Kokia senatvė laukia juos? Ką jie turi iš visų tų žmonių darbštumo stebuklų, kuriems jie aukoja savo gyvenimą?“

Tas šauksmas nėra sugriaunamas. Bet ar žmoniškas gyvenimas bus pasiektas, jei bus iškovoti visi jam reikalingi dalykai? Ar gyvenimas tų didžponių, prieš kuriuos yra kreipiami visi tie klausimai, skausmai, skundai yra žmoniškas? Ne, jis yra lygiai nežmoniškas, kaip ir skundėjų. Kad gyvenimas būtų žmoniškas, reikia daug kilnesnių ir aukštesnių dalykų, negu kad reikalauja tas laikraštis.

Žmogaus garbė, orumas prasideda tuomet, kuomet jis duoda, o ne kuomet turi. Turėjimas tiek teturi vertės, kiek jis tarnauja davimui. Kas gyvena savimyoje ir dėl savimylos visko reikalauja, tas niekuomet neįsigys žmogaus garbės. Nes savimyla visuomet atima iš žmogaus garbę — ir rūmuose ir trobelėje. Grobstyti, glemžti, palaikyti yra žvėriška — tik besidarbuodami dėl kitų gyvenimo ir kitų teisių, tepradedame vaduotis iš žvėriškumo. Ir tik tas, kam yra šventos artimo teisės, tik tas tegali drįsti reikalauti teisių ir paties savo naudai. Kas savo šeimynoje ir artimiausioje aplinkumoje tėra vien barninga ir nelaiminga būtybė, nuolat kiršinama kieto atkaklumo, ką jis žino apie Dievo

teises? Argi jis jų nemindžioja kojomis kasdien pačiame savyje ir savo artimuose?

Saugoti žmogaus garbę tai yra: budriai daboti godų ir nemandagų gyvulį savyje, akylai stebėti kur jis nori išsiveržti žodžiu, judėsiu ar darbu. Išmintis — kantrybė — susivaldymas — tai tiesa, skurdūs ir sausi žodžiai, tačiau jie reiškia didelį dalyką: pirmąją žmoniškumo pradžią, pakilimą viršum šios valandos, aistrų malšinimą, — viso broliškumo žemėje vyriausiąją sąlygą.

Gyvuliškai elgtis galime ne tik valgydami ir gerdami, pykdami ir niršdami, bet taip pat kovodami už savo pačių teises, dėl savo laisvės ir žmogaus garbės. Leidžiame savo piktus šunis ant savo priešų, nepamąstę, kad toks darbas daro daug didesnės žalos tam, kas jį dirba, negu tam, kas yra jo užgaunamas. Norėdami iškovoti žmogaus garbę, metame šalin savo garbę. Taip žaizdamas žmogus praranda vienybę su pačiu savim, praranda savo idėjos logiką, savo siekimo kilnumą, o be viso to nėra mums duodama jėgos pasauliui apgalėti. Žmoniškai tegyvena, pagaliau, tik tas, kas nėra išstumiamas iš pusiausviros kiekvieno nepasisekimo ir kiekvieno likimo smūgio, ir moka iš visų nuotykių išsitraukti tikros naudos savo sielos išganymui, augimui ir ramiai bei tykiai perkęsti visas nelaimes, užuot baręsis ir vaidijęsis dėl jų namie ir gatvėje. Toks viešpatavimas ant išorinių dalykų, toks valdymas visų baurių jausmų ir visų brutalių afektų yra svarbesnė dvasios apgalė ir už tą, kurią yra pasiekusi žmonių technika bekovodama su gamtos galiomis. Kita vargšė engiama moteriškė žino daugiau apie tą dvasios apgalę ir gyvena žmoniškiau negarbingoje aplinkoje už ne vieną tų, kurs yra apsuptas visų meno, mokslo ir manikiūro palaimų.

Iš tiesų, — žmoniškas gyvenimas žmonių darbo santvarkoje tuomet tebus galimas, kai bus žmonių, kurie sau garbę bus išsikovoję kasdien sunkiai besikaudami su pačiais savim ir su likimu, kurie aiškių aiškiausiai žino, ko jie nori ir už ką kovoja reikalaudami daugiau pagarbos savo darbo gyvenime, ir kurie taip pat aiškiai žino, kaip tokioje kovoje reikia kalbėti ir veikti, norint patraukti į savo pusę visas geresniasias žmogaus širdies jėgas. Kad žmogui yra skirta gyventi geriau, negu kad šiandien gyvena milijonai žmonių —to nepaaiškinsi darbdaviui nė smurtu, nė žiauriu įsakymu, bet tik gyvu atsimačiusių žmonių pavyzdžiu,



kaip kad anais laikais Romos smurto valstybė buvo apgalėta ne kruvinos revoliucijos, bet naujo pavyzdžio įvykdymo. Netiesa, kad smurtas iš viršaus tėra pašalinamas smurtu iš apačios. Ne, poniškumą tegalime nugalėti tobulai tarnaudami. Bet tobulai tarnauti nereiškia vergiškai šliaužioti ir pasyviai priiminėti, ne, tai reiškia: savo gyvenimu tobulai parodyti „pono“ priešingumą, vadinasi, *gyvai* įkūnyti protestą, užuot jį skelbus tik liežuviu, o sieloje vien tik apie tai tesvajojus, kaip tapti ponu. Tobulas tarnavimas yra tobula meilė, šelpimas kitų, užuot šelpus save, išsivadavimas iš saunorystės mėšlungio — atgimimas Kristuje. Jis vienas tesukuria žmonišką gyvenimą.

## 8. LIŪDNA NAMŲ TARNAITĖS PADĖTIS.

Namų tarnaitės padėtis šiandien yra daug vargingesnė, negu kuomet nors pasaulyje. Ne dėlto, kad išorinės sąlygos būtų blogesnės negu praeityje. Algos ir teisių atžvilgiu jos vieta pakilo, jos asmeniškai laisvė išsiplėtė į visas puses. Tačiau jai yra blogiau, negu seniau. Kodėl? Todėl, kad dabar ji dirba daug nesąžiningiau ir nesąmoningiau, negu pirmiau. Kaip retai terandame šiandien mergaitę, kuri mūsų šeimyna ir mūsų darbais taip rūpintųs, lyg jie būtų jos pačios! Kodėl taip yra? Todėl, kad ji nebeturi antžemiško savo darbo tikslo, kad ji težiūri į žmones, kuriems ji dirba. „Kam čia aš dar stengsiuos, mano ji, kam čia vargsiu tiems sotiems egoistams besaugodama daiktus, benaikindama kandis ir betaupydama? Ar kad jiems būtų daugiau pinigų menkniekiams?“ Tat yra baisi aukštesniųjų luomų sielos padėtis, tat jų tik dėl žmonių akių gyvenimas, tat jų troškimas gėrėtis nebeleidžia tarnautojams džiaugtis savo darbu. Ta liūdnoji padėtis, tas Dievo sieloje pranykimas yra labai paplitęs liaudyje, ir iš ten jau ateina daugelis žmonių, kurie yra praradę ir Dievą ir sielą ir iš anksto yra pasiryžę darbuotis šiuo principu: „Dirbk kiek galėdamas mažiau, grobstytk kiek galėdamas daugiau“. Ir dėlto niekuomet lig šiol nebuvo tiek šokama, nes kas taip mano, tam nebėra ramybės nė laimės pačiame savyje ir savo darbe, jis turi tol suktis, kol jam pačiam apsvaigs galva, kad galėtų užmiršti pats save ir savo skurdą.

Ar taip turi būti? Iš tikrųjų, ateis diena, kada tokia būklė tarnaitėms bus daug nepakenčiamesnė, negu kad jų protėviams yra buvus praeities nelaisvė. Ir tuomet iš jų tarpo kils žmonių, kurie pajus, kad tikras žmogaus išsivadavimas yra kas kita, negu kad jie lig šiol manė. Tarnaitė iš tikro ne tuomet yra pasiekusi laisvę, kai ji yra išsikovojusį vieną laisvą popietį savaitėje ir gali naudotis visu sekmadieniu, bet tuomet, kai ji į savo darbą žiūri kaip į dalyką, kurs jai vienai tepriklauso ir kuriuo ji gali pareikšti ir išlavinti visą savo esmę, mąstymą ir valią. Verdant, adant, siuvant, valant, tvarkant, perkant, tiekiant ir saugojant galima pareikšti ir darbu įrodyti lygiai tiek pat dvasios, meno, išminties, sąžinės, skonio, kiek kurioje nors kitoje žmogaus ant medžiagos viešpatavimo srityje. Ir ne skambus užmokestis yra tikras atlyginimas už darbą, bet tai, kad mumyse kyla geresnysis žmogus, pats ima save darbe pažinti, auga į visas puses ir rodo savo aplinkumai, ką siela tarnaudama yra kalta pati sau, kuo skiriamas pusiautinumas nuo tobulybės, ir kaip toks galin-gos valios veikimas darbe stumia žmogų pirmyn ir visose kitose srityse.

Yra tarnų, kurie nelaiko blogu dalyku savo ponų kojines ir nosines kišti į savo dėžes. Gera tarnaitė eis dar toliau, — ji tučtuojau ims pati valdyti svetimą nuosavybę, vadinasi, ji taip rūpestingai apseis su viskuo, tartum tai būtų jos nuosavybė. Ir apie vaikus ji sakys: „Mano vaikai!“ Nes, iš tikro, visas jos darbas ir rūpestis neturi prasmės, jei ji tuo būdu nepasisavins visko ir svetimus dalykus nesujungs su savo asmeniu, — vis tiek, ar kiti to verti, ar ne. Nes čia yra jos reikalas, ne kitų, kad ji pati nieko nedarytų, nieko nemąstytų, nieko nekalbėtų, kas neturi garbės ir charakterio — tai yra svarbiausia ir tuo remias jos pašaukimo garbė ir šventumas. Ir tik tokios tarnaitės tegali pasakyti apie save: „Išsikovojau laisvę tarnystėje, tapau nepriklausoma savo pašaukime“. Jei tarnaitė pasiekė tą vidaus laisvę ir rado naują savo darbo prasmę, tai ji ims matyti naujoje šviet-soje Kristaus mokslą bei auką. Ji pajus, kad besidarbuodama, nepaisant žmonių nuomonių, bet *vien dėl tobulybės*, ji nejučiomis rado Dievą ir Kristų, ir kad tas siekimas tobulybės yra kiekvieno tikro gyvenimo simbolis ir vienintelė patvari laimė šioje žemėje. Čia viskas yra pusiautina, suteršta ir menka, tačiau

mūsų siela nenurimsta tol, kol neišsigelbsti iš pusiautinumo, iš nešvarumų, iš menkybės ir kol neįstengia pasiekti tobulybės grynumo. Kas nušvies šį kelią, jei ne Tas, apie Kurį vaikai gieda: „Welt ging verloren – Christ ist geboren“?

## 9. SAVA IR SVETIMA.

Tramvajuje sėdėjo elegantiškai pasirėdžiusį ponį su dviem mažom mergaitėm, kurių balsingas plepėjimas skardeno vagoną. Motinai tiko, kad visi keleiviai domėjosi jos vaikais. Ji pasakojosi publikai vežanti abi mergaites pas fotografą, pridurdama: „Jiedvi yra fotografuojamos kiekvieną pusmetį“. Mergaitės, kad ir mažos, stengėsi taip nustatyti savo veidelius, kad jie tiktų į albumą. Prieš tą ponį sėdėjo darbininkas su menkai apsilvikiusia maža dukrele, kuri akis išplėtusi žiūrėjo į balsingai kalbančias mergaites. Tėvas rimtai ir giliai žvilgterėjo į išdidžiai kalbančią moteriškę. Jos žvilgsnis ūmai puolė ant jo ir kiek išsigandusi pastebėjo jame nuostabą ir dėmesį; jos putli kalba gavo jaučiamą smūgį. Tuo tarpu tramvajus sustojo ir ponį su savo vaikais išlipo. „Gražios beždžionės iš jų užaugs“, – tarė viena moteriškė. Darbininkas tylėjo liūdnei ir meiliai žiūrėdamas į savo vaiko geltonplaukę galvelę.

Naktį pabudus tų dviejų mergaičių motina pamatė įsmeigtas į save darbininko akis, tartum jis sakė kažką jai ir apie ją, bet taip tyliai, kad ji negalėjo išgirsti. Tačiau savo sielos gelmėje ji jautė ką jis manė. Ir beatsimenant jai jo veido išraišką, jai tartum atsidarė akys ir ji suprato, kad jos triukšmingas ir išdidus laikymasis buvo šaukimas į kovą kito pasaulio, iš kurio yra kilęs tas darbininkas, ir apskritai, kiršinimas visų, neturinčių to, ką ji turi – ir kartu kiršinimas Dievo, kurs, tikriausiai ne kitiems dyglį į sielą įsmeigti norėdamas, davė jai laimės. Ji uždegė žiburį ir pamatė veidrodyje savo veidą. „Taip, štai matau pati save – pamastė ji – bet kad žinotumėm, kaip mes atsimušame kituose!“ Čia jos vyras pabudęs paklausė, kam ji užžiebusi žiburį. Ji papasakojo visą atsitikimą. Jis tarė: „Prie tokių žvilgsnių turi priprasti, tai yra komunistai, kurie mūsų neapkenčia, kurie nori panaikinti nuosavybę“. Ir atsikus ant kito šono jis vėl užmigo. Ji užgesino žiburį, bet negalėjo atsikratyti savo minčių. Kodėl

jie nori panaikinti nuosavybę? Kodėl jie neapkenčia nuosavybės? „Dėlto, kad jie patys jos neturi“ — atsakytų jos vyras. Bet darbininkas tramvajuje žiūrėjo į ją ne taip, tartum būtų troškęs gyventi jos pasaulyje. Jo veide greičiau buvo matyti pasigailėjimo; tas žvilgsnisėjo iš *pasaulio*, laisvesnio už jos pasaulį. Atrodė, kad darbininko akyse ji, pasiturinčioji, o ne jis, gyvena siaurose gatvelėse, nevédintuose kambariuose ir vilki nešvarius rūbus. Gal taip buvo tikrai? Ar visas tas nuosavybės prikraitas pasaulis nėra kaž koks ankštas, nesveikas, nežmoniškas? Gyveni tik ten, kur sava, tie savieji dalykai turi tūkstantį reikalų, kuriais rūpinies nuo ryto iki vakaro, o čia prie to prisideda dar fotografavimasis. Labai neišmintingas savųjų ir jų išorinis „aš“ kultas, baises rūpinimasis nosimis ir ausimas, yra tikri nuodai vaikų sielai, kuri tuo būdu anksti yra pratinama kuo meilingiausiai domėtis savo asmeniu. Taip, iš tikro, visas tas rūpinimasis savaisiais, tas kultas to, kas mums priklauso, tas beribis gérėjimosi savim kvailumas, tas stebėjimasis pačiu savim, su kuriuo matai save lyg veidrodyje, savo kūno ir kraujo paskutinėse atžalose, ar tai nėra tikra esmė ir prakeikimas tos taip skaudžiai nuskriaustųjų nepakenčiamos „nuosavybės“, to „įsispitrėjimo į savybę“, to „savo ūkio“, tos „savigyros“, viso to, kas paskui gyvuoja toliau „patriotų“ pasigyrimuose ir nepalieka nė širdyje nė sąžinėje jokios vietelės anapus savųjų ir artimųjų esančiam pasauliui? Ar į komunistų reikalavimo geriausią ir giliausią esmę nereikia žiūrėti kaip į sukilimą prieš tą bedievišką atskirų žmonių ir atskirų grupių apsirijimą su *savybe* ir *savo teise*? Ar tas žmogaus kūno lepinimas pasiturinčiuose luomuose nėra vaikų sielai tikra pražūtis, kuklumo, paprastumo ir takto mirtis?

Taip kankinos tamsią naktį ūmai pabudusioji, vargdama su skaudžiais klausimais, griauančiais visos logikos pamatus. Ir pagaliau Dievo duotoji tiesa ir Dievo uždėtasis uždavinys paėmė jos sieloje viršų ir leido pamatyti tariamą visuomenę, kuri visas tas sau tarnavimo tvirtoves ir kulto vietas iš pažiūros rodos riša viena su kita, o tikrumoje kiekvienas teieško kitų tiktai tam, kad galėtų jį pakinkyti savo tikslams arba atsimušti jame, kaip veidrodyje.

Tą pačią naktį ir darbininkas mąstė apie savo įspūdžius tramvajuje bevažiuojant. Dar niekad os nebuvo jam taip lig pat dug-

no atsidengusi labai paplitusios turtingųjų žmonių rūšies siela. Tas naivus išūlumas, su kuriuo motina ir vaikai pūtėsi ir publikos susidomėjimo jų pasigyrimu laukė, kaip savaime suprantamo dalyko, jį žavėte žavėjo. Jam pasirodė, kad tas išsilavinusių žmonių putlumas, tikrai sakant, yra visai neaptašyta, pirmykštė būklė, ir net tiesiog visai nesociali, nepaisant viso vadinamojo draugiškumo, kurio tikslas juk galų gale yra tas, kad kiekvienas povas skleidžia savo uodegą, norėdamas pranešti kitus povus. Ir jis pamąstė sau: štai kokiems žmonėms mes turime darbuotis! Tai tokie yra kultūros rūmai, kuriuos mes statome ir kurie turi mus kelti aukštyn! Taip karčiai galvodamas, jis paglostė tuomet savo nustebusio ir susidomėjusio vaiko galvelę. Niekio neturėjimas ir nieko nereiškimas pasirodė jam esant kaip kokia dieviška apsauga nuo liūdno išsigimimo, kuris pasireiškė jam tose trijose išdiduose būtybėse, kurios manė dangų ir žemę esant tam, kad jų rūpestingai slaugomas „aš“ būtų iš visų pusių aptarnaujamas ir stebimas. Ir jis suprato, kodėl daugybė tokio gyvenimo aukų taip atkakliai kovoja prieš darbininko pakilimą — juk jiems nieko daugiau nebliko, kaip tik aistringai ginti savo privilegijas ir apsaugas. Tai jiems yra pasaulis, dėl kurio tarnauja visa kita, jie nemato ir negirdi nieko, kas anapus jų pačių triukšmo ilgai reikalauja oro ir šviesos.

Aiščiau suprasdamas tokių žmonių sielą, jis atsiminė paskutiniojo sekmadienio darbininkų susirinkimą, kuriame įvairios pačių darbininkų srovės piktai puolė viena kitą. Pagaliau vienas inžinierius bandė ginti darbdavių luomą, bet jį rėkte užrėkė: Atsiminęs tas scenas, darbininkui ūmai paaiškėjo, kaip giliai toji sielos būklė, kuri tramvajuje jam taip biauriai ir taip stipriai pasireiškė, yra pagrįsta žmogaus prigimtyje, keisdama tik savo pareiškimo formas. Visi tie žiaurieji kalbėtojai ir rėkiantieji klausytojai taip pat buvo apsėsti *savo teisių* ir nuomonės ir nemaž nesistengė būti teisingi priešinga jai pusei. Jie taip elgėsi, tartum jie vieni tebuvo pasaulyje — visai taip pat, kaip jis kad matė tramvajuje. Jis juto, kad tokios rūšies žmonės yra tokie pat visuose luomuose, tik turtuoliai turi daugiau progos tą savo sielos būklę visapusiškai išugdyti ir pareikšti. Bet kaip sukurti naują visuomenę, neatmainius žmonių sielos? Ką padės visas tas iškilimas, jei tie iškilusieji tuojau taip pat ima rodyti tą patį spek-

taklį, kaip tie, kuriuos jie išstūmė? Ar dabartinis žmogus, kurio galva yra taip pilna visuomenės reformų, nėra tikrumoje labiau, negu kitados, atkakliausias skaldytojas, neturįs jokių sielos jėgų taip pareikšti nevienodus ir priešingų pažiūrų žmones, kad visi jie suprastų vienas kitą ir bendrai darbuotų? Iš lauko jie visi nori žmonių draugijos, bet viduje kiekvienas tenori tiktai paties savęs ir panašių į save. Kas tai mato ir žino, kaip tas begali dar tikėti, kad vienam įniršusiam egoizmui augalėjus kitą, kuomet nors įvyks kilnesnė tvarka žemėje? Tačiau aną naktį buvo du žmonės, kurie atsisakė garbinti tai, kas sava. Čia buvo padaryta pradžia naujai žmonių visuomenei sukurti, čia neaiškiai buvo jaučiamas *Tas*, *Kuris* tegali apgalėti atsiskyrimą žmogaus nuo žmogaus.

#### 10. TILTO STATYMAS NUO LUOMO LIG LUOMO.

Dideliame sode gėrė arbatą svečių būrys. Vaisėms baigiantis, žiūrėjau į vieną poniją, kuri niekeno nepastebima ir nieko neklausydama dėstė į vieną vietą indus, norėdama palengvinti darbą tarnams. Niekados neužmiršiu veido išraiškos tarnaitės, kuri atėjo atimti indų. Didžiausia, geriausia dovana nebūtų galėjusi jai duoti to, ką reišė tas bendras darbas: lėbaujančios ponijos ir tarnaujančios mergelės priešingumas buvo pašalintas beveik simboliškai, be iškilnių mostų ir gražių kalbų. Socialinis klausimas nebuvo išspręstas, algos klausimas nebuvo paliestas, luomų kova nebuvo pašalinta, kažkoks labai mažas dalykas tęjvyko, tačiau begalo svarbus, būtent, regimai pasireiškė vidujinė' nuotaika, kuri viena teįstengia numalšinti žmonių darbo paskirstymo skaudumą ir neprileisti arba išspręsti nepasitenkinimą ir įtempimą, kurie neišvengiamai kyla iš pirmenybių žmonių gyvenime. Nenorėjimas tarnauti ir veržimasis aukšty n prie vadinamojo aukštesnio darbo niekados nebūtų tiek užaugęs, kad pus mus santykiuose tarp tų, kuriems tarnaujama, ir tų, kurie tarnauja, būtų buvę nors kiek širdies takto. Kam tarnaujama, tas, vadinas, yra aukštesnio rango ir pasiturįs žmogus, dėlto dažnai matome, kad to luomo žmonės kaip tik toje valandoje, kada jiems patarnaujama, išdidžiai atsimena savo pirmenybę, ir pareiškia tai savo apsiėjimo su tarnautojais būdu. Aukštakilmė japonė, duodama

„boy’ui“ įsakymą, lenkias jam tarnystei pagerbti ir pažeminimui išlyginti. *Mes*, rodos, turime krikščionybę ir jos nepalyginamą kojų mazgojimo pavyzdį — bet Kristus tēra pas mus tik bažnyčioje, Jo nėra tada, kada išnešami stiklai ir lėkštės, kada duodami arbatpinigiai, šveičiami batai, nešamos dėžės ir atliekami kiti mažmožiai. Bet tie mažmožiai yra gyvenimo turinys, ir tikėjimas yra negyvas, jei jis į tuos kasdienius dalykus neįneša aukštesnio jautimo ir didžiojo stiliaus pažinimo. Viena ispanų šventoji sako: „Neužmiršk kasdieninių, smulkiusių širdies gerumo įrodymų — jie minkština sielą“.

## Trečiasis skyrius

# Kalno pamokslo prasmė ir pritaikinimas

### 1. GELEŽINIS KRISTUS.

Viename sename stiklo paveiksle Muncheno tautiškajame muziejuje yra atvaizduotas Kristus, bekylas iš kapo. Veidas, atkreiptas į žiūrėtoją, reiškia geležinį pasiryžimą: tai gyvenimo Viešpats, pasaulio istorijos užbaigėjas, tuos svyruojančius karėivius ir visą žemės vargą užpakaly palikęs eina dieviška teise užvaldyti savo amžinosios karalystės.

„Koks baisus Kristus!“ sako žiūrėtojai. Jie mąsto apie visus tuos paveikslus, kurie visados rodo Išganytojuje esant įkūnytą meilumą, amžinai prisilaikydami tos klaidingos nuomonės, kad krikščionybėje moteriškosios dorybės apgalinčios pagoniškąjį didvyrio idealą, ir kad minkštieji charakteriai iš prigimties esą krikščionys — klaidingas įspūdis, kurs visais laikais daugelį stiprių ir aistringų sielų tolino nuo krikščionių religijos. Ne, tasai geležinis Kristus nepermaldaujamai sučiaupta burna ir valdovo akimis, Jis vienas yra tikras Kristus, nes Išganytojo meilumas kyla iš gyvenimo ir mirties apgalėjimo, iš pasaulio apgalėjimo, iš valios stebuklo, jis reiškia ne grynai prigimtą minkštumą, bet yra nepasiekiamo tvirtumo ženklas.

„Tu, amžinojo švelnumo vyre!“ Taip kreipias į Nazarietį vienas naujesnysis poetas, tartum Žmogaus Sūnaus gyvenimas ir mirtis yra įvykis be galios ir aistros. Iš tikrųjų, Kristus turėjo savyje ne tik prigimtį, bet taip pat tokių galingų aistrų, kad jei Jo valia būtų norėjus, ir grynos žemiškosios jėgos dėsniais Jis būtų tapęs ne mirusiu ant kryžiaus kentėtoju, bet pasaulio viešpačiu. Tai žinodamas Jis pats sako Petru, norinčiam su kalaviju paliuosuoti savo poną ir mokytoją: „Ar manai, kad mano Dangiškasis Tėvas neatsiųstų man angelų legijoną, jei Jį prašyčiau?“ Atkakli valia, kuri įveikė<sup>1</sup> prigimtį, kuri užkariavo Romos valsty-



bę ir visais amžiais milijonus traukė paskui save, tikrai būtų turėjusi tiek galybės sutelkti savo laiku žmonių minias ir įsteigti pasaulišką viešpatystę. Tai juk matyti ir gundymo istorijoje. Velnias rodo Jam „visas pasaulio karalystes“, bet ne toks išorinis jėgų išsivystymas buvo Kristaus tikslas. Ne, Jis atėjo, kentėjo ir mirė tam, kad dieviškasis gyvenimas išgytų jėgų žemėje. Berods, meilumas ir švelnumas yra tokio antgamtiško gyvenimo išlaukinė žymė, bet tas tobulas nutilimas tik ten tėra galimas, kur nenuveikiamoji valia pavergia Dievui visą žmogaus prigimties jėgą. Neatgimusi toje Kristaus jėgoje, minkšta užgimusi prigimtis niekad nepasigamins stiprybės net ir savo nervams valdyti, ne tik sergėti nesuskaitomiems jaudinimams, kurie kaip tik minkštą žmogų taip lengvai sugundo bailiai vien savim tesirūpinti, pikta durstyti kitus, šalta džiaugtis dėl kitų nelaimės.

Todėl nėra didesnės netiesos ir niekas tiek neklaidina, kaip pridavimas Išganytojo veidui išraiškos tų švelniais apsigimusių žmonių veidų, kurie nemaž nėra apimti galios troškimo. Ne, Kristus yra „Viešpats“, viso pasaulio viešpats, o todėl ir aistrų, geidulių, bei nervų valdovas. Jo meilumu pasireiškia tas absoliutiškas viešpatavimas ir kartu dieviškas meilės stebuklas, kurs neturi nieko bendro su įgimtu minkštumu ir kurio žmogiškoji veido išraiška tegali būti atvaizduojama aukščiausios vyriškos tvirtybės simboliais. Grynai gamtiškas moteriškumas nėra Kristaus esmei artimesnis už grynai gamtišką vyriškumą – ir moteriškė tiek tėra krikščionė, kiek atidaro savo sielą pasaulio apgalimajai valiai, kuri išraudama jausmo jėgą iš pusiautinumo, drungnumo ir minkštumo, kelia ją į antžemišką tvirtybę ir nuosaikumą.

Iš tvirtumo kyla tikras meilumas, o ne iš silpnumo bei abejingumo. Jis išteka iš meilės ir savęs apgalėjimo ugnies, iš Dievo pagautos ir apvalytos sielos tylos, kur opaus ir nekantraus žmogaus „aš“ pasiutimas su visu pasišiaušusiu ir išputusiu žemesniojo pasaulio karingumu yra pakeičiamas kilnesniojo gyvenimo ir kitokios rūšies gynimosi. Mat, krikščionybė yra ne tik paprastas žmoniškumas, švelnumas, užuojauta, artimo meilė – ne, ji visus tuos jausmus ji įneša žiauriai, mirtį niekinančią logiką, ir valydama nuo jų visus žmogaus silpnumo, egoizmo, putlumo ir galios troškimo priemaišus, padaro juos pranašesnius už žemesniųjų palinkimų gamtines jėgas.

Ir kaip tik dėlto, kad krikščioniškas meilės mokslas ateina iš lig galo išmaštyto, išnorėto, išgyvento didvyriškumo pasaulio, iš tobulybės, o ne iš geraširdystės, iš Dievo, o ne iš žmonių, — dėlto ji viena teįstengia aukštąją meilumo ir švelnumo dorybę apreiškinti tvirtajam esant jo paties tobulumo dėsniu ir numauti kaukę nuo silpnybės, pasislėpusios kiekvienoje nevaldomoje ir neapvalytoje žodžio ir darbo energijoje. Tiktai pasaulio Išganytojuje tėra užbaigtas Achilius ir Herkulis, tik Jame didvyriškumas taria savo aukščiausią žodį, tik Jis tegali apgalėti karą,, tik Jis teįveikia kraują ir kalaviją, tik Jisai vienas, geležinis Kristus!

## 2. KERŠTAS.

Oziris klausia Horų: „Kas yra gražiausia pasauly“? Tasai atsako: „Atkeršyti už neteisybę“. Krikščionišką jausmą krato šiurpulys išgirdus tokią nuomonę. Ir, be abejo, kerštas yra visai menka priemonė kovoje su blogu. Užuoat naikinęs neteisybę, keršytojas ją didina, dvigubina. O tačiau jis yra krikščioniškajai dvasiai nepalyginamai artimesnis už drungnąjį ir abejingąjį. Nes tasai juk tik dėlto įstengia atleisti ir užmiršti, kad jokia piktadarybė jo giliai nesujaudina ir todėl nesukelia jame jokios neapykantos blogui. Krimhildos kerštas, žudydamas riedą per šalis, rods, yra baisus krikščioniško atleidimo priešingumas, bet vis dėlto ta galinga aistra, kuri aukoja visą gyvenimą neteisybei atpelnyti, ta liepsnojanti meilė, kuri nenurimsta nenubaudus mylimojo žudytojo, ta nenutildoma garbės meilė, kuri siunta dieną ir naktį tol, kol kraujas nuplaus dėmę — visos jos krikščioniškajam krikštui yra daug artimesnės už becharakterišką taikumą. Nes tas, kurį kaltė baisiai jaudina, kurs negali pakelti saulės šviesos tol, kol ji tebešviečia kaltininkui, — tasai kaip tik aistringai bešėldamas krikščioniškajam būdai yra daug artimesnis giminaitis, negu tai pats nujaučia: mat, jis atvirai aukojasi gerui, nors jam dar ir trūksta aukos ir kovos nuosakumo. Bet drungnas taikinimosi žmogus nėmaž neturi teisės remtis Kristumi, nes jis stovi nuo jo daug toliau, negu siuntąs keršytojas. Nes tik stipriai mums besiveržiant sunaikinti ne-

teisybę ir noromis besiaukojant atsiveria mūsų ausis Kristaus naujienai išgirsti, tik tas, kas moka neapkęsti ir persekioti taip, kaip Krimhilda, tik tas tesupranta gilių giliausią priešų meilės mokslo prasmę, tik jis težino, kad tegali būti vienas arba kitas. Nes kas tikrai visa siela persekioja blogą, ar neturi pripažinti, kad krikščioniškas blogo puolimas ugnim ir nuosaikumu toli pralenkia visus kruvinus pasaulio keršytojus. Krikščionybė persekioja piktą darbą taip atkakliai ir nenuolaidžiai, kad net pačiame keršytojuje gesina ir naikina norą atsilyginti. Kas yra Kristaus nušviestas, tas aiškiai regi keršto veikimą keršytojo sieloje; jo nebetrūkia daryti smurtą smurtui nubausti, lieti kraują už pralietą kraują atkeršyti, būti žiauriam už kito žiaurumą atlyginti. Jis neabejoja, kad kerštas iš tikrųjų yra ne triumfas ant blogo, bet persodinimas maro iš vieno žmogaus į kitą, nepabaigiamas veisimas ir dauginimas kaltės, ir dėlto kiekvienos tikrai gilios ir nuosaikios kovos su blogu nutraukimas. Berods, kerštas reiškia veikėjo nubaudimą arba sunaikinimą, bet jis yra vidujinis susitaikinimas su blogo darbo dvasia, to darbo sekimas, savo valios linkmės atsižadėjimas, pasidavimas svetimam pavyzdžiui. Dėlto apaštalas ir sako: „Nesiduokite apgalimi blogui, bet apgalėkite blogą geru!“

### 3. UŽSISPYRIMAS IR PASIAUKOJIMAS.

Vienoje pramonininkų šeimynoje buvo kalbama apie darbininkų klausimą. Vienas pastorius, kurs turėjo vedęs tos šeimynos dukterį, pasakė savo nuomonę, kad luomų kova privesianti prie niekaip neišsprendžiamų painiavų, jei abejose pusėse neatsirasią žmonių, giliai suprantančių Kalno pamokslą ir prie jo taikinančių savo elgesį. Prieš jį kilo prieštaravimo audra. Pastoriaus žmona, kuri, rods, turėjo gerą širdį, bet savo giminių nuolat buvo kiršinama prieš savo vyro idėjas, prabilo tardama: „Tau reiktų bent keturias savaites valdyti mūsų tarnus, tuokart pamatytumei, ko pasiekama kilnumu. Išnaudoja mus nuo ryto lig vakaro, tartum žmonės, gerai su jais apsieinant, svaigte apsvaigsta, nebenumanydami, kas yra tvarka ir mandagumas. Kuo

dažniau leidžiu savo tarnaitę išeiti, tuo ji tampa įžulesne. Ne, su Kalno pamokslu nepalaikysi tvarkos jokiam ūkyje!“

Vos baigus pastorienei kalbėti, sušuko vienas fabrikantas: „Taip yra, kiekvienas mūsų nuolat tai patiriame mažuose ir dideliuose dalykuose! Kas aiškiai supranta, ko Kalno pamokslas rimtai iš mūsų reikalauja, tas juk tuojau pat turi pamatyti, kad tie pamokymai nėra pritaikomi prie mūsų socialinių santykių. Juk ten pasakyta įsakmiai: „Jei tave kas prašo švarko, duok jam ir apsiaustą“. Taigi darbininkui, prašančiam pakelti algą, tuojau turiu išmesti dvigubai! Kas iš to būtų? Kiekvienas žino. Jei darbininkas jaučia poną esant silpną ir dosnų, tai jis nežino ribų. O dėkingumo nėra niekad. Jei aš Kalno pamokslą pasiimčiau į vadovus, tai rytoj galėčiau uždaryti savo fabriką ir paskelbti bankrotą. Tikėkit manim, mielasis pastoriau, Kalno pamokslą praktikuodamas, Tamsta teremsi žmonių netvarkingus reikalavimus, nes daugumas žmonių, susidūrę su nesipriešinančia geraširdyste, visai išeina iš krašto. Tiesiog gadiname juos, taip su jais elgdames. Tai bus nujautęs ir Jėzus, nes kitaip nebūtų pasakęs: „Mano karalystė nėra iš šio pasaulio!“ Dabar atsiliopė ir uošvis: „Mano mielasis sūnau, — taip jis pradėjo, — tikėk manim, jau penkiasdešimt metų kaip stoviu tikrame gyvenime; ir aš kitą sykį svajoju apie humaniškas idėjas, bet nuodugnai išgijau iš tos ligos. Mes žmonės visi privalome stiprios disciplinos, privalome jos dar labiau, negu kasdieninės duonos. Gerumu drumsčiame žmonėms aiškias pareigų sąvokas, žmonės ima tuomet per daug gailėtis patys savęs, temato vien savo teises, kitiems testato reikalavimus, bet sau jokių, ir dėlto palieka nelaimingi ir nepatenkinti. Kiek gero galėtumėt padaryti jūs, dvasiškai, jei užuot vis nesiliaudami bandę mokyti mus su biblija tvarkyti fabrikus ir skirti užmokestį už darbą, teiktumėt žmonėms ano pasaulio paguodas! Biblija nėra nė gamtamokslis, nė politiškos ekonomijos rankvedis, ir norėdami pagal ją tvarkyti tuos dalykus, mažiname jos orumą“. Taip visiems užpuolus, pastoriumi valandėlei net galva apsisuko. Tačiau kaip tik dėlto, kad ne tik buvo studijavęs teologiją, bet ir kelerius metus gyvenęs didelio miesto fabrikų darbininkų tarpe ir išgijęs jų pasitikėjimo, jis nesidavė suklaidinamas. Tvirtu ir ramiu balsu jis atsakė: „Mano mielieji, jūsų daugbalsis prieštaravimas labiau:

mane įtikintų, jei matyčiau, kad jūsų pažiūros būtų patvirtinamos gyvenimo tikrėybės. Bet ar nėra atvirkščiai? Juk jūs visi, tiesą sakant, esate visai bejėgiai prieš elgimosi su žmonėmis milžiniškus uždavinius, kilusius pramonei beaugant. Ir jums, kurie visas savo nuomones visados remiate tvarkos ir disciplinos reikalavimu, tenka štai matyti, kad kaip tik iš jūsų dirbtuvių išėina žiauriausia netvarka, grėsdama sunaikinti visą žmonių draugiją! Dėl to juk jūs negalėsite kaltinti Kalno pamokslą, ne, juk jūsų pažiūros turi atsakyti už visą šitą būklę, nes juk jūs buvote padėjimo ponai, ne mes!“ „Palauk — pertraukė jį uošvis — nejaugi tu liepsi mums atsakyti už raudonojo žmonių apgaulinėjimo išdavas!“ — „Faktas yra — atsakė pastorius — kad jūs pralaimėjote, o kas pralaimėjo, tas prarado teisę vadinti savo praktiką pranašiška išmintim! Kur yra toks pasipriešinimas, ten yra klaida pagrinduose, ir nėra iš ko negalime reikalauti, kad jis ten ieškotųsi pamokymo kaip laikyti žmones tikroje tvarkoje. Veikia kiekvienas pasakys: ligšiolinėje disciplinoje ir ligšioliniame elgesy su darbininkais turi glūdėti koks nors pavojingas blogumas, kitaip juk nebūtų galėję taip būti, kaip yra. Čia prieinu „dalyko žinojimą“, kuriuo remiatės, ginčydamies su manim. Jūs, be abejo, esate mašinų, medžiagos, pasaulio rinkos ir daugelio kitų dalykų žinovai. Bet apie visų svarbiausiąją mašiną, apie gyvąjį žmogų, jūs nieko nežinote. Juk jums tikrai nėra laiko mąstyti apie savo žmones, o be to ir ligšioliniai santykiai su tarnais neleidžia tikrai pažinti kits kito. Tačiau socialinis klausimas gerai vadinasi „darbininkų klausimu“, nes tai yra ne mašinų bei žaliosios medžiagos klausimas, bet klausimas, sukeltas gyvųjų sielų ir tinkamai teatsakomas tų, kurie žino tų sielų giliausią gyvenimą. Bet čia aš esu žinovas, o jūs esate profanai. Aš pažįstu darbininkus, iš kurių ateina darbininkų klausimas, ir dėlto žinau, kad visas jūsų elgimasis su žmonėmis yra klaidingas, ir kad dėl tos klaidos turi griūti visa mūsų kultūra, jei pramonės kapitonas nesusipras, kol dar nėra per vėlu. Jūs dar nemaž nesate pastebėję, kad šios galdynės darbininke vyksta dvasiškoji revoliucija, kuri siekia giliau už visas pirmiau buvusias revoliucijas, ir kuri tik labai neaiškiai ir netikrai pasireiškia išorinėje revoliucijoje ir jos literatūroje. Toji vidutinė atmaina yra ta, kad žmonės tiesiog nebenori pakęsti.

vadovaujančių luomų mąstymo būdo ir laikymosi su savim. Kiekvienas kelneris arba viešbučio tarnas mato iš to būdo, kuriuo jis yra šaukiamas patarnauti, ir iš to abejingumo, kuriuo atsakoma jam pasveikinus, kad dideliuose žmonijos namuose paprastos tarnystės vis dar tebelaikomos žyme žemesniojo luomo, nesančio verto nė tokios pagarbos, nė tokio mandagumo, kokie yra rodomi savajam luomui. Iš čia nenutildomas nepasitenkinimas ir irzumas tų, kurie jau gauna gerą užmokestį už savo darbą. Visas troškimas dalyvauti apsisprendime ir valdyme savo geriausia prasme kyla tikrai iš to socialinės lygybės troškimo. Ir troškimu diktatūros — bent gilesnėse sielose — irgi tepasireiškia visiškas netikėjimas tuo, kad ponų luomas kuomet nors susipras ir pats, negavęs pabūti apačioje. Darbininkui atrodo negalimas daktas, kad balsingai ir žiauriai kalbantieji savininkai savo noru sukurtų ar leistų naują tvarką, kurioje žmoniškoji darbininko lygybė bus aiškiai pareikšta ir visiškai užtikrinta. Argi jūs iš tikro manote nuraminsią ir sulaukysią tuos visai naujus reikalavimus savo senomis priemonėmis?“

„Mes per daug gerai žinome tuos nusiteikimus — pastebėjo čia vienas fabrikantas — bet norėtum žinoti, ką bendra su visu tuo turi Kalno pamokslas ir kaip juo remiantis yra atrezgiama visa ta painiava?“

„Kalno pamokslas — atsakė pastorius — kaip tik dėlto ypatinga prasme paliečia socialinį klausimą, kad niekur kitur taip, kaip tame pamoksle, žmogaus pasiaukojimas žmogui, drąsus visų žemiškų turtų išdalinimas, kilnus išsivadavimas iš viso žemiško apskaičiavimo, nėra pastatytas į žmonių santykių atnaujinimo centrą. Darbininkų klausimas yra klausimas, ar viena žmonijos pusė ir toliau bus pasiryžusi antrajai šveisti batus, taisyti lovas, mazgoti lėkštes, skalbti skalbinius, nešioti anglis ir tada, kai antroji pusė negerbs jos tikrai ir nuosaikiai kaip lygius žmones, duodama didelių besiaukojančios meilės įrodymų ir gėdindamasi tos nešvarios dvasios ir to konvulsyvaus egoizmo, su kuriuo ji lig šiol per dažnai gindavo savo privilegijas, savo neribotus nuopelnus ir visoki kitoki geresnį likimą. Tik toks apsimąstymas ir toks vidujinis atsivertimas teįstengia išspręsti darbininkų klausimą. Iš tikro, tas tapo ponu, kas mazgojo kojas savo tarnams. Jėzus tai parodė prieš du tūkstančius metų,

nuo to laiko ponai per du tūkstančius metų žiauriai rykiuodami liepdavo sau mazgoti kojas, nenusižemindami ir žmoniškai neatsilygindami. Už šitą kartų apsilaidimą jūs šiandien esate baudžiami, jums yra paduodamos amžiais rašytos sąskaitos, jus svaigina pykčio ir neapykantos tvaikas, kuris negali būti išaiškintas tik jūsų vienu klaidomis. Sakau jums, jūs nežinote tų sielų ten žemai, kuriose ūmai atgijo amžių atminimas ir kurių dvasia dieną ir naktį karščiuojasi dėl neteisybės, kuriai jūsų, ponų pasaulis jau iš senų senovės yra atbukęs. Dar galima sulaukyti teismą, kurs sunaikintų visą mūsų kultūrą, bet jis tėra sulaikomas tik atsistojus ant Viešpaties kalno. Tik ką Kalno pamokslas yra nušvietęs ir iš egoizmo mėšlungio išvadavęs, tik tai tas teišspręs painųjį ginčą ir iš naujo sutaikins žmogų su žmogum. Labai lengva pajuokti žodžius: „Kas tave prašo švarko, tam atiduok ir apsiaustą“, tartum Jėzus, visaregis, yra reikalingas mūsų pamokymo, kad tvarkai užlaikyti ir sieloms išganyti reikia kovoti su nesutvarkytais reikalavimais ir kad nesuvaldomas nuolaidumas nesąs girtinas. Svarbu giliausioji Kalno pamokslo prasmė, ne raidė, o toji prasmė yra ta, kad aš tuomet tegaliu sėkmingai ir išganingai priešintis, užlaikyti tvarką, auklėti, jei savo artimui gyvai įrodau ginąs savo teises ir savo reikalus, priešinąsis kiekvienam „per daug“ ir reikalaująs griežtai eiti pareigas ne norėdamas kuo daugiausiai turtų sau paglemžti, bet jausdamasis esąs aukštesniosios dorinės tvarkos ir aprėžimo įgalotinis. Bet tokį įrodymą tuomet tegaliu duoti, kuomet atsitikus aiškiai nustatytai progai, iš didelės ir gyvos meilės aš padarau daug daugiau, negu kas kitas iš manęs reikalauja; norėdamas kitus įtikinti, kad esu jiems broliškai nusiteikęs, aš turiu tuomet nors ir kame nors bent kartą visko atsižadėti, turiu pasirodyti įstengiąs tokiame atsitikime dovanoti nė į ką neatsižvelgdamas, nė akimirsnį bailiai nesusirūpinęs savim. Svarbu tas apsiaustas, kurį pridedame, ne švarkas; dovana be apsiausto nėra priimama nei Dievo, nei žmonių. Atėjo valanda, kurioje jūs turite atiduoti savo apsiaustus senajai kaltei atgailėti ir pykstantiems bei abejojantiems įtikinti. Turite atmesti ne tik beprasmes privilegijas, ne, iš jūsų tarpo turi kilti meilės vado, žmogaus teisių pranašų, aukos didvyrių, kurie iš pat šaknų išnaikintų poniškąją puikybę, ir kurie lygiai aiškiai regėtų ir

švelniai atjaustų paprasčiausio darbininko garbę ir teises taip, kaip lig šiol kad regėjo ir atjautė savo pačių privilegijas. Tik toks atsigręžimas nuo savo „aš“ teiktins, tik toks pavyzdys teisitrauks ir kitus iš aklo įsipainiojimo į savo pačių teises ir atkaklumą ir įstengs sudaryti naują tvarką, kurioje kiekvienas gaus tai, kas jam priklauso. Kad viena žmonijos pusė savo valią, savo garbę ir savo turtą laiko šventu dalyku ir moka saugoti įstatymo priemonėmis, tai dar nėra tvarka. Ne, tai tėra tariamoji tvarka, kuri atpalaidoja tūkstantį kartų daugiau žiaurių galių, negu kad gali suvaldyti savo išlaukinėmis valdomosiomis priemonėmis. Tikra tvarka tik ten teatsiranda, kur gyvasis Kristus pašalina iš mūsų veido ir sielos paskutinius išdidumo pėdsakus, duodamas mums pajusti, kas yra *nusižeminęs kits kitam tarnavimas* ir koks gilus pasikeitimas įvyksta mūsų pažiūrose rankų darbininkų atžvilgiu“

Vienas kitas, pastoriui kalbant, buvo pareiškęs savo pasipiktinimą, bet jam užbaigus, senosios tvarkos šalininkai droviai tylėjo. Tuomet pakilo vyriausias giminaitis, viengungis, kurs ilgą laiką buvo sėkmingai darbavęsis, keliavęs toli po svetimas šalis ir neseniai vėl apsigyvenęs tėvynėje. Niekas nežinojo kaip jis žiūrėjo į tuos klausimus, dėlto jam prabilus, visi dar smalsiau ėmė klausytis. „Aš esu senas pirklys, todėl pradėsiu nuo visai blavių dalykų“. Visi atsikreipė, tai išgirde. Nes juk blavusis senis be abejo vienu smūgiu nuvers krikščionių idealistą. „Visur pasaulyje — kalbėjo jis toliau — šiandien krinta popierinių pinigų vertė, niekur jau nebenori duoti prekių nei darbo už popiergalius. Net ir metaliniai pinigai praranda savo kursą; visi reikalauja neabejotinų, lygiaverčių produktų, apčiuopiamų turtų, visa kita atrodo melaginga ir netikra, arba bandymas meluoti ir apgauti. Visai panašių dalykų matau ir darbininkų klausime — ir todėl suprantu dėlko pastorius nurodo Kalno pamokslą, kur juk irgi kalbama apie visai tikrus meilės, darbus, kur nėra duodami vien popieriniai pažadai ir manomieji pinigai be tikros vertės. Visas darbininko gyvenimas yra surištas su bedžiaugsmiu vienodu darbu; jis vadinasi „darbinikas“ ne dėlto, kad kiti nesidarbuoja, bet dėlto, kad jo darbas teikia tiek mažai pakilimo, tiek mažai teduoda džiaugsmo ir tiek mažai teturi dvasinio turinio, jog savo būvio prasmę ir turinį jis.



tegali išreikšti žodžiais: „Darbas, darbas ir dar kartą darbas“. Ir štai jis nori gauti lygiavertį daiktą už visą savo nešvarų, be sielos ir negarbingą užsiėmimą ir už jo tuo būdu daromąją auką. Į algą, kad ji būtų ir gausiai skiriama, jis nebegali žiūrėti kaip į tikrai lygiavertį daiktą už savo tikrąją auką.

Visi tie materialūs mokesčiai atrodo jam nepakankamas atlyginimas, kurs negali jam sąžiningai užmokėti už tai., ką jis duoda, jis nori kažko tikro, gyvo, žmoniško, jis nori tikros broliškos meilės, pripažinimo, nori garbingai drauge su kitais dirbti ūkio ir draugijos visumoje. Toji yra jo neramumo ir atkaklumo prasmė, ir kas to nesupranta, tas varo žmones į pašėlimą. Atsimindamas visa tai, ką esu pastebėjęs gyvenime, turiu labai energingai pritarti pastoriumi. Nors tai atrodytų ir labai kraštutiniška, bet tai yra tiesa; tai, ką Kalno pamokslas žadina žmogaus sieloje, yra vienintelis vertingas atlyginimas už anglių kasėjų, fabriko darbininko ir daugelio tarnavimo rūšių sunkų darbą. Reikia žmonėms eiti dvi mylias, jei jie reikalauja vienos mylios — reikia turėti vidaus laisvės ir drąsos ne tik kasdien nenoromis nusileisti mažmožiuose, o šiaip jau kuo atkakliausiai ginant savo privilegijų ir geresnės būklės tvirtąją pilį. Ne, reikia nors kartą visai išeiti iš akmens pilies, reikia nesidairant pristoti tarnauti kitų reikalams, pačiam tiesiant jiems kelią per buvusių ir esamųjų dalykų tankumyną. Tik tuo būdu tegalime palikti vadais ir autoritetingai kovoti su beprasmiškais ir nesveikais norais“.

Čia šeimininkas pertraukė kalbėtoją: „Atsiprašau, bet nesuprantu, kaip tu, blaiviai sprenddamas, galėjai pasisavinti visas tas keistas nuomones, kurias randame tam tikros rūšies socialinėje literatūroje ir kurios mėgsta per daug juodai piešti šių laikų darbininko likimą. Tie žmonės uždirba šiandien daugiau pinigų, negu daugelis mokslinčių gali atlyginti sau už savo vargus. Jie ir daro tai gausiai ir nuodugniai!“ „Tiesa, — atsakė anasis, — bet kaip tik geriausiai tu nebeapasitenkina. Bet kas nori suprasti darbininkų klausimą, tas turi bandyti suvokti tą, ką jaučia geriausiai ir gyviausiai, jis negali remtis atbukusiais ir be sielos. Kas nemoka laikytis su tais geriausiaisiais, kas, nesuprasdamas jų, stumia juos į slaptą ir atvirą maištą, tas tikrų tikriausiai yra pralaimėjęs visą bylą. Anapus vandenyno esu

matęs nepaprastai gerai apmokamų darbininkų, bet, nustebeš, sutikau jų tarpe pikčiausiai nusiteikusių, ir kaip tik tai buvo tvirčiausio charakterio žmonės. Kuo tai išaiškinti? Man rodos tuo: kaip tik tie žmonės, kuriems užmokesčio klausimu nebėra ko daugiau benorėti, pradeda tuomet jausti, kaip mažai tas jų norų patenkinimas teliečia jų vargo giliausią branduolį. Jie jaučia, kad per kiaurą dieną monotoniškai daryti vieną vienintelį mechanišką rankos judėjimą, nėra nesikreipiant į sielos gabumus, yra žmogaus dvasios patėmimas ir žmogaus gyvenimo išnaudojimas, ir jei toks darbas yra reikalingas, tai jis turėtų būti paskirstytas visiems visuomenės nariams, uždėjus kiekvienam tokio tarnavimo pareigą, arba mažiausiai, jis turėtų būti labai sutrumpintas. Tose mintyse glūdi tikroji darbininkų klausimo esmė. Prie to prisideda dar ir tas, kad matant naujojiškos ekonominės sistemos tikruosius laimėtojus gyvenant taip beprasmiškai ir tokioje prabangoje, žmonėse vis labiau nyksta noras tyliai ir pasišventus pakelti tokį gyvenimą be jokio gilesnio turinio tokios kultūros naudai. Kas neįstengia suprasti visos tos nepakenčiamos būklės, mano čia parodytos, tas nėra iš tolo nėra priaugęs prie visos tos problemos. Bet kaip gi mūsų aukštesnieji luomai įstengs suprasti svetimo gyvenimo beprasmiškumą, kad jie seniai jau nebejaučia savo pačių gyvenimo beprasmiškumo ir tuštumo? Bet ar šiaip ar taip bus techniškai socialiniai išspręsta nuobodžiausio darbo problema, pirmutinė ir neišvengiama to išsprendimo pradžia yra ta, kad mes visu savo elgesiu duotumėm darbininkams pajusti, jog užjaučiame ir suprantame jų būklės giliausią vargą. Mes turime liautis žiūrėję į darbininkų klausimą tik kaip į užmokesčio klausimą, nes juk pirmų pirmiausia tai yra sielos klausimas. Tai yra klausimas, kaip tas sielos gyvenimo slopinimas ir žmogaus žemini-mas, kurs yra sujungtas su kaikuriais darbais, gali būti moraliai atlygintas ypatinga pagarba, pietizmu, žmoniškumu, globa. Ir mūsų savęs pažinimas reikalauja, kad pasakytumėm sau, kaip mažai apie tą *dvasišką* darbininkų luomo reikalą mes ir mąstyti esame mąstę, nekaltant jau apie tai, kad nesame radę tinkamų formų nei priemonių jam patenkinti.“

Tą valandą pastorius nutarė atsisveikinti, norėdamas vyresniesiems ponams palengvinti toliau ginčytis su kits kitu.

Išėjus jam į gatvę su žmona, ji kai kurią laiką ėjo tylėdama šalia jo, paskui tarė: „O dėlto tavo tiesa“. Jis atsakė: „Ne, ne mano,, bet Kristaus tiesa. Bet man yra lengviau negu taviškiams šiame dalyke pažinti Kristaus tiesą. Kas žino, kaip būtų su manim, jei visi mano reikalai būtų padare sąmokslą prieš mano pažinimą“. Įėję į savo butą, jie rado ant stalo raštelį, kuriame tarnaitė buvo parašiusi: „Prašau atleisti, turėjau atsigulti dėl didelio karščio“. Ponia nuėjo aukštyn į tarnaitės kambarį ir pamatė tarnaitę sėdint lovoje su karščiu degančiu veidu. Tuojau ji pridėjo kompresą, bet karštis pasirodė atkaklus ir piktas. Ji nuėjo pas vyrą ir pasisakė budėsianti prie tarnaitės. Kai ji sugrįžo atgal, mergaitė neramiai miegojo. Pastorienei buvo laiko atsipeikėti. Pirmuosius darbus ji darė bent kiek bailiai, stangiai ir protekionališkai. Dabar žvilgterėjus į miegančią ir apsidairius po menką kambarėlį, ji ūmai pamastė susigraudinusi: „Ar ir jos neturima motinos, ar ji nėra man pavesta? Kaip gi būtų man, jei aš sunkiai susirgčiau pas svetimus betarnaudama?“ Taip toliau bemažtydama ji suprato, — ir baisu jai pasidarė savo luomo — kaip daugiau yra vertinama žmogaus būtybė, kuri yra apsilvikiusi šilkų bliuze, turi šlifuosius nagus ir gyvena geroje draugijoje, už tą, kuri vaikščioja darbininko bliuze, tvarko miegamuosius ir šluoja dulkes nuo laiptų. Ir jai pasidarė aišku, kad ne turtų skirtumas, bet baises skirtumas tarp to globos kulto ir to buko nesirūpinimo yra svarbiausia priežastis, kad darbininkų luomas yra taip baisesiai įniršęs ir taip piktai netiki pasiturinčių žmonių širdim. Ir ką jos vyras buvo ištares protestuodamas žodžiais, tai dabar pakilo joje giliausios, garbingiausios meilės ir seseriško meilumo banga, paskandino visus dirbtinus perskyrimus ir laipsnius ir palengvino jai kiaurą naktį vėsinti karščiuojantį ligonį.

Ryto metą vyras tarė jai: „Dabar supranti, kad tai yra apsiaustas, kurį turime pridėti prie švarko, tai yra antroji mylia, kurią turime nueiti, ir kad tik tuomet tegalime laikyti tvarką, atsakinėti, užginti ir priešintis kiekvienos rūšies nesutvarkytoms pretenzijoms. Tik tuo būdu mūsų reikalaujamoji disciplina bus aukštai pakelta viršum interesų kovos baurumo ir bus suprastos jos dorinės teisės. Aš apie tai *kalbėjau, o tu padarei*“.

Dėl siaučiančios epidemijos visos ligoninės buvo pilnos ir

slaugės užimtos, todėl pastorienė budėjo dar vieną naktį. Mergaitė pasitaisė. Bet trečią dieną ta pačia liga sunkiai apsirgo pastorienė ir po kelių dienų mirė.

Susirinkus giminėms, nuliūdusi motina tarė karčiai: „Ji mirė kalno pamokslu“. Vyriausias giminaitis atsakė: „Taip, ji mirė Kalno pamokslu. Gražesnės mirties nėra mylinčiai šeimininkei. Nes kiek tarnų yra jau susirgę, anksti paliegę ir mirę dėl savo ponų? Viena auka yra verta kitos ir kilnus žmogus yra Dievo stumiamas atitaisyti kitų nuodėmes. Dėl jos bus mums daug atleista — ji pramynė tą, ji nušvietė mums visiems išsigelbėjimo kelią“.

#### 4. NETIKRA ENERGIJA IR NETIKRA KANTRYBĖ.

Vienos šeimos tėvas dažnai vaikščiodavo į klubą, kur ligvėlybos nakties būdavo lošiama kortomis didelėmis sumomis ir kur jis dažnai pralošdavo daug pinigų. Sūnūs girdėjo apie tai mokykloje, tarnaitės pasakojo apie tai namie. Šeimininke dėl to sunkiai kentėjo ir pasiskundė savo draugei. „Tu pati kalta, kodėl leidi — atsakė toji. „Tegul tik mano vyras išdrįstų taip daryti! Vieną vienintelį kartą sugavau jį beeinant tokiais kečiais, — tos scenos, kurių jam tuomet padariau, jis niekad neužmirš“. Antroji gerai atsiminė tą atsitikimą, nes supykusios žmonos plūdimalis buvo girdimas dvejuose artimuose namuose ir toliau išnešiotas su visais begėdiškais posakiais. Kaip tik tokio elgimosi neapsakomai kaktus įspūdis sutvirtino tą pasibiaurėjimą, kurį jos moteriškoje prigimtyje žadino toks triukšmingas ir giliausia prasme nemoteriškas valdymas. Todėl ir dabar ji atsakė energingajai draugei: „Tai nesutinka su mano prigimtimi, kad vykdyčiau savo norus triukšmingomis scenomis. Jei mano primygtini prašymai nieko neįveikia, tai sakau sau, Dievas bus žinąs, kodėl man siunčia šitą sunkų bandymą. Rėkaudama ir smarkaudama, rods, galėčiau trumpam laikui pasiekti tą, ko noriu, bet tokios griežtos priemonės užmuša geriausią švelnumą ir širdingumą tarp vyro ir žmonos ir iš to išeina daug aršesni santykiai už tuos, kuriems tokiu smurtingu gydymu norime padaryti galą. Žmona atima iš vyro tvirčiau-

sią ramstį, jei kalbėdama su juo užgauna jo garbę ir daro jį juokingą svetimiems girdint“. „Tu esi per gera šiam pasauliui – tarė draugė – palauk, tau dar šokinės pelės ant nosies! Aš manau taip, kaip manė Bismarkas: vyrai tik krauju ir geležim tėra sutvarkomi ir tvarkoje užlaikomi, jie patys tuomet jaučias daug laimingesni, negu kai juos leidžiame visai iškrikti. Tu dar sutiksi su manim – lig pasimatymo!“ Pas antrąją atėjo vakare viena kaimynė, visai paprasta, tikrai išmintinga moteriškė, kurios vienintelė skaitymo knyga buvo biblija; jos padedama, ji buvo apgalėjusi daug gyvenimo sunkenybių. Jai pavyko ir savo vyrą visiškai pagydyti nuo girtuoklystės. Šeimninė ėmė su ja šnekėtis, ji užsimanė iškvosti iš jos, kaip įvyko tas atsitiktimas. Kaimynė nesislėpdama papasakojo jai, nes ir ji buvo jau girdėjus apie tamsųjį debesį, kabantį virš tų namų ir su manė padėti nelaimės prislėgtajai.

– Kai aš aiškiai pamačiau – taip ji pradėjo – kas daros su mano vyru, ir kad jį suvylijojo bloga draugija, vieną dieną pasakiau nėmaž nesupykus, bet tvirtu balsu: „Dabar ramiai paklausk manęs. Juk vyras ir žmona turi vienas kitam padėti, ar ne tiesa? Tavo pavyzdys yra jau man padėjęs daug kartų. Šiandien mano eilė, aš turiu tau padėti. Tu nebesusivaldai, tai aš privalau dvigubai valdytis. Kiekvieną kartą, kai tu pasigersi, aš badausiu visą dieną tavo garbei, kad pamatytumei, jog viskas yra galima, jei tik norime, mes galime suvaldyti savo geidulius, dievaži, mes galim – iš meilės vienas kitam, iš gėdos, kad esame kaip tie gyvuliai, iš to džiaugsmo, kad turime galios ant savęs!“ Ir visą dieną sėdėjau prieš jį nevalgydama ir meiliai šnekučiuodama; jis gavo dvigubą dalį, bet jam nebuvo gardu. Ir kai, man kelius kartus taip padarius, jis pamatė, kad aš rimtai esu pasiryžusi, jis buvo pagydytas!“ „Puiki mintis – prasarė antroji – ir aš taip padarysiu su savo vyru“. „Atsiprašau – tarė kaimynė – aš ne tam pasakojau. Ką aš dariau, negalima sekti žodis į žodį. Tai yra, taip sakant, prilyginimas. Aš būčiau galėjusi padaryti visai ką kitą ir kiekvienas ypatingas atsitiktimas reikalauja ypatingos aukos. Savo elgesiu aš tevykdžiau mintį, žibtelėjusią man galvoje, perskaičius Viešpaties žodžius apie farizėjus: „Jie krauna žmonėms sunkias naštas ant pečių, bet patys nenori jų nė pirštu paliesti“. Pamaščiau: juk

tas farizėjiškumas yra gyvenęs ne tik Jeruzalėje, ne, mes visi nešiojame jį savyje, ir kaip tik tie žmonės, kurie itin aiškiai atskiria gerą nuo blogo, tiems grūmoja didžiausias pavojus, kad jie, užuot davę gyvąjį pavyzdį savo silpnesniesiems artimiesiems ir rodę juo daugiau meilės, juo didesnis yra paklydimas, vis tik moraliai juos teis. Jėzus pasiėmė savo Kryžių patraukti prie savęs visam tam, kas žmoguje nori kilti aukštin. Tuo Jis pasakė ir mums: „Tik nusizeminę besiekdami Dievo pavyzdžiu aukštin, o ne bardami ir peikdami tegalime sėkmingai ir išganingai kovoti su blogu“. — „Tamstos žodžiai tartum eina iš mano širdies — pasakė šeiminkė — ir man visados buvo koktu bartis ir bambėti, dėlto verčiau pačiai kentėti ir nesipriešinti niekinamai ir nepaisomai, negu triukšmingu ir irziu elgesiu kitus priversti eiti savo pareigas. Ar nėra mums pasakyta: „Nesipriešinkite blogui“? Kaip tie žodžiai sutinka su mano giliausiu palinkimu! Argi gali būti biauresnis dalykas už priešinimąsi blogui? Visa mano vaikystė buvo užtemdyta be galo sąžiningai einančios savo pareigas, bet be atvangos besibarančios motinos, kuri namie ir dvaro kieme nuo ryto iki vakaro kovojo su blogu. Bet tuo būdu ji padarė blogą dar blogesnę ir pačią save tikrai skaudžiai sudarkė ir pažemino. Tada aš prisiekiau niekadęs nekovoti su blogu“.

„Dėl barimo tamsta, žinoma, tiesą sakai — atsakė kaimynė, — bet šiaip jau rodos man, ar tamsta tik nebūsi paklydusi į šuntakį. Man rodos, kad žodžiai apie nesipriešinimą yra visai kitaip suprantami, negu kad tamsta juos supranti. Juk kaip tik iš Kristaus gyvenimo ir kančios yra išėjusi stipriausia kova su blogu. Juk krikščionis nieko daugiau neturi daryti, nė mąstyti, tik kovoti su blogu savyje ir aplink save. Bet viskas pareina nuo to,, kokios rūšies jėgomis veikiame prieš blogą — ar savo pačių piktosiomis galiomis, ar kuo stipriausiai susikaupę gere. Aš manau taip: pamačius kur nors blogą ir kenčiant nuo jo, nereikia pasiduoti pirmam erzitimui ir pultinai pulti svetimą blogybę. Ne, toje valandoje mes turime stengtis labiau negu kitados nutverti blogą mūsų pačių sieloje ir gerą gyvai atvaizduoti savo pačių elgesiu ir kalba — tartum čia tik mūsų pačių atšalimas tėra kaltas, kad tamsybė nenori išnykti svetimoje sieloje. Bet taip tepadaroma aukojantis dideliuose ir mažuose daly-

kuose. Tuo būdu daug stipriau graudename, peikiame ir teisiame nusidėjėlių, negu kažin kiek bekalbėdami; jis jaučia, kad mes iš tikro rimtai nekenčiame nuodėmės ir kad tikrai norime jam padėti, o ne savo pyktį griežti arba savo reikalus ginti. Priiimti neteisybę nespriešinant yra labai patogu, lygiai taip, kaip labai patogu žiaurios energijos stumiamam paleisti ant blogo savo piktus šunes — smarkius žodžius ir darbus. Juk tai irgi tėra menkas priešinimasis blogui. Bet krikščionis neturi teisės būti toks nuolaidus: nei kentėti, nei keršyti. Ne, jis turi priešintis iš paskutiniosios, tik jo priešinimosi būdas turi aiškiausiai skirtis nuo paprastos kovos su blogu: turi kovoti ne žemasis „aš“, keršytojas ir barnininkas, bet mylūs, besiaukojąs, nusizėminęs „aš“. O tasai geresnysis „aš“, kartą pabudęs iš savo klaidingo neveiklumo, randa tūkstantį kelių, kad paveiktų piktą arba iškrypusią valią. Mano pasninko pavyzdys tėra tik viena galimybė iš daugelio kitų. Kas tikrai nori tarnauti, aukotis ir atsižadėti, tam niekadosis nėra rūpesčio, kokių priemonių jis turi pasirinkti esamame atsitikime“.

„Mano brolis — tarė antroji — turi žmoną, kuri aikvodama daug pinigų drabužiams ir namų užlaikymui, turi labai blogos įtakos savo vaikams ir tarnams. Vyras nieko nesako dėl šventos ramybės, ir aš ligšiol pritariau jo elgesiui. Tamsta laikai tai klaidinga? Bet ką gi vyrui daryti? Ar pasninkauti, kad aikvo-toja susigėdintų?“

„Ne — atsakė kaimynė — tokios rūšies moterų nesujaudinsi bado streiku. Čia reikia kitokių priemonių. Šiaip ar taip nieko nesakyti yra didelė klaida. Nupiešiu tamstai tris vyrų rūšis ir tuo būdu atsakysiu į tamstos klausimą. Tat pirmiausia vadina-mieji energingieji vyrai, kurie nė į ką neatsizvelgdami, žiauriai liepia gerbti savo valią. Iš lauko jie užlaiko drausmę ir tvar-ką, bet visa tai tikrai nekelia ir neauklėja, nes aštrus tonas žiau-rina žmonių santykius su kits kitu. Be to, giliausioji ir švel-niausioji sielos energija niekadosis nėra tokiu būdu pažadinama; toks elgesys, tikrai sakant, juk irgi yra sau valios davimas ir dėlto stiprina toki pat silpnumą ir kituose.

Antra — yra nuolaidžių vyrų, kurie iš silpnos geraširdys-tės arba iš netikros taikos meilės niekur nespriešina žmonos valiai, kantriai kęsdami visas iš to išeinančias žalas. Abi šiedvi

šeimynos tėvų rūši nėra pakankami. Deja, antroji rūšis dažnai yra vadinama „krikščioniška“, tartum leisti viską daryti ir leisti klysti yra krikščioniška. Ne, kaip tik atvirksičiai. Vyras, tikras krikščionis, dar daugiau turi energijos, negu pirmiau čia nupieštas vyrų tipas; tik jo energija teka iš visai kito šaltinio. Jam svarbu ne tik drausmė ir tvarka, jame dega tokia stipri atsakomybės ugnis už pavestąsias jam sielas ir už Kristaus karalystės praplatinimą, kad dėl tos priežasties jis lygiai taip pat negali vien kantriai kentėti, kaip ir žiauriai priešintis vadinamąją vyriškąją energiją. Ką gi darys toks charakteris kalbamajame atsitikime? Niekados jis nebus beginklis kentėtojas; priešingai, jis kovos iš paskutiniosios, gelbėdamas paklydusią sielą, jis nenurims tol, kol nebus pašalintas papiktinimas — bet jo kovos priemonės bus Kristaus galios, o ne nepakankamos „direktoriškos“ arba grynai žvėriškos vyriškos jėgos įtakos apimtos. Tikroji krikščioniškoji energija turi pasireikšti visų gerųjų galių stipriu augimu vyro sieloje. Toks vyras stengsis Dievo padedamas prisivilioti jos sielą, kaip kitados savo asmens padedamas kad stengės prisivilioti ją pačią, ir Dievas parodys jam tiek daug širdį gaudinančių atsižadėjimo, savęs apgalėjimo, pataravimo priemonių, kad jo pavyzdys turės jaudinti ne vieną sugedusią moteriškę. Ir net ten, kur tokia įtaka sutiks negyvą sielą ir neras atbalsio, net ir ten toks aukštesniojo gyvenimo vykdymas neina veltui. Jis valo orą, atgailauja už svetimą kaltę ir; apgalį jos gadinantį reginį įkūnyto priešingo pavyzdžio aukštytyn traukiančia jėga. Tamsta, tur būt, numanai, ką aš noriu pasakyti: yra daug žmonių, kuriems labai grasu yra brutaliai vykdyti savo valią ir dėlto jie bevelija su visu kuo sutikti, negu anų priemonių padedami triumfuoti. Ir taip laikydamiesi jie tariasi seką kenčiantį Kristų. Bet iš tikrųjų jie stovi *tarpinės silpnavalytės karalystėj*, kuri tiek pat yra toli nuo tikrosios Kristaus pavyzdžio reikšmės, kiek ir nuo brutalumo pasaulio. Galima net pasakyti, kad tame neveikliame sutikime glūdi abejingumas, kuris įkvepia drąsos visam tam, kas gyvenime yra žema. Tas giliai pasislėpęs abejingumas blogui, tas nepastebėjimas nesutvarkyto elgesio kaip tik dažnai ir glūdi už „nesipriešinimo“ ir atima iš nusidedančio žmogaus išganingą atsvarą. Kaip tik tokios apykantos kontrasto reikalauja iš mūsų Išgany-



tojas. Jis nori ugingos energijos, nepailstančio tarnavimo, nebijančios mirties valios aukos, priešinimosi lig pat galo — tik visos tos jėgos turi būti vedamos visai kitos dvasios, negu toji, kuria ginas ir vykdo savo norus pasauliškas žmogus. *Krikščionybė yra priešinimasis blogui darant gera*, krikščionybė yra į vidų pakreiptoji energija, yra savo paties giliausias atsivertimas ir per tai atvertimas kitų!“

„Visa tai, be abejo, naujai nušviečia mano gyvenimą — atsakė šeimininkė — bet ten, kur Kristaus priemonės nieko negelbsti, ten juk nebėra kitokios priemonės, kaip tik kentėti — jei nenorima įbristi į visas tas išlaukinės kovos ir smurto priemonių šlykštybes“.

„Būdama ketverto sunkiai pasiduodančių auklėjimui vaikų motina, prisipažinsiu tamstai atvirai, kad negaliu visiškai atmesti tų išlaukinių priemonių. Gal tamstai iš pradžios atrodyt, kad tai prieštarauja tam, ką sakiau lig šiol. Kristus nepašalino Mozės įstatymo ir Arono lazdos, bet papildė ir užbaigė. Yra daug žmonių, kurie privalo spaudžiami išlaukinio pasipriešinimo ir mokomi išlaukinių griežtų priemonių; kitaip jie nesupranta, kad gyvenime turi būti tvarka ir kad yra ribos jų įžūlumui ir jų aktingam egoizmui. Tokia tvarka veda į krikščionybę ir rengia sielą aukštesniosioms įtakoms“.

„Tai aš negaliu eiti su tamsta — tarė šeimininkė — juk taip prisipažindama, tamsta vėl griauji viską, ką pirmiau buvai pasakiusi apie krikščioniškąją ir pasauliškąją energiją“.

„Anaiptol — atsakė antroji — aš tvirtai laikaus to, ką esu pasakiusi apie krikščioniškąją energiją. Bet krikščionis, ir kaip tik jisai, gali pasiimti į savo tarnystę ir tas išlaukines auklėjimo ir tvarkos priemones, nes jis vienas teįstengia taip jas taikinti, kad jos nežiaurintų ir neerzintų, kas labai lengvai atsitinka, jei jomis naudojasi žmonės, kurių apsiėjimas su artimais nėra nušviestas nei apvalytas krikščionybės. Žinoma, krikščionies priedermė yra iš pradžios viską išbandyti, kad pasiekus norimąjį tikslą su ta dvasiškąja įtaka, apie kurią sakiau pirmiau; ir iš tikro, iš jo bus pareikalauta apyskaita, ar jis tikrai ir gryniausią dvasią viską yra išbandęs. Bet jei jis padarė viską, ką tik begalėdamas, tai jis yra taip dieviškai nusiteikęs, kad gali tas išlaukines prievartos priemones vartoti ramiai, bet nenusileis-

damas, neužgauliodamas, net taikinamai liūdėdamas ir riteriškai atsižvelgdamas. Juk valdžios apsiėjimas pav. su nusikaltėliais buvo lig šiol klaidingas tuo, kad jame Naujasis Įstatymas nėra pastatytas viršum Senojo Įstatymo ir kad visa tai, kas yra vadinama „tvarkos palaikymu“, dar labai mažai tėra peršviesta Kristaus dvasios ir nėra nuodugniai išvaduota iš žiauraus žmogaus negerbimo. Argi nematom ir luomų kovoje, kaip vienas akiai grūmoja kitam smurto priemonėmis ir kaip nė vienas nebando tą neteisybę, kuria skundžiamasi, pirmiau sugėdinti ir apgalėti pats atsiversdamas į gerą. O visi tie, be abejo, reikalingi tvarkos pykdymai dideliuose ir mažuose dalykuose — kaip juose nėra dar Kristaus dvasios ir dėl to jie taip fataliai stiprina žmoguje kiekvienos rūšies piktą ir kerštingą pasipriešinimą!

Ar dabar gerai paaiškinau, kaip įsivaizduoju tikrą energiją kovoti su blogu ir kokia dvasia ji gali naudotis ir išlaukinėmis įtakos priemonėmis? Ar tamsta dabar supranti, kodėl krikščioniškosios tiesos šviesoje visas tamstos neveiklus kentėjimas atrodo man visiškai klaidingas? Ar tamsta supranti, kokia prasme krikščionybė, mano nuomone, kaip tik griežčiausiai prieštarauja visam neveikliam blogo ir paklydimo kentėjimui? Ir ar tai yra prieštaravimas, jei aš sakau, kad tiktai tas, kas seka Kristų, temoka ir tepajėgia vartoti be žiaurumo ir kietumo išorines priešinimosi priemones? Ar ir čia netinka žodžiai, kurie viską nušviečia: „Viskas yra jūsų — o jūs esate Kristaus?“

## 5. ALKIMAS IR TROŠKIMAS TEISYBĖS.

„Palaiminti, kurie alksta ir trokšta, nes jie bus pasotinti“. Tu manai, kad čia sakoma apie kovą dėl teisybės valstybėje ir ekonominiame gyvenime. Supranti tai aiškiai ir ilgesys tave ima, kad kiti nors kartą pagaliau paliktų teisingi. Nematai, kad čia kalbama apie tave patį, kaip tik dabar, kai tu su draugais už stalo sėdėdamas kalbi apie kitaip mąstančius ir kitaip nusistačiusius. Ir tuomet viskas pareina nuo to, ar tu alksti ir trokšti būti čia neesančiam tikrai teisingas,, vadinasi, suprasti jo giliausius motyvus, nupiešti neiškraipydamas jo pažiūrą, net sur

formuluoti ją, kiek beįmanant, išmintingiau, spręsti apie artimą atsižvelgdamas į jo gyvenimo visumą ir vertinti jį pagal jo santykius su tavim pačiu ir tavo įsitikinimais. Kiekvienas toks bandymas būti tikrai teisingu savo priešui atneša jau čia žemėje paslaptingos laimės ir leidžia mums pajusti kitą pasaulį. Toks pakilimas yra išganymo prologas, išsivadavimas iš savo „aš“ smurto, ir gamina troškimą vis aukštesnių laisvių.

Kokiai žmonių mažumai teateina šiandien mintis pabandyti taikinti Kalno pamokslą kasdieniniam gyvenime! Jie dūsauja ir dejuoja dėl visų tų žmonių santykių šlykštybių, biaurėdamiesi jie kvėpuoja nuodinga šmeižimo ir niekinimo atmosfera — bet labai retai teateina jiems į galvą, kad galima visai asmeniškai savo paties iniciatyva pakilti į grynesnį orą ir kad toks bandymas, rasi, gali nuvesti prie visai naujų supratimų ir išvystyti visai naujų jėgų. Kiekviena „naujo būdo gyventi“ rūšis šiandien yra bandoma — tik gyventi iš Kristaus ir su Kristum nenorima pamėginti!

## 6. SUDEGINTAS VEKSELIS.

Pasakojama, kad ciesorius Karolis V buvęs skolingas vienam dideliame pirkliui Fuggeriui milžinišką pinigų sumą. Kai ciesorius kartą atvykęs pas pirklių pasikalbėti apie skolos išmokėjimo atidėjimą, Fuggeris ėmęs ir įmetęs vekselį ciesoriaus akyvaizdoje į ugnį.

Mūsų kiekvienas turi savo skryniuose aibę vekselių. Be rods, ne visados tai esama gautų pinigų pakvitavimai. Tokie vekseliai lengvai išieškomi. Bet yra dar kitų skolų, kurios nėra taip lengvai atmainomos ir atlyginamos: čia patarnauta, čia pasiaukota, čia meilės parodyta. Vekselis už tai, žinoma, negautas, bet manoma, kad visos tos skolos yra kaip reikiant įtrauktos į kitų atmintį ir sąžinę. Ir štai ūmai pamatoma, kad kitas nieko nėra užsirašęs ir nieko apie tai nežino. Net dar blogiau: jis įsitikinęs, kad tai, ką jisai mums yra padaręs ir paaukojęs, yra nesulyginamai daugiau ir svarbiau, negu visa, ką mes savo išlaidose jo naudai esame užrašę. Kaip neapsakomai biauru, kada tokiame atsitikime imama rodyti kits kitam savo vekselius — prie-

telystėje, moterystėje, šeimynos gyvenime arba kitur kur žmonių santykiuose!

Vienas svarbiausių šio žemės gyvenimo turtų yra didelis pečius vekseliams! Kas neturi tiek sielos kilnumo, kad nesiliautų metęs į ugnį vekselius, tas niekadosis neišsivaduos iš vidujinės ir išorinės nesantaikos. Be pečiaus, reikia dar vieno dalyko: pirklys Fuggeris triumfavo matydamas ciesorių pripažįstant jo teisę ir galėdamas jam parodyti savo aukštąją dvasią. Tačiau tokių aiškių teisių ir tokių pasaulio triumfų ir aukštadvasiško užmokesčių teesama tik apčiuopiamų vekselių karalystėje, bet neesant gilesnioms skoloms. Ir juo daugiau kitas yra mums skolingas, juo daugiau jis stengsis užtrinti ir sunaikinti sąskaitą, o net ją ir apversti atvirkščiai. Daugumą geriausių ir neegoistiškiausių žmonių toks elgimasis tiek apvilia, pykina ir apkartina, kad jie ima nesiliaudami bartis su Dievu ir pasauliu. Tai jų teisingumo jausmas taip piktnas dėl suklastotos sąskaitos, neleisdamas jiems pasiekti sielos ramybės.

Bet tai rodo brandos ir tikrėnybės jausmo stoką. Mes turime šioje žemėje būtinai sutikti su užtrintomis ir suklastotomis sąskaitomis nors ir dėl to vieno, kad niekadosis negalime žinoti, kiek sąskaitų mūsų pačių sieloje yra užtrintų ir suklastotų mūsų pačių naudai. Kuomet nors geresniajame pasaulyje viskas bus išvesta aikštėn, bet čia reikia drąsiai deginti vekselius, kuriuos turime iš svetimos pusės ar tariamės turį, reikia tik tą skolą atsiminti, kurioje mes patys esame ir kurią turime užmokėti kitiems. Mums taip darant, ir kiti mėtys į ugnį vekselius, kuriuose stovi užrašytos mūsų pačių naštos.

## 7. KRIKŠČIONIES LAISVĖ.

Apie didįjį Italų Renesanso pedagogą Vittorino da Feltre pasakojama, kad jis dažnai išstisias dienas susilaikydavęs smarkiai nepeikęs mokinį, jausdamasis esąs per daug išstumtas nusikaltimo iš pusiausviros ir dėlto negalįs sėkmingai veikti į jam pavestą sielą. Jis buvo tos nuomonės, kad mes tik tada tegalime padėti artimui išsivaduoti iš painių stovių, jei tie stoviai nėra iš to-

lo neužkrečia mūsų pačių ir neištumia iš mūsų vidaus ramybės. Tai yra, be abejo, nuomonė, turinti didžiausios reikšmės kiekvienai elgimosi su žmonėmis rūšiai. Kas nori turėti įtakos kitiems, tas pirmiausia turi visiškai nuo jo pasiliuosuoti, turi stipriai priešintis tai užkrečiamai įtakai, kurios daro mums svetimi nervų stoviai, tik tuomet jis tegali remti ir gelbėti kitą.

Bet tas atsiliuosavimas nuo artimo yra sunkių sunkiausias dalykas. Kai mes kitam prikaišiojam valdymosi stoka, tai darome dažniausiai tokiu tonu, kurs parodo mus pačius nesivaldant. Visos mūsų vadinamosios akcijos yra dažniausiai reakcijos ir refleksiniai judesiai prieš ateinantį iš oro erzimą. Tai rodo taip pat, kaip žmogus yra socialiai suvaržytas. Ir kai apaštalas sako: „Jūs esate brangiai atpirkti, nebūkite žmonių vergais“, tai jis čia turi galvoj taip pat ir viso mūsų elgesio ir kalbėjimo priklausomybę nuo kitų pavyzdžio. Vadinamoji kova su blogu stovi visiškai po tos priklausomybės ženklų: niekadose neesame tokiaime pavojuje pasiduoti blogui, kaip tuomet, kada kovojame su blogu. Kalno pamokslas kalba apie žmogaus paliuosavimą iš tos išorinio erzimo vergijos. „Laiminkit tuos, kurie jūsų neapkenčia“. Ir niekas tiek nestebina, kaip tai, kad toks daugelis krikščionių į visus tuos pasiūlymus žiūrėjo kaip į nesiskaitančių su tikrenybe perdėjimus, teišaiškinamus tikėjimo į greitą tūkstančių metų karalystės atėjimą. O juk ten tėra neišvengiama pagrindinės krikščioniškosios minties konsekvencija, kad tas tegalys turėti įtakos šiam pasauliui, kas nėra iš šio pasaulio. Jei apskritai yra kokia žmonių laisvė ir nepriklausomybė, tai yra ta, kuri įgyvendinama sekant Kalno pamokslą: žmogus taip pasiliuosuoja nuo kitų pavyzdžio, kad į persekiojimo darbą gali atsakyti meilės darbu.

Sakė, kad Kalno pamokslas esąs raginimas būti pasyviu prieš blogą. Iš tikrųjų gi jis mums rodo vienintelį tikrą aktyvumą kovojant su blogu, absoliutiškiausią pasipriešinimą, kurs nebežino nė įdavimo, nė pasidavimo. Ir kaip tik iš to dvasinio priešinimosi tvirtumo reikia suprasti atsisakymą nuo fizinio pasipriešinimo. Gerai sako Hilty: „Gero rolė ir akcija pasaulyje nėra naudotis smurtu prieš smurtą. Geras tikriausiai apgali blogą kentėjimu, kuriuo jis pasireiškia gryniausiai ir nuosaikiau.“

## 8. SENA PASAKA.

Viena moteriškė buvo girdėjusi, kad vienas atsiskyrėlis miške turįs po sniegu žemuogių. Ji liepė vyresniajai dukteriai eiti į mišką ir parnešti tas uogas. Kai duktė pasakė atsiskyrėliui motinos įsakymą, tasai tarė: „Meldžiamoji, pirmiausiai nukask man tenai kiek sniego, kad galėčiau palesinti paukštelius“. — „Ar man rūpi paukšteliai — atsakė ji — aš noriu gauti žemuogių“. Bet atsiskyrėlis liepė jai eiti namo nieko nepėšus. Tuomet moteriškė nusiuntė podukrą su tuo pačiu įsakymu. Vėl atsiskyrėlis liepė nušluoti sniegą alkaniems paukšteliams. Nemažtydama nė valandėlės, mergelė nutvėrus šluotą ėmė uoliai šluoti sniegą į šalis. Ji visai užmiršo apie žemuoges ir vis mąstė apie alkanus paukštelius. Bet iš po sniego ūmai pasirodė žemuogės ir mergelė galėjo pasiimti jų, kiek norėdama.

Ne vienas girdi sakant, kad Kalno pamokslas esąs kietas ir tekalbąs apie atsižadėjimą, bet po juo yra žemuogių, vadinasi, galų gale tiktai jo pamokymai teduoda tikros pagalbos šio gyvenimo painiovoje — atskiriems žmonėms ir tautoms. Ir jie mano: „Gerai,, tai pabandydim klausyti Kalno pamokslo dėl mūsų pačių labo!“ Jie labai klysta. Berods, sekimas Kalno pamokslu yra vienintelė pagalba šiam ir anam gyvenimui, tačiau tik tas tepatiria jo paslaptingos palaimos, kas neieško savo naudos, bet tarnauja, aukoja ir išsižada. Reikia šluoti sniegą alkaniems paukšteliams, tik tuomet tepasirodo žemuogės!

## 9. SAVĖS PAREIŠKIMAS.

Laotse sako apie išminčių: „Jis stumia savo „aš“ užpakalin, o jo „aš“ vis išeina priešakin. Jis atsisako nuo savo „aš“ o jo „aš“ išlieka apsaugotas. Ar nėra taip, kad jis nenori nieko savo ir dėlto jo „aš“ pilnai pasireiškia“. Savęs pareiškimo materialistas nemato, kad šiame paslaptingame gyvenime ir savęs pareiškimas yra misterija. Ne grobstydami ir stipriai laikydami nutvėrę užlaikome savo „aš“, bet tik žadindami aplinkoje savo „aš“ simpatijų. Savęs pareiškimo žmogus yra toks žmogus, kurs save laiko vieninteliu tikrenybės žinovu, o visus kitus tik

dideliais vaikais ir svajotojais. Iš tikrųjų gi kaip tik jis pats yra visiškai nuo gyvenimo nutolęs. Jis nemato, kad jo pavyzdys ginkluoja ir žiaurina visą aplinką, kuri pagaliau žudo jį jo paties vartuose. Savęs pareiškimo žmogus lyg aklas nemato to fakto, kad reikia malšinti *demonus*, jei norime šiame pasaulyje gyventi taikiai ir saugiai. Savęs pareiškimo žmogus nesupranta, kad privalome tarnauti, aukotis ir rodyti pagarbos kitų pasireiškimui, jei nenorime, kad išdidiems savo pačių teisių saugotojams vieną naktį būtų nusukti sprandai. Savęs pareiškimo žmogus nepastebi, kad tik atjausdami kitų gyvenimo sąlygas ir teises, teimame regėti savo tikrąją naudą. Žmogus susirgęs savęs pareiškimo liga neįstengia suprasti, kad jo paties „aš“ tūkstanteriopai yra surištas su kitų „aš“ ir todėl jo savimeilė užkerta jam kelią į visas jo paties taurumo versmes. Bet tai turi būti nuo jo paslėpta, nes jo akims ir jo meilei tenkinantis savim, jis praranda gabumą surasti viso gyvenimo neperskiriamą vienybę ir pajusti savo baisų ir marų paklydimą. Savimeilė kvailina — meilė duoda išminties. Taip yra su atskirais žmonėmis ir su tautomis. „Kas nori užlaikyti savo gyvastį, tas praras ją!“

#### 10. SMURTO IDEALISTAS.

Daugelis žmonių, nuoširdžiai trokštančių teisingumo ir taikos karalystės, mano, kad tą karalystę tesą galima iškovoti iš piktųjų galybių ir iš istorijos pasipriešinimų tik smurto ir žiaurios diktatūros praeinamaisiais laikais. Tuos, kurie tetiki tik grynomis priemonėmis ir tik iš jų telaukia tikro pasisekimo, jie laiko nepažįstančiais gyvenimo svajotojais, niekados nieko nepasiekiančiais istoriškoje tikrenybėje.

Tikrumoje nepažįsta gyvenimo tie, kurie smurtu nori pasiekti meilės karalystę. Jų mąstymas kabo ore, jie neturi prieš akis to sielos padėjimo, į kurį patenka žmogus, kuris šiandien bjaurisi smurtu, o rytoj vėl jį šaukia. Jie neklausia savęs, kokiu gi būdu istoriškas veikimas, stipri įtaka kitiems gali išeiti iš žmogaus, kurs pats sau prieštarauja ir neigia savo paties idėją. Istoriškos jėgos teturi tik nuoseklumas, ne pusiautinumas, tik visas „taip“ ir visas „ne“; kas gi darbuojas su priešingomis

viena kitai jėgomis, tas panašus į jojiką, kurs arklį varo pentiniais ir kartu tempia jį atgal žąslomis. Visi tikintieji smurtą turi stipriai *paraližuotą valią*, iš ko ir kyla jų istoriškas nevaisingumas. Jie, be abejo, nori gero, bet kartu jie nori blogo; blogas turi dar paskutinį kartą patarnauti gerui. Taigi jie nori vienkart priešingų dalykų ir tiki jais, jie yra, anot Kristaus, „karalystė nesutinkanti pati su savim“ — tai kaipgi iš tokio valios ir tikėjimo pusiautinumo gali išeiti kokia nors pasaulį apgalinti jėga?

Beribė krikščionybės įtaka remias begaliniu jos mokslo ir pavyzdžio nuoseklumu. Tik tas tėra tikras tokios idėjos atstovas, tik tas teištą savo idėją lig galo, tik tas *tetiki* savo idėja, tik tas tikrai *tenori* to, ką skelbia, kas taip tvirtai pasiryžęs eina *prieš smurtą*, kad bevelija mirti ir kentėti paniekiniama, negu naudotis smurto priemonėmis. Ir toji mąstymo, tikėjimo ir norėjimo visuma apgali pasaulį. Pats kritimas bekojojant yra jau triumfas ir jėgos bei tvirtybės įrodymas. Jis skelbia pasauliui neįveikiamą galią. To, Kurs yra pasakęs: „Aš atėjau sukurti ugnies ir norėčiau, kad ji jau degtų“.

## II. TAIKOS SUNKENYBĖS.

Viena sena legenda pasakoja apie vieną šventąjį, kurs ant savo pečių nešęs per upę Kristų vaikėlį. Juo toliau nešęs, juo sunkėjusi našta, ir pagaliau jis beveik buvęs bepuolęs. Taip yra ir su taikos vykdymu tarp žmonių. Rodos, nėra lengvesnio darbo, kaip čia sekti Kristų — bet tikrenybėje žmogus per greit užmiršta ne tik kiek svetimos aistros sunkina jam tą darbą, bet kaip ir jo paties neapvalyta siela vis nesiliauja gaminus karo būklę: pavydą, garbės troškimą, nepasitikėjimą, neišlavintą aistringumą, nesivaldymą, farizėjišką pasipiktinimą kitų prasakaltimeis ir kitų melagingumu — ir daug kitų dalykų, nuolat kylančių net ir iš labai gerabūdžių žmonių savimeilės, kietumo ir putlumo. Todėl taikumo ugdymas savyje yra tikras „socialinis auklėjimasis“. „Homo pacificus magis prodest quam bene doctus“ — „taikus žmogus naudingesnis ir už labai mokytą“, sako Tomas Kempietis ir čia pat nurodo tokio taikumo sunkią



sąlygą: „Tene te primo in pace, et tunc poteris alios pacificare“ — „pirma pats laikykis ramybėje, paskiau galėsi kitus raminti“.

Tomo Kempiečio skyrius „apie gerą ir taikų žmogų“ yra pilnas giliausių žodžių apie taikos sąlygas žmoguje; jis aiškiai rodo mums, kiek reikia tikro vyriškumo taikai daryti ir kiek sunkaus darbo turime padėti besiauklėdami, kad įstengtumėm sunkių temperamentų tarpe, stipriai prieštaraujant reikalams ir erzinant aplinkumai sulaikyti žiaurios neapykantos išsiveržimą. „Aistringas žmogus — taip tenai pasakyta — ir gerą paverčia piktų ir lengvai tiki piktų. Geras, taikus žmogus viską paverčia geru. Kas tvirtai laikos ramybėje, tas nieko neįtaria o kas yra neramus ir nesitenkina ką turėdamas, tas yra draskomas įvairių įtarimų, jis nei pats ilsis, nei kitiems leidžia ilsėtis. Dažnai šneka, ko šnekėti nereikėtų ir nedaro to, kas jam daryti priderėtų. Daboja ką kiti turi daryti, o apleidžia savo pareigas. Todėl pirma uoliai dabok pats save, o tuo kart tiktai teturėsi teisės uoliai daboti savo artimą. Bepigu sugyventi su gerais ir lėtais, nes tie iš prigimties visiems tinka; kiekvienas mėgsta ramybę ir labiau myli tuos, kurie su juo sutinka. Bet su žmonėmis žiauriai, nedorais arba nedrausmingais ir mums priešingais mokėti taikiai gyventi, tai yra iš tikrųjų didelė malonė, labai garbingas ir vyriškas darbas“.

Vyriausioji visos nesantaikos priežastis yra labai išpampęs savo „aš“ jausmas, su kuriuo mes triukšmingai giname viską, kas yra mūsų — savo garbę, savo teises; jis sako mums, kad dėl kiekvieno pasikėsinimo ant to „aš“ verta kovoti kruvinai. Gamtos žmogus nė mąstyti nemąsto žiūrėti į taiką, kaip į šventą turtą, kuriam yra aukotinas atkaklumas ir egoizmas. Dėlto šioje žemėje teisingyja galios tiktai toji taika, kuri kitą kartą buvo apreikšta piemenims lauke. Kol žmogus nėra išsivadavęs iš savo „aš“ ir nėra laimėtas kitam gyvenimui, tol jis neturi taikos pačiame savyje ir širdies gilumoje nenori taikos. Tik ano gyvenimo šviesoje visi tie turtai, dėl kurių baramasi, nustoja vertės ir pasirodo taikos darymo antžemiškoji reikšmė — tuomet tik žmonių priešingumai tėra taikiai išsprendžiami. Mes dar giliai tebesėdime gyvuliškuose kovos instinktuose, mūsų nagai dar tebeprimena girią. Ir dar daugiau: visa mūsų kalba yra pri-

krauta kariško gyvenimo ir prilyginimų, durstymo, mušimo ir daužymo vaizdų; mintis apie kalaviją valdo mūsų vaizduotę, tik brutali kūno jėgos atrodo mums energingo žmogaus simboliai, dar labai toli nuo mūsų tebėra tos daug aukštesnės ir įtakingesnės energijos formos, kurios trumpos valandinės sėkmės atžvilgiu, rodos, stovi toli užpakalyje smurto priemonių, bet už tat sielos gilumoje vykdo savo patvarų darbą ir iš ten atmaino gyvenimą. Net ten, kur giname aukštesniuosius turtus, net ir ten, kur veikiame taikos naudai, nežinome, kieno esame dvasios: gėrimės niekinančiais žodžiais, netausome priešo garbės jausmo, nesirūpiname, nesistengiame atsižvelgti į jo motyvus ir pripažinti tai, kas jo pusėje yra teisinga ir suprantama. Trumpai sakanč, kariaujama ir žodžių rankinė granata drasko sielas, kaip kad fiziška sprogstamoji medžiaga drasko kūnus. Berods, reikia vadinti daiktus tikru vardu, yra „driežlių veislė“, kurios net ir Dievo Sūnus nenorėjo tausoti — bet mes mirtingieji žmonės perdaug mėgstame kalbėti žiauria smurto kalba, mes nusileidžiame savo afektams ir vartodami stiprius žodžius tariamės esą stiprūs; mes leidžiame sau perdėti ir apibendrinti, kur būtinais reikėtų gerą nuo blogo sąžiningai atskirti ir ieškoti to gero, kurs veikia užpakaly ir šalia paklydimo. Todėl ne veltui pasakta Kalno pamoksle: „Kas savo broliui sako: tu kvaily, bus smerktinas taryboje: o kas sakytų: beproti, bus smerktinas į pragaro ugnį“.

## Ketvirtasis skyrius

# Kristus ir Cezaris

### 1. BABELIO BOKŠTO STATYMAS.

Pasakojimas apie Babelio bokšto statymą turi giliausios prasmės mūsų naujoviškai civilizacijai. Visa šios gadinės žmonių draugija yra milžiniškos organizacijos bokštas, kuris ketina subirti į tūkstančius trupinių, nes jo statytojai neteko bendrosios kalbos ir nesutaikinamų priešingumų bei aistrų yra svaidomi ant vienas kito. Besistengdami aprėpti išorines pajėgas, mes užmiršome, kad Kristus yra vienintelis organizatorius. Jis vienas temoka sielos gelmėse surišti „aš“ su „tu“ ir pašalinti nesutikimus, kurie nuolat kyla tarp įvairių temperamentų, nervų sistemų, pažiūrų ir reikalų ir grasina paversti bendrą veikimą neapykanta ir karu. Vienašališkas darbavimasis bevienijant žmones iš lauko, sutraukė vidujinius žmogaus su žmogumi ryšius ir išpainiojo visas nuo vienas kito stumiamąsias gamtos jėgas. Įniršimas organizuoti privedė mus prie to, kad besidomėdami vienu masiniu pasisekimu ir jo ritmu, liovėmės gerbę atskiro žmogaus orumą ir ėmėm nebesiorientuoti jungiančiais sielą su siela meilės ryšiais.

— Iš tiesų, širdies gerumas yra svarbiausias, svarbesnis už pasaulio organizaciją — nes ką bepadės pasaulinė pašto sąjunga, jei ji tenešioja šmeižtus? Mūsų milžiniškame gyvenimo judesyje yra praorganizuojama visa gyvenimo prasmė, net taikos mylėtojai puola kits kitą kaip jaguarai. Visų svarbiausias dalykas yra užmirštas, — meilė, „kuri nepavydi, kuri yra kantri ir neieško savo naudos“; nebebus jau tikros prietelystės, nes niekas nebežino, ką reiškia būti ištikimu, mąstyti apie kitą, kitą pakęsti., kitam atleisti. Ateis laikas, kada mūsų gyvenimo dirvonas iš naujo turės būti išplėstas ir kolonizuojamas žmonių ir žmonių grupių, turinčių drąsos visą tą begalinį dėmesį, kurs

šiandien yra aukojamas žmonių bendro veikimo mechanikai, vėl pakreipti į amžinai gerus paprasčiausios užuojautos įrodymus, į svetimo taupymą, į svetimų šventenybių gerbimą, į taikinamųjų ir vienijamųjų žodžių meną, trumpai sakant, į būtinai reikalingus žmonių santykiavimo vainikus, geraširdystės vainikus, be kurių turi sugriūti valstybė ir tautų sąjunga, o žmonių gyvenimas pavirsti dvasiškai sustiprinta bestialumo arena.

Ramioje valandoje įsivaizduokim visą tą mūsų laikų išpančiotos „aš“ *ligos* baisumą, kurią mūsų politiškai gydytojai savo vienašališkais raštais vis labiau stiprina. Garsus tautų apsisprendimas, kuriuo tikėtasi nuraminti pasaulį, tik baisių baisiausiai tepakėlė atskirų tautų puikybę lig aukščiausio laipsnio ir pusiutusį troškimą ką nors reikšti; nieko daugiau nebegirdi, kaip tik žvėriškai siaučiant tai, ką Pascalis pavadino „le Moi haissable“; visų tų sužadintų „aš“ kiekvienas atskiras konfliktas virsta vulkanu, kurs vieną dieną gali užberti kultūrą savo pelenų lytumi. Niekas nenori matyti, kad apsisprendimas, rods, yra tik viena gydomosios tiesos *dalis*, pradžia teisės viešpatavimo žemėje, bet kad kelias į to apsisprendimo įvykdymą teeina per *išsizadėjimą savo „aš“*, vadinasi, per veiklą ir nebijantį aukotis pasiryžimą saugoti *svetimą* gyvenimą. Iš žiaurių apsisprendimo rungtynių vėl kyla karas, o iš jo vėl visų apsisprendimų sunaikinimas. „Pasaulis buvo supainiotas — Kristus atsiakėlė!“

## 2. KOLEKTYVIŠKAS APOKALIPSĖS ŽVĖRIS.

Šv. Jono Apreiškimas yra nepasiekiamai gili vizija. Po pirmųjų krikščionybės apgaliu kaip gi galėjo pranašo siela nepaklausti : koks yra pasaulio tikrenybės santykis su Kristaus raugu? Ar naujasis mokslas per kelius šimtmečius užkariaus žemę ir įsteigs dangų žemėje? Kaip įvyks kova šviesos su tamsa? Mes vis nesiliaujame klydę, nustatydami laiką, kuriame aukštesnysis dalykas prasiskverbs į gyvenimą, nes vertindami pačius save nenorime pripažinti to baisaus žmonių geidulių priešinimosi Išganytojui, laikome jau save krikščionimis, nematydami, kaip dar giliai tebesame įstrigę į pagonybę, net į žvėriškumą.

Šv. Jono Apreiškimas žiūri į tolimiausias istorijos tolybes

ir pastebi ne tik žmonių barbariškumą baisiausiai toliau dūsktant, bet mato ir tai, kad ir toms visai naujoms vienybės jėgoms, kurias krikščionybė žadina žmonijoje, pirmiausia yra skirta pasiduoti žemesniosioms galioms. Todėl iš pačios krikščioniškos kultūros išaugs visų barbariškumų barbariškumas ir triumfuos kai kuri laiką. Žmonių jėgų organizacija taps milžiniška, bet ims tarnauti blogui. Apreiškimo žvėris nėra koks tironas, bet tai yra ne kas kitas, kaip kolektyviškas žvėriškumas, vadinamas valstybės ir organizacijos dievinimas sužiaurins žmogų ir užmuš jo sielą. Žmonija patirs galutinai — ką jau šiandien ji neaiškiai nujaučia — kad viso gyvenimo centralizacijai nuolat augant, asmeniška sąžinė, žmogaus teisė, dvasios pasaulis pamažu turi būti prarytas. *Nuo Dievo atsiskyres žmogus žvėrėja masinėje organizacijoje*, iškrypęs kolektyviškas instinktas tampa milžiniška technika žemiausiems reikalams patenkinti. Asmeniškas gyvenimas tuomet yra laikomas kliūtimi ir sunkiu organizacijos dvasios išdavimu. Tas kolektyviškas žvėris iš pradžios bus sunaikintas, pirmasis valstybės galvos pavidalas žus, bet, pasak Apokalipsės, šita „mirtinoji žaizda bus pagydyta“, antroji ir dar nuosaikesnė organizatoriška sistema susijungs su pirmąja ir pasirūpins, kad kiekvienas nešiotų „žvėries žymę ant rankos ir ant kaktos“, kad įvyktų visiškas viso asmeniško gyvenimo pasidavimas milžiniškai schemai. Apie pirmąjį žvėrį sakoma: „Ir buvo jam duoti nasrai, kurie kalbėjo puikybės žodžius ir piktžodžiavimus — ir jis atvėrė savo nasrus piktžodžiauti prieš Dievą, kad piktžodžiautų Jo vardui ir Jo padangtei“. Apie antrąjį žvėrį sakoma: „Jis padarė, kad žemė ir jos gyventojai garbintų pirmąjį žvėrį, kurio mirtingoji žaizda buvo pagydyta. Jis dar padarys, kad visi, maži ir dideli, turtingieji ir bedarbiai, laisvi ir vergai turėtų žymę ant savo dešinės rankos ir ant kaktyų, ir kad niekas negalėtų pirkti ar parduoti, kaip tik tas, kas turi žvėries žymę ar vardą, ar jo vardo skaitlinę“. Taigi senasis ir naujasis centralizmas, tas, kurs eina iš aukšto, ir tas, kurs eina iš apačios, militariškas ir demokratiškas, juodu abudu veiks bendrai dideliame grynos, besielės „organizacijos“ eksperimentui žmonių gyvenime atvaizduoti — kol kuomet nors tas tuščiaviduris vylius grius ir kiekvieno draugavimosi *dvasiškosios* sąlygos aiškių aiškiausiai bus pažintos.

Apreiškimo autorius nėmaž neabejoja, kad tas „žvėries“ viešpatavimas yra prakeiktas, kad jis tegali būti laikinas ir kad jį neišvengiamai turi ištikti baisus teismas. Todėl Apreiškimo vizijoje yra galingų išpėjimų prieš tą kolektyvišką žvėrį, ten net pranešama žmogui, kad jo vidujinis laikymasis prieš tą žvėrį tiesiog nulems jo amžinąją vertę ir jo amžinąjį likimą. Dėlto ten: šaukia Viešpaties angelas garsingu balsu: „Kas garbina žvėrį ir jo paveikslą ir ima žymę ant savo kaktos ar ant savo rankos, tas gers Dievo rūstybės vyną, kurs neatskiestas įpiltas jo rūstybės taurėn — ir nėra poilsio nė dieną nė naktį tiems, kurie garbino žvėrį ir jo paveikslą ir ima jo vardo žymę“. Šitą išpėjimą saugotis nuo žvėries žymės dabarties žmogus gali prisiimti labiau, negu kitados. Organizacija gyvulina žmogų — tai yra baisus šios galdynės vystymosi likimas — vystymosi, kurį skatina ir remia lygiai senosios valstybės galios, lygiai naujosios demokratijos masinė valia. Dėlto kaip tik ir sakoma, kad ateis antrasis žvėris, kurs skubės padėti pirmajam žvėriui, kurio mirtinoji žaizda buvo pagydyta, privesdamas jo principą lig paskutiniųjų pasėkų: ką pirmieji krikščionys vadino Cezario garbinimu, tas. šiandien įvyksta visai nauja prasme, tai yra didžiumos, organizacijos, minios nusiteikimo cezarizmas, kurs pavergtos spaudos padedamas, vis labiau pavergia asmenišką sąžinę, grasindamas įveikti kiekvieną Dievo pripildytos dvasios pasipriešinimą dienos ūpo ir dienos obalsio galybei. Ir tas tepasirodys tikras Kristaus sekėjas, kas nepajudinamai tvirtai stovės prieš tą kolektyvišką žvėriškumą. Čia tėra arba Kristus, arba Cezaris — arba Dievas, arba žvėris. Ir čia yra ne tik reikalas sielos, kuri, eidama kartu su kolektyviškomis aistromis, patenka į baisiausią pavojų — čia yra reikalas ir visuomenės tvarkos, kuri tikrų tikriausiai veda į niekšystės suvalstybinimą ir tampa amžinai kintančių jausmų bangavimo sviediniu — jei žmogaus sieloje prieš baisųjį visuomenės magnetizmą neveikia visa Išganytojo dvasios galybė.

Apokalipsės autorius žino, kad krikščionybės raugui žmoniijoje išgalėti reikia ne vieno tūkstančio metų, ir pirmoji kliūtis tame kelyje bus ta įtaka, kurios turi sieloms didysis kolektyviškas žvėris ir jo smurtas, ir kad tas laikotarpis bus didžiausia krikščionybės gyvenimo krizė, kurios metu nesuskaitomi

krikščionys garbins cezarij ir paragaus „Dievo rūstybės vyno“. Bet mums nuraminti, toje vizijoje vis kyla mažas ištikimųjų būrelis, kurs palaiko ryšius tarp žemės ir dangaus ir veikia kartu su pagalba iš aukšto. Todėl pabaigoje sakoma: „Ir žvėris buvo sugautas ir su juo netikrasis pranašas, darėsis jo akivaizdoje ženklus, kuriais suvedžiojo ėmusius žvėries žymę ir garbinusius jo paveikslą“.

Mes artinamės prie didžiųjų kolektyviško žvėries laikų ir kartu prie didžiųjų krikščionių bandymų ir kvotimų. Įsigalint blūdai ir nužmoginimui, labiau negu kitados bent maži būreliai turi išlaikyti pilną ir neiškreiptą Kristaus tiesą moksle, pavyzdyje ir kentėjime. Tiems, kurie paliks ištikimi, yra pasakyti tie Apreiškimo žodžiai, kurie įvyksta ne laikų pabaigoje, bet įvyksta tolydžio ten, kur yra tikrai gyvenamas Kristus: „Tuomet aš mačiau naują dangų ir naują žemę. Ir mačiau šventąjį miestą, naująją Jeruzalę, nužengiančią iš dangaus nuo Dievo, prisirengusią, kaip sužieduotinę, ir girdėjau didį balsą iš sosto tariant: štai Dievo padangtė su žmonėmis. Ir Jis gyvens su jais, jie bus Jo tauta. Ir Jis nušluostys nuo jų akių kiekvieną ašarą, mirties daugiau nebebus, nei dejavimo, nei šauksmo, nei baumės nebebus daugiau, nes kas buvo pirma, išnyko. Tuomet sėdįs sote tarė: štai aš darau visa nauja. Jis man tarė: rašyk, nes tie žodžiai yra ištikimiausi ir tikri. Aš esu Alfa ir Omega, pradžia ir galas. Aš duosiu trokštančiam iš gyvenimo vandens šaltinio dovanai. Kas nugalės, tas pavaldės, ir aš būsiu jam Dievas, o jis bus man sūnus“.

### 3. VALSTYBĖS ATSIVERTIMAS.

Čia nėra aklas atsitikimas, kad tragiška nesantaika taip krikščioniškos sąžinės ir politikos pareigos yra išreikšta žodžiais: „Kristus ir cezaris“. Nes ne valstybė kaip valstybė, bet pagoniškas, romėniškas valstybės supratimas prieštarauja krikščionybei. Ir galima pasakyti: kol valstybė prieštarauja krikščionybei, tol joje tebegyvena kokia nors pasislėpusi anarchija, slaptas prieštaravimas pačiai valstybinės tvarkos idėjai, apgaulinėjimas tos tvarkos dėl kokios nors trumpos tariamosios naudos. Dar visi mes tebesame giliai įgimzdę į smurto valstybės tradiciją, valstybės, kuri yra gimusi iš išlaukinio ir vidujinio

karo ir karą gamina. Žinoma, toji valstybė ant kiekvieno žingsnio susiduria su asmens sąžine ir žmogaus teisės bei orumo garbinimu. Bet lygiai ji susiduria ir su tikromis kiekvienos politiškos kultūros sąlygomis ir neišvengiamai turi sugriauti pati save tomis pačiomis galiomis, kurias ji išpančiojo savo tariamajam nesulaikomam pasisėkimui.

Bet yra ir kita valstybė, valstybė, kuri kuriasi ant teisės idėjos ir ant pašaukimo idėjos, matydama tose idėjose vieningesnius pasitikimus visų tvarkų, sutarčių ir prievolių pagrindus. Tokioje valstybėje pav., gali nebūti karo prievolės, nesutinkančios su krikščioniška sąžine; jei pilietis būtų verčiamas užmušti, jam tai atrodytų baisenybė ir pasikėsinimas prieš giliausią valstybės prasmę. Valstybė, kurios atstovai jaustų tą baisenybę esant tokia, patiektų visiems savo gyvenimo santykiams tokia teisės jausmo ir dorovės jėgos gausybę, kad ilgainiui ji įrodytų esanti stipresnė už visas išorines galybes, kurios, remdamosios jos išorinės karo jėgos trūkumu, norėtų ją pavergti. Kristus vienas yra tikras valstybių kūrėjas, nors cezariui ir paveda išorinius valstybės valdymo dalykus. Jis deda valstybei pamatus ir ją užbaigia, nes tik Jis teįstengia apgalėti egoizmo blūdą ir tikrai sutaikinti dvi valias. Jis kuria gyvą sielą, kuri iš savo giliausio vidaus gyvenimo gamina, gilina ir platina bendruomenę, Jis pašvenčia kiekvieną sąžiningą ir gryną politišką tvarką aukštesniojo pasaulio vardu, Jis laimina auką ir paklusnumą, atnašaujamas betarnaujant valstybei, kaip draudžiamąją priemonę ir prirengiamąjį darbą sielai išganyti.

„Kristus mirė už valstybes“, sakė vienas politikas veikėjas praėjusio šimtmečio pradžioje. Bet sukrikščioninti valstybę tuomet tebus galima, kuomet kiekvienas ir kaip pilietis ir kaip organizacijos arba korporacijos narys bus krikščionis – giliai ir mąsliai įsitikinęs, kad meilė yra taip pat ir aukščiausia politiška dorybė ir teisės užbaiga, ir kad neperskiriamajame visų žmoniškų dalykų sąryšy egoizmas ir politikoje galų gale visados muša tą, kuris tikisi gudrybėmis ir užpuolimais pavaduoti teisės jausmo valstybiškąją jėgą. Krikščioniškoji valstybė yra federalinė, necentralizuota, jos vienybė nesiremia nė diktatūra, nė shema, bet dalių pagarba nuosaviam gyvenimui. Dalys turi pagaminti tą vienybę iš giliausio savo troškimo, jei norime, kad



pagrindas tikrai būtų dalykų prigimtis, ir kad ji išlaikytų sunkiausius bandymus. Tikra valstybės tvarka yra ne vienos grupės galia ant kitos, bet visų grupių išsižadėjimas egoizmo, vienos grupės tarnavimas kitoms. Valstybė, tuo būdu išsivadavusi iš anarchiško galybės troškimo ir plėšraus smurto, pritaikins ir prie savo uždavinių bei tvarkos tą meilę, kuria dega siela savo Išganytojui ar užtat laimės visai netikėtų, nenujaučiamų jėgų aukotis. Dėlto atsivertusi prie krikščionybės, valstybė kartu atsiverstų ir prie savo pačios giliausių gyvenimo sąlygų įvykinimo.

#### 4. VIENUOLYNAS IR VALSTYBĖ.

Vieno auklėjamojo vienuolyno sodne jauna mergaitė skaitė laišką nuo savo draugės. Buvo kovo pradžia. Paukščiai krūmuose pradėjo tinkinti savo smuikeses. Aukštoje eglėje pafleitavęs strazdas nedrąsiai ir svajingai, nulėkė tolyn. Mergaitė pažvelgė į jį ir pasekė akimis į tolumą. Draugė rašė jai apie moterų balsavimo teisę ir apie lavinimosi klubą, kurs dabar esą įsteigtas jos mokyklos aukščiausioje klasėje. Ten jos kalbančios apie visus politiškus dienos klausimus, esą sumanyta padaryti ekskursijos į politiškus susirinkimus. Šiandien moteris turinti laiku prisirengti bendradarbiauti valstybėje ir jos gyvenime. Viršininkei atėjus į sodą, mergaitė parodė jai laišką, sakydama: „Ak, kad mes čia turėtumėm tokį klubą!“ „Kodėl ne? — atsakė viršininke — reikia pažinti pasaulis, jei norime pravesti į jį gyvajį Kristų“. Mergaitė tylėdama pažvelgė į aukštas sienas, skiriančias vienuolyno sodną nuo likusio pasaulio, ir pamastė širdies gilumoje: „Kaip čia pažinsi pasaulį, būdamas nuo jo atskirtas tokių aukštų sienų?“ Viršininke tarė: „Gerai, žinau ką tu dabar mąstai. Duok man ranką, papasakosiu tau šį tą. Norėčiau nuimti rankštį nuo tavo akių, kad išmoktumei pastebėti pasaulį viską kaip reikiant. Žiūrėk, kiekviename vienuolyne yra visas pasaulis. Vienuolynas, rods, atrodo mažas žmonių ratas, tačiau jis yra gyvenimo scena. Įvairiausi charakteriai pasirodo, veikia prieš kits kitą, barasi, kenčia dėl savęs pačio ir dėl kitų, erzina kits kitam nervus, ruošias visai kaip tikram gyvenime. Tik čia turi daug daugiau ramybės visam kam pastebėti ir apmąstyti — pirmų pirmiausia savo pačios elgesį ir galvojimą, kaip jis yra

jaudinamas aplinkumos ir kokios įtakos aplinkumai daro jis pats. Ten pasaulyje triukšmas ir maišatis yra tokie dideli, kad žmogus visai nebeįstengti nieko pamatyti nei atskirti. Nuolat esi kreipiamas į šalį kokio nors naujo dalyko, niekaip nesusėjęi įsidėmėti likimų, įtakų vienas kitam, dalykų pasėkų ir negali ramiai ir susikaupus dvasiškai suvirinti. Ir dėlto, nors esi pasaulyje, bet nėra než gali jo pažinti. Negali pažinti nė valstybės, nes margos jos išorinės pusės įvykių daugybės esi tiek kreipiamas į šalį, kad nėra neprasisakverbi lig amžinai tų pačių dalykų esmės. Pasakyk man, kaip tu įsivaizduoji politišką išsilavinimą? Tavo atsakymu pasirėmus, galėsiu tau daug ką paaiškinti.

Mergaitė atsakė: „Kas yra politišką išsilavinimas? Na, man rodos, kad tai yra konstitucijos ir įstatymų žinojimas, miltų mokslas, partijos, darbininkų klausimas, teisė, užsienio politika, tautų teisė — ir taip toliau“. „Gerai, gerai! — atsakė viršinkė. Dabar įsivaizduok iš tikro pasinėrusi į visą tą faktų ir nuomonių painiavą, ar tau nesukąs galva, vien tik apie tai pamąščius? Žinoma, visa tai yra politišką išsilavinimas, bet juk tat yra tik išorinis aparatas, kurs tarnauja gyvam gyvenimui. O tas gyvenimas tai yra iš pamatų kitioniški žmonių reikalai, pasaulio-žiūros ir nuomonės, kurios reikia suvienyti į vieną likimo bendruomenę. Ir gilių giliausia valstybės esmė kaip tik ir yra tas *įvairių ir priešingų dalykų sujungimas*. O tikras valstybės valdymo menas yra tame — tų atskirųjų gyvenimo ratų kiekvienam būti teisingam, bet vienkart sergėti, kad tos atskirosios grupės dėl savo pačių teisių neužmirštų rūpintis visumos vienybe, savo pačių teises ir reikalus be paliovos stengdamosios sutaikinti su kitų grupių reikalavimais. Dabar sakau tau štai ką: pagalvok gerai, kokia puiki politišką mokslo ir politišką auklėjimo mokykla yra toks uždaras visiškai įvairių charakterių, temperamentų ir įvairaus amžiaus ratas, kokį turi čia šituose namuose. Čia gali mokytis gyventi tikrai taikiai su kitokio būdo žmonėmis. Net dar daugiau — čia gali tyloje ir susikaupus pagalvoti apie begalinį žmonių charakterių įvairumą, gali suprasti ir pamatyti, kaip beveik visi charakterio bruožai, kurie yra tau koptūs, erzina, ar pykina, yra glaudžiausiai susiję su tam tikromis kitomis ypatybėmis, kurios yra būtinai reikalingos žmonių gyvenime ir kurios be to dar naudingai papildo tavo pačios būdą ir siekimus.

Kuo labiau tai suprantame, tuo lengviau mums būti teisingiems artimui, kiekvienam atiduoti tai., kas jam priklauso, net ir ištariant kasdieninę nuomonę apie jį, net slapčiausiai mąstant ir minint. Tuo būdu dedame pamatus valstybei savo sieloje, atsikratome netolerancijos, kuri teleidžia mus matyti viską tiktai iš lauko pusės, apgalime piktumą, kuris nenori matyti nei pripažinti kito vertės, atsikratome egoizmo, valstybės neprietelio, mylėdami ir suprasdami jungiame norinčius persiskirti. Dabar matai, kad šios aukštos sienos nėra neskiria tavęs nuo valstybės gyvenimo, priešingai, jos verčia tave žiūrėti į to gyvenimo pamatinius faktus taip giliai ir labiau susikaupus, kaip ten anapus, pasaulio jomarke niekad negalėtumei. Kartą nutvėrus šitą dalykų branduolį, turi Ariadnos siūlą, kurs tave visada išves iš per didelės daugybės dalykų labirinto ir nuves atgal prie vyriausiojo dalyko. Čia šiuose tyliuose namuose, šioje vienodai apsirengusių seserų tylinčioje bendruomenėje, kuri kiekviena juk yra visas sau pasaulis, — turi valstybės simbolį. Turi pačią jos esmę — įvairumų ir priešingumų vienybę ir kartu matai aplink save tos vienybės begalines kliūtis ir sunkenybes. Ir pati bebandydama pažinti ir sąmoningai apgalėti tas visas sunkenybes savyje pačioje ir savo pačios charakteryje, tu pati steigi ir stiprini „valstybę“ žmonių gyvenime, tu savo darbu padedi valstybinei tvarkai apgalėti nesutvarkytą saunorystę. Ir tuo būdu mokaisi suprasti ir išpildyti politiško uždavinio esmę daug geriau už tuos, kurie žūva politišku dienos klausimų painiovoje, už medžių miško nematydami. Ką bepadės jiems jų politiškas mokslas, įžengus į tikrą gyvenimą? Visą tą mokslą jie panaudos tam, kad dar garsingiau ir išdidžiau patiems prasisimus. O kurti valstybę reikia: būti teisingiems vienas kitam, su vienas kitu sugyventi, pasiduoti tvarkai. Dėlto šitie tylūs religijos namai yra kartu politiško auklėjimo centras. Kasdien bestebėdama save pačią ir kitus, pažinsi Čia pagaliau visų svarbiausią viso politiško mokslo tiesą: be gyvojo Kristaus, be aukos ir maldos Švenčiausiajam, prieš viena kitą ir į priešingas puses siekiančios sielos niekuomet nėra sulaikomos meilėje ir vienybėje. Valstybė be Kristaus anksčiau ar vėliau tampa laukinių namais. Todėl tikras krikščioniškas išsilavinimas yra taip pat aukščiausias politiškas išsilavinimas ir nušviečia visus

atskirus valstybinės kultūros klausimus. Ir kartu valstybė, priversdama mus sugyventi su kitokio būdo ir kitaip manančiais žmonėmis, padeda išsivaduoti iš savo „aš“ ir artintis prie. Kristaus!“

## 5. BALSAVIMO TEISĖS PRASMĖ

Viename Londono omnibuse buvo iškabintas toks arklių prašymas keleiviams: „prašome tuos, kurie nori išlipti, atsimiti mus ir neliepti sustoti kiekviename gatvės kampe, nes dažnai, sustoti ir vėl iš vietos pajudinti sunkų vežimą man labai sunku“..

Jei norėtum kam paaiškinti giliausią ir geriausią žodžio „demokratija“ prasmę, tai tereikėtų nurodyti į šitą omnibuso arklių prašymą. Amžinoji reikšmė viso to, ką vadiname „balso teise“, yra ne dar labai netobuluose įstatymuose, pastatytuose ant tos teisės, bet leidime prabilti tiems, kurie lig šiol buvo nebyliai. Kad tie, kurie važiuoja aukštai, pagaliau atsimitų tuos, kurie traukia vežimą, kad pagaliau imtų matyti jų vargus ir prie jų reikalų taikinti savo veikimą, — tai yra prilyginimas krikščioniškam elementui „demokratijoje“, tai yra prilyginimas visos žmonių draugijos giliausiam religiniam uždaviniui ir visam tam, ką galima pavadinti draugijos pažanga. Iš lauko žiūrint, ištikus šimtmečius visi dirbo viens kitam ir gyveno iš vienas kito — bet kiekvienas temąsto apie save ir sava naudą, atskiras plėšiko gyvenimas viešpatauja visame milžiniškame rankų ir dvasių susivienijime. Bet žmonių draugija ten teprasideda, kur vieno užuojauta įsivagia į kito namus, kur vieno mintis perdirba kito gyvenimo mįslės, kur vieno vaizduotė paslenka įsivaizduoti kito sielos pasaulį, kur vieno garbės jausmui yra brangus kito orumas.

Mąstyti apie kitą, išklaudyti kitą, — tai gal atrodo labai menkas dalykas, tačiau tik taip išėjus iš savo kaušo, žmogaus širdis teatsidaro religijai. Ir tiktai čia yra steigiamą, užlaikoma ir ugdoma tikroji valstybė — o ne tais smurto darbais, kuriais atskiras žmogus ar atskiras luomas savo paties galios ir putlumo apsvaigintas, savo ribotą mąstymą ir jautimą stengias, padaryti gyvenimo mastabu ir dėsniau.

## 6. KAIMIETIS — VALSTYBĖS VYRAS.

Kelias tarp dviejų kaimų buvo neseniai užpiltas žvyru. Ryto metą, anksti, tuojau saulei patekėjus, važiavo tuo keliu pirmas kaimietis ir išpaudė galias vėžes į naujai papiltą žvyrą. Tuoj po jo važiavo kitas kaimietis iš tolimos apylinkės. Tasai iš pradžių pamanė: kodėl man nepasilengvinti kelias ir nepasinaudoti tomis vėžėmis? Kodėl neišvengti nemalonaus lingavimos ant šviežiai papilto žvyro? Pakreipęs arklius į pirmąsias vėžes, jis pamatė, kad taip darant visas kelių taisymo tikslas būtų panaikintas, nes valsčiai neturėjo garinių volų akmenims prispausti, jie pasitikėjo tuo, kad tie, kurie pirmi naudo sis tuo keliu, patys panorės rūpestingai pabaigti taisymo darbą.

Aiškliai laukta, kad kiekvienas važiuos naujomis vėžėmis ir tuo būdu akmens pamažu bus išpausti į kelią. Tai aiškiai suprato kaimietis, kai jo sunkus vežimas dar giliau įrėžė pirmąsias vėžes ir žvyras išsitaškė nuo kelio į kairę ir į dešinę. Jis ūmai suprato, kad atsako už tą kelią ir kad kelio taisymas jam buvo pavestas; jis nusimanė padaręs tylią sutartį. Jis pasijuto esąs pagerbtas tuo, kad iš jo buvo laukiama' pabaigti kelią, nesant niekam, kas jo važiavimą kontroliuotų. Pasitikėjimas kabojo ore, niekur nepareikštas nė žodžiais, nė prikaltas kaip valdžios įsakymas, o vis dėlto į jį kalbėjo taip balsingai ir primygtinai, kad sušukęs „Oa!“, sustabdė savo arklius. Paskui kuo rūpestingiausiai padarė antras vėžes.

Išvažiavęs vėl į vieškelį ir paleidęs arklius riščia, dar kartą pažiūrėjo patenkintas atgal. Ūmai jam paaiškėjo skirtumas tarp valstybės vyro ir privataus vyro: kiekvienas mūsų tampa valstybės vyru tą valandėlę, kurioje jis pradeda taip kreipti savo vežimą, kad jo važiavimu keliai iš kaimo į kaimą yra taisomi, užuot išmeigus akis į tolumą ir apie nieką nemąstyti, tik apie savo asmeniškus reikalus, kuriuos norėtų kuo greičiausiai užbaigti.

Taip keliu bevažiuojant, kaimiečiui atėjo į galvą dar daug kitų naujų vėžių, kuriomis turėtume važinėti, jei supras tumėm tai, ko reikalauja iš rimto žmogaus proto ir sąžinės kelių nuo žmogaus į žmogų netiesimas. Žvyrą barsto Apvaizda, bet vienas po kito akilai ir saunoriškai tevažiuoją se-

nomis vėžėms kelią taip sugadina, kad netrukus tampa dar blogesnis, negu buvo pirmiau.

## 7. SUIRIMAS.

Jau kelios dvarininkų Düringerių kartos ėjo taikos teisėjo pareigas savo apylinkėje. Tą vietą jie užimdavo dėl labai ypatingo gabumo suprasti visai priešingas pažiūras ir reikalus ir taip išspręsti bylą, kad abiejų pusių teisės būtų atstatytos. Dėl tos priežasties ta šeimyna įsigijo didelės pagarbos. Ir paskutinyšis, neseniai miręs taikos teisėjas, garbingai atstovavo savo giminės tradicijas. Iš tolo kreipdavosi į jį prašydami patarti ir padėti, kai reikėjo sutaikinti susiginčijusius ir išspręsti bendrovių organizacijos klausimus. Dėl visos tos dvasios linkmės toji šeimyna nedalyvavo ekonomiškame pražydimė, kurs praturtino visą apylinkę. Tėvui mirus, naujoji karta gyvai tai suprato. Vyresnysis sūnus, labai gabus ir energiškas žmogus, pasakė vieną dieną savo motinai, kad gana jam čia veltui aikvoti laikas betaikinant, tuo tarpu kai kiti gudriai pirkinėją ir dieną bei naktį apie pelną temąsto. Jis turįs pakankamai smegenų jiems visiems nugalėti. Motina išsigandus atsakė: „Mes turime *taikos smagenis*, mes turime padėti žmonėms draugauti, mes esame pastatyti valdyti amžinuosius turtus, mums nepritinka bėgti varžytinių paskui auksą. Jei įpulsime į tą blūdą, tai juk kitiems nebebus jokios atsvaros ir ateis baisus galas“.

Toks išpėjimas nesulaikė sūnaus, nes jis buvo per daug pilnas savo planų. Jis norėjo parodyti pasauliui, kad Düringeriai ir toje naujoje srityje gali būti pirmi. Susijungęs su savo žvaliais broliais, visą savo giminės dvasios jėgą ir gabumą jis nukreipė į pinigų pelnymą; besibylinėdamas ir vikriai bespekuliuodamas praplantino savo dvarą, pasistatė cukraus fabriką ir, vikriai beskolindamas vargo prispaustiems pirkliais, suėmė į savo rankas daugelį prekybos įstaigų. Düringerių šeimynai atsikreipus nuo taikos palaikymo į aukso alkį, blogi ir godūs elementai, kurių daug buvo apylinkėje, ėmė žiauriai lenktyniauti bepelnzdami ir bevergdami vieni kitus. Tai įtraukė visą apylinkę į nesantaiką ir daugelis seniai ten gyvenančių miestiečių ir kaimiečių nutarė pasiūlyti Düringeriui, kad jis vėl įsteigtų taikos teismą dar platesnėmis galiomis; be to, kad jis sukurtų ben-

drovę, kad visi liautų tarpusavy kovoję. Bet Diiringeris, sujaukęs savo brolius ir pusbrolius, tarė: „Mes nesame tokie kvaili, kaip žmonės mano. Jiems, žinoma, patiktų, kad mes, kurie savo žvalumu toli pranešame savo konkurentus, leistumėm surišti sau rankas tokiomis sutartimis! Gyvenimas yra kova, tik žiaurios rungtynės dėl įtakos grūdina jėgas ir stato žvaliausiai pirmoje vietoje. Broliškai meilei vieta ligoninėj, o ne ekonomiskam gyvenime. Luoši ir ligoniai tegul sau būva taikos ir bendrovės šalininkai, mes pasitikime savim. Valio Düringerių bendrovė su jų vaikais ir vaikų vaikais!“

Šeimynos nariai balsiai pritarė. Bet ūmai suskambo rūstus ir gilus motinos balsas: „O aš jums sakau, kad blogas bus galas! Jūs sėjat blogą sėklą! Jūs netikit Dievo žodžiu, Dievas nesiduoda pajuokiamas!“ — „Nesirūpink mumis, motina“ — sušuko sūnus — „palaiyk savo tvarką namie, apie plataus pasaulio dalykus tu nieko neišmanai!“ Susijaudinus ji atsakė: „Jei taip jūs elgiatės pasaulyje, tai ir namie negali būti tvarkos. Jūs netikite Dievą, jūs užrašėt savo namus velniui, dabar piktasis sėdi bernuose, sėdi merginose, jis šoka net į arklius ir į šunį, jis sėdi kaime, kur yra daromos netikros sąskaitos. Ir kas čia dar gali užlaikyti tvarką? Iš Dievo ateina tvarka, ne iš velnio.“

Niekas neatsakė į paskutinius žodžius, valandėlę buvo tylu. Motina išėjo, sūnus patraukė pečiaiis ir atsėdo rašyti neigiamą atsakymą, kurį buvo nusprendęs duoti siūlantiems taiką savo tautiečiams. Jo sielą buvo užvaldęs blūdas, jam rodė, kad norėdamas sėkmingai vesti žemiškus reikalus, jis turi atstumti nuo savęs kiekvieną jaudinimą, paeinantį iš aukštesniojo pasaulio, kuriam kitąsyk tarnavo jo šeimyna, ir siekti savo naudos kaip tik begalėdamas, neatsižvelgdamas nė į ką. Tas blūdas liepė jam užmiršti paprastą, toliau reginčią išmintį, kuria reikia atsižvelgti į kitų reikalus, šventenybes ir reikšmės troškimą, jei nenorime sukiršinti prieš save visos artimojo pasaulio piktosios valios. Jis erzino savo konkurentus neslepiaama karo dvasia, kuria jis sprendavo visus konfliktus; jis baidė nuo savęs darbininkus ir tarnautojus, poniška puikybė neigdamas žmogaus teises, kurios kitur seniai jau buvo pripažintos. Pagaliau visi pradėjo kal-

bėti apie jo nerašytųjų įstatymų žalą bendradarbiams ir mažinti su juo savo reikalų skaičių. Tuo būdu pamažu nusigręžė nuo jo net kiečiausieji biznieriai, prieš jį susidarė ratas, kurio neprietelinga valia lėtai, bet tiksliai griovė visą jo milžinišką įmonę iš vidaus ir iš oro tol, kol vieną dieną ji visai suiro.

Senoji motina nepakėlė to smūgio. Mirties patalė begulėdama ji melste meldė sūnų atsiversti, drąsiai išpažinti savo paklydimą ir, pasišventus kitiems besidarbuojant senąja šeimos dvasia, atgailoti savo kaltę. „Atkeršysiu aš tai gaujai!“ — buvo visas jo atsakymas. Jis ir jo saviškiai stengė dabar pastatyti ant griuvėsių naują įmonę. Bet jiems nesisekė, nes aplinkinis pasaulis vis nepasitikėjo jais ir tebeniršo. Niekas nekreitavo, pirkliai atsisakydavo duoti avanso, visi tartum susitarė pražudyti Düringerių šeimyną. O Düringeriai neįstengė surasti tinkamo tono tam piktajam įniršimui įveikti. Jie reikalavo iš visų pusių pagalbos, bet kartu šmeižė visus artimus ir tolimus kaimynus už tai, kad jie, pavydėdami nepaprasto miklumo, tol pjudė, kol pagaliau slapčiausias visų pjudytojų ir sukurstytų žmonių noras radęs savo vykdytojus. Dabar, vargui prispaudus, išeinąs aikštėn visas kaimynų žiaurumas ir nežmoniškumas; dabar esą matyti, kad tie taikos pasiūlymai tebuvę gimę iš noro paraližuoti šeimos pasisėkimą ir išplėsti iš visos apylinkės geradarių jų darbštumo vaisius.

Ir štai visų apleistai šeimynai atėjo į galvą mintis, viską pardavus, keliauti svetur. Prieš galutinį sprendimą jie sušaukė visą giminę iš visų pusių padėčiai nuodugnai apsvarstyti. Besikalbant, vis naujais pavyzdžiais ir posakiais visų buvo reiškiamas pyktis bendrapiliečiams, konkurientams ir tarnautojams. Tuomet paprašė balso atvažiavusi iš tolo vienuolyno viršininė, nabašninko duktė, kurią visi laikė šventa. Visą, kas lig šiol buvo kalbėta, ji išklusė su neapsakoma motiniško pasigailėjimo išraiška, bet valandomis ir valdydama savo stiprią aistrą, tartum giliai gailėdamosi tokių aklų ir bejėgių saviškių, tartum pykdama už nuodėmingą sukietėjimą, pasireiškiantį visose jų kalbose.

„Mano mielieji giminės“ — taip ji pradėjo, — „iš pradžios turiu jums šį tą pasakyti, kad geriau suprastumėt, kaip aš žiūriu į visus tuos įvykius ir į visą mūsų giminę. Ar žinot, kodėl



daugiau kaip prieš 20 metų tapau gailėstinga seserimi? Man baisu buvo tos atsiradusios mūsų šeimynoje naujos dvasios. Mačiau augant jūsų sielose ir į svetimą gyvenimą įsiveržiant galias, kurios šaukia Dievo teisumą ir žmonių kerštingą atsilyginimą. Tuomet būdama jauna negalėjau turėti jums įtakos, bet tikėjaus aukos ir maldos gyvenimu atpirksianti jūsų darbus ir galėsianti nukreipti nuo jūsų prakeikimą. Atsitiko kitaip. Bet — kas aprašys tą išgastį, kurį patyriau išgirdus jūsų žodžius. Nepaisant visos baismės, žiaurusis blūdas vis dar neatstojo nuo jūsų ir jūs vis, dar tebetikite sau patiems ir tekalbate vien apie savo šventąsias teises, jūs, kurie negalėjote girdėti žodžio „teisė“ nesijuokdami. Kaip gi jūs galite manyti, kad galėsite iš naujo pradėti gyvenimą, nepažinę lig pat šaknies tos nuodėmės, kuri įstūmė jus į tokią baisią nesantarvę su visu pasauliu. Visai naują pamatą turite padėti savo gyvenimui su kitais, bet neišsigandus ir nesudužus širdžiai, niekad jums tas nepasiseks.“

Išgirdęs tuos žodžius, vyresnysis brolis pašoko: „Mieloji sesė, gerbiu tavo pašaukimą ir tavo pasiukojimą. Bet mes neprivalome jokios atgailos. Mes nedarėm nieko blogesnio už savo konkurentus. Mes tiktai sąžiningai padarėm išvadas iš šio pasaulio tikrosios padėties. Žmonių gyvenimas yra apgaulinėjimas ir smurtas, ir kas yra apgautas, tas būtų kvailys, jeigu ir to išmoktų ko nors kito, o ne to, kad ilgainiui jis turi geriau saugotis ir laiku tinklus sudraskyti. To tik betrukė, kad užuot įtempę visas jėgas ir parodę piktiems pavydelninkams kas esą, darytumėm atgailą“.

Giliai nuliūdus, sesuo atsakė: „Jūsų aš neįtikinsiu, Dievas pats turi pirmiau kalbėti su jumis, Jis atdarys jums akis. Ant jūsų pačių kailio ir gyvenimo Jis privers jus karčiai pajusti, kokios yra tos jūsų išpančiotosios galios ir kokią dvasią jūs šaukėt taip balsingai! Tiesa, gyvenimas yra apgaulinėjimas ir smurtas, bet šviesa atėjo į tamsybę ir apreiškė mums žmonėms kitą įstatymą, pagal kurį turime gyventi, jei nenorime, kad visa žmonių draugija žūtų nuo išpančiotą žvėriškumą. Jūs gyvenote mirtingame priešingume. Jūs buvote reikalingi draugijos ir gyvenote iš draugijos, visas jūsų milžiniškas pelnas re-

mesi bendru veikimu su svetimais interesais, privalėjo brolytės, pasitikėjimo, teisės jausmo ir vienas kito šelpimo. O jūs be paliovos pajuokdavote dorines galias ir garbinote stipresniojo sauvalę, tartum koks demonas jus būtų stūmęs griauti savo pačių darbo giliausias sąlygas ir sukiršinti prieš save visą pasaulį. Jūs nėmaž negerbėt žmogaus, tik gerbėt pačius save ir savo darbą, ir tai atstūmė nuo jūsų širdis, supjudė darbo jėgas, supykino pirkėjus, suardė kreditus, pavydėtojams davė ant jūsų galios. Rūsčiai besididžiuodami savo galia ir pinigais jūs ne tik suerzinate bloguosius, bet išaukėt į kovą ir geruosius ir tai nusuko jums sprandą! Sielos išganymą jūs paaukojot išoriniam pasisekimui, visai užmiršę, kad sielos išganymas yra ir ekonomijos išganymas. Tikroji ekonomija yra sąžinė, meilė, ištikimybė, auka, geidulių ir aistrų valdymas ir dėlto jūsų žlugimas tėra regimas ženklas jūsų išvidinės ligos. Taip, jūs sunkiai sirgote savo balsingai kalbančioje sveikatoje. Jūs praradote neregimosios tikrenybės jausmą, todėl visas jūsų milžiniškas darbštumas ir jūsų puikus miklumas buvo bergždzias, visu tuo pasinaudojo tamsiosios galybės, kurioms jūs užrašėte savo sielas.“

Pabaigus kalbėti seseriai, paprašė žodžio antras brolis, mokyta ir tikęs krikščionis, atvažiuavęs iš netolimo miesto. „Garbingoji sesute,“ – pradėjo jis – „žinau, kaip labai moters yra linkusios per daug kaltinti save. Ir tavo visai neteisingus apkaltinimus prieš mūsų šeimynos dvasią suprantu išeinant iš to tavo lyties palinkimo, neperskiriamai surišto su visais tavo kilniais gabumais. Mūsų likimo priežastis nori matyti mūsų ypatingame egoizme ir aukštinimąsi. Bet ar kiti yra geresni žmonės? Ar ne kasdien kokčiau pasireiškia jų velniškas kerštingumas, jų kietumas, jų farizejiškumas? Kas pirmiau nežinojo, ar tas dabar nemato, kad visas jų įnirtimas ant mūsų yra kilęs iš žemiausio nepalankumo ir kad visi jų broliški pasiūlymai buvo tinklas, kuriuo jie norėjo mus sugauti savo egoistiškiems tikslams? Mieloji sesuo, neužmiršk, kad kaip tik krikščioniškoji meilė reikalauja vispusiškos teisybės, o tu iš to negailestingo savęs tyrinėjimo ir giminės kvotimo palikai neteisinga saviškiams“.

Sesuo tvirtai ir meiliai pažiūrėjo į brolių savo didelėmis ir

šviesiomis akimis ir tarė: „Mano mielas broli! Jei visa aplinkuma vienu balsu sukyla prieš žmogų, tai juk tyrinėjimas savo sąžinės kuo labiausiai nusizėminus yra geriausias kelias susekti pėdoms tos painiavos tikrosios priežasties. Ar ne visi žinome, kad žodžiai „Kiti yra nemažesni nusidėjėliai“ yra tikras surambėjusios sąžinės ženklas? Kas rimtai eina į teismą su pačiu savim, tas juk randa pačiame savyje tiek baisybių, kad visai užmiršta apie kitus. Prikaišiojat man, kad per daug kaltinu save, bet šioje draugijoje aš dar neradau jokio savęs kaltinimo — aš teradau tik piktą ir triumfuojantį svetimų žiaurumų ir svetimų neteisybių skaitymą. Žinoma, tų svetimų nuodėmių neneigsiu. Labai gerai žinau, kiek velniškumo glūdi žmogaus širdyje. Bet kaip tik dėlto buvo baisesia piktadarybė tokiaame pasaulyje balsingai ir atvirai atsisakyti taikos dvasios, kumštis teisę laikyti esant geriausiai laidojančių mikliausiojo viešpatavimą ir tokiomis pažiūromis išpančioti visus demonus savyje ir aplink save. Ne tai buvo blogiausia, kad jūs ieškojot savo naudos nieko nepaisydami, ne, sunkiausia kaltė buvo ta, kad jūs iš nuodėmės padarėt išmintį, šviesiose Dievo padangėse be jokios baimės skelbdami apsišarvojusį egoizmą esant vieninteliai tikrą gydomąjį interesų sutaikinimo mokslą. Barbariškumo buvo visur, bet jūs buvot barbariškumo doktrininkai, žiauriu piktjuokiu stojotės skersai kelio kiekvienai susitarimo pažangai, tuo būdu įstumdami prietelį ir priešą į tikrai bedievišką būklę, štai, kas jums nebus atleista nei danguje nei žemėje. Ir dar stebitės tomis aistromis, kurios dabar sprogs ant jūsų galvų? Argi tikrai užmiršote, kad mes gyvename ne rojuje, bet tamsioje žemėje ir aplinkui esame apsupti demoniškų galių, kurias kasdien vis reikia raišioti ir ramdyti aukomis ir šventais pavyzdžiais? Todėl, kai jūs skundžiatės ta blogumo ir nuožnumo jūra, dėl kurios dabar gaunate kentėti, tai aš turiu jus paklausti: kaip galėjot ko kito laukti? Ar ne jūs patys šaukėte tas galias per ištisas dvidešimt metų? Ar visai užmiršote, kaip pas mus buvo kalbama? Ar jūs neišjuokėt ir neišvarėte iš sąžinės visų aukštesniųjų galių, jūs, kuriems Dievas dovaną taikinti yra įdėjęs į sielą? Todėl sakau jums, jei kiti būtų jums parodę dešimtį kartų daugiau nežmoniškumo, negu kad yra parodę, tai vis dėlto nebūtų mums dėl ko triumfuoti, nei jaustis

išrištai, nei atsisakyti nuo apkaltinimo savęs. Mes savo elgesiu ir kalbomis įvarėme kitus į tokią dvasios nuotaiką, išpančiojome jų blogąsias ypatybes, štai už ką Dievas kuomet nors lieps mums atsakyti daug sunkiau, negu už visą mūsų padarytą išorinę skriaudą ir išorinį plėšimą. Duok Dieve, kad mūsų kaimynų elgesyje pamatytumėm mūsų pačių nuodėmės veidrodį ir kartu žemiškąją bausmę už pavyzdį, kurį esame davę ir už dvasią, kurią taip įžūliai šaukėme ir kurią garbinome!“

Dabar vyriausiasis vėl prabilo: „Garbė gerbiamajai gailestingų seserų motinai, bet mes juk čia gyvename ne vienuolyne, negalime mylėti kaip vienuolė; mes gyvename vilkų pasaulyje, ir kas tokiam pasaulyje nori užimti reikiamą vietą, tas turi stengtis būti dar stipresniu vilku už savo kaimynus!“

„Kas pats yra vilkas — atsakė viršininkė — ir kas elgias kaip vilkas, tas visur vilkus teranda ir vilioja iš miškų vis naujus vilkus tol, kol pagaliau jį patį vilkai suės. Ar jūsų vilkų žaidimo galas vis dar jūsų nepamokė? Tikrai, mes,, gailestingosios sesers, išmokstame giliau pažinti tikrąjį žmogų, negu jūs, kurie visados savo aplinkiniams žmonėms terodote dantis. Kokioje daugybėje vilkų mes esame radusios giliai pasislėpusių ilgėjimąsi išsivaduoti iš vilko prigimties! Jūs nesuprantate, kokia didelė dalis neapykantos prieš jus kyta tuose žmonėse, su kuriais jūs visados elgiatės kaip su vilkais ir kuriuos laikote vilko kailyje, nors širdies gilumoje jie reikalavo ko nors geresnio! Čia kaip tik ir yra ta begalinė kaltė, kurią mūsų šeimyna sau užsikrovė, kad jos žiaurus ir piktas tikėjimas vilkais padarė visą aplinkumą vilkišką!“

„Brangioji sesuo — prikišo čia mokslinčius — tu per mažai dėmesio kreipi į blogį, esantį žmogaus prigimtyje. Ir tuo būdu puoli į naujovišką taikos svaigulį ir kuri svajonių pasaulį, pilną iliuzijų!“ — „Mano mokyтasis brolau, — atsakė sesuo, — pasakyk man meldžiamasis, ar Dievas atėjo į pasaulį vilko pavidale ar Agnus Dei? Ar ką bedarydami ir ką bekalbėdami mes turime sekti Kristų ar vilką? Ar jūs norite išsižadėti savo viešpaties ir mokytojo, kad galėtumėt pritarti vilkams? Iš tikrųjų, krikščionis, drįstąs kalbėti apie taikos svaigulį, dar giliai tebėra įstrigęs į karo svaigulį ir nusideda grynajam mokslui!“

Argi jūs, išmintingieji, nematot, kad tas nežino tikrenybės, kas žvėriškų aistrų pasaulyje gina žvėriškumą?“

Mokytasis brolis ūmai susimąstęs atsakė: „Gali būti tu tiesą sakai. Gal mes visi vyrai esame taip apsvaiginti kovos už būvį apgaulingos išminties, kad šiame dalyke kilniosios moters geriau už mus supranta gyvąją Kristaus tiesą. Bet ar mes seniai nenukrypome nuo šio susirinkimo dienotvarkės. Norėjome kalbėti ne apie tai, kas praėjo, bet apie tai, kas bus. Kas bus su mūsų turtu ir mūsų šeimyna?“

„Ne, ne, ne! — sušuko sesuo labai susijaudinus — dėl to juk ir atvažiavau pas jus ir norėjau jus maldauti. Nepamatę praeities tinkamoje šviesoje, neturėsite šviesos savo ateičiai. Turime nusiraminti prieš Dievą, prieš save pačius, prieš žmones, turime balsingai išpažinti tą tiesą, kuriai esame nusidėję. Turime drąsiai ir negailestingai sukilti prieš įžūlią dvasią mumyse pačiuose, kuri išpančiojo visą blogą aplink mus, prislėgė ir užsmaugė visa, kas gera. Taip, aš esu jūsų negailestingoji sesuo, kuri neturi jokio pasigailėjimo jūsų išsisukinėjimams ir jūsų kalboms apie kitus. Žinau per daug gerai, kad tie, kurie iš artimųjų reikalauja kuo daugiausiai, savęs pačių be galo gailis ir niekad nenori suprasti, kaip labai yra nusipelnę sau teisingą ir neteisingą bausmę. Tik tas gali būti gailestingas kitiems, kas yra negailestingas pačiam sau, todėl dorinimasis yra giliausias negailestingumo šaltinis pasaulyje. Tiktai supratę tai, kaip esame nuskriaudę kitus, kaip esame juos sugadinę ir nuskriaudę, pajutę savo kaltę ir šventai nusizeminę, tik tuomet teprasidės Dievo buvimas žmogaus širdyje ir velnio varymas lauk iš sielos. Ką jums bepadės viską pardavus ir iškeliavus? Kol neimsite atgailoti, tol kiekvienoje pasaulio dalyje nuo pat pirmos dienos visos širdys ir rankos bus prieš jus. Ne, jūs turite visai pertvarkyti savo santykius su kaimynais, jūs esate savo sielos giliausioje gilumoje klaidingai nusistatę iš pat pamatų ir dėlto nemokate išsiaiškinti tinkamai Dievo šviesoje nė vieno prityrimo. Ar nematot, kad lyg tik pagaliau imsite savo nelaimės priežasties ieškoti savyje, ne kituose, tuojau pat paliksite savo likimo ponais? Pasilikite savo krašte, pasilikite savo prabočių žemėje, bet statykite viską iš naujo ant am-

žinos tiesos uolos, pasiduokite jos teismui, išpažinkit ją prieš Dievą ir prieš žmones ir praeikimas atstos nuo jūsų!“

„Mieloji sesuo — tarė mokslinčius — kad širdies gilumoje ir galiu sutikti su tavim ir nenoriu priešintis tiesai, kurią Dievas šaukia mums per tave į sielą, bet vis dėlto turiu įspėti, kad nekalbėtum apie mūsų atsimainymą ir nevadintum vardu mūsų šeimos kaltės. Tai sukeltų kaimynuose pikto džiaugsmo, jie taptų mums dar žiauresni, mūsų prisipažinimas mus dar sunkiau apkaltintų“.

Vienuolė atsakė: „Kas gerbia tiesą, tas šaukia visas gerąsias dangaus ir žemės dvasias sau tarnauti ir susilauks tūkstanteriošos palaimos, nors ir yra blogų žmonių, kurie viską blogai sunaudoja. Bet tai yra visai bloga politika, — bijant mažų sielų, atsižadėti didelių dalykų. Deja, ir krikščionių vyrai kartais per daug įstringa į žlibą pasaulinės politikos išmintį užmiršdami, kad vienas Kristus tėra tikras politikas. Jis vienas įsakinėja angelams, Jis vienas tesuvaldo demonus. Tiktai Jį išpažindami ir sekdami tegalime būti išmintingi ir nežūti dėl savo išminties. Jei mes leidžiame Kristų triumfuoti mumyse ir tą triumfą išpažįstame prieš žmones, tai, būdami krikščionys, turime tikėti, kad toks atsisveikinimas su mūsų pačių senuoju „aš“ laimės mums visas Jam atviras širdis, ir kad tik tuo būdu tėra malšinamos ant mūsų siunčiamos blogiosios aistros. Kol mes patys atvirai, aiškiai ir nuodugnai neatsiskirsime nuo savo praeities, tol ir kaimynai nesiliaus mokėję už tą praeitį. Dievas tesujudinie jūsų širdis, kad savo nelaimėje pažintumėt Jo ranką, ir nuvalę nuo savo sielos mūsų namų praeikimą, susitaikintumėt su Dievu ir žmonėmis. O jei senesnieji uždarys man savo širdis, tai tegul paklauso manęs jaunimas ir dėl klaidingos ambicijos ir piktumo ant priešų tegul nesistengia uždengti to, kas nėra uždengiama“.

Tuomet sušuko vyriausiasis savininko sūnus: „Mums pasakyta: gerbk savo tėvą ir motiną, o tamsta mus kiršini prieš tą giminę, iš kurios esame kilę“.

Vienuolė atsakė: „Berods, reikia gerbti ir tai, kas yra nusikaltes, bet reikia gerbti ne jo kaltę. Vienintelė nusikaltusios šeimos garbė yra ta, kad ji gali sukilti prieš savo kaltę ir įstengti nauju gyvenimu atgailoti klaukų paklydimą. Neužmirš-

kit sunkių Jėzaus žodžių: Kas ne neapkenčia savo tėvo ir motinos dėl manęs, nėra manęs vertas!“

Tai pasakius, ji pakilo ir tarė: „Dabar turiu atsisveikinti su jumis, mano sesers manęs laukia. Atleiskit man, kad turėjau jus užgauti, bet tai buvo iš meilės jums, be jokio pasididžiavimo. Ne mano nuopelnas, kad Dievas leido man pažinti tiesą.. Ramybė su jumis!“

Išėjus vienuolei, kai kurį laiką viešpatavo tylą. Visų akys nukrypo į mokslininką, kurs abiem rankom užsidengęs veidą sėdėjo giliai susijaudinęs. Jis buvo kilnus žmogus ir įsitikinęs krikščionis, bet visai paskendęs savo knygoje nebuvo dar giliau apmąstęs tos didelės likimo problemos,, kuri iškilo jo paties giminėje. Be to, kaimynų egoizmas ir farizėjiškumas padarė jam tokio stipraus įspūdžio, kad jis negalėjo nesakyti kaltintojams: tylėkit! Jūs patys nė per plauką nesate geresni — Dievas teisi Bet visas sesers nenulenkiamas pasielgimas, jos maldaujamas balsas, o ypač jos paskutinysis atsikreipimas išstūmė jį iš viso jo paprasto galvojimo būdo. Ūmai jis pamatė visą klausimą naujoje šviesoje. Jo giminės puolimo priežastis, esmė ir paseka atsidendė jam lig pat giliausio dugno; prieš jo sielos akis ėmė stotis visi sąryšiai ir visos įtakos visai kitaip sueiliuotos ir sutvarkytos. Jam vis dar taip tebesėdint pasinėrus savyje, vėl ūmai prabilo vyriausiasis brolis: „Nesuprantu sesers. Ji atvažiavo pas mus iš tolo visos mūsų giminės išdraskyti. Ir nė žodžio nepasakė apie nežmonišką kaimynų elgesį! Tikrai, blogas paukštis, kurs teršia savo lizdą!“

Toje valandoje mokslininkas, lyg pabudęs iš gilaus miego tarė balsu, tartum skambančiu iš didelės tolumos: „Ne, ji nori lizdą išvalyti, išvalyti nori, ne teršti. Bet išvalyti gali tas, kas mato nešvarumą. Dėlto turime nešvarumą pavadinti vardu, jei norime išvalyti lizdą. Taigi kiekvienas jos pasakytas žodis yra tikra tiesa ir kas nori mus išgelbėti pas Dievą ir pas žmones, tas teįsideda ją į širdį. Ar ji nerodo mums aukštos pagarbos, ieškodama mūsų tikrojo gabumo ir paskyrimo? Ar ji tuo nesako, kad mums buvo įdėta į širdį kažkas, kas jungė į vieną į priešingas puses besiveržiančias galias, ir kad viskas aplinkui turėjo sugriūti, kai mes, užmiršę tą uždavinį, geriausiomis mūsų charakterio jėgomis patvirtinome ir pašventėme žemiausius pasaul-

lio darbus? Ar tai nereiškia: kam daug duota, iš to daug bus reikalaujama?“

Pabaigus mokslininkui, prabilęs jaunesnysis brolis tarė: „Taip, tai yra tiesa, ką šiandieną išgirdome. Prakeikimas buvo ant mūsų ir šiandien jis yra sulaužytas tos, kuri dėl Dievo ir mums išgelbėti visiškai pasiaukėjo. Ji išgelbėjo mus iš dievinimosi stabo, kurs neleido mums savo skurdo priežasties ieškoti savyje pačiuose, bet baisioje žmonių neapykantoje, ji išmokė mus pažinti Apvaizdos veikimą, norinčios mus gelbėti iš mūsų puolimo ir paklydimo. Atidarykim dabar širdis! Argi yra bent vienas vienintelis mūsų tarpe, kurs galėtų tarti apie save, kad mūsų giminės svaigus pasisekimas nėra sunkiai sutepęs jo sielos? Ar kiekvienas mūsų negalėjo aiškiai jausti, kaip jį valdė puikybė, nors jis ir ne su visu kuo sutikdavo, ir kaip tiek blogų darbų ir nuomonių puikus sėkmingumas pamažu užmušė jame tikėjimą į dievišką pasaulio tvarką ir suėdė drąsą būti geru ir teisingu visuose dalykuose ir visuose santykiuose? Dievas buvo mums maloningas aplankydamas mus, bet lig šiol mes dar nebuvome pamatę jo maloningo buvimo savo likime. Šiandien tarsi žvynai nukrito nuo mano akių, pamačiau, kad Dievas vėl bus su mumis, jei mes pagaliau išeisime iš gynimosi ir kitų barimo tamsybės ir pažinsime save bei atsinaujinsime Jo šviesoje ir pagal Jo amžinuosius įstatymus!“



## Penktasis skyrius

# Moterų orumas ir moterų švietimas

### 1. MERGAITĖS PAŠAUKIMAS.

Vienoje nelaimingų vedybų poroje jauniausioji duktė buvo vienintele motinos atrama ir vienintele taikos jėga, prieš kurią susivaidydavo abu tėvai ir gėdydavosi savo barnių. Juo duktė labiau suaugo ir juo labiau matė, kaip jos amžininkės pasirinko turtingas ir gerai apmokamas profesijas, juo sunkiau jai buvo padėti motinai namų darbuose. Joks tikslus laiko paskirstymas buvo negalimas, ir ji negalėjo išplėsti ir sunaudoti visų savo gabumų ir jėgų. Jos darbų netobulumas ir nekoordinuotumas ją nervino ir nepatenkino, taip kad pradėjo mažėti ir toji taiką nešanti įtaka, kurią ji darė savo asmenybe šeimos gyvenimui. Ją vis labiau pradėjo slėgti namų atmosfera. Ji jautėsi turinti ir jėgų ir teisės siekti gyvenime ko nors pilnesnio ir visašališkai išlavinti savo asmenybę — ji sakė sau, kad turinti rimtai pagrįsti savo gyvenimo eigą, tačiau viso to pasiekti nėra galima jos dabar gyvenamomis sąlygomis. Ir taip vieną gražią dieną ji paliko tėvų namus ir vienus tėvus. Motina negalėjo jai už tai prikaišioti, nes pati gynė moderniškąsias idėjas ir didžiavo, kad jos dukterys stovėjo pirmose kovotojų eilėse dėl moterų savarankiškumo.

Kada kartą motina sėdėjo viena dabar tyliuose namuose ir visa, kas „moderniška“, savo mintimis perkratinėjo iš naujo — Šitas mintis jai sužadino jos vienatvė — jos žvilgsnis krito ant dviejų jos jauniausios dukters fotografijų, kurios stovėjo ant vyro rašomojo stalo: viena jų vaizdavo septyniolikos metų mergaitę, o kita buvo padaryta prieš pat jos išvykimą iš tėvų namų. Ji staiga pastebėjo, kad veido išraiška abiejose fotografijose vaizdavo du visai įvairius pasaulius. Kame buvo to skirtingu-

mo esmė? Iš septyniolikos metų mergaitę vaizduojančio paveikslu buvo matyti kažkokia ypatinga, rami ir maloni lūpų ir burnos išraiška, akys švietė tikru, iš širdies kylančiu džiaugsmu, iš viso veido buvo galima pastebėti subrendęs išvidinio žmogaus ramumas. Motina tuojau prisiminė, kad kaip tik tais laikais duktė staiga lyg atjautė sunkų jos likimą ir pradėjo padėti namų darbuose, kad meile ir namų jaukumu atstotų jai visa tai, ko nedavė motinai amžinai neramus ir vis naujų planų besivaikantis tėvas. Kaip visai priešingas pasaulis kalbėjo iš antrojo paveikslu! Veido bruožai aštrūs, lūpos energiška suspaustos, iš akių nebespindėjo pasiaukojimas, iš jų nebekalbėjo sukauptas išvidinis gyvenimas, iš jų galima buvo išskaityti abejingumą; galvos laikyme buvo kažkas vyriško ir buvo jaučiamas pasiruošimas veiksmui. „Veikli, šauni mergaitė“ — pasakytų kiekvienas iš šalies. Tikrai „veikli“. Bet kuria prasme veikli? Bet kas yra gyvenime svarbiausia, kame reikia tapti „veikliu“ ir kuri yra mūsų gyvenimo prasmė?

Į visus tuos klausimus motina neturėjo paruoštų tikslų ir nedviprasmiškų atsakymų; ji pati buvo apipainiota ne vienos moderniškosios frazės ir todėl buvo pametusi teisingąjį supratimą apie tikrovę; tačiau skirtinga veido išraiška abiejose fotografijose staiga atidengė jai akis; du visai priešingi pasauliai atsistojo prieš ją ir taip ją peršvietė iki pamatų, kad ji visai nebegalėjo savęs apgaudinėti ir abejoti dėl jų pasirinkimo. Ar tai buvo sustatyti vienas prieš kitą savęs apgynimo ir savęs išsižadėjimo pasauliai? Ne. Juk ir moderniška suprastam darbo gyvenime yra daug savęs išsižadėjimo — neretai to savo „aš“ taip išsižadama, kad per tą didelį užsiėmimą visai tampa nebegalimu joks išvidinis žmogaus gyvenimas. Tačiau tai yra *išimtinai materialistinis darbas*; kiekvieną traukia toks darbas, kuris duoda apčiuopiamų vaisių ir pareiškia matomą veiklumą, kur nudirbto darbo visuma patenkina tiek patį darbo dirbėją, tiek ir žiūrėtoją; už dvasinio gyvenimo nuostolius be atodairos veikia „aš“ yra atlyginamas gausumu naudingo ir garbingo veikimo, kuriuo kasdien pats gali gėrėtis ir stebėtis. Tame naujame pasauly žmonės nebepažįsta ir nebepažins visa to, kas buvo anose geriausiose, Dievui atsidavusiose moteryse, bepildančiose namų tarnybą, ir kas turi iš naujo atgyti, jeigu žmonija nenori susi-

laukti naujos ledų galdynės — nebepažįsta ir nebepažins to tylaus, menko, neapčiuopiamo darbo tik pačio mylinčio buvimo, pilnai išsižadancio pasiruošimo patarnauti, budrios akies, užjaučiančios širdies, raminančio žodžio — visų tų dalykų, kuriems nėra diplomų, žemiško masto ir kurių rezultatai neduoda matomos naudos. Tai yra nematomojo pasaulio darbas, kuris turi vertės Dievui ir kuris buvo Kristaus palaimintas — todėl tas darbas yra rimčiausias ir švenčiausias, tai apmarinto „aš“, nugalėtos valios jėgos ir nusiramino veikimo troškulio darbas, be kurio tylaus buvimo visi didieji darbai gyvenime tarnauja tik piktajai dvasiai ir kuria melagystės ir savimeilės karalią. Ir tik tos moterys, kurios yra išaugusios anoj paprasčiausios meilės mokykloj ir nugalėjusios pačios save, tik jos sukurs tokius namų židinius, apie kurios svajoja nerami šių laikų žmogaus siela; tie palaiminti židiniai veiks savo palaima ir pašventinimu plačiasias žmonijos mases daug daugiau, negu tai būtų galima paveikti didžiausiu socialiniu darbu.

Tikrai, yra įvairių gabumų žmonių; ne visiems žmonėms tėra suteikti visi galimumai ir visi uždaviniai; bet daugumas turi savo pašaukimą, tik jo nenugirsta todėl, kad jų sielą yra užvaldęs *išorinis darbo ir pašaukimo supratimas*, veikimas ir kūrimas., ir užtemdęs tikrąjį supratimą apie gyvenimą ir tikrąjį žmogaus paskyrimą.

Visa tai aiškiai suprato motina, kada ji taip sėdėjo prieš abi dukters fotografijas. Ji jautė visą gundančią moderniškujų idėjų galią ir žinojo, kad, jeigu dukteriai būtų buvę bandyta apie tuos dalykus papasakoti, tai ji visai nebūtų supratusi jų pagrindinės esmės ir būtų paprasčiausiai atsakiusi, kad tokiais sunkiais laikais negali būti tėvui našta, taip pat ji nenori ko nors pusiau, galop ir tėvams bus geriau, jeigu ji užims kokią apmokamą vietą. Kad laikai yra sunkūs ir bus dar sunkesni, tai yra įvykę dėl to, kad žmogaus gyvenimas neteko meilės, taip, kad, nežiūrint išorinės organizacijos, jam stoka plano, bendradarbiavimo, gero namų biudžeto, tuo tarpu yra daug neplaningos kūrybos į tolį, neapskaičiuotų nusivylimų ir augančio visuotinio nepasitikėjimo — viso to, suprantama, negalėjo apimti mergaitės akiratis... Taip pat labai toli už tų horizontų buvo ir gili šių Heziodo žodžių prasmė: „Kvailiai, argi nežinote, kiek daug pusė yra didesnė už visą“, šių

laikų žmogus nesupranta, kad tas jo „pilnybės“ supratimas aiškiausiai išduoda tą mirtiną savo esmės nepilnybę, kuri visą jo veikimą daro smulkmenišką, o visą besieli judėjimo sutarimą – nevaisingą.

Juo daugiau motina galvojo apie šį žmogiškų dalykų būvį, juo labiau jos sieloj darėsi šviesiau, taip, kad suprato ir tą begalinę reikšmę, kokią turi tikėjimas šio pasaulio dalykams. „Mažatikiai., ko nusigandote?“ – sako mums Kristus, ragindamas mus neišsizadėti to, kas gera, vien dėlto, kad tuo akimirksniu tai atrodo priešinga praktiškiems pasaulio reikalavimams. Tikroji drąsa, sekant Kristumi, reiškia: būk klusnus tikrajam mokslui, tikėk nepajudinamas, kad žemiški dalykai įgauna savo prasmės tik žiūrint į juos iš amžinųjų ir kad prieš tą, kuris be atodairos seks Kristumi, atsivers koks nors praktiškasis kelias, ir tai yra taip tikra, kaip yra tikra, jog Kristus yra gyvenimo viešpats. Tikėk tvirtai, kad tas kelias teisingiau nuves juo einančius į tikrąjį išganymą, negu visi nuo Dievo išsivadavusio veikimo keliai! Savo gyvenimą tvaryk ne pagal pasaulį ir jo atsitiktinius santykius, ne, – iš Kristaus ir į Kristų turi eiti visi šio pasaulio dalykai, nes tai yra vienintelė tikra orientacija ir vienintelis tikslas, vertas žmogaus valios pastangų! Jeigu iš šito taško žmogus pažvelgs į visų tikslų tikslą, visų pašaukimų pašaukimą, tai visi veikimo ir atlyginimo klausimai atsistotų visai kitoj šviesoje. Ar nėra moteriškų darbų, kuriais galima užsiiminėti gyvenant tėvų namuose? Ar darbo padalinimas į darbą namuose ir į darbą už namų, kuris padalinimas atrodo vedąs prie netobulybės, iš tikrųjų nėra atidavimas kiekvienam žmogui to, kas kam priklauso? Ar sudvasintas namų padėjėjo pašaukimas nėra daug kilnesnis, t. y. daug geriau sutinkąs su sielos gyvenimu, negu visa eilė vadinamų aukštųjų pašaukimų? Iš tikrųjų, didelis ir tikslingas noras naudingų jėgų ir gabumų lavinimą sujungti su meile ir pagalba namuose ugdo organizatorišką ir reformatorišką jėgą, kuri suras naujus moters pašaukimus, uždarys netikras moters darbo šakas, ir bendrai visi įtaisymai moters darbo ir uždarbio srity turės prisitaikinti giliausioms moters galioms ir pareigoms, *nepažeisdami visiškos laisvės, kurios reikalauja ypatingi gabumai, ypatinga gyvenimo eiga ir ypatingi visuomeniniai reikalai.*

Ir čia tinka žodžiai: „Pirma ieškokit Dievo karalystės ir jo teisybės, o visa kita bus jums duota“.

Tik tas, kuris nebodamas pasaulio šauksmų paliks ištikimas Kristui, tegalės būti teisingas ir visų gyvenimo tikrovės reikalavimų atžvilgiu, nes ten jis įžiūri dalykų esmę, tik jis žino gėrybių laipsniavimo tvarką, tik jo nesuvilios išviršinis blizgėjimas. „Išnyks pasaulio pavidalas, bet kas pildys Dievo valią, gyvens amžinai“.

## 2. KARIJATYDĖS.

Senovės graikų maldyklose dažnai matome vadinamąsias karijatydes, t. y. dideles moterų statulas, ant savo galvų laikančias šventyklos stogą. Iš tų statulų spindi tokia reta didybė ir dvasios kilnumas, lyg toji šventyklos stogo našta, esanti ant jų galvų, pripildytų jas išdidžiu šventos tarnybos žinojimu ir atskirtų nuo viso to, kas yra žemiška. Niekur taip įtikinamai nebuvo išreikšta atsakomybės jausmo didybė ir moters kunigės tiesi vertybė ir pasitikėjimas, kaip tų moterų statulose. Atrodo, kad jas sunkiai spaudžia našta iš viršaus į žemę; tačiau jų laikymasis, jų kakta ir jų akys sako ką kita: būtent, kad jos laisvos nuo naštos ir nuo mirtingojo gyvenimo baimės, kad visos jų sielos ir kūno jėgos veržiasi į aukštesnįjį pasaulį, kurio tik vieno dvasinės jėgos tegali apsaugoti abiejų lyčių santykius nuo pažeminimo ir išsigimimo. Žiūrėdami į tas statulas, mes aiškiai matome ir nujaučiame, ko trūksta visoms mūsų moderniškai galvojančioms moterims, kas pažymi visą jų elgesį ir kas visuose jų žodžiuose bei gestuose išsina aikštėn: kad jos ant savo galvos laiko ne šventyklos stogą, bet, vietoj to, jos ant savo galvos laiko puikybės, svečiavimosi, namų ūkio, arba kito darbo našta; kad joms trūksta supratimo apie aukščiausias moters pareigas, kurios pašventina visas kitas pareigas ir apsaugoja nuo visų kitų moters gyvenimo tamsių pavojų, kad moteris kiekvieną akimirką jaučia gyvenime pagarbą nematomoms jėgoms ir visoms pašventintoms taisyklėms ir papročiams, kurių pagalba tos nematomos jėgos žemiškame veikime įgauna vertės. Vietoj to, mes turime vadinamą papročių laisvę, kas yra ne kas kita, kaip sie-  
los pavergimas žemesniajam pasauliui per netvarkingus veiks-

mus, dėl ko negali pasireikšti giliausioji moters motiniškoji prigimtis ir vertė. Ne, tikroji moteris turi būti karijatydė. Ir toji aukštoji vertybė, kuri spindi iš motinos veido, kuri jos atsakomybės jausmą apsupa širdimi ir sąžine, tegali išsiplėsti į tyriausią didybę tik tuomet, kai moteris savo popročiais, žodžiais ir gestais neieškos savęs, nepasiduos laiko dvasiai, nepaskęs aplinkumoj, bet jaus atsakomybės apsaugoti žemėj visa tai, kas šventa ir laikys šventomis visas tas išorines taisykles, kurios tarnaus tai apsaugai. Karijatydė įkūnija savy paslaptinę gyvenimo sąlygų, pagarbos Dievui, tylėjimo, aukos ir atsakomybės tikrąją prasmę. Kur tos jėgos jau yra išikūnijusios, ten galima daug kam ryžtis, ten jau daug kas išpirkta — kur jų dar nėra, o tik dėdamasi, kad jos yra, ten žmogus išsigimsta, o tas pats žaidimas virsta pagrindo netekusio sutvėrimo mirties šokių.

### 3. TRYS MERGAITĖS TRAMVAJUJE.

Tramvajuje prieš mane sėdi gyvais ir neramiais broūžais mergaitė. Visas jos veidas atsikreipęs į lauką. Ji žiūri tingiai, tačiau uoliai, ir žvalgos į sėdinčius, kas čia jai labiausiai patinka. Jos žvilgsniai šokinėja po tramvajų nuo vieno keleivio prie kito, kaip kad jauni, neišlavinti medžioklės šunys šokinėja prie nepažįstamų, terliodami jų drabužius savo purvinomis letenomis. Jauti, kad toji vargšė siela nėra namie jokiam šventnamyje, jokiam pašaukime ir jokiuose namuose; ji neturi nei tėvų, nei brolių, nei seserų, nei mylimojo; ir net jei ir turėtų, tai kartu neturėtų, — lakiojančioji siela tik balandinėje jaučiasi namie. Nelaimė tam, kas už tos kaukės norėtų ieškoti mylinčios širdies.

Tramvajus sustojo. Gatvėj kažkokia mergaitė sako sudiev jaunikaičiui, įsėdusi į tramvajų dar kartą linkčioja jam vikriai ir atvirai ir sėdasi šalia pirmosios. Ji yra tos pirmosios įkūnytas priešingumas. Jos veide žymu vidujinis susikaupimas, ji žiūri į sėdinčius prieš ją žmones lyg per sapną. Ji vaizduojasi visas laimingosios valandos smulkmenas, ji jaučiasi laiminga ir žinosi duodanti laimės kitam, ji nieko nereikalauja ir nieko nebijo; sklidinai pripildyta siela, pilna turtingųjų puikybės ir šal-

tumo. Nelaimingas tas, kas norėtų pasidalyti su ja savo skausmu: nieko jis nuo jos nepeštų!

Tramvajaus kampe kukliai sėdi jauna saliotistė. Ir ji atrodo laiminga, turint „nama“ gyvenime; bet jos veido visai kitokia išraiška, negu tos ką tik įlipusios. Ji turi visai į savo vidų įsigilinusias akis, tačiau ji žiūri į lauką, ji žiūri į išlipančius ir įlipančius, kaip slaugytoja į savo pacientus. Ji apžiūrėjo pirmąją neramiają mergaitę beveik motiniškai nuliūdus, paskui ji žiūrėjo į įėjusiąją vėliau, ir atrodė, kad tosios charakteris ir išraiška ypatingai ją griaudino. Juk ir ji, kaip anoji, juto savo širdy gilią laimę, kuri pripildė ją visą ir šitą tamsiąją, paslaptinę žemę pavertė jai tėviške. Likimui baisiai prispaudus jos šeimyną, ji visai išsivadavo iš pačios savęs ir, kaip sako Išganymo Armija, rado Viešpatį Jėzų. Tas vidujinis patyrimas nė maž neatitraukė jos nuo gyvenimo. Ne, ji turėjo profesiją, ir ji buvo laiminga sužieduotinė, bet ji šiandien nebesuprato, kaip galima tikrajame gyvenime kuo nors būti arba ką nors veikti, kentėti arba gėrėtis, nesant Dievuje ir nesekant Kristaus — nes juk tik tada Dievas tepasireiškia žmogaus gyvenime ir suriša laiką su amžinybe. Net jos meilė atrodytų jai kaip koks aklas ir blankus žaizdas, jei jos širdis nebūtų kasdien mokoma dangiškosios meilės, kaip moteriškė turi mylėti, kad iš meilės neimtų liepsnoti neapykanta dviejų žmonių tarpe. Jos Jėzus nebuvo jai tiktai sekmadienio altoriuj, kur žmogus moka savo duoklę aukštai viršum žvaigždžių esančiai galiai. Ne, Jis buvo jai šiame pasaulyje amžinas gyvenimas, be kurio žmogus nebūtų žmogus, meilė nebūtų meile, prietelystė — prietelyste, o profesija ir darbas tebutų beprasmių barškėjimas. Rodės jai, kad tik Jėzuje viskas yra lig galo padaryta, lig galo mylėta, lig galo išmąstyta, ką mirtingasis žmogus pradeda šioje žemėje, ir kad be tos dieviškosios ištvėmės visas gyvenimas sustingtų netobulybėje. Iš tos savo giliausios esmės ji pažvelgė į priešais sėdinčią mergaitę, ir jos rimtos, rūpestingos akys tartum klausė: „Sesute sužieduotine, tu radai savo laimę, bet ar nieko daugiau neturi savo sieloje? Kuo gi tu remies šioje svyruojančioje žemėje, kad gali taip ramiai ir taip pasitikėdama žvalgytis aplink save? Jei tavasis mirs šiandien ar rytoj, jei jis bus tau neištikimas, jei tave pačią užpuls pagunda, jei gausi išsigimusius vai-

kus, jei jūs nusigyvensit — kas tuomet, kas tuomet? Ir prieš jos sielos akis ėmė kilti visokie jos matytieji gyvenimo griuviai ir ji stebėjos, kaip žmonės tvirtai pasitiki nepastoviais ir nepatvariais dalykais nėmaž nenorėdami matyti, koks negailestingas yra gyvenimas, koks silpnas yra žmogus ir kas yra reikalinga sielai laimei ir nelaiimei garbingai pakelti.

Išlipus jai iš tramvajaus, tarė priešais ją sėdėjęs ponas savo kaimynui: „Londone matyti daug jų švaistantis: jie kalba ant gatvių kampų, o iš jų susirinkimų išėję visokie buvusieji piktdariai sakosi radę Viešpatį Jėzų. Tiesa, jie daro daug gero, bet tas kalbėjimas apie Viešpatį Jėzų yra keistas ir nepritinka mūsų laikams. Elektros šviesa yra per šviesi ir mokslas seniai yra atrėmęs tuos dalykus“. „Palaukite dar — atsakė antrasis — gal elektros šviesa ir bedievių mokslas anksčiau užges, negu Viešpats Jėzus! Bet nekalbant apie tai, turiu tamstai prisipažinti, kad pamačius daugybės kitų veidų tarpe to vadinamojo keistojo žmogaus veidą, visados rodos man, kad visi jie žiūri į mane tikrai žmoniškai, kad jiems galima būtų kiekvieną valandėlę kalbėti apie tai, kas žmogui giliausiai rūpi, ir tikriausiai būtumei išklaudytas bei suprastas ir vėl žinotumei, kad dar yra šioje žemėje gyvų sielų. Taigi čia turi būti kas nors bendro su Viešpačiu Jėzų Kristumi; gal yra kaip tik atvirkščiai, negu kad manoma visų tų jų priešininkų; gal tie priešininkai yra keisti, nuo gyvojo gyvenimo atitolę, valdomi ypatingo blūdo, kad turime gyvąjį gyvenimą ir esame ištikimi žemės prasme, jei nuolat sukamės aplink savo mažą „aš“ ir jo dienos reikalus, ir kitam šiek tiek leidžiame gyventi, duodame patarimų, išmaldos, vaikščiojame į koncertus, teatrus. Ne, daug daugiau turi žmogus daryti, jei nenori, kad jo žvėriškumas prarytų jo žmogišką gyvenimą; visai kitoks davimas yra reikalaujamas — ir kaip tik tas be galo didelis dalykas, tas sulaužymas viso atkaklumo, egoizmo, viso buko abejingumo ir užsidarymo, tas atsikėlimas iš savim pasitenkinimo kapo, visa tai kaip tik ir yra ten vadinama „Viešpats Jėzus“ ir laikoma tikroju žmogaus gimimu. Ar tai tikrai taip keista? Bet taip buvo visados; tie, kurie ima gyti ir kurie randa ir pažįsta savo sieloje Viešpatį, visuomet yra išjuokiami tų, kuriems keista atrodo viskas, tik ne jų pačių beprasmiskas ir neturiningas skubėjimas ir veikimas!“



Antrasis, patylėjęs valandėlę, tarė: „Na, čia man reikia išlipti, gal netrukus išgirsiu tamstą sakant pamokslą ant kokios gatvės kampo? Sudiev!“

Pirmąjį paėmė valandėlei apmaudas. Skaudžiai juto jis visą tą didelę svetimybę vieno žmogaus kitam. Bet paskui jam paaiškėjo, kad Dievo sutvertosios žmonių draugijos giliausia esmė ir paslaptis yra ne tame, kad būtų mainomos prekės, laikomos paskaitos, organizuojamos organizacijos, bet tame, kad reigintieji nesuprasti ir nelaukdami padėkos melstus, aukotų ir kentėtų už akluosius ir atleistų tiems akliesiems jų aklumą taip, kaip jie nori, kad jiems patiems būtų atleista. Tiktai tuo būdu tėra užpilamas tas baisus plyšys, juoduoju tarp visų tų žmonių, kurie viename vieninteliame tramvajuje prieš vienas kitą sėdi, į kits kitą žiūri, kits kitą išjuokia, neapkenčia ir kits kitu stebisi — kol nebus privažiauta paskutinioji stotis ir kol visi neišbėgios į priešingas puses.

#### 4. NAUZIKAJA.

Vienas pirklys pasikvietė pas save į namus savo neseniai sutiktą, toli keliavusį draugą, kad jis jam čia namų ramybėje ištisą dieną pasakotų apie savo kelionę ir kad kartu su juo galėtų aptarti bendrus planus. Apie svečią buvo kalbama, kad jis esąs „pilnas“ vyras, išbandytas tūkstančių sunkenybių, nepalenkiamos valios, linkęs viešpatauti ir vadovauti, pašauktas dideliems žygiams. Prie stalo prieš jį atsisėdo namų šeimininko dvidešimties metų dukrelė, išaugusi be motinos našlaitė, ir jos sužieduotinis. Jau pirmi jo žodžiai, jo metalinio balso skambėjimas, drąsi jo kalbančio veido išraiška trenkė į pačias slapčiausias jos širdies gilumas; ji nusigando pati savęs, nusigando to pasirodžiuo neatsparumo ir tos staiga augančios aistros galingumo. „Tai mano likimas“, sušneko jos viduj pilnas baimės, bet ir palaimos balsas; turtinga jos moteriškoji prigimtis susikaupė pati savy ir leido save pajusti akivaizdoj šaunaus, subrendusio ir stipraus vyro, kokį ji matė besėdinčiame prieš ją svetyje. Jos sužieduotinio žodžiai jai skambėjo kaip koraluiko čirškimus iš alyvų krūmo, tuo tarpu ją sužavėjusio vyro balsas pripildė jos sielą maloniais vargonų tonais. Iš suliepsnojusios mergaitės akyse ugnies

svečias suprato, kas įvyko. Jis buvo sužavėtas savo pasisekimu ir juo susidomėjusios mergaitės tyra meile, kaskart rodėsi vis daugiau patenkintas, o visi čia buvusieji tikėjo jo nuoširdumu ir tikrai juo džiaugėsi.

Po pietų išėjo į sodą, ir čia svečias surado progos pakalbėti su mergaite; jis kalbėjo paprastais sakiniais, bet pilnais riteriško švelnumo ir klusnumo; ji atsakinėjo jam taip pat, rodos, nieko nesakančiais sakiniais, bet iš jų buvo galima išskaityti šaukimą: „mano pone, mano vyre, mano Dieve!“ Svečias pažiūrėjo į sužieduotinį ir pagalvojo: ką gali jis suprasti apie tą puikų žemės žiedą? Ką tokiam filisteriui reiškia moteris? O, kaip skleidžia ji šakas, kaip ji eina, kokia laisvės ir susivaldymo misterija! O tie jos besijuokia žodžiai, lyg lekiančių į dangų baltų karvelių būrys, tas jos pilnas gyvybės gerumas, tas jos lengvumas, lyg ji būtų laisva nuo visų žemės sunkumų! Jos altu kalbėjo į jį nepasiekiamos moters širdies jėga, senovės pasaka amžinai gyva prigimtis. Jį apėmė tokia meilė, prieš kurios kaitrą ir didybę visiškai gęsta praeitis ir dabartis, pašaukimas ir ambicija. Toji aplinkybė, kad vyras ir moteris linksta į vienas kitą ir vienas kitame paskęsta, pamiršdami visą pasaulį ir patys save, leido jam suprasti, kad tai nėra vien tik stebuklingai sutvarkytos prigimties galingas įvykis, bet kad čia yra aukščiausiojo žmonių visuomeniškumo, asmeniškumų nugalėjimo ir stipriausių priešingybių pilnos vienybės pagrindas. Tas sustiprinto gyvenimo pajautimas sutraukė jo sieloj visus raikščius, kurie jungė prabėgusias valandas su amžinomis taisyklėmis ir įstatymais, ir jo balse bei akyse staiga buvo galima išskaityti tokį didelį jai klusnumą, kad mergaitė išbalo ir su baime iš džiaugsmo jautė, kad išdavė savo jausmus...

Kada vėl visi kartu susėdo, namų šeimininkas paklausė savo svečią apie jo žmonos sveikatą. „Mano žmona, — atsakė jis — vis negali galutinai pasveikti, nes neturi tikros globos, o mano kelionės suėdė man daug pinigų“. Išgirdus žodžius „mano žmona“, mergaitė pabudo, lyg iš kokio užburto miego, atsikėlė nuo stalo ir nepastebimai nuėjo į savo kambarį. Ten ji puolė ant lovos, įkniaubė galvą į pagalvius ir, pradėjo verkti dėl tos savo jaunos nelaimingos aistros. Kada ji pakėlė galvą, jau buvo va-

karas; pro langą į kambarį veržėsi paskutiniai vakaro saulėlydžiai, o jai rodėsi aplinkui ant sienų esą kažkokį geltoni, perkreipti velnių snukiai, kurie šaukė: žmona turi mirti, ji turi mirti., mirti turi ji, šalin su ja iš šito gyvenimo!

Tuo pačiu laiku mergaitės sieloj įvyko gilus persilaužimas. Visoj jos paskutinių valandų pergyvenimų šviesoje ji aiškiai suprato, kad jos viduj yra du skirtingi pasauliai: vienas, tai negailastinga aistros prigimtoji jėga, kuri kartu myli ir neapkenčia, yra švelni ir žiauri, priglaudžia ir atstumia, sujungia ir suplėšo, ir kitas, tai aukščiausia sielos meilės jėga, kuri negali būti pasotinta vien tik šiuo pasauliu ir kurios paskyrimas yra peraugti žemiškų siekimų pasaulį ir sutapti su aukščiausiu sielos gyvenimu ir gėriu. Dabar ji pajautė, kad tik be atodairos atsidadusi ano aukščiausiojo gėrio ir iš jo kylančio doros įstatymo tarnybai, moteris gali būti savęs valdytoja ir įgauti stipriausios galios ant savęs ir ant gyvenimo — ir kad moteris pirmiau turi tapti motina dvasine prasme, ir tos motinystės akimis žiūrėdama turi suprasti ir pašventinti visas moralines gyvenimo taisykles, negu savo ir kitų laimei įžengs į prigimtąją meilės ir motinystės sritį. Mergaitė pastebėjo taip pat, kaip lengvai anoji aukštesnioji meilės jėga gali būti pagauta žemiškų aistrų ir jų suviliota, jeigu ji nuolat nebus apšviečiama iš aukščiau ir tos šviesos vadovaujama. Juk ir jos pačios jaunoj širdy amžinojo gyvenimo sielos aistra susiliejo su žemiškojo gyvenimo prigimties aistra taip, kad amžinasis gyvenimas visai užgeso, o paliko tik kietas prigimties šauksmas, reikalaujantis savo teisių. Kada ji galvojo apie tai, kas įvyko, ir apie tai, kaip ji turi rūpintis, savo moteriškųjų jausmų nuskaidrinimu ir sustiprinimu, kad daugiau niekad nepamestų išvidinės pusiausviros ir nesueitų į konfliktą su savo galiausia moteriška sąžine, ji staiga, prisiminė šiuos Mykolo Angelo žodžius: „ne teplojimo ir ne skoptavimo trokšta mano siela, bet Dievo meilės, kuri nuo kryžiaus tiesia į mus savo rankas“. Visa tai, kas yra už tos aukščiausios meilės ir kas jai prieštaraudamas nori patraukti prie savęs mūsų širdį, dabar jai atrodė kažkokia bespalvė šmėkla; jos moteriškosios prigimties gilumoj pražydo meilė anai kenčiančiai moteriškei, kurią ji norėjo pirmiau pašalinti iš šio pasaulio; kartu su ja pasijuto netekusi visko, kas gyvenime vadinasi namais, garbe, pasitikėjimu.

ištikimybe; drebančiomis lūpomis pasižadėjo pakviesti tą moterį į savo tėvo namus, ją sarginti ir tuo sunkiu darbu išpirkti savo klaidą.

Kada joje laimėjo šitas nutarimas, per vieną naktį ji su-brendo ne pagal savo amžių ir staiga pamatė, tą vyriškį, kuriam ji neseniai meldėsi, visai kitoj šviesoje. Prisiminė visus jo žodžius ir veido išraišką ir pastebėjo, kad už jų slepiasi visai nesubrendusi, nesutvarkyta ir nevyriška siela; ji pati negalėjo suprasti, kokių būdu ji taip neprotingai galėjo pasiduoti išviršinių požiūmių suviliota. Vietoj rimto, riteriško ir save valdyti mokančio vyro, ji pamatė vyrą be charakterio, kuris savo jausmus moteriai paverčia avantiūra ir kuriam viskas virsta žaislu, jeigu reikia kitai lyčiai padaryti įspūdį ir pasigėrėti nugalėtojo savi-meile. Su didele gėda atsiminė tą trumpą valandą, kurią išbuvo vienu du sode, ir tą jo akių išraišką, kada jis paėmė ją už rankos taip, lyg norėtų su ja kartu įsėsti į aistrų laivą ir išplaukti į atvirą jūrą, neatsižvelgiant į nieką, kas palieka užpakaly. Ji išsigando to neriboto lengvabūdiškumo, su kuriuo tas, iš pažiūros atrodantis galįs susivaldyti, taip stipriai žengias, toks riteriškas, geležiniu balsu ir tvirto proto vyras galėjo taip be pasipriešinimo pasiduoti savo aistroms, vietoj to, kad nė minutės nenustotų būti savęs vadovu, nepamestų vyriško elgesio ir nepamirštų apie šventą savo pareigą ir atsakomybę. Kada ji apie visa tai galvojo ir prisiminė visus tuos įspūdžius, kurie padėjo jai suprasti išvidinį vyro gyvenimą, ji priėjo išvados, kad ne pasaulietiškas didvyriškumas, bet besiaukojąs Kristus gali išauklėti tikrąjį vyriškį, kuris kiekvieną valandą elgtųsi ir kalbėtų pavyzdinčiai, ir kurį gera moteris galėtų taip mylėti ir gerbti, kaip to nori savo sieloje ir kaip jį turi gerbti ir mylėti, jeigu kaip moteris ir motina nenori išsigimti savo kūnu ir dvasia. Tas svečias neabejojamai buvo apdovanotas didelėmis valios ir širdies dovanomis, ir tai jai rodėsi dar baisiau, kad tokia siela nebuvo pasidavusi Dievui ir nesaugojo gyvenime nelaužomų Dievo įsakymų, bet pasidavė kiekvienam laukiniam geismui, nežiūrint to, iš kur jis ateitų. Argi taip jau turi būti, klausė ji savęs, kad didieji išorinio gyvenimo vadai ir organizatoriai savo viduje būtų toki netvarkingi? Ar neturės sudužti visas išorinis pasaulis, jeigu išvidiniam pasauly viešpataus toks pakrikimas?

Suprato ji taip pat, kad Kristaus apšviesta siela tikriausiai saugoja žmogų nuo pasidavimo laukinėms ir nuolatinėms aistroms ne tiktai dėl to, kad Kristus sustiprina mūsų sąžinę, bet ir dėlto, kad tuo būdu palūžta ir pati pagundos jėga, tos šviesos spinduliuose aiškiai pasirodo dienos šviesoje toji egoistinės aistros visa elgetystė, joms pasiduodantis vyras yra išvelkamas iš visų aukščiausių savo vyriškumo pažymių, o tais keliais einanti moteris netenka tikrosios moteriškosios didybės! Kas yra tikrai krikštytas Kristuje, tas ir iš meilės reikalauja ko nors aukštesnio ir greitai nusivilia, jeigu meilės vardu nori ant jo gauti viršų tik akla ir kurčia prigimtis.

Kada kitą rytą svečias rengėsi išvažiuoti ir ieškojo progos su ja susitikti, kad išgautų iš jos gilesnio pritarimo žodį, tada ji atsistojo prieš jį su giedriu veidu ir išdidžia mina ir prašė atsiųsti į jos namus savo sergančią žmoną. Kol jis pamažu suprato, ką tai turėtų reikšti, jis dar gėrėjosi tuo giliai pagaunančiu grožiu, kuris spindėjo iš jos veido; tas vaizdas vėl sužadino jame skaudų ilgesį jai, jau prarastai ir kartu kažkam be galo aukštam, kieno ji iš jo buvo išplėšta ir kas jam uždraudė toliau pakelti į ją akis. Tą valandą ir jis suprato, kad aukščiausias gyvenimas pasireiškia ne vyro ir moters sandoroj, bet žmogaus sielos ir Kristaus sandoroj, ir tik ta prasme palaiminta meilė gali iškelti aikštėn visus paslėptus žmogaus širdies stebuklus. Ar nugalėjusi mirtį meilė atėjo ne nuo Golgotos? Ar ne ten gyvenimas išsivadavo nuo mirties, surasdamas giliausią savo įstatymą? Ar ne dangiškos meilės dėka sužinojo žmogus apie meilę, kurioje tyra pasiaukojimo dvasia triumfuoja, ant savęs ieškojimo kūrinį. Ar siela neturi pirmiau meilės mokyti iš kryžiaus, negu taps subrendusia tikrajai meilės laimei?

Su taip apšviesta siela išvažiavo svečias į gyvenimą, o mergaitė grįžo į namus, dabar jau nesijausdama esanti našlaitė; dabar jai davė patarimus ir saugojo anoji aukštesnioji meilė? Jėga, kuriai ji paaukojo savo širdį, kuri sukūrė jos namuose visai naują ugnies židinį, šventąją Dievuje sutelktos moters sielos ugnį, kurios aplinkumoj ir labiausiai netekęs ramybės klajoklis pamiršta šio pasaulio gėrybes ir apsibranta su amžinosiomis.

## 5. MOTERIS KRIKŠČIONĖ.

Šios gadinės moteris seniai jautė, kad jos sielai stinga vyriškosios stiprybės, konsekvencijos ir dvasiškumo elemento. Tai pasislėpusi joje anima Christiana trokšta vispusiškai išsivystyti, išsivaduoti iš lyties būtybės siaurumo, ir stūmė ją sukilti prieš jos auklėjimo ir mokslo vienašališkumą. Bet šios gadinės moteris, pasidavusi tam reikalavimui ir tam jausmui, įsipainiojo į nesuskaitomas klaidas. Ji tikėjosi būsianti vyrui draugė, kad jis gerbtų ją kaip sau lygią — o kaip reikia, ji tapo nei šis, nei tas, pusžmogis, stingąs visumos, kuri viena tėra gerbiama ir viena tepagamina lygybę. Ji tikėjosi įsiskverbsianti į vyrų profesijas, norėdama išgauti lygių teisių — o kaip reikia, vyrų profesijos įsiskverbė į moterų pasaulį ir visiškai pavergė moterį vyriškieji auklėjimo ir darbo metodai. Šios gadinės moteris nukeliavo į politiką, norėdama ten naudotis savo balso teise — o kaip reikia, gyvenimo aistrų masės ji dar stipriau, negu vyras, yra išmesta iš pusiausviros ir kultūra neteko jėgos, veikiančios prieš sielų žiaurinimą per politiką.

Ir krikščionybė kovoja už moters lygybę, už lyčių vienšališkumo išlyginimą, bet visai kitokiu būdu, negu kad tai bando daryti bejėgiškai aplink save besičiupinėjās, ir iš vieno vienšališkumo į antrą puolās šios gadinės žmogus. Krikščionybė apkrečia kiekvieną lytį antrosios gerosiomis savybėmis, bet taip, kad ypatumas ir ypatingi gabumai nėra naikinami, bet gilinami ir stiprinami. Krikščionybė pažadino vyro sieloje amžinai moteriškąjį užuojautos elementą ir tuo būdu sukūrė riteriškumą, kurs,, sudraudęs vyrą didžiąja meilės disciplina, padarė jį dar vyriškesnį. Krikščionybė pažadino moters sieloje amžinai vyriškąjį elementą ne vyrmoterei sukurti, bet priduoti moteriai vyriškos drąsos būti visai kitokia, negu vyras, kaip ir Šv. Augustinas kad sako apie savo motiną: „Rodos, švelni moteriškė, bet vyriška savo tikėjimu“. Krikščionybė sujungė savęs atsižadėjimą ir tvirtą savo „aš“ nusistatymą visai nauju būdu — ne vieną silpnindama kitu, bet įnešdama į savęs atsižadėjimą nepalenkiamo tvirtumo dvasios ir tuo būdu gamindama nepajudinamo savęs atsižadėjimo. Ji įnešė į meilę heroizmą, kurs lig šiol teveikė mūsų lauke, ir tuo būdu sukūrė herojiškąją meilę; ji surišo visų stip-

riausiąjį su tuo, kas visų švelniausias, ji suvienijo meilę su pasaulį apgalinčia valia ir tuo būdu pagimdė pasauly apgalinčią meilę. Iš tų lig šiol atsiskyrusių savybių išaugo tie didieji moterų charakteriai, tos kankinės, kurios ėjo spinduliuodamos tvirtybe mirti. Krikščionių moterų kankinių žingsnyje skamba geležinis romėnų legionų žingsnis. Čia švelnių švelniausias dalykas apsijuosę su niekinančiu mirtį nuosakumu ir tvirtumu.

Šito krikščionybės nudurbojo darbo ir ji nušviečiančio moters idealo žvilgsniu turime spręsti apie, ysis moters uždavinius. Moteris lygi vyrui tėra tuomet, kai ji prieš vyriškosios energijos pasaulį stato tobulosios meilės pasaulį. Tai nereiškia moters sielos ir moters gyvenimo susiaurinimą, tai tereiškia pastatymą aiškaus tikslo, kuriuo remdamos moteris galėtų pajungti sau tarnauti visas auklėjimo priemones ir plačiai veikti, neprarasdama pačios savęs.

Vyras yra technikos ir politikos organizatorius, moteris turi *dvasinti* organizaciją, švelniausiai rišti žmogų su žmogumi, mokyti aukščiausiojo meno — įsimąstyti j tai, kas yra svetima; ji turi įkvėpti „namų dvasios“, kur tyli „aš“ dievinimas, kur vietoj ardančių gyvenimą jėgų veiktų palaimintosios jėgos, nešančios taiką. Dėlto vyriausias ir svarbiausias moters pašaukimas yra tobulinti savo meilę. Jei tas pašaukimas nėra vykdomas, visas moters profesinis darbas tėra numirėlių šokis ir žmonių kultūra turi žūti nuo neapykantos.

## Šeštasis skyrius

# Pažinimas savęs

### 1. NUTARIMAI IR PATARIMAI.

Tas pats žmogus, kurs nieko tiek nemylī, kiek save patį, nieko tiek nebijo, kiek pasilikti vienas su savo meilės objektu, su savo paties „aš“.

(P a s c a l i s).

„Nusižeminimas yra tikrojo krikščioniškojo subrendimo ženklas — be jo pasilieka mummyse visos mūsų ydos, paslėptos paskui tik įsivaizdavimo, kurs slepia jas nuo kitų, o labai dažnai ir nuo mūsų pačių“.

(L a R o c h e f o u c a u l d).

„Dieviškosios išminties dvasia, kuri gyvena nusižeminusiuose, visados spiria juos slėpti savo turtus ir rodyti savo ydas“.

(Šv. J o n a s n u o k r y ž i a u s).

„Kodėl taip yra, kad kai kurie žmonės, nors taip dažnai priima Švenčiausiąjį Sakramentą ir yra malonėje, terodo tiek mažai vaisiaus? Čia yra kaltas štai kas: tokie žmonės nesistengia atsidėję pastebėti savo kasdieninių ydų, žiūri į jas vien snausdami, ir tuo būdu ydos stovi skersai malonės ir jos įtakos“.

(T a u l e r i s).

„Tiktai puikybė susijaudinus ir apkartus rausiasi savo klaidose. Nusižeminusioji siela, susikaupus, ramiai ir pasitikinti grįžta atgal pas Dievą“.

(F e n e l o n a s).

### 2. GIMTOJI NUODĖMĖ.

Jojimo mokykloje pirmą kartą yra mokoma šokinėti per kartį. Mokytojas aiškina mokiniui visus reikiamus ženklus ir priemones, paskui duoda ženklą joti riščia. Arklys, pastebėjęs



ko reikia, prunkšdamas ima bėgti, mokinys stengiasi pritaikinti viską, ką yra išmokęs ir atrodo tvirtai pasiryžęs priversti arkli peršokti per kartį. Bet paskutinę valandą arklys sustoja prieš kartį. „Kuinas nenori šokti!“, šaukia mokinys mokytojui. Bet tasai atsako: „Kuinas labai nori, bet tamsta nenori!“ Mokinys taria: „Bet juk aš viską padariau taip, kaip tamsta man rodei!“ „Taip, tai tiesa — sako mokytojas — bet paskutinę valandėlę tamsta visai nežymiai truktelėjai rankomis pavadį ir to tamstos pirmojo valios atšaukimo paklausė arklys“. „Argi aš tikrai taip padariau? — paklausė mokinys. „Taip, tamsta padarei, bet nenusimanydamas. Tamsta, rods, norėjai šokti, bet prieš pat šuolį tamstą ūmai paėmė baimė ir pagamino kitą valią, kuri veikė prieš tamstos raginimus ir sustabdė gyvulį“. Tas apsakymėlis yra simbolis vienos giliausiųjų savęs pažinimo tiesų. Žmogus tikrai ketina kreipti ir valdyti savo kūniškąją prigimtį taip, kaip liepia sąžinė, bet paskutinę valandėlę paima viršų visai kitokia valia. Ir žmogus sako: „Prigimtis buvo stipresnė už mane, kūnas yra kaltas, materija nesiduoda priverčiama“. Iš tikrųjų gi yra visai kitaip. Prigimtis yra tikrai pasiryžus klausyti dvasios lygiai taip, kaip kad arklys noromis klauso žvalaus ir tvirto jojiko; prigimtis taip sutvarkyta, kad žemesnis ir paprastesnis gyvenimas pasiduoda aukštesniajam. Bet žmogaus siela, užuot griežtai, pasiryžus ir susikaupus atstovautų dvasios dėsni prieš prigimtį, slaptomis įsivagia per prigimtį. Ir tas sielos gilumoje įvykęs išdavimas, duoda viršų prigimties valiai. Taigi blogio buveinė yra ne prigimtyje, bet pačioje sieloje. Arklys labai nori, bet jojikas nenori, jo norėjimas yra suskilęs. Tai pajunta prigimtis ir tai griauną Dievo įsakytąjį jai paklusnumą. Dėlto klystame sakydami: „Jam tenka sunkiai kovoti su savo prigimtim“. Iš tikrųjų reiktų pasakyti: „Jis dabar nėra nenori tikrai kovoti su savo prigimtim, jis dar žaidžia su visokiomis becharakterybėmis, jis tebeleiko pagundą saldžioje artumoje, rods, jis nori aukštyn, bet nori taip pat ir žemyn — nėra griežto pasiryžimo. Čia pasirodo tas suskilimas, kurį Šv. Augustinas vadino „žmogaus valios liga“.

Ta dvejopa, suskilusi valia nėra išimtinioji būklė, tai yra kiekvieno nepasiliuosavusio žmogaus būklė. Juk jau Euripido Fedra sako: „Gyvenimas yra sėte prisėtas smailių uolų ir kaip tik

pas tas uolas traukia mus paslaptingas palinkimas“. O Ovidijaus Medea prisipažįsta: „Matau geresnį dalyką ir sutinku su^ juo, tačiau traukia neatsispiriamai mane prie žemesniojo“. Taip pagonių pasaulis artinosi prie Šv. Povilo išpažinimo: „Darau ne gerą, kurio noriu, bet darau blogą, kurio neapkenčiu“. Kas giliai pažinęs save patikrins tai, kas aukščiau pasakyta, tas supras mokslą apie gimtosios nuodėmės pasėkas. Ne materiale prigimtim pasireiškia gimtosios nuodėmės veikimas mumyse, bet tuo, kad siela klaidingai elgiasi su ta prigimtim. Užuoť užmetus prigimčiai dvasios įstatymą, siela tirpsta instinktų pasaulyje, visiškai praranda pati save to pasaulio reikaluose, atiduoda jam visas savo jėgas ir visus gabumus. Tame giliašakniame, mįslingame sielos palinkime kristi žemyn krikščionybė mato paveldėtą paseką pirmojo žmogaus puolimo nuo Dievo. Šitą paslaptį aiškiau nujausime paklausę savęs: ar nėra kitą sykį buvusi tokia, žmogaus būklė, kada siela dar nebuvo paklydusi prigimties šuntakiuose, kada Dievo nustatytosios žmogaus gyvenimui tvarkos jausmas vedė ją lygiai taip neklaidingai, kaip kad gyvuli veda instinktas? Ir ar praradimas tos pusiausvros ir žmogaus netekimas pirmutinės malonės nėra sielos istorijoje didžiausias įvykis, kurio svarba ir visos pasėkos buvo baisiai giliai jaučiamos ir turėjo nustelbti visus kitus įvykius? Ką gi žinome mes, technikos laikotarpio negyvėliai žmonės, apie seniausius patyrimus žemėj prižadintosios žmogaus sielos?

### 3. RAITELIS IR JO ARKLYS.

Vienas kapitonas Strasburge turėjo išmintingą, bet labai nervingą arklį, kuris kiekvieną kartą baidėsi ir sukosi atgal, kai tik pamatydavo tramvajų. Atsitiko taip, kad kapitonas turėjo ke-turioms savaitėms išvažiuoti; arklį jodinėti paliko jaunesniam karininkui. Šis be jokių sunkumų prajodavo su tuo arkliu pro tramvajų. Vieną vakarą paklausė jį raitelių viršila : „ką tamsta p. leitenante padarei, kad arklys nesibaido pamatęs tramvajų? kapitonui tai nesiseka“. Karininkas buvo nustebintas sužinojęs, kad arklys iki šiol baidydavosi. Kitą dieną ir jam nebeprisisekė prajoti pro tramvajų. Vieno įsivaizdavimo, kad „kapitonui ne-

siseka“, užteko, sugriauti jo nervų ir jo sėdėjimo ramumui ir tikrumui ir susilpninti jo valios nusistatymui ir tos valios perdavimui.

Jeigu jau arklys taip atjaučia slapčiausią žmogaus valios būvį, tai ką jau besakyti apie mūsų kūną ir pačią nervų sistemą. Mūsų kūniškoji prigimtis tuojau pastebi, ar mūsų sieloj yra toji dvasinė ir moralinė jėga, kuri pastoviai rodo kryptį rodantį tikslą, arba žmogus abejojamai klausia: „kas yra teisybė?“ ir jame randasi tas jį paraližuojantis įsivaizdavimas: „kapitonui tai nesiseka padaryti“, t. y. kad ir kiti, aukščiau stovintieji, gyvuliškųjų norų nesugebėjo palenkti dvasinių norų įtakon. Mūsų pačių įsitikinimų silpnumas ar stiprumas ir svetimas pavyzdys geram ar blogam turi lemiamos įtakos sėkmingam aukštųjų norų veikimui kūniškajai prigimčiai. Kada išvidinis sielos apsisprendimas Dievo link yra toks tvirtas ir pastovus, kad nei žmonės, nei liūtai neturi jam jokios įtakos, tada ir Dievo sutverta kūniškoji prigimtis tampa klusnia; o kada aukštesnioji valia, savimi pakankamai nepasitikėdama, supasuoja, o juo labiau, jeigu mūsų sąmonėj pasirodys nors mažiausias tokio valios supasavimo galimumas, tada ir prigimtis atsisakys pasiduoti valios įsakymams. Tas atsitikimas, kad Jėzus Kristus nutildė jūrą, nors yra stebuklas, tačiau savaime suprantamas; priešingas atsitikimas būtų ir nesuprantamas ir nenatūralus.

Šių laikų žmonių valios neatsparumas savo žemųjų palinkimų atžvilgiu glūdi tame, kad žmoguje sudužo tikėjimas dvasiniu pasauliu. Žmogus nebeturi savo sieloj to kilnaus ir pirmyn stumiančio „consumatum est“, jis bevaizduoja tik nugalėtąjį. „Ponui kapitonui nesiseka“ — šit kuo maitinama šiandien žmogaus valia — iš čia ir priešinimasis kiekvienai pastangai, veikiančiai prieš kūną ir pasaulį. „Aš jums daviau pavyzdį“ — pasakė Kristus.

#### 4. ŠVARA.

Kaip labai tu rūpinies tuo, kad tavo nagai būtų balti kaip sniegas, kaip aukštai visa tavo savijauta yra sujungta su tavo išoriniu švarumu ir kaip toli tu nuo klausimo: ar savo viduj aš taip pat švarus?

Niekas mūsų nėra visai švarus. Klausimas yra tik tas, koks mūsų santykis su tais išvidiniais nešvarumais, ką apie juos žinome, kaip smarkiai jie mus degina.

Senovės Romoj buvo daug vietų, kuriose kaltomis besijaudamos sielos švarindavosi; anų laikų sugadintas pasaulis žinojo savo sugedimą ir tame žinojime buvo daug daugiau pagarbos Kristui, negu šių laikų krikščioniškai išauklėtuose žmonėse, kurie vartoja, tiesa, muilo daug daugiau, negu visi praėję šimtmečiai kartu, tačiau apie savo išvidinius nešvarumus nežino ir tenori žinoti daug mažiau, negu visais laikais prieš juos.

Kur rasite šiandien žmogų, kuris savo paklydimų keliu beeidamas staiga pamatytų Kristų ir išgirstų Jo galingą „Quo vadis?“ Kur rasite žmogų, kuris tikrai gėdytųsi slapčiausių savo minčių, kuris kankintųsi dėl kiekvieno pasakyto šiurkštaus žodžio, dėl kiekvieno iš jo lūpų išstrukusio užgaunančio ir kalto juoko, dėl neteisingo, savo interesams reikalingo parodymo? Kas kenčia dėl žiaurumo ir neteisybės, kurios yra žmonių gyvenimo apyvartoj? Kas pats pamato savy tokias dėmes ir nekenčia pats savęs, apie ką prisimena savo knygoj Tomas Kempietis?

Kiekvienas mūsų nori būti patenkintas pats savimi, o nekęsti kitų, kurių dėmės mus pykina ir daro nemalonumų — o neapkęsti pačių savęs, norėti sau išlupti akis, kaip tai padarė karalius Zolipas, į savo veiksmus pažiūrėti apšviestus juos visai nauja, negu ikišiol, šviesa, iškelti iš išdidumo rūmų ir nuodėmės kambarių — tas šių laikų žmogui atrodo kvailybė ir nesąmonė. Bet Dievas neleidžia juoktis iš savęs.

## 5. SAŽINĖ.

Ištisą dieną tu smarkiai gyneisi neesąs kaltas dėl vieno sunkaus susipykimo, vis tematydamas priešingosios pusės nuodėmes ir klaidas. Naktį tarp pirmos ir antros valandos pabundi ir tau rodos, tartum Dievo atsiųstas angelas sėdi pas tavo lovą ir skverbdamasis į tavo sielą klausia: „Argi ne tu esi didžiausias kaltininkas, nors prieš žmones ir prieš teisumą ir nebūtumei kaltas? Prieš Dievą esi kaltas ir sielos gilumoj apie tai žinai labai gerai, todėl su tokiu smarkiu uolumu vis naujų įrodymų ieškai sau palengvinti. Tu žinai, kad visa tai yra tik tušti žodžiai, kad

iš tavęs išėjo maras ir kad visas tavo gynomosi menas yra bergždžias, nors ir kažin kaip didelis būtų tas išpūdis, kurį jis daro žmonėms, mėgstantiems momento laimėjimus. Tavyje yra tikra nuodėmės buveinė, tavo išvidinis sužiauėjimas, tavo blogos mintys ir blogi planai išpančiojo kitų demonus ir nusilpnino gesnesnius norus kitose sielose. Tu tai žinai, taip, tu žinai, tačiau apgaudinėjai save ir pasaulį, nurodydamas kitų apčiuopiamus darbus, o uždengdamas nematomą ir neapčiuopiamą sugedimo versmę, iš kurios viskas išėjo. Ar ne viskas kilo iš tavo puikybės, iš tavo apsvaigimo pasisekimu, iš tavo niekšiško pripažinimo žemesniųjų gyvenimo galių? Ką pasėjai, tai ir nupjovėi!

Apie visa tai angelas tau šnibžda nakties tyloje, toli nuo tavo priešininkų riksmo, bet akivaizdoje viso to neriboto žmonių barnių bjaurumo. Tuomet iš savo sielos gelmių tu šnibždi: „Taip, taip yra“. Ir tu pamatai, kad tas tavo susipratimas, nemaž neduodamas priešams galios ant tavęs, greičiau atėmė iš jų rankų visus ginklus, nes tą naktį tapai kitas, senasis žmogus pabėgo nuo tavęs lyg blogas sapnas, pasiimdamas su savim visą neapykantą, kurią jis buvo prieš tai sukėlęs.

## 6. IŠDAVIMAS.

Baisiai skamba žodis „išdavimas“: jame yra pasislėpęs bedugnės nusiminimas. Matai pajūryje rūmus aptvertus milžiniškais bokštais ir mūrais. Ūmai atsiveria durys, švilpdama atūžusi vėtra pučia visus žiburius, atidaro lig galo visas duris, paskui užtrenkia atgal — sunkiai ir žiauriai žingsniuoja išdavimas lig pat paskutiniojo kambario. „Išdavė“ gaudžia vyrų balsai, „išdavė“ skamba žvarbiai moterų balsai. O ryto metą saulė temato rūkstančius griuvėsius, pas juos linguoja kiparisai, gieda paukščiai ir vienodai uždamos bangos rieda ant išvagotų krantų. Ką žino gamta apie ištikimybę ir išdavimą? Bet žmogui ištikimybė yra vienintelė tėviškė šioje žemėje. Išdavimas yra visų židinių užgesinimas, visų dangaus žiburių užtemdymas — išdavimas yra naktis, ledas ir mirtis.

Kas gi galėtų jį apkęsti, kai jis piktai juokdamasis, naikindamas, žudydamas ir degindamas įsiveržia į gyvenimą? Tačiau, kiek išdavimo pradų nešiojame savo sieloje, visai to nenorėdami

ir apie tai nenusimanydami! „Viešpatie, ar aš, ar aš, ar aš...?“ — klausia baisėdamies mokiniai pro kits kitą, Kristui tarus žodžius: „Vienas iš jūsų mane išduos!“ Nė vienas nepasitiki savim visiškai — išdavimas atrodo esąs giliai įgimtas likimas, slėgias žmogaus sielą. Ir niekas mūsų negali jaustis esąs be nuodėmės, išgirdęs anglų generolo Gordono gailių apkaltinimą: „žmogus savo esmėje yra išdavikas“. Ką tai reiškia, ir kame tūni tas mūsų paslaptingas dalyvavimas išdavimo prakeikime?

Gaujos instinktas žmoguje yra čia kaltas, kad taip menkai tetarpsta ištikimybė. Kas šia valandą yra aplink mus, tas turi galios ant mūsų sielos. Tai yra čia pat esančiųjų diktatūra. Deja tiems, kurių čia nėra! „Aš nepažįstu to žmogaus“. Jo reikalavimai ir jo teisės yra aukojami pramogai, žmonių baimei, bailiam taikinimuisi. Čia regimieji dalykai apgali neregimuosius.

Nėra aukštesnės mokyklos charakteriui lavinti, kaip kovoti su išdaviku pačiame savyje, jautrinti sąžinę, kad ji numanytų kaip reikia elgtis, jei norime būti tikrai ištikimi. Ką reikia užtylėti, ką pasakyti, kiek rūpintis nematomaisiais, kaip būti drašiams su matomaisiais, kiek kovoti su troškimu visiems patikti, su noru draugautis su kiekvienu — trumpai sakant, kaip reikia vaduotis iš žmonių draugijos tironystės!

## 7. SAŽINĖS TYRIMAS.

Didelis pavojus laukia kiekvieną, kurs Kristui betarnaudamas, stengias įnešti į žmonių gyvenimą aukščiausių reikalavimų ir tiesų ir štai gauna patirti žmonių neapykantos. Jis įkalbinėja sau, kad tamsybę jį atmeta dėlto, kad jis neša skaisčiausiąją šviesą, kad sielos užsidaro jam dėlto, kad žmonės myli dievaičius. Jis nemato, kiek tamsybės yra įmaišyta į mūsų šviesiausias mintis, kiek pasislėpusio egoizmo už gerumo, kiek putlumo už energijos, ir, rasit, kaip tik dėlto mums nesiseka apaštalauti, kad skaisčiausioji šviesa yra užtemdyta žemiško kietumo, didžiavimosi ir žemiškos aistros. Juk senai yra žinoma, kad žmogus, skelbdamas aukštesnius dalykus, pranašumą to idealo, kurio vardu jis kalba, nemaž nenusimanydamas pakelia ant savo silpno asmens, visai nepamąsto, kiek; nešvarių jausmų yra mummyse, kurie tik laukia geros progos aukštu vardu prisi-

denęę įsilauęti į mūšų ųodęius ir darbus. O tokios progos yra visur, kur sutinkame ųmonių iškrypimą ir suęžiaurėjimą, užmirędami, kad niekas nepadaro ųmogaus tokiu blogu, kaip uoli kova su blogybe. Mat, svetimas nuodėmingumas ųadina dar gerai neišmokusiose save tyrinėti sielose tam tikrų instinktų patrempimo ir išstūmimo instinktų — palaikai, kilę iš mūšų tolimiausios praities. Ir taip darydamas, trempėjas ir stūmėjas turi ramiausią sąęinę, nes juk jis tariasi esąs palaimintas Dievo valios vykdytojas ir nenusimano „kieno dvasios esąs“. Iš tikro, naujos, Kristaus nurodytos paęžiūros į kaltę kovotojas už gerą nemaęiau yra reikalingas, negu kaltės ir klaidos atstovas!

## 8. PATIES SAVĘS PRIPILDYTAS.

ųodęiai: lengviau kupranugariui išlęsti pro adatos skylę, negu turtuoliui įeiti į dangaus karalystę — ypatingu būdu tinka ir tam, kas yra pertekęs pasisekimo. „Remplis de soi mēmė“ — vadina prancūzas tą labai paplitusią rūšį ųmonių, kurie yra taip pilni savo paęių buvimo ir veikimo, kad nėraę nejstengia klausytis, kai kas nors pasakoja apie dalykus, nesirišančius su jų garbės troškimu ir jų reikalais. Tų ųmonių tarpe sekmingieji, gabieji, veiklieji tvirtavaliai yra, daęniausiai labiausiai sukietėję. Išięiūrėkime tokį ųmogų, apsvaigintą išitikinimo, kad jis svarbus, mylimas, nepavaduojamas, stebėkime, kaip maęžai širdies ir dėmesio jis terodo maęžiems ųmonėms, kaip maęžai ųmoniškumo uždusus besidarbuojant ųmonijos labui, kaip maęžai švelnumo ir įsigilinimo į kitus — tuomet suprantame seną pasakymą, kad Dievo Motina verkianti dėl sėkmingųjų. Nes, be abejo, tai liūdnesiaia ųmonijos likime, kad kaip tik vertingiausi gabumai ir jėgos labiausiai stumia savo savininkus veiklumo karętyje prarasti tai, kas svarbiausia, ir nėraę nebenujauti to, ką jie yra praradę — būtent, meilės akis menkiausiam gyvam ųmogui ant jų kelio, ųmogus, kuriam viskas sekas, niekuomet nenumano to, ką jaučia apgalėtieji, sukliudytieji, negabieji, paklydusieji ir nusivylusieji, kaip sunku jiems rasti savo gyvenimo prasmę, savo ambicijai paguodos, savo neturtui atsverti kokios nors vertybės. Neęzinodamas viso to pasaulio, sėkmingasis ųmogus nuolat nusikalsta tiems maęžiesiems, nesekmin-

giesiems ir nieko nepešusiesiems, bemintiškai elgdamasis didina, jų gaižumą ir neatsargiai kalbėdamas vis iš naujo marina jų pasitikėjimą savim. Rodos, koktus yra žmonių barbariškumo išsi-veržimas kare, bet nemažiau koktus yra pasislėpęs žiaurumas gerbiamųjų, visur pirmąją vietą turinčiųjų žmonių, kurie nė stebėte nepastebi menkų iš pažiūros artimųjų ir taip yra papratę tik save patį visados statyti į pryšakį, kad visas geraširdystės pasaulis, kuris liepia mums kitus stumti pirmojon vieton ir įbaugintuosius traukti į šviesą, yra tiems vargšams turtuoliams nežinomoji šalis.

Kaip giliai mes dar tebesame įstrigę į pagonystę, aiškiausiai parodo tas pirmutinių pasaulyje elgimasis su nieko nepešusiais. Kad tie aukštieji ponai pažiūrėtų į save pačius ir į ūksmėje pasilikusiuosius Kristaus žvilgsniu, jie suprastų, kiek aukščiau dangaus laipsnių eilėje stovi tie nežibantieji už visus dienos pasisekimo švyturius, ir kad jie tuomet tegali atpirkti savo svarbumo prakeikimą, jei tikrai ir širdingai nusižeminę paprastą žmogų stato aukštai viršum pačių savęs ir tą pažinimą ryškiai, rodo visais savo darbais, judesiais ir žodžiais.

## 9. GELBĖTOJAS IR JO PUOLIMAS.

Kas rūpinas puolusiais žmonėmis, tam lengva pamąstyti: „Jis yra puolęs, o aš esu tvirtai stovįs, kurs ištiesęs ranką kelia. Tarp jo ir manęs yra visas pasaulis“. Kas taip mano, tas neturi iš savo darbo jokio gilesnio pelno. Kol nepripažinsime turį žmogišką ryšį su puolusiu, tol visi tie santykiai neduoda mums nieko gero. Bet koks gi yra tas ryšys, kurį reikia mums pažinti? Argi galų gale visados nepasilieka tas skirtumas, kad mes saugiai stovime, o jis puolė? Ar tai reikia užmiršti? Žinoma, ne. Bet juk puolimų esti įvairių rūšių. Ar negali taip būti, kad puolęs žmogus jau vėl kyla, nusimanydamas esąs puolęs, pasijutęs gulįs ant žemės, sulaužęs sąnarius ir štai dabar jam labai ilgu vienybės ir šventumo, tuo tarpu gal aš, visai nenusimanydamas, jau esu pradėjęs baisiai pulti ir tas puolimas juoba pavojingas, nes mano puolimui esant ne tiek regimam ir jaučiamam, kaip kito puolimas, aš nieko apie jį nežinau?



Žmogus krinta nuo laiptų ir sulaužo abidvi kojas. Aš nešu jį pas gydytoją. „Sunkus kritimas“ — sako tasai — bet po aštuonių savaitių jis vėl vaikščios“. O man ima augti mažas skaudulėlis, tiktai raudona dėmelė. Visai jo nepaisau, leidžiu augti, juo nesirūpinu, nesuprasdamas, kas čia tikrai yra — ir po aštuonių savaitių mirštu. Pjauti buvo jau pervėlu.

Kažkas klastoja parašą ir patenka į kalėjimą. Aš lankau jį, norėdamas atversti. Aš jaučiuos esąs gelbėtojas ir grynas; jis yra suterštas. Bet rasiu kitoje srityje aš esu daug aršesnis klastotojas, rasiu apgaulinėjau save patį ir meluoju sau pačiam — bet nieko nenusimanau, nes niekas manęs neareštuoja ir neatiduoda teismui. Jis išeina iš kalėjimo, o aš pamažu žūstu vis labyn žiaurėdamas. Dėl jo yra džiaugsmo danguje — mane Dievas stumia nuo savęs...

Susidūrus tragikai ir kaltei, visados turime mąstyti, kad rasiu — tik regimojoje srityje ir padidina — ta pati liga ėdėja išeina aikštėn, kuria mes patys sergame nenusimanydami, nes mūsų puolimas eina pirmyn neregimas, pasislėpęs po tvarkos ir švarumo skraiste. Jei to neužmirštame, tai nupuolęs gali būti mūsų gelbėtojas, gali ištiesti mums ranką, gali būti Dievo atsiųstas mus išgelbėti iš bemintiškumo, laiku apsaugoti nuo sunkiausio nupuolimo, arba pakelti tada, kai puolame giliai nuo visų pasislėpę. Tiktai tuo būdu beglobodami kitus, gelbstime save pačius, tik tuo būdu mes patys esame moraliai tiek gyvi, kad galime gaivinti kitus.

Turime gelbėti kitus, kad galėtume išgelbėti patys save — turime gelbėti patys save, kad išgelbėtume kitus.

## 10. SKOLINTAS PAIŠELIS.

Važiuodamas greituoju traukiniu, paklausiau vagono-restorano kelnerį, ar negalėtų man parduoti paišelių. Jis atsakė parduoti neturįs, bet galįs paskolinti savąjį, tačiau vakare jis jam būsiąs reikalingas. Aš prižadėjau atiduoti. Vakare, pasiekęs savo kelionės tikslą, radau savo kišenėje paskolintąjį paišelių. Greitasis traukinys dundėjo kažkur tolyn nakties tamsoje; jame važiavo žmogus, kurio pasitikėjimas buvo apviltas. Dabar traukinys bildėjo toli per tiltą, šią valandą gal kelneris minėjo

mane keikdamas; praplatinau bedugnę tarp dviejų luomų, užuot patvirtinęs parodytąjį pasitikėjimą, punktualiai gražindamas paskolintą daiktą. Tas neatšaukiamas, griausmingas apviltojo tolimas skaudžiai graužė man širdį. Ir pažįstamas vidaus balsas tarė: „Ach, kam čia galvoti apie tokius mažmožius! Kelneris pasiskolins paišelį nuo draugo ir taip pat jam neatiduos“. Bet tas balsas niekaip neįtikino manęs, priešingai, aš supratau, kokia banditų mokykla štai dabar išeis iš manęs, ir aiškių aiškiausiai nuvokiau, kokią sunkią išvidinę žalą padarome sau, taip lengvai žiūrėdami į visus tokius apsileidimus. Paišelio, kurį patys paskolinome kitam ir kurio patys esame reikalingi — tikrai neužmirštame; taigi vadinamasis užmiršinėjimas terodo tik tai, kad mums nerūpi svetimi reikalai ir teisės, mes nėmaž nesame išsiauklėję domėtis tuo, kas yra kitų, mes visados teesame pilni savo pačių sumanymų ir aktyvų; lyg tarnų būrys nepaliaujamai sukas mūsų mintys tiktai aplink mūsų pačių reikalus; vargais negalais pasiryžtame kartais pasiųsti vieną iš to būrio mandagumo dėliai pasiklausti, ką beveikia kiti...

Tiktai taip save patyrinėję tesuimame visą sunkią reikšmę žodžių: „Mylėk savo artimą kaip patį save“. „Kaip patį save“ — šituos žodžius reikia pabrėžti šimteriopai. Kaip mes save pačius saugojame, kaip akylai sau patiems darbuojamės, kaip jautriai giname savo gyvenimo sąlygas ir savo garbę — tai žinome labai gerai. Ir Kristus žinojo, tai kodėl pastatė mums tokį reikalavimą, kurs taip paprastai skamba ir yra toks nežmoniškai sunkus: visą tą meilųjį uolumą pakreipti į artimą, vadinas, į tą, kurs yra atiduotas į mūsų rankas ir kurio teisės ir reikalavimai susiduria su mūsų patogumu, mūsų egoizmu ir mūsų reikalais. Ir tai kaip tik ir yra krikščioniškojo tikėjimo kelias į išganymą: žmogus, ieškąs antžemiškojo pasaulio ir norįs dalyvauti jo laimėje, pirmiau turi nusikratyti baime dėl savęs pačio, turi rūpintis svetimu labu ir svetimu gyvenimu — tai yra pirmutinis dvasiškas išsivadavimas iš apčiuopiamojo ir regimojo pasaulio, jis atidaro sielą visiems kitiems aiškinimams. Eiti paskui Betlėjaus žvaigždę, tai reiškia pirmų pirmiausia — pabėgti nuo rūpinimosi savo paties nauda ir siųsti rūpestingas mintis į svetimus butus. Bet kas gyvena įstrigęs į tai, kas yra jo pačio ir tariasi išmalda galįs išsipirkti, kad nereiktų jam atsižadėti savimybės ir putlumo,

ir galįs būti krikščionis ir kartu šiokiomis dienomis išdidžiai, neteisningai, nerūpestingai ir nejausdamas atgailos apsieiti su savo artimais ir teisti juos, tas dar nė jauste nenujaučia krikščioniškojo mokslo prasmės. Nes kaip yra dalykų, tiktai išmankštinto žmogaus proto tenuvokiamų, taip yra ir tokių, kuriuos tesuimatas, kas yra papratęs atsižadėti savęs. Prie tų dalykų priklauso religijos tiesos. Kas nori pakilti iš šio pasaulio į kitą, tas pirmiausia turi pereiti iš „aš“ į „tu“ — kito tilto nėra. Ir nulemia čia ne didelės aukos su visu savo pasislėpusiu stebėjimuisi pačiu savim — ne, paprasčiausias auklėjimasis ir kukliausias atsivertimas pasiskolintų paišeliu ir kitų paprasčiausių daiktų atžvilgiu teįveikia mūsų beribį savimybės naivumą ir giliai įsikerojusį svetimo patogumo, svetimų reikalų, svetimos sveikatos ir svetimų teisių negerbimą.

## 11. IŠIRUSIOS SUŽIEDOTUVĖS.

Tavo sužieduotuvės iširo — vakare tu atėjai į savo draugų būrį, kuriame nėra nė vieno tavo buvusios sužieduotinės atstovo. Čia dienos šviesoje pasirodys, ar tu esi tikras vyras, ar tik neriteriškas pilnas savimeilės silpnuolis. Ar tu čia nebosi savęs ir ginsi *ja* ar nebosi jos ir ginsi *save*? Iš to paaiškės, kas tu esi ir kokia yra tavo vertė.

## 12. PASIGYRĖLIS.

„O, kaip ji vakar tave vaikėsi! Taip pasakoja tau pažįstami po vakarykščio šokių vakaro. Tu pats gerai žinai, kad tai netiesa, kad tai klaida, kad tai būta tik kažko nepavojingo. Bet tave ima pagunda draugų tarpe pasidaryti „Vilhelmu užkariautoju“. Todėl kaip reikiant pakreipi galvą, prie jų tvirtinimų pridėti dar porą savo klaidingų pareiškimų ir savo draugų akyse tavo markė pakyla labai aukštai. Tuo tarpu savy atsiliepia geras ir ištikimas sąžinės balsas: „Gėda tau, neriteriškas pasigyrelė, kuris aukoji gerą mergaitės vardą vien dėl to, kad nori įtikti savo draugams! Ir kokių tu šunybių dar nepridarysi, mano latreli, jeigu tau taip brangi iš tavo draugų apgaulingai išgauta pagarba! tik tuojau pas savo draugus ir atšauk ką esi pamelavęs, arba tu būsi niekšas per visą amžių!“

## 13. AUKŠTAI IŠLAVINTAS GARBĖS JAUSMAS.

Vienas jaunikaitis pašaukė kautis vedusį vyrą dėl labai menkos priežasties. Prieteliams, norintiems jį nuraminti, jis atsakė susijaudinęs: „Aš juk to negaliu pakęsti, neturėčiau nėmaž garbės, jei taip apsileisčiau“. Besikaudamas jis mirtinai pataikė į tą žmogų ir padarė nelaimingą visą šeimyną. Bet savo garbę jis tarėsi išgelbėjęs. Palankūs pažįstami aiškino tą nuotykį traukydami pečiais: „Matot, jaunikaičio turima labai aukštai išlavinto garbės jausmo“. Ar toks aiškinimas neklaidina žmonių? Aukštai išlavintas garbės jausmas yra labai brangus dalykas. Bet viskas pareina nuo to, ar gyvai yra jaučiama svetima garbė, ar tik savo garbė yra opiai ginama. Opaus garbės jausmo žmonės dažniausiai yra tokie charakteriai, kurie be galo neatsargiai elgias su svetimu orumu, su svetimu geru vardu ir su svetima ambicija, neturi jokių principų saugoti tai ne jiems priklausančiai garbei, neatjaučia jos, bet užtat praranda visą teisingumo jausmą ir visą išmintingumą, kai jų pačių šventas asmuo nors švelniausiai yra paliečiamas. Iš tikro, nuostabi garbė yra čia ginama! Ar tikroji žmogaus garbė ir tikras garbingumas pasireiškia ne tuo, kad jam šventa yra svetima garbė — bejuokaujant ir rimtai bekalbant, lyčių santykiuose, profesijoje, politikoje, polemikoje? Kas teisinis turįs opų garbės jausmą, tas, įsigilinęs į save, tegu paklausia: ar tikrai garbės atjautimas yra jam toks jautrus, ar rasit tas opumas yra daug žemesnės kilmės? Rasit jo versmė yra žiaurus ir vaikiškas putlumas ir visai neišlavinta ambicija?

## 14. AUTOMOBILIS.

Eini vakare tarp žydinčių pievų vieškeliu iš miesto į tyrą orą. Štai atūžia automobilis, apiberia tave dulkėmis ir keliolikai minučių pripildo benzino tvaiku visą gatvę. Jame sėdi keli ponai, kurie, nusimanydami esą geresnis žmonių luomas, žiūri į praeivius ir drebia jiems į veidą gatvės purvą ir savo motoro garų. „Štai yra vadinamasis socialinis laikotarpis“ — pamanai. Ar toks važinėjimas automobiliu nėra šios gadyknės žmogaus laukinio egoizmo tikras simbolis?

Bet leiskite čia paklausti vieno dalykėlio: ar tavo pasipiktinimas tikrai kyla iš socialinio jausmo gelmių, ar jo priežastis yra ta, kad tu pats nevažiuoji automobiliu, bet turi pėsčias vaikščioti gatve ir kvėpuoti ponų drebiamašias dulkes? Bet kai tu pats būsi užsidirbęs tiek pinigų, kad galėsi pasodinęs į automobilį save ir savo žmoną dūkti per laukus, palikdamas pėstiesiems dulkes ir smarvę, — ar tau ir tuomet bus skaudus tas koks vaizdas, ar tebematysi jame visą laikotarpio žiaurumą, ar pamąstysi: „koks puikus išradimas! Pėstieji tegu šoka į pievas ir į bulbes, kol išnyks bjaurūsios debesys!“ Ir gal net pats nenusimanydamas su pakeltu savo „aš“ jausmu gėrėsies savo šniokščiančio vežimo rūkstančiu pėdsaku ir praeivių smarkiu bėgimu į griovius ir takus? Ar nematysi tame savo susilyginime su kitais kilnaus gyvenimo simboliu?

Kaip teisingai apie tai sako vienas didis žmonių žinovas šiais žodžiais: „Daugelio žmonių meilė teisybei tėra piktumas dėl tos neteisybės, kurią jie patys kenčia“.

## 15. ŠUO IR PAVARGĖLIS.

Keturi ponai atsisėdę altanoje gėrė juodąją kavą. Ūmai šuniukas ėmė vaikšnoti kaip patrakęs. Skurdžiai apsidarę pasiuntinys atnešė knygas. Jam išėjus, šeimininko sūnus tarė: „Nuostabu, kad gerų namų šunys visados puola skurdžiai apsilvikusius žmones. Neseniai Karo sudraskė vienam vaikinui visas kelnes“. Tuomet atsisveikino vienas ponas, kuris pirmą kartą buvo patekęs į šį būrį. Jam išėjus, šeimininko sūnus tarė su panieka: „Na, didelis ingenuumas jis nėra. Bet pasakytą: „Palaiminti neturtėliai dvasioje“. O antrasis pasakė: „Tai jis turi būti labai palaimintas, nes tai, ką jis sakė, buvo baisiai nuobodu“. O trečiasis pastebėjo: „Jis ir pats bus tai pagaliau pastebėjęs, nes pamažu jis juk visiškai nutilo“.

Bet šeimininko sūnus, ūmai gėdos paimtas, tarė: „Tiesą sakant, juk mes „nesame geresni už šunį, kurs neturtėliams drasko drabužius. Neturtėlio dvasią mes niekiname pikta juokdamies — nors šiaip jau jis yra gal geriausias ir vertingiausias žmogus. Kokio gi šuns esama žmogaus, kai jis gerai pavalgęs altanoje geria juodąją kavą“.

Visi trys žiūrėjo į savo stiklus, rūpestingai trupindami šaukšteliais cukrų.

## 16. PABUDIMAS.

Vienas vyras gyveno su žmona labai netvarkingai. Šiandien berniai, rytoj taika, juodu neturėjo jokios gyvenimo prasmės, nebuvo jokio plano drauge artintis prie aukščiausio gyvenimo tikslo. Gyveno juodu sau kaip pasitaikė. Dievo vietoje viešpatavo apsileidimas. Vieną naktį vyras pabudo, nes blanki šviesa šviete tiesiai jam į veidą. Atsikėlęs, jis ėmė žiūrinėti pro langą, žvaigždžių kariuomenė tyliai ėjo savo keliu, mėnuo bėgo savo ratu, iš tolo veržėsi į jo ausį einančio traukinio stropus dundėjimas. Nakties tyloje jis pasibaisėdamas suprato negailestingą laiko bėgimą ir baisingo pasaulio judėjimo šaltąją galią. Ką reiškė tarne begaliniame visų dalykų vyksme žmogaus gyvenimas? Išsigandęs žemės kirmino vienumos, jis pakreipė savo akis atgal į kambarį, kur miegojo jo žmona. Jos miegąs veidas buvo atkreiptas į jį ir aiškiai nušviestas blankios mėnulio šviesos. Tas vaizdas pririšo prie savęs jo žvilgsnį ir jo mąstymą. Jam rodėsi, kad tartum Dievas ūmai pastatė jam prieš akis tą nušviestąjį veidą. Juk pasikalbėjimas nekreipė jo į kokį nors trečiąjį dalyką, joks užsesys neskaldė jo dėmesio. Jis turėjo mąstyti apie savo žmoną visai kitaip, negu bekeliaudamas, arba besidarbuodamas. Iš kairės keliaująs žvaigždžių pulkuose mėnulis, iš dešinės jo žmona — tuodu dalyku atrodė jam šią valandėlę esą visas pasaulio turinys. Ir jis tarė sau: „Kokio negyvo esama pasaulio, kuriame tu kasdien veiki, kaip baisia atsiskleidžia mėnesienoj jo akmeninis buvimas, koks svetimas esi šiame pasaulyje — o tačiau dieną gyveni visiškai juo pasirėmęs ir kartu su juo!“ Jis nukreipė akis nuo lango ir vėl pamatė savo žmonos veidą. Jo sieloje pradėjo imti viršų visai kitoks pasaulis, negu tas, kurs buvo lauke. Jam atėjo į galvą mintis: „Kokia paslaptis yra šis žmogaus gyvenimas šalia tavęs! Kam jis yra tau duotas? Ar tu pildai savo uždavinį? Gal čia yra aukštesniojo pasaulio vartai?“ Susigraudinęs jis pamąstė: „Tas nepatiriamas svetimasis gyvenimas ten už to miegančio veido yra tau pavestas, jo likimas pareina nuo tavęs, jo vystymasis arba skurdimas tavo yra nusprendžiamas. Gamta eina tvirtai jai paskirtu keliu, mė-

nuo plaukia savo keliu — tavo įstatymas yra tarnauti šiam gyvenimui ir padėti jam pasiekti amžinąjį labę taip, kaip nori, kad tau būtų padedama“. Ir visai naujas meilumas, kurs buvo ne šio pasaulio, pražydo jo širdyje, bežiūrint į marmurinę miegančiosios veidą. „Tavo žmona“, tarė jis sau pačiam, „tavo žmona“ — kokie turtingi yra šie žodžiai, jei nusigręžęs nuo šalotos geležinės pasaulio eisenos ten lauke, atsikreipsi į gyvają, sielą, su kuria tave surišo likimas ir kuriai tu esi laimė arba nelaimė, skurdas arba patenkinimas, pakilimas arba puolimas žemyn — taip, kaip ir ji tau. Ar tu ne per daug buvai pats dalis to šaltojo, negyvojo pasaulio, to abejingų dalykų ir beprasmių rūkų žiaurais vykdymo? Ar nereikėjo tau pirmų pirmiausia gyventi veikliai mylint, savo širdį, akį ir mąstymą kreipti į gyvąjį gyvenimą šalia tavęs, su juo kartu garbinti Dievą, viso būvio pirmapradę versmę ir Jį įnešti į kasdieninį darbą ir kasdieninę kalbą?

Jo akis puolė ant kryželio, kurs kabojo tamsoje. Ūmai jis suprato begalinę Nukankintojo darbą, per kurį žmogaus siela yra išimama iš aklų gamtos nuotykių ir šalto egoizmo veikimo ir pastatoma po visai kitokiu aukštesniojo pasaulio įstatymu. Golgotos darbas šaukia į pasaulio įvykius įstrigusią ir juose pražuvusią sielą prie meilės stebuklų. Ne prie tos pasauliškos meilės, kuri yra pastebima ir atlyginama, bet prie tos, kuri yra nenujaučiama, niekinama, išjuokiama ir kankinama, kuri nebeieško nieko sau — dangiškasis tėviškumas, kurio paslapčiai žodis „atsakumas“ tėra skurdus ženklas. Tada mums atsidarо Dievo karalystė, kuri yra aukštai viršum žemės ir kartu mūsų viduje — mūsų tėvynė ir mūsų prieglauda baisiame pasaulio abejingume ir tylinčių žvaigždžių pulkuose.

## 17. DIEVO GARBINIMAS.

Vienas poetas stipriai susijaudinęs skaitė savo paskutinį religišką veikalą nedideliame žmonių būriui. Iš eilėraščių plaukė kilnumas ir dieviškumas, iškilniai nuteikdamas klausytojus. Ūmai kažkas nedrąsiai pabarškino į duris. Poetas nervingai suraukė kaktą ir pakėlė balsą, tikėdamasis tą barškintoją suprasiant, kad dabar trukdyti negalima. Ir štai pabarškino antrą

syki. Supykęs jis liovėsi skaitęs ir susinervinęs atidarė duris. Ten stovėjo maža išblyškusi mergaitė ir pasisakė esanti atsiųsta paimti skalbinių. „Ateik rytoj!“ – sušuko jis nuožmiai ir smarkiai trenkė duris. Paskui ėmė skaityti nuo tos vietos, kur buvo sustojęs. Klausytojai, lygiai kaip jis supykę, vėl pasidavė pagaunami jo minčių ir vaizdų pakilimui. Jam pabaigus, klausytojai ilgai nesiliovė jį gyre. Dar visą valandą jis gėrė putojančius sveikinimus. Paskui nuėjo gulti. Prieš užmigdamas, jis dar kartą įsivaizdavo visas tas vietas, „kurios padarė stipriausio įspūdžio, ir saldžiai užmigo, paskendęs sklindinai pasotintos ambicijos laimėje.

Naktį jis pabudo. Jam pasirodė, kad kažkas barškina į duris. Jis atidarė jas, bet nieko nebuvo matyti. Jis vėl atsigulė. Ir sapne jam pasirodė toji mažoji išblyškusioji mergaitė, kuri jį sutrukdė. Įėjus į kambarį, ji pagrobė jo poemos rankraštį ir pamažu sudraskė be baimės į tūkstantį skiautelių. Jis norėjo atsikelti ir atimti iš jos savo turta, bet tartum koks paralyžius neleido jam to padaryti, versdamas tyliai žiūrėti į naikinimo darbą. Jis ūmai pabudo. Jo rankraštis gulėjo nepaliestas ant stalo. Bet savo klausytojų pagyrimų vietoje jis tegirdėjo savo sieloje tik aidą tų šaunių ir piktų žodžių, kuriais jis atsikratė nuo mergaitės. Jis matė ją traukiantis atgal išsigandusią ir lydėjo ją mintimi į jos butą, kur girdėjo ją pasakojant tai, kas ją buvo ištikęs. Na, kas gi čia tokio blogo ją ištiko? Kaip toks mažas susierzinimas galėjo taip ūmai pripildyti jo sapnavimą ir jo budėjimą ir tiek jį kankinti? Ar gi tai nebuvo labai suprantama, kad jo iškilusi aru dvasia nenoromis tesileido šaukiama žemyn įduoti juodų baltinių savo skalbėjos dukteriai?

Bet kaip tik tą valandą, kada jis taip sakė sau nuraminti, jo paties gilesnysis „aš“ pradėjo jo viduje nepermaldaujamai jam kalbėti: „Iš tikro, tas tavo nesuvaldomas bėgimas paskui pavarytąją mergaitę juk buvo vienintelis tikras ariškas lėkimas tose paskutinėse valandose! Teesie palaimintas tas vargšas vaikas. Apvaizda atsiuntė tau jį, kad tu pažintumei patį save ir paregėtumei tą baisųjį melą, kuris yra paslėptas tavo Dievo garbinime, lyg tartum žmogus galėtų kalbėti apie Dievą, būdamas taip giliai įstrigęs į savo nekantrų ir beširdį „aš“. Tik save patį pagarbinai beskaitydamas, savim pačiu tesigėrėjai –



ir kaip tik dėlto tas sutrukdytas taip labai tave supykino ir išviliojo visą tavo bedievišką nešvelnumą. Kas šioje tamsioje žemėje nori išpažinti ir garbinti Dievą, tas turi tai daryti savo žemiškojoje kamarėlėje. Jis pirmiau turi atsisakyti nuo visų tų pasipūtusios kreatūros pasididžiavimų, jis turi liautis pats save garbinti, turi nusižeminti prieš svetimas teises ir prieš kitų žmonių garbę. Ar tu beginkliame, paprastame ir priklausomame artime gerbi žmogų ir turi jam budrią širdį ir rūpestingą akį, ar priešingai — tik su vadinamaisiais „geresniaisiais“ žmonėmis tesistengi bendrauti ir būti žmoniškas — čia pasirodo, ar tu tikrai tiki Dievą ir esi Dievu persiėmęs, ar dar visai tebe gyveni putlumo ir egoizmo pasaulyje.

Taip Dievo poemos autorius ėjo į teismą su savimi ir ūmai suprato, ką tai reiškia, kad Jėzus sako apie save: „Aš esu tiesa“. Niekur žmogaus siela taip sąmoningai ar nesąmoningai nemeluoja ir tiek savęs neapgaukinėja, kaip pakeldama savo mintis prie Dievo. Tiesa, žmogaus siela tikrai ilgisi aukštesniojo pasaulio. Bet velnias moka tą ilgesį taip pakreipti, kad jis žmogui kenkia. Jis įkalba žmogui kilti prie Dievo ir dėlto užmiršti gyvąjį brolių ir gyvąją seserį. Bet Jėzus sako: „Kaip gali mylėti Dievą, kurio neregį, jei nemyli savo brolio, kurį regi“. Vienas Jėzus tepaverčia Dievo išpažinimą gyvąja tiesa. Jis padaro iš to išpažinimo visas išvadas. Jame nėra atskirtas Dievas nuo žmogaus. Jo pavyzdžio šviesoje pamatoma, kaip visi iš naujo tolstame nuo Dievo per savo kasdieninius žodžius, kasdieninį darbą ir kasdieninį apsileidimą. Jis rodo mums kelią, kaip vienas Dievo garbinimas gali tapti gyvąja galia mūsų valios gyvenime. Jam rūpi aukščiausias ir tolimiausias dalykas, tačiau Jis parodo mūsų akloms akims mūsų smulkesnių ir menkesnių nusprendimų ir apsileidimų antžemišką reikšmę. „Kad Kristus būtų tūkstantį kartų gimęs Betlėje, o ne manyje, vis dėlto aš žūčiau!“

## 18. KRISTAUS PANIEKINIMAS.

„Gėda būti krikščioniu ir nebūti prikaltu prie kryžiaus“. Tik didelio bandymo laikais krikščionys vėl tepradedą suprasti tų žodžių gilią reikšmę ir gal niekas aiškiau neparodo, kaip labai prieštarauja kryžius prigimtą žmogaus mąstymui ir jautimui.

kaip faktas, kad didelė daugybė krikščionių įpuola į didžiausią nemandagumą tada, kai jų krikščioniškas darbas nėra tinkamai pripažįstamas, ir kai jie, nepaisant geriausių pasiryžimų, yra šmeižiami ir persekiojami. Bet sekti Kristų pirmų pirmiausia juk reiškia sekti išjuoktąjį ir pažemintąjį Kristų, tokiuose paniekinimuose ir pažeminimuose pažinti patį save ir iš pat šaknų išrauti iš savęs putlumą. Argi šiame apgaulingame pasaulyje mums neteko ir su tuo apsiprasti, kad buvome statomi aukščiau už kitas sielas, kurios buvo daug labiau vertos garbės, negu mes? Ar čia nėra tikrai teisingas išlyginimas, kada ir mes dabar esame nepripažįstami ir per mažai vertinami? Dėlto sekančiam Kristų reikia dar be kartumo priimti ir tai, jei per visą amžių yra klaidingai manoma apie mus, pikta kalbama ir kai mūsų norai yra juokingai iškraipomi. Esame šiame pasaulyje ne tam, kad būtumėm suprasti ir pažinti, bet kad patys suprastumėm ir pažintumėm. Bet tas geriausias dalykas gyvenime tiems tėra duodamas, kurie nesirūpina išsigandę, ar jie čia bus, įvertinti kaip reikiant. „Bėgti iš pasaulio“ nereiškia eiti į dykumas, o tai reiškia – visiškai pabėgti nuo rūpesčio, kad žmonės tinkamai mus įvertintų, šv. Teresė sako: „Jei gali džiaugtis: kalbant blogai apie tave, tai gerai žengi pirmyn“.

## 19. KRYŽIUS IR BROLIŠKUMAS.

Daugelis sako: „Ar negalime būti broliais ir be Prikaltojo prie kryžiaus?“ žinoma, galima tenkintis tokia negilia ir tokia negryna broliška meile, galima manyti, kad kryžius nėra reikalingas tokiai bendruomenei sudaryti. Bet kam rimtai rūpi būti tikru broliu, tas to besiekdamas įsigys ir savęs pažinimo, kurs parodys jam kryžiaus reikalingumą broliškumui įvykdyti. Jis paregės Kaino žymę, kurią kiekvienas žmogus turi ant savo kaktos; jis mąstys apie baisiąją pavydo ir garbės troškimo galią, kuri tykoja išsprogdinti kiekvieną bendruomenę; jis niekad neužmirš negailestingai skiriančią mažų įpročių ir ypatybių galvą, nervų barningumą, nesutvarkytą šio gyvenimo saldumynų alkimą ir visą iš to kylančią neapykantą rangovų tarpe. Ir pagaliau jis supras tai, ką reiškia priešingos, stipriai atkaklios, aistringos temperamento ir tvirtų įsitikinimų natūros pa-

stovus laikymas garbingoje taikoje — be giliai paslėptos veidmainystės ir be melagingo širdingumo. Mes patys neįstengiamo pažinti savęs tiek, kad galėtume atidengti visas tas išvidines kliūtis, neleidžiančias broliškai mylėti. Tiktai Kristaus šviesoje tepamatome iki pat šaknų visa tai, kas kyla mūsų sieloje prieš broliškumą, tiktai Išganytojo akivaizdoje sužinome tai, koks smulkių mūsų jausmų mėšlungis mus supančioja tada, kai tenka dalintis su artimu darbu, skausmu ir džiaugsmu. Ir kaip tik dėlto yra tiesa, kad tik Getsemano darže ir Golgotoje buvo įvykdyta tikra žmonių draugystė. Neprikalus prie kryžiaus gamtinio žmogaus, laukinė neapykanta turi susprogdinti į skelveldras visą bendruomenę, nes gamtinis žmogus negali būti tikrai broliu, — kas to nemanto, tas nežino nei kas yra žmogus, nei kas yra brolis.

„Krikščionybė, rodos, yra gyvenimas“, sako Kierkegardas, „bet pirmiau ji pereina per mirtį“. Tiktai tas, kam paaiškėjo tai, *per kiek mirties kiekvienas turi pereiti, kas tikrai nori būti broliu* — tiktai tas yra supratęs žmonių gyvenimo bendravimo sąlygą ir kartu amžiną kryžiaus santykį su socialiniu klausimu.

## 20. ŽIŪRĖTOJAI KRISTŲ KRYŽIAVOJANT.

Daugelyje senų paveikslų, vaizduojančių prikalimą prie kryžiaus, viename paveikslo kampe matome fundatorių, kurs giliai susigraudinęs kenčia kartu su Kristumi. Pasibiaurėdami žiūrime į parizėjus, kareivius ir budelius ir savo jausmus lyginame su besimeldžiančio fundatoriaus jausmais ir su jo griežtu stovėjimu Išganytojaus pusėje. Bet kaip yra su žiūrėtojais iš tikrųjų? Ar tik mes neapgaukinėjame patys savęs dėl savo užimtosios vietos? Ar tik giliausioje savo dvasios gelmėje nepriklausome prie tų įstatymo parizėjų, arba prie kareivių, arba prie palaidai besivyruojančios šen ir ten minios?

Kristaus pusėje stovėti, tai reiškia tikėti tvirtai, kad gyvenimas be Jo yra pasmerktas mirti visose srityse, visuose klausimuose, visose sunkenybėse. Atsistoti Kristaus pusėje reiškia, taip numatyti egoizmo, apgaulės ir meilės išmintį, kad nebūtų nė vieno konflikto žmonių tarpe, kuriame galėtume būti papirkti žemesniųjų priemonių valandos sėkme. Bet kas išdrįstų

taip prakilniai niekinti apčiuopiamus ir regimus dalykus? Kas išlaikys kruvinąjį bandymą? Kas sprendžia apie šį pasaulį ir elgias su juo pasirėmęs naujuoju ir nepripažįsta jokio kito tikrenybės mokslo? Kas girdi šaukimą iš aukšto ir klauso jo griežtai ir tvirtai, degdamas įsitikinimu, kad tiktai tikėdami Kristų turime gyvąją sielą, be kurios viskas yra nevaisinga ir neteisinga, kas tik mūsų mąstoma, daroma ir kalbama? Kas nepasiduoda egoizmo piktjuokiui ir tikslingai įneša Kristaus meilę į mažąsias ir didžiąsias gyvenimo sunkenybes ir užuot atkakliai gynus patį save, drįstų, susidūrus reikalams, aukštadvasiškai rūpintis svetimomis gyvenimo sąlygomis ir svetimomis teisėmis? Kas turi drąsos būti tikras žmogus? Ar mes visi ūmai netampame šaltais įstatymo žinovais, Cezario gynėjais, arba kvailai šaukiančia minia tada, kai tik tenka pakentėti dėl Kristaus ir tikrai įrodyti, kad nepriklausome nė dienos baimės, nė dienos sėkmės? Ar neimame tuojau kalbėti apie „realaus gyvenimo nuožmius faktus“, tartum Kristus nėra tų faktų geriausias žinovas ir tartum tik dėlto nežino, kad grynai materijališkų reikalų pasaulyje nėra nieko tikro, bet nuolat viskas kinta ir neapskaitomai kyla ir smunka? Bet labai maža tėra tokių Kristaus sekėjų, kurie iš to fakto moka padaryti išvadą už save ir už savo tautą, griežtai išsižadėdami žemesniosios gyvenimo kovos žlibumą ir visiškai pasiduodami aukštesnio pavyzdžio galiai. Ar bėdos spaudžiamas kiekvienas vėl nesigriebia senų, bedieviškų žodžių ir darbų, visai nenumatydamas, kad angelų legijonai jam tarnautų, jei jis būtų ištikimas.

Kristaus neprieteliai esame, tikrai sakant, visi. Daugiausia, jei mes esame su triumfuojančiu Kristumi, bet ne su kenčiančiu Kristumi ir dėlto mes nesuprantame triumfuojančio Kristaus paslapties, nušviečiančios ir laiminančios tuos, kurie nesibijo išjuokiami ir niekinami.

„Duokit mums Barabą“ — taip šaukiame visi, kai esame rimtai priversti rinktis ir taip galinga yra visuose mumyse išlaisvinto Kristaus baimė ir mūsų vieta Kristaus kalimo prie kryžiaus paveiksle iš tikrųjų yra visai kitokia, negu kad mums. rodos!

## UŽBAIGA.

Yra toks indų posakis: „Kaip alkani paukščiai aplink savo motiną, taip visi padarai sėdi aplink auką to, kas juos atpirko“. Kristus buvo prikaltas prie kryžiaus ir vis tebėra kalamas — tačiau Jo šaukiasi visas žmonių gyvenimas, be Jo nėra tikrai išsprendžiamas nė vienas žmonių likimo klausimas. Aistroms, reikalams ir teisėms susiduriant ir besigrumiant, kiekvienas jaučia, kad tik auka tegali išvaduoti, pagydyti ir atsakyti, bet kiekvienas tenori svetimos aukos, žviegdamas jis gina savo paties reikalavimų neliečiamybę vien tame tematydamas teisingumą, kad jis neprarastų nieko, nors ir tūkstantį kartų būtų to nusipelnęs. Pats pasiaukoti, pats prikabinti save prie skersrąščio niekas nenori — kryžius yra garbinamas tol, kol nepradės kalbinti mūsų pačių žiaurios valios ir mūsų opios ambicijos. Senose gotiškose katedrose milžiniškas kryžius leidžiasi žemyn į bažnyčios prieblandą, kur žmonių gyvenimas klūpo bemelsdamas ir patarimo beieškodamas — o dėlto kiekvienas meldžias, kad kryžius pats pasitrauktų nuo jo ir artimųjų ir pasibaisėdamas kratosi patarimo, kuris jam yra duodamas iš aukšto, iš kraujo ir kančios. Kryžių tematome ne atsikėlimą, tik įsakymą palaminus. Mes nepastebime egoistiško gyvenimo gūdaus skurdo, mes nenujaučiame, kokios gryniausios žemės laimės yra duodama kaip tik tiems, ir tiktai tiems, kurie gyvenimo prasmę mato ne sutvirtinime savo pačių laimės, bet dėl laimės ir taikos užmiršta tai, kas yra jų ir rūpinasi tuo, kas svetima.

„Savo ramybę duodu jums“, sako Gelbėtojas, norėdamas numalšinti įžeistos puikybės ir suezinto nuosavybės jausmo vaikišką susijaudinimą atskirame žmoguje, luomuose, tautose. Bet išpančiotieji geduliai nori karo ir neapkenčia dangiškosios ir žemiškosios šių žodžių tiesos. *„Kas nori užlaikyti gyvenimą, tas praras jį, bet kas praranda gyvenimą dėl manęs, tas laimės jį“.*